

Diagnoza społeczna Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego

Kutno 2019

Odbiorca badania:

Gmina Lublin

Wykonawca:

 Centrum Badań i Analiz Rynku

*Rozwijamy innowacyjne technologie
gromadzenia i analizy danych*

*Z wielu źródeł informacji wybieramy te,
które pozwolą zrozumieć zależności
gwarantujące sukces naszych Klientów*

Więcej niż agencja badawcza

Diagnoza społeczna Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego

RAPORT KOŃCOWY

Zamawiający:

Gmina Lublin

20-109 Lublin, Plac Króla Władysława Łokietka 1

Wykonawca:

ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o.

ul. Grunwaldzka 5, 99-301 Kutno

Opracowanie:

Zespół Badawczy ASM - Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o.:

Dr Jakub Grabowski

Dr Marek Zaremba

Ewelina Dąbrowska

Agnieszka Kowalska

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	5
I. WPROWADZENIE	6
II. DIAGNOZA OBEJMUJĄCA SZCZEGÓŁOWĄ ANALIZĘ LICZEBNOŚCI I UDZIAŁÓW OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI I OSÓB STARSZYCH W JEDNOSTKACH SAMORZĄDOWYCH LOF ORAZ ANALIZA ZASOBÓW JEDNOSTEK	8
2.1. OSOBY STARSZE W GMINACH LOF.....	8
2.2. PROGNOZY DOTYCZĄCE PRZYROSTU LICZBY OSÓB STARSZYCH W GMINACH LOF DO ROKU 2030	10
2.3. OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ W JEDNOSTKACH SAMORZĄDOWYCH LOF	19
2.4. DIAGNOZA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH LOF, KORZYSTAJĄCYCH ZE WSPARCIA OŚRODKÓW POMOCY SPOŁECZNEJ	26
2.5. DIAGNOZA WARUNKÓW MIESZKANIOWYCH, SYTUACJI EKONOMICZNEJ, SYTUACJI RODZINNEJ, PODEJMOWANYCH AKTYWNOŚCI PRZEZ OSOBY STARSZE I OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	27
2.6. DIAGNOZA UWARUNKOWAŃ I ROZWIĄZAŃ MEDYCZNYCH, OPIEKUŃCZYCH I WSPIERAJĄCYCH DLA OSÓB STARSZYCH I Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	33
2.7. DOSTĘP DO SPECJALISTYCZNEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ.....	36
2.8. DOSTĘP DO USŁUG ŚWIADCZONYCH W ŚRODOWISKU	37
2.9. DOSTĘP DO PLACÓWEK OPIEKUŃCZYCH W GMINACH LOF	39
2.10. DIAGNOZA FUNKCJONOWANIA PLACÓWEK ŚWIADCZĄCYCH USŁUGI EDUKACYJNE DLA OSÓB STARSZYCH I OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	46
2.11. PLACÓWKI KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO	50
2.12. DIAGNOZA ZASOBÓW WSPARCIA INSTYTUCJONALNEGO I POZAINSTYTUCJONALNEGO OSÓB STARSZYCH I OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	54
III. ANALIZA NA PODSTAWIE WYWIADÓW CAPI, IDI ORAZ FGI	75
3.1. CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW BADANIA ZREALIZOWANEGO TECHNIKĄ CAPI	75
3.2. WARUNKI MIESZKANIOWE	78
3.3. SYTUACJA EKONOMICZNA RESPONDENTÓW	96
3.4. SYTUACJA RODZINNA RESPONDENTÓW	116
3.5. MOŻLIWOŚCI PORUSZANIA SIĘ W PRZESTRZENI FIZYCZNEJ I KORZYSTANIE Z INTERNETU PRZEZ OSOBY STARSZE I OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	132
3.6. DOSTĘP DO PLACÓWEK MEDYCZNYCH	147
3.7. ZAPOTRZEBOWANIE I DOSTĘP DO PLACÓWEK EDUKACYJNYCH	158
3.8. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA	165
3.9. ZAPOTRZEBOWANIE I DOSTĘP DO PLACÓWEK KULTURALNYCH	172
3.10. ZAPOTRZEBOWANIE I DOSTĘP DO PLACÓWEK SPORTOWYCH	179

3.11.	KOOPERACJA W RAMACH LOF W OCENIE PRZEDSTAWICIELI INSTYTUCJI PUBLICZNYCH.....	191
IV.	DIAGNOZA DOSTĘPNOŚCI OBIEKTÓW POD KĄTEM POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI I OSÓB STARSZYCH.....	194
4.1.	ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ BUDYNKÓW.....	197
4.2.	WEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ BUDYNKÓW.....	200
4.3.	ŚRODKI INFORMACJI I ORIENTACJI.....	202
V.	ANALIZA DOSTĘPNOŚCI STRON INTERNETOWYCH.....	204
VI.	GŁÓWNE WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	215
6.1.	PODSUMOWANIE ZASOBÓW GMIN TWORZĄCYCH LOF	215
6.2.	WNIOSKI I REKOMENDACJE NA PODSTAWIE PRZEPROWADZONYCH BADAŃ I ANALIZ.....	231
VII.	ZAŁĄCZNIKI.....	234
7.1.	ZAŁĄCZNIK 1 – WYKAZ KRYTERIÓW SUKCESU PRZESĄDZAJĄCYCH O DOSTĘPNOŚCI STRON INTERNETOWYCH	234
7.2.	ZAŁĄCZNIK 2 – WYKAZ OBIEKTÓW OBJĘTYCH OBSERWACJĄ POD KĄTEM DOSTĘPNOŚCI OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ ..	240
7.3.	ZAŁĄCZNIK 3 – NARZĘDZIA BADAWCZE ZASTOSOWANE PRZY REALIZACJI BADAŃ WYKONANYCH NA POTRZEBY DIAGNOZY SPOŁECZNEJ LOF	248
7.3.1.	DIAGNOZA SPOŁECZNA LUBELSKIEGO OBSZARU FUNKcjONALNEGO (P1928) – KWESTIONARIUSZ DO BADANIA ILOŚCIOWEGO WŚRÓD SENIORÓW ORAZ OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI Z TERENU LOF	248
7.3.2.	DIAGNOZA SPOŁECZNA LUBELSKIEGO OBSZARU FUNKcjONALNEGO (P1928) – SCENARIUSZ ZOGNISKOWANYCH WYWIADÓW GRUPOWYCH Z SENIORAMI ORAZ OSOBAMI Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI Z TERENU LOF	257
7.3.3.	DIAGNOZA SPOŁECZNA LUBELSKIEGO OBSZARU FUNKcjONALNEGO (P1928) – SCENARIUSZ INDYWIDUALNYCH WYWIADÓW POGLĘBIONYCH WŚRÓD PRZEDSTAWICIELI JST, OPS ORAZ DPS Z TERENU LOF	264
7.3.4.	KARTA OCENY OBIEKTU UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ	271
VIII.	SPIS RZECZY	274
8.1.	SPIS TABEL.....	274
8.2.	SPIS WYKRESÓW	276

Wykaz skrótów

BDL	Bank Danych Lokalnych
CAPi	Wywiad osobisty wspomagany komputerowo (ang. computer-assisted personal interview)
DPS	Dom Pomocy Społecznej
FGI	Zogniskowany wywiad grupowy (ang. focus group interview)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony (ang. individual in-depth interview)
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
LOF	Lubelski Obszar Funkcjonalny
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
N	Liczba elementów zbioru, np. próby badawczej
NGO	Organizacja pozarządowa (ang. non-governmental organization)
OPS	Ośrodek Pomocy Społecznej
PCPR	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
WCAG	Wytyczne dotyczące ułatwień w dostępie do treści publikowanych w Internecie (ang. Web Content Accessibility Guidelines)
ZIT	Zintegrowane Inwestycje Terytorialne
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

I. Wprowadzenie

Znaczenie polityki społecznej w rozwoju polskich gmin od czasu transformacji ustrojowej i społecznej stopniowo wzrasta. Reforma decentralizacyjna przeprowadzona w 1999 roku miała umocnić ten kierunek przemian. W praktyce bywa rozmaicie, bowiem zróżnicowane potencjały społeczne i gospodarcze utrudniają stworzenie wspólnego modelu nowoczesnej polityki społecznej. Jej głównym celem rozwojowym i porównywalnym wskaźnikiem powinna być poprawa jakości życia lokalnego mieszkańców. Gmina może wpływać na polepszenie materialnych, fizycznych, umysłowych duchowych i rodzinnych aspektów jakości życia mieszkańców poprzez adekwatne do potrzeb i możliwości gmin organizowanie usług społecznych (szkolnictwa, kultury, sportu i rekreacji, ochrony zdrowia, mieszkalnictwa, bezpieczeństwa publicznego, pomocy społecznej i przeciwdziałania patologiom społecznym). W wyniku tej aktywności samorządu lokalnego ulega poprawie zadowolenie mieszkańców z miejsca zamieszkania.¹

Niniejszy raport jest efektem badania z realizowanego na zapotrzebowanie Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego. Celem realizacji projektu badawczego jest diagnoza sytuacji demograficznej i uwarunkowań funkcjonowania ekonomicznego, społecznego i socjalnego dwóch podmiotów polityki społecznej: osób starszych i osób z niepełnosprawnościami obejmująca Lubelski Obszar Funkcjonalny (LOF), w skład którego wchodzi 16 jednostek samorządu terytorialnego zgodnie z tabelą poniżej.

Tabela 1. Wykaz gmin wchodzących w skład LOF

Lp.	Nazwa gminy	Rodzaj
1.	Lublin	Miasto na prawach powiatu
2.	Głusk	Gmina wiejska
3.	Jabłonna	Gmina wiejska
4.	Jastków	Gmina wiejska
5.	Konopnica	Gmina wiejska
6.	Lubartów	Gmina miejska
7.	Lubartów	Gmina wiejska
8.	Mełgiew	Gmina wiejska
9.	Nałęczów	Gmina miejsko-wiejska
10.	Niedzwica Duża	Gmina wiejska
11.	Niemce	Gmina wiejska
12.	Piaski	Gmina miejsko-wiejska
13.	Spiczyn	Gmina wiejska
14.	Strzyżewice	Gmina wiejska
15.	Świdnik	Gmina miejska
16.	Wółka	Gmina wiejska

Przesłanką do realizacji badania było dążenie do rozpoznania sytuacji w obrębie szerokiego kontekstu zagadnień związanych z sytuacją społeczną gmin. Analizowane zagadnienia można podzielić na dwie zasadnicze grupy:

- demograficzne uwzględniające sytuację osób starszych (60+) i osób z niepełnosprawnościami,
- uwarunkowania ich funkcjonowania (ekonomicznego, społecznego, i socjalnego) w miejscu zamieszkania na terenie LOF.

Zrealizowane badania miały zarówno charakter ilościowy, jak i jakościowy oraz stanowiły element komplementarny w stosunku do analiz ilościowych i jakościowych prowadzonych przez jednostki

¹ Por. T. Śmietanka, 2016, *Polityka społeczna gminy jako czynnik rozwoju lokalnego*, Związek Miast Polskich, Poznań-Kozienice, str. 167-168

samorządu terytorialnego, analiz i prognoz GUS oraz dokumentów strategicznych Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego.

W ramach projektu badawczego zrealizowane zostały przede wszystkim następujące badania i analizy:

- analiza dokumentów oraz zbiorów danych będących w dyspozycji jednostek samorządu terytorialnego tworzących LOF,
- analiza dokumentów oraz zbiorów danych będących w dyspozycji innych instytucji, wśród których należy w szczególności wymienić Główny Urząd Statystyczny, Zakład Ubezpieczeń Społecznych oraz Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej;
- badanie ilościowe zrealizowane techniką CAPI (wspomaganych komputerowo wywiadów bezpośrednich z wykorzystaniem telefonu/urządzenia mobilnego) wśród osób starszych i z niepełnosprawnościami z terenu LOF (n=622);
- badanie jakościowe zrealizowane techniką FGI (zogniskowanych wywiadów grupowych) wśród osób starszych i z niepełnosprawnościami z terenu LOF (20 grup);
- badanie jakościowe zrealizowane techniką IDI (indywidualnych wywiadów pogłębionych) wśród przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, instytucji pomocy społecznej oraz domów pomocy społecznej z terenu LOF (n=43);
- obserwacja obiektów użyteczności publicznej na terenie LOF (120 obiektów) pod kątem ich dostosowania do potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami;
- analiza stron internetowych instytucji publicznych położonych na terenie LOF pod kątem ich zgodności ze standardami WCAG.

Zastosowane kompleksowe ujęcie miało umożliwić pozyskanie szerokiego spektrum informacji na temat potencjału obszaru w zakresie zaspokajania potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami. Uzyskane dane dostarczą informacji zarówno w kontekście przewag obszaru i poszczególnych gmin, ale przede wszystkim tych aspektów, które wymagają usprawnienia bądź korekty. Dodatkowym atutem procesu badawczego jest triangulacja polegająca na zestawieniu opinii zarówno potencjalnych odbiorców usług społecznych oferowanych na terenie LOF, jak i przedstawicieli administracji samorządowej.

Uzyskane informacje (m. in. Poznanie oczekiwań oraz diagnoza stanu obecnego) pozwolą na przygotowanie strategii rozwoju usług społecznych z terenu LOF, w tym polepszenie dostępu mieszkańców (w szczególności badanych grup) do oferty terytorialnej w tym zakresie.

II. Diagnoza obejmująca szczegółową analizę liczebności i udziałów osób z niepełnosprawnościami i osób starszych w jednostkach samorządowych LOF oraz analiza zasobów jednostek

Odrębną od potrzeb osób z niepełnosprawnościami kwestią różnego rodzaju udogodnień i dostosowań jest jakość zasobów informacyjnych, w tym ich aktualność. Jest to zagadnienie istotne z punktu widzenia wszystkich użytkowników, również takich, których nie ograniczają określone dysfunkcje ich organizmów. W tym kontekście również jest dużo do nadrobienia w przypadku analizowanych stron internetowych. Z prowadzonej na potrzeby badania analizy stron internetowych urzędów gmin wynikają następujące sugestie, które dotyczą w różnych aspektach wszystkich gmin:

- strony internetowe oferują różnorodny zasób informacyjny. Nieliczne strony internetowe zamieszczają istotne z punktu widzenia przedmiotowego badania informacje i dokumenty, jak chociażby strategie rozwiązywania problemów społecznych czy informacje na temat zasobów pomocy społecznej;
- dane prezentowane na stronach internetowych wymagają przeglądu celem dokonania aktualizacji. Dotyczy to zamieszczanych na stronach internetowych informacji, które znajdują się w zasobach informacyjnych urzędów bądź wymagana jest aktualizacja będąca pochodną zmiany stanu prawnego czy likwidacji określonych instytucji (np. znajdują się na stronach internetowych wzmianki o nieistniejących już gimnazjach).

Pożądanym aspektem wydaje się wobec powyższego ujednolicenie stron internetowych urzędów gmin należących do LOF oraz podległych jednostek (np. OPS). Obecnie bowiem zdarzają się sytuacje, w której strony internetowe OPS funkcjonują jako odrębne witryny, podczas gdy w innych działają jako zakładki stron internetowych urzędów gmin. Ujednolicenie mogłoby także obejmować nadanie spójnej dla poszczególnych gmin formatki graficznej stron internetowych. Poza budowaniem spójnego wizerunku gmin LOF takie rozwiązanie umożliwiłoby łatwy benchmarking oraz ujednolicenie przekazu informacyjnego.

2.1. Osoby starsze w gminach LOF

Udział osób starszych – powyżej 60 roku życia - w populacji gmin LOF kształtuje się na poziomie ok. 40%, od 23,58% w gminie Wólka po 42,10% w gminie Świdnik. Średnio dla LOF jest to 37,42%.

Tabela 2. Liczba ludności w wieku powyżej 60 roku życia w gminach LOF

	liczba ludności OGÓŁEM w 2018 r.	w tym powyżej 60 roku życia	%
Lubartów Miasto	21 995	7 995	36,35%
Lubartów Gmina	11 736	3 344	28,49%
Głusk	11 148	2 780	24,94%
Jabłonna	8 052	2 606	32,36%
Jastków	14 032	4 160	29,65%
Konopnica	13 848	4 297	31,03%
Niedrzwica Duża	11 895	3 526	29,64%
Niemce	19 509	5 586	28,63%
Strzyżewice	8 069	2 637	32,68%
Wólka	12 237	2 886	23,58%
Spiczyn	5 706	1 776	31,13%

	liczba ludności OGÓŁEM w 2018 r.	w tym powyżej 60 roku życia	%
Nałęczów	8 993	3 623	40,29%
Świdnik	39 312	16 549	42,10%
Mełgiew	9 780	3 077	31,46%
Piaski	10 551	4 169	39,51%
Lublin	339 682	135 504	39,89%
RAZEM LOF	546 545	204 515	37,42%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Wśród osób starszych zauważalna jest przewaga kobiet. We wszystkich analizowanych gminach stanowią one średnio 60,12%, od 57,33% w gminie Mełgiew i 57,41% w gminie Głusk po 62,65% w gminie Lubartów. Dla gmin całego LOF udział kobiet w strukturze osób po 60 roku życia kształtuje się na poziomie 61,55%, co wskazuje na feminizację starości w tych gminach.

Tabela 3. Ludność powyżej 60 roku życia według płci w gminach LOF w 2018r.

	OGÓŁEM	K		M	
		Liczba	%	Liczba	%
Lubartów Miasto	7 995	4 798	60,01%	3 197	39,99%
Lubartów Gmina	3 344	2 095	62,65%	1 249	37,35%
Głusk	2 780	1 596	57,41%	1 184	42,59%
Jabłonna	2 606	1 616	62,01%	990	37,99%
Jastków	4 160	2 439	58,63%	1 721	41,37%
Konopnica	4 297	2 509	58,39%	1 788	41,61%
Niedrzwica Duża	3 526	2 109	59,81%	1 417	40,19%
Niemce	5 586	3 233	57,88%	2 353	42,12%
Strzyżewice	2 637	1 591	60,33%	1 046	39,67%
Wólka	2 886	1 734	60,08%	1 152	39,92%
Spiczyn	1 776	1 090	61,37%	686	38,63%
Nałęczów	3 623	2 267	62,57%	1 356	37,43%
Świdnik	16 549	9 877	59,68%	6 672	40,32%
Mełgiew	3 077	1 764	57,33%	1 313	42,67%
Piaski	4 169	2 549	61,14%	1 620	38,86%
Lublin	135 504	84 604	62,44%	50 900	37,56%
RAZEM LOF	204 515	125 871	61,55%	78 644	38,45 %

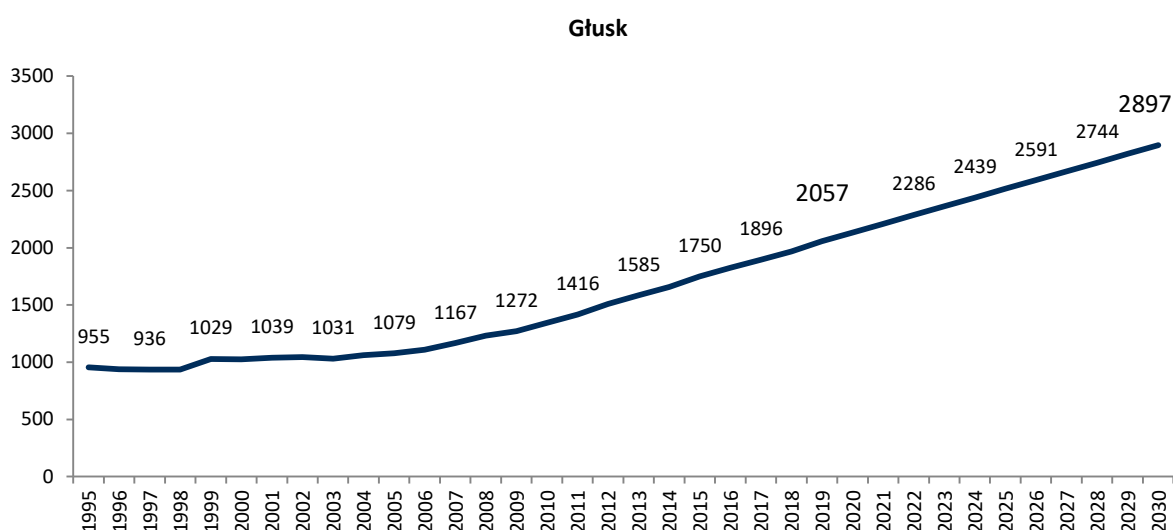
Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

2.2. Prognozy dotyczące przyrostu liczby osób starszych w gminach LOF do roku 2030

„Biorąc pod uwagę trendy demograficzne kraju do 2035 (GUS) i tendencje lokalne (woj. lubelskie) udział emerytów wśród wszystkich mieszkańców LOF będzie rósł, a udział osób w wieku 0-64 lat będzie się zmniejszał.” (*Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego na lata 2014-2020*, s. 46). Prognozy GUS dla wszystkich 16 jednostek administracyjnych wchodzących w skład LOF wskazują na zwiększający się rokrocznie udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności, choć dynamika tego przyrostu jest różna w poszczególnych gminach.

Według prognozy w Gminie Głusk w roku 2030 liczba osób w wieku co najmniej 60 lat wyniesie 2897 osób. Oznacza to dość szybki przyrost ludności w tym przedziale wieku.

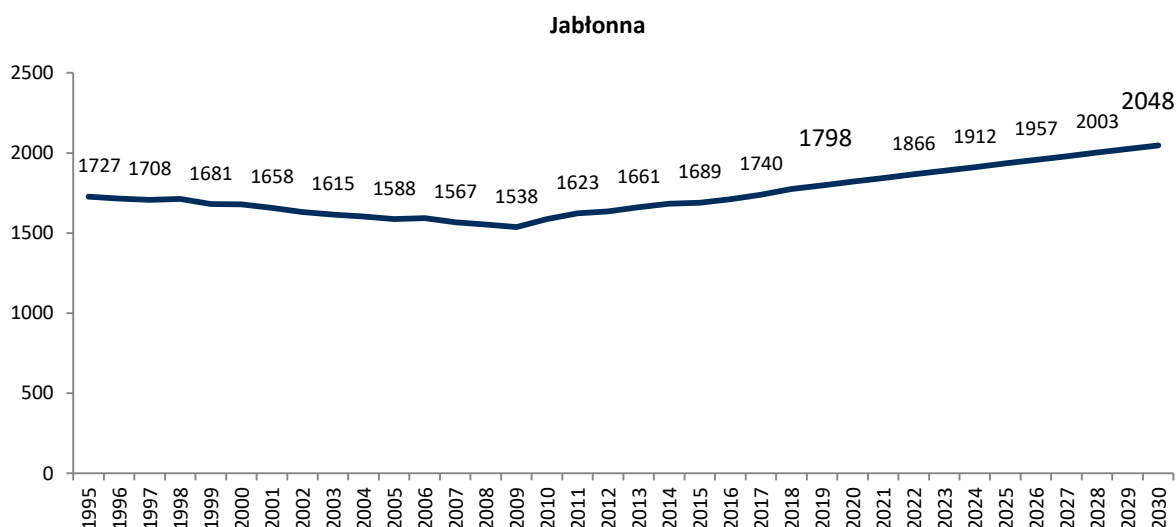
Wykres 1. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Głusk

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

W Gminie Jabłonna w roku 2030 prognozowana liczba osób w wieku co najmniej 60 lat wyniesie 2048 osób. Gmina ta cechuje się relatywnie niewielką dynamiką w omawianym aspekcie.

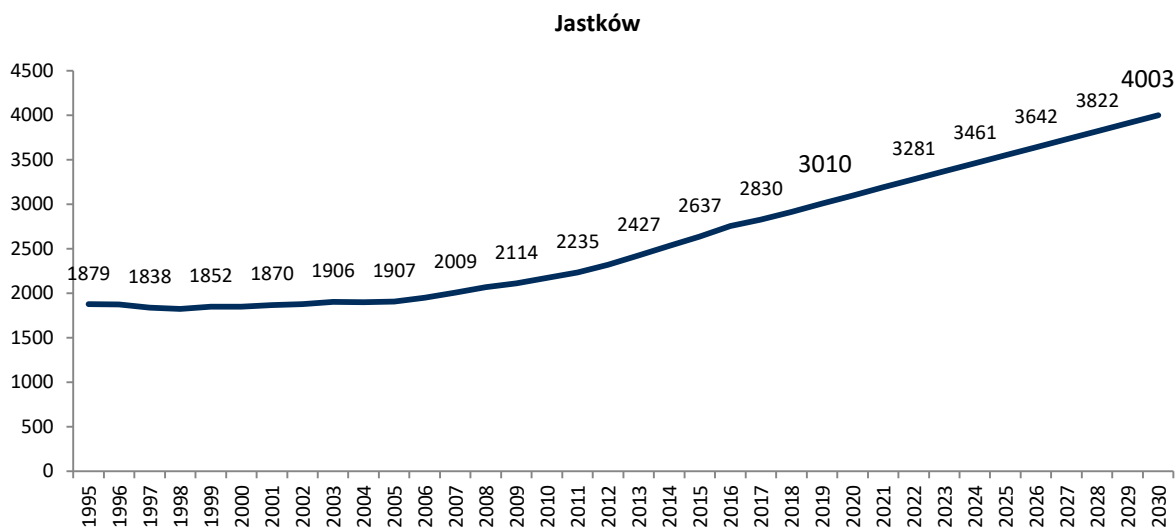
Wykres 2. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Jabłonna

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Według wyliczeń w Gminie Jastków liczba osób w wieku co najmniej 60 lat przekroczy próg czterech tysięcy – będzie ich 4003. Wzrost ten należy uznać za znaczący.

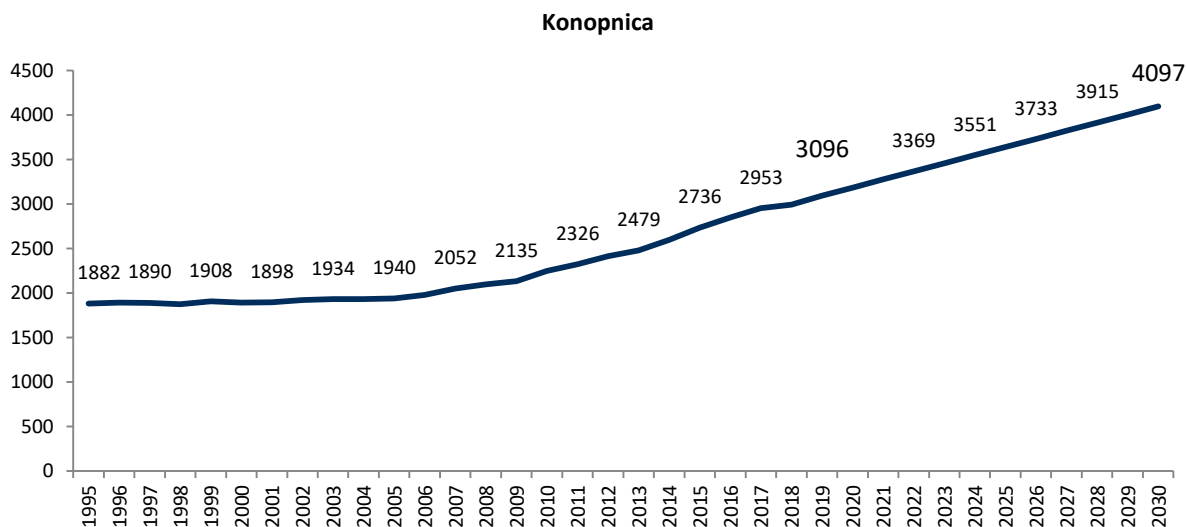
Wykres 3. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Jastków

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Według prognoz w Gminie Konopnica osób co najmniej 60-letnich w roku 2030 będzie 4097. Gmina ta cechuje się wyraźną dynamiką w omawianym aspekcie.

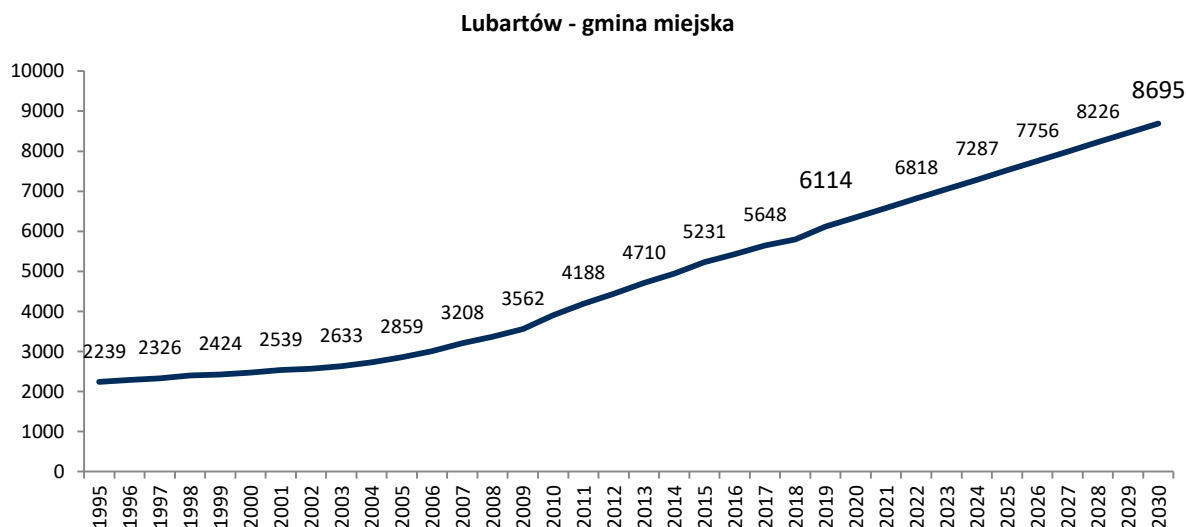
Wykres 4. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Konopnica

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

W gminie miejskiej Lubartów w roku 2030 liczba osób w wieku 60 i więcej lat wyniesie według prognoz 8695. Gminę tę cechuje wysoka dynamika w omawianym aspekcie.

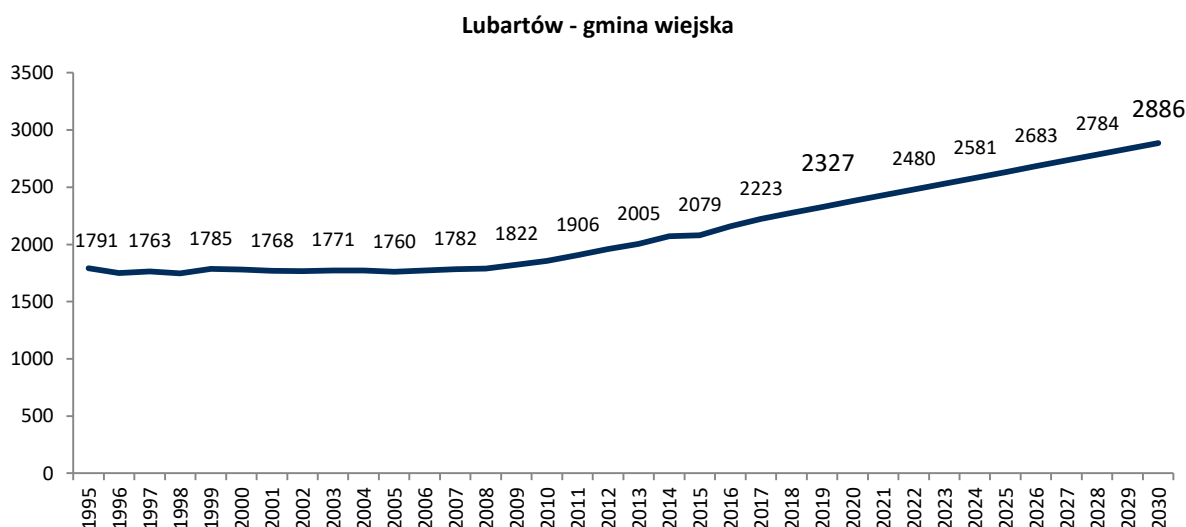
Wykres 5. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Lubartowie (gminie miejskiej)

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Na podstawie wyliczeń można stwierdzić, że w gminie wiejskiej Lubartów osób co najmniej 60-letnich w roku 2030 będzie 3886. Gminę tę cechuje znacząco mniejsza dynamika w tym aspekcie, niż ma to miejsce w gminie miejskiej Lubartów.

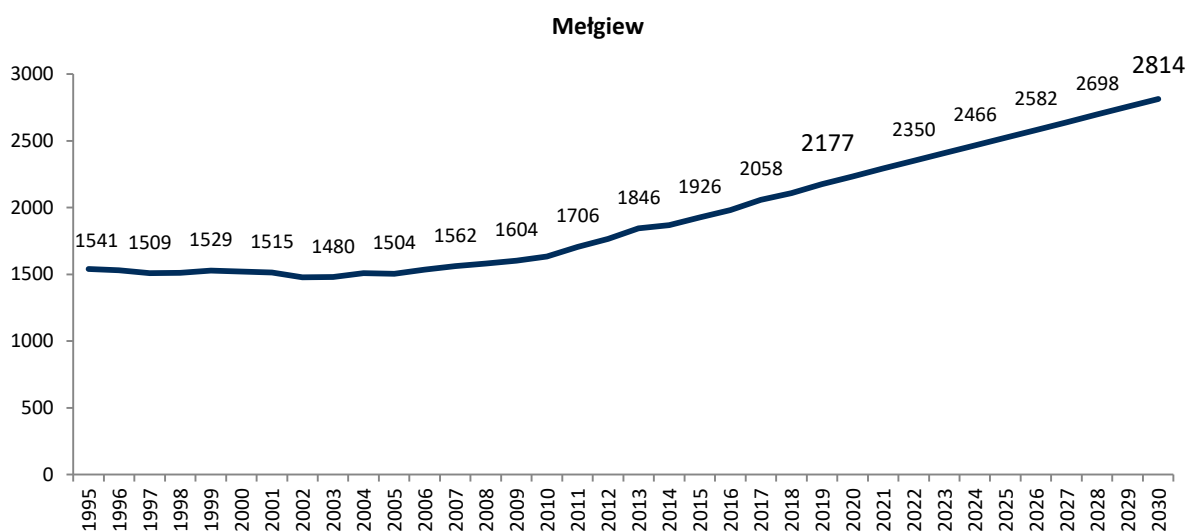
Wykres 6. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Lubartowie (gminie wiejskiej)

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Na podstawie wyliczeń można stwierdzić, że w Gminie Mełgiew w roku 2030 będzie 2814 osób w wieku co najmniej 60 lat.

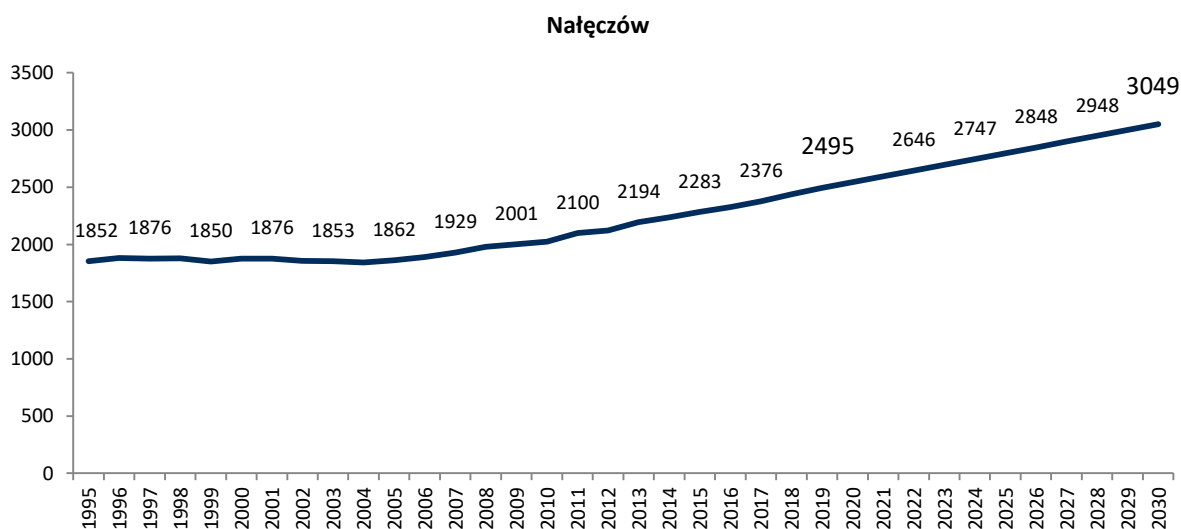
Wykres 7. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Mełgiew

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Według prognoz w Gminie Nałęczów w roku 2030 będzie 3049 osób co najmniej 60-letnich. Gminę tę cechuje umiarkowana dynamika w aspekcie przyrostu osób w najwyższych przedziałach wiekowych.

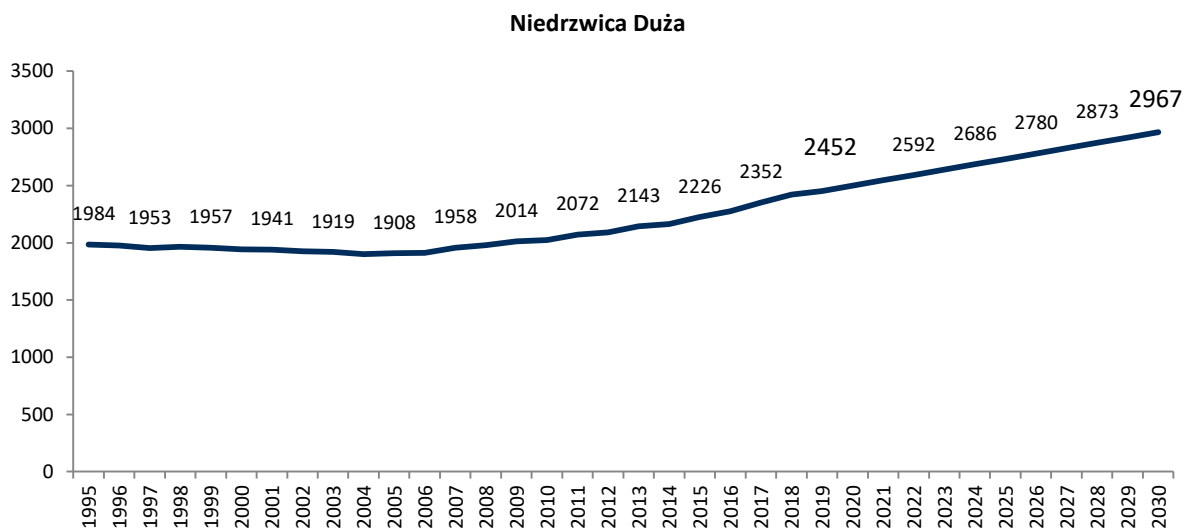
Wykres 8. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Nałęczów

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Według prognoz w Gminie Niedzwica Duża w roku 2030 będzie 2967 osób co najmniej 60-letnich. Również i tę gminę cechuje umiarkowana dynamika w aspekcie przyrostu osób w najwyższych przedziałach wiekowych.

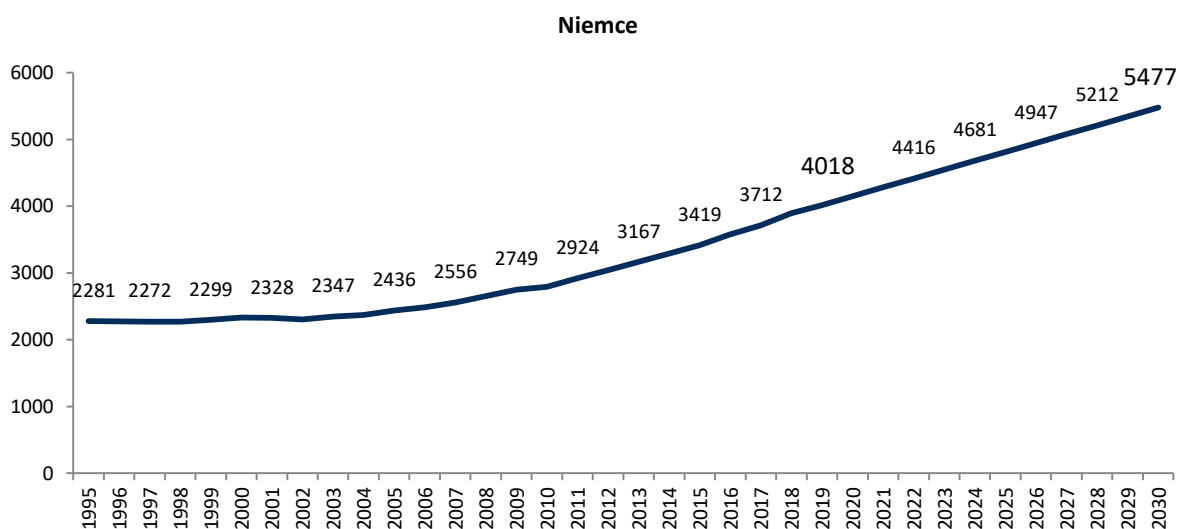
Wykres 9. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Niedzwica Duża

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Według prognoz w Gminie Niemce w roku 2030 będzie 5477 osób co najmniej 60-letnich. W gminie tej można mówić o wysokiej dynamice w aspekcie przyrostu osób w najwyższych przedziałach wiekowych.

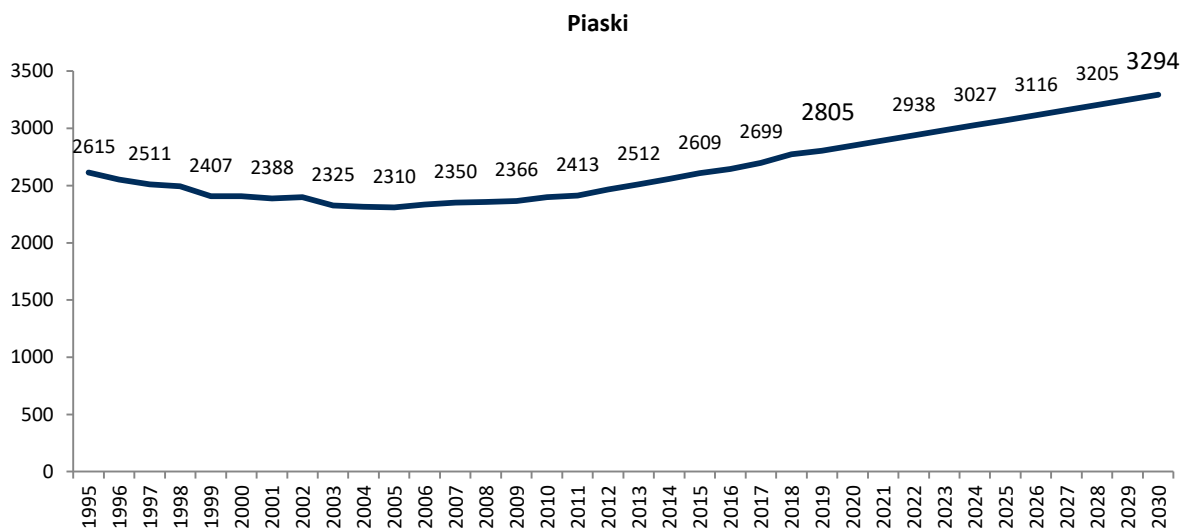
Wykres 10. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Niemce

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Według prognoz w Gminie Piaski w roku 2030 będzie 3294 osób co najmniej 60-letnich. Gminę tę cechuje umiarkowana dynamika w aspekcie przyrostu osób w najwyższych przedziałach wiekowych.

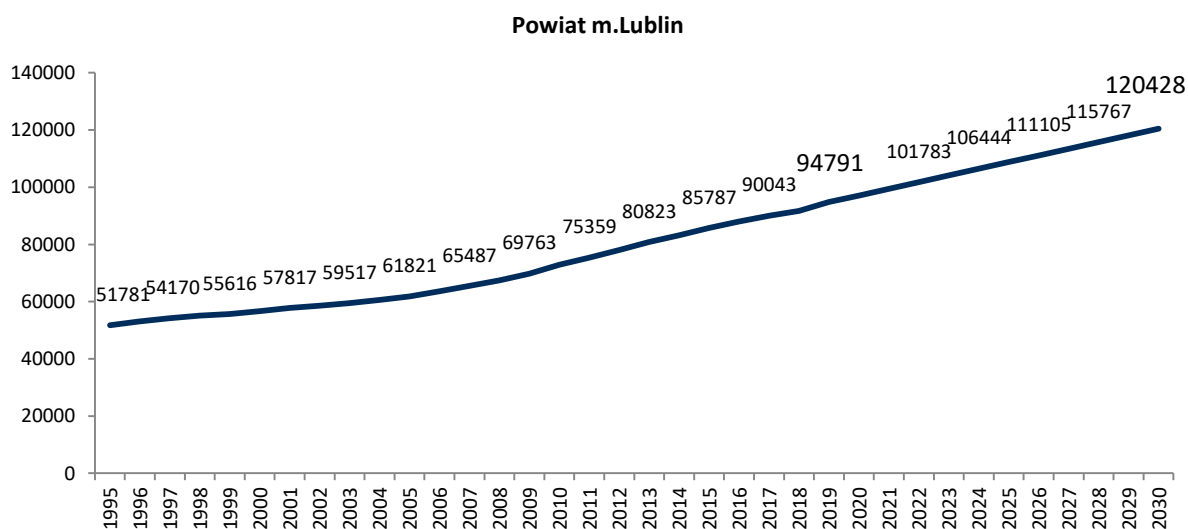
Wykres 11. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Piaski

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

W mieście na prawach powiatu Lublin według przeprowadzonych wyliczeń w roku 2030 będzie 120428 osób w wieku co najmniej 60 lat. Dynamika obserwowana w omawianym tu aspekcie ukazuje skalę wyzwań, przed jakimi staną instytucje miejskiej.

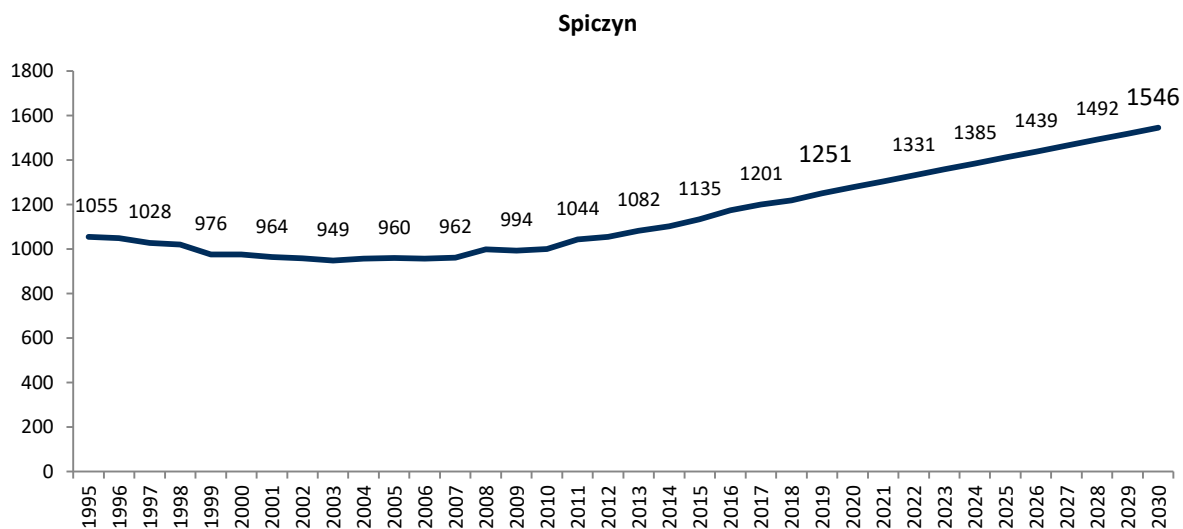
Wykres 12. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Lublinie (mieście na prawach powiatu)

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Według prognoz w Gminie Spiczyn w roku 2030 będzie 1546 osób co najmniej 60-letnich. Gminę tę cechuje umiarkowana dynamika w aspekcie przyrostu osób w najwyższych przedziałach wiekowych.

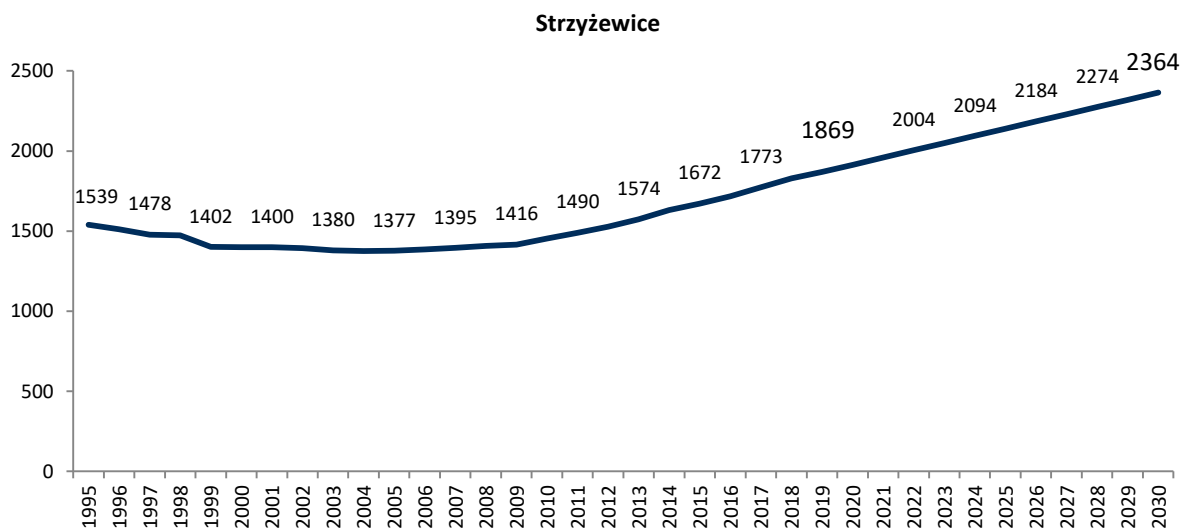
Wykres 13. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Spiczyn

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

W Gminie Strzyżewice prognozuje się, że w roku 2030 będzie 2364 osób co najmniej 60-letnich. Gminę tę na tle innych gmin wiejskich cechuje relatywnie wysoka dynamika w omawianym aspekcie.

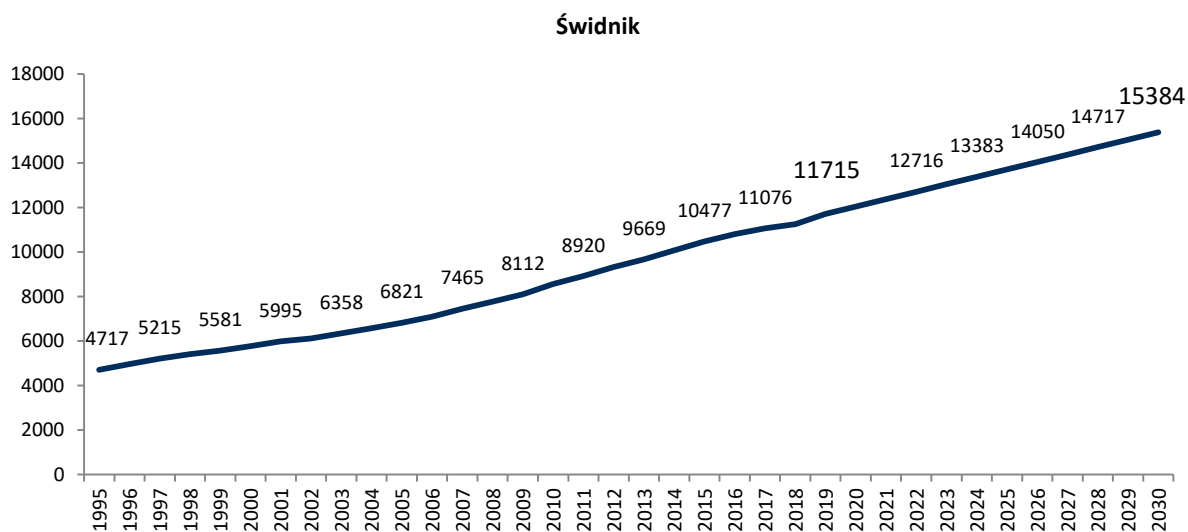
Wykres 14. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Strzyżewice

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Według przeprowadzonych wyliczeń w Gminie Świdnik w roku 2030 będą 15384 osoby w wieku co najmniej 60 lat. Świdnik cechuje się więc dość wysoką dynamiką w omawianym aspekcie.

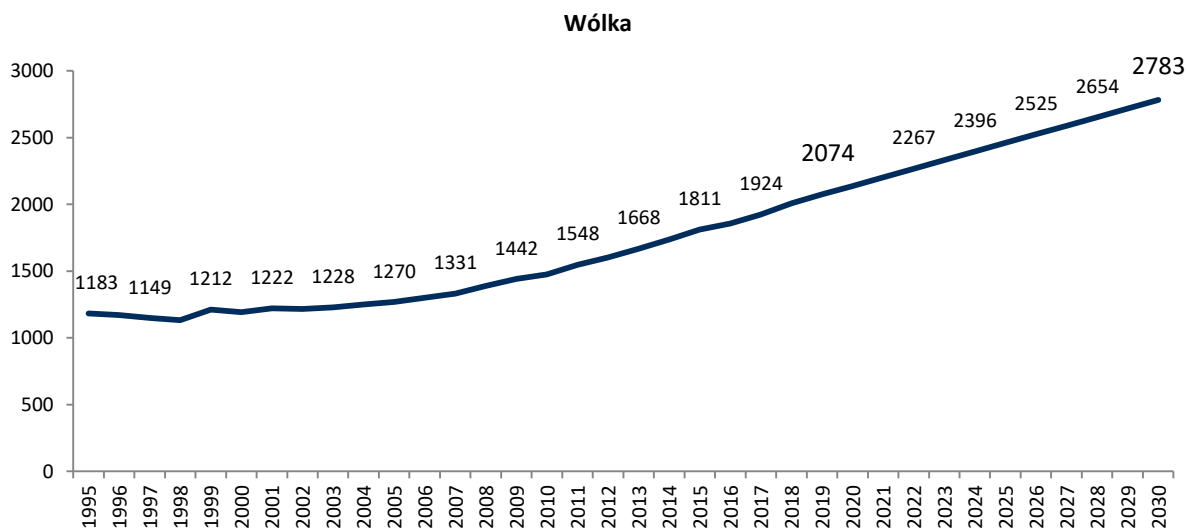
Wykres 15. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Świdnik

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

W Gminie Wólka prognozuje się, że w roku 2030 będzie 2783 osoby co najmniej 60-letnie. Gminę tę na tle innych gmin wiejskich cechuje relatywnie wysoka dynamika w omawianym aspekcie.

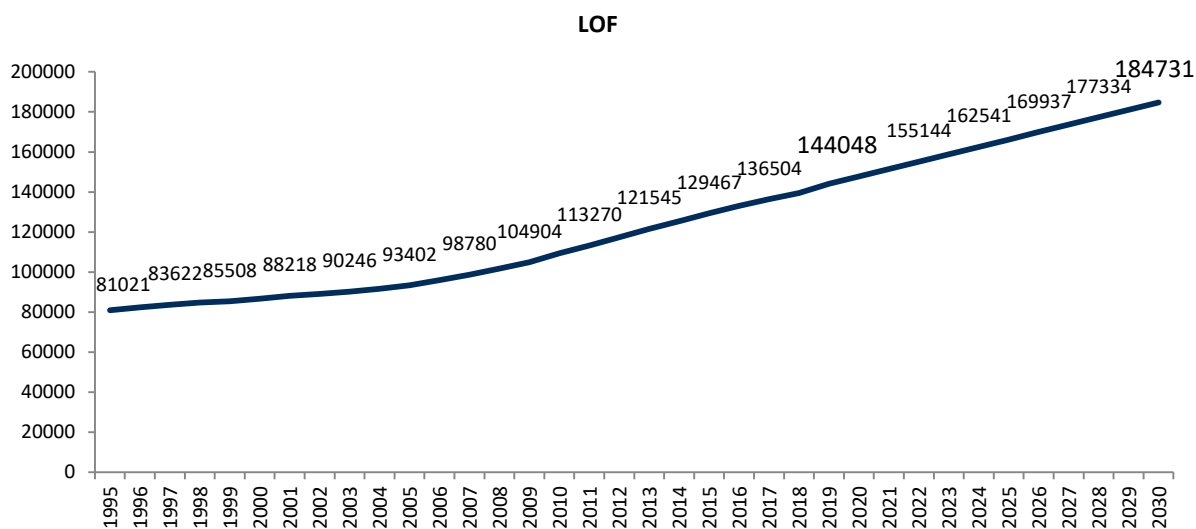
Wykres 16. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej w Gminie Wólka

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

Na terenie całego LOF do roku 2030 liczba osób w wieku 60 lat i więcej zwiększy się o ponad 40 tysięcy: z obecnych 144 048 do 184 731.

Wykres 17. Przyrost liczby osób w wieku 60 lat i więcej na terenie całego LOF

Źródło: wyliczenia własne – podstawa do wyliczenia na bazie GUS BDL

2.3. Osoby z niepełnosprawnością w jednostkach samorządowych LOF

W przypadku badań i analiz ilościowych zjawiska niepełnosprawności występuje problem z definicją niepełnosprawności i idącą za tym niekonsekwencją w ujmowaniu osób z niepełnosprawnościami w różnych rejestrach, zestawieniach i statystykach. Jak wskazano w *Programie działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublina na lata 2016-2020*: „Organy powołane do orzekania o niepełnosprawności powielają swoją pracę, w związku z tym nie ma możliwości, aby kompatybilnie uzupełniały statystyki. Osoby z niepełnosprawnościami ujmowane są w nich wielokrotnie, albo w ogóle się w nich nie znajdują” (s. 12).

Nie ma również jednolitego nazewnictwa i określania niepełnosprawności. „Ustawa *O rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* **definiuje niepełnosprawność jako trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych** z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy. Definicja ta jest stosowana przez zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności do celów pozarentowych” (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych...*, s.12). O niepełnosprawności tak definiowanej orzekają (<http://www.niepelnosprawni.gov.pl/art,13,instytucje-orzekajace-procedury-orzekania-tryb-i-zasady>):

- Powiatowe/miejskie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako pierwsza instancja;
- Wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności – jako druga instancja.

Orzeczenia o niepełnosprawności zawierają informację na temat stopnia niepełnosprawności (lekki, umiarkowany, znaczny).

Natomiast Ustawa „*O emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych*” definiuje pojęcia:

1. niezdolności do pracy jako całkowicie lub częściowo utraconej zdolności do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i bez rokowania na odzyskanie tej zdolności po przekwalifikowaniu;
2. niezdolności do samodzielnej egzystencji jako naruszenie sprawności organizmu w stopniu powodującym konieczność stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innej osoby w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych” (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych...*, s. 12).

Przed 1 stycznia 1998 w orzecznictwie stosowano kwalifikację do grupy inwalidzkiej. Wzajemne zależności między różnymi systemami wskazano w poniższej tabeli.

Tabela 4. Równoważność zapisów stopni niepełnosprawności w obecnym i byłym systemie orzecznictwa

Stopnie niepełnosprawności orzekane przez powiatowe lub wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności	Orzeczenia wydawane przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	Orzeczenia wydawane przez komisje do spraw inwalidztwa i zatrudnienia	Orzeczenia Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
lekki	częściowa niezdolność do pracy	III grupa inwalidzka	stała lub długotrwała niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym bez prawa do zasiłku pielęgnacyjnego
umiarkowany	częściowa niezdolność do pracy na orzeczeniu wydanym w okresie od 1	II grupa inwalidzka	brak

Stopnie niepełnosprawności orzekane przez powiatowe lub wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o stopniu niepełnosprawności	Orzeczenia wydawane przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych	Orzeczenia wydawane przez komisje do spraw inwalidztwa i zatrudnienia	Orzeczenia Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
	stycznia do 16 sierpnia 1998 r.		
	całkowita niezdolność do pracy		
znaczny	całkowita niezdolność do pracy i do samodzielnej egzystencji	I grupa inwalidzka	stała lub długotrwała niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym z prawem do zasiłku pielęgnacyjnego

Źródło: <https://www.pfron.org.pl/osoby-niepelnosprawne/dofinansowanie-dzialalnosci-gospodarczej/refundacja-skladek-zus/status-osoby-niepelnosprawnej/?fbclid=IwAR2AlrPPFo-7FCpSJrcVtHi6Fo6bHMjh3JsfdGZBpN8l25isCpWFURBoI4>

Jednym ze źródeł danych w zakresie liczby osób z niepełnosprawnościami w poszczególnych gminach w zależności od stopnia niepełnosprawności jest ZUS (osoby ubezpieczone w ubezpieczeniu zdrowotnym bez emerytów i rencistów). W rejestrze ubezpieczonych osób z niepełnosprawnościami przeważają mężczyźni, mniej więcej wyrównane proporcje między płciami wstąpiły w gminach Głusk i Jabłonna. Najwięcej jest osób z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

Tabela 5. Osoby z niepełnosprawnościami w gminach LOF według rejestru ZUS

miasto/ gmina	Wiek	stopień niepełnosprawności								
		Ogółem , w tym:	lekki		umiarkowany		znaczny		niepełnosprawność wydana osobom do 16 r.ż.	
			kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna
miasto Lublin	Ogółem, w tym:	8 166	1414	1434	1734	2602	350	611	7	14
	poniżej 16 roku życia	9	-	-	-	-	-	-	3	5
	od 61 do 70 lat	2 092	249	495	270	819	57	202	-	-
	od 71 do 80 lat	535	53	74	97	200	33	78	-	-
	81 lat i więcej	5 530	1112	865	1366	1583	260	331	4	9
gmina Głusk	Ogółem, w tym:	140	24	23	42	39	5	7	-	-
	od 61 do 70 lat	27	-	7	3	13	-	3	-	-
	od 71 do 80 lat	4	-	-	-	-	-	-	-	-
	81 lat i więcej	109	22	16	38	24	5	4	-	-

miasto/ gmina	Wiek	stopień niepełnosprawności								
		Ogółem , w tym:	lekki		umiarkowany		znaczny		niepełnosprawność wydana osobom do 16 r.ż.	
			kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna
gmina Jabłonna	Ogółem, w tym:	124	24	21	30	41	-	6	-	-
	od 61 do 70 lat	30	5	7	-	14	-	-	-	-
	81 lat i więcej	93	19	14	27	27	-	4	-	-
gmina Jastków	Ogółem, w tym:	216	32	40	43	85	6	9	-	-
	od 61 do 70 lat	51	3	13	-	28	-	4	-	-
	od 71 do 80 lat	5	-	-	-	-	-	-	-	-
	81 lat i więcej	160	29	25	40	56	5	4	-	-
gmina Konopnica	Ogółem, w tym:	199	42	39	46	56	6	10	-	-
	od 61 do 70 lat	45	7	12	4	16	-	6	-	-
	od 71 do 80 lat	10	-	3	-	5	-	-	-	-
	81 lat i więcej	144	34	24	41	35	6	4	-	-
gmina Lubartów (gminy miejska i wiejska ujęte łącznie)	Ogółem, w tym:	571	136	148	100	146	10	29	-	-
	od 61 do 70 lat	127	21	48	13	31	-	12	-	-
	od 71 do 80 lat	17	4	5	3	-	-	3	-	-
	81 lat i więcej	427	111	95	84	114	7	14	-	-
gmina Mełgiew	Ogółem, w tym:	172	33	33	36	57	7	5	-	-
	od 61 do 70 lat	36	7	5	8	14	-	-	-	-
	od 71 do 80 lat	5	-	-	-	-	-	-	-	-
	81 lat i więcej	130	25	26	27	42	7	3	-	-
gmina Nałęczów	Ogółem, w tym:	144	16	22	31	55	4	11	3	-
	od 61 do 70 lat	21	-	4	-	11	-	4	-	-
	od 71 do 80 lat	8	-	4	3	-	-	-	-	-

miasto/ gmina	Wiek	stopień niepełnosprawności								
		Ogółem , w tym:	lekki		umiarkowany		znaczny		niepełnosprawność wydana osobom do 16 r.ż.	
			kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna
	81 lat i więcej	114	15	14	27	43	4	7	3	-
gmina Niedzwica Duża	Ogółem, w tym:	164	29	35	29	56	6	9	-	-
	od 61 do 70 lat	33	-	11	3	13	-	4	-	-
	od 71 do 80 lat	10	-	4	-	3	-	-	-	-
	81 lat i więcej	121	25	20	25	40	6	5	-	-
gmina Niemce	Ogółem, w tym:	392	87	82	90	111	11	10	-	-
	od 61 do 70 lat	91	17	27	11	31	-	3	-	-
	od 71 do 80 lat	10	-	-	-	3	-	3	-	-
	81 lat i więcej	291	70	54	78	77	7	4	-	-
gmina Piaski	Ogółem, w tym:	232	33	53	40	80	10	16	-	-
	od 61 do 70 lat	54	7	12	-	22	-	10	-	-
	81 lat i więcej	176	25	40	38	58	9	6	-	-
gmina Spiczyn	Ogółem, w tym:	104	15	12	24	37	4	12	-	-
	od 61 do 70 lat	19	-	-	-	12	-	3	-	-
	81 lat i więcej	83	14	10	22	25	4	8	-	-
gmina Strzyżewice	Ogółem, w tym:	131	29	19	23	46	4	10	-	-
	od 61 do 70 lat	37	4	5	6	18	-	4	-	-
	od 71 do 80 lat	3	-	-	-	-	-	-	-	-
	81 lat i więcej	91	24	14	17	26	4	6	-	-
gmina Świdnik	Ogółem, w tym:	862	163	151	196	270	32	48	-	-
	od 61 do 70 lat	185	21	44	19	80	6	15	-	-
	od 71 do									

miasto/ gmina	Wiek	stopień niepełnosprawności								
		Ogółem , w tym:	lekki		umiarkowany		znaczny		niepełnosprawność wydana osobom do 16 r.ż.	
			kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna	kobieta	mężczyzna
	80 lat	23	4	7	4	3	3	-	-	-
	81 lat i więcej	654	138	100	173	187	23	31	-	-
gmina Wólka	Ogółem, w tym:	304	63	51	69	93	9	18	-	-
	od 61 do 70 lat	56	5	19	5	22	-	4	-	-
	od 71 do 80 lat	4	-	-	-	-	-	-	-	-
	81 lat i więcej	243	58	31	64	69	7	13	-	-

Źródło: niepublikowane dane ZUS

Powyższe dane są spójne z danymi spisowymi z roku 2011 pod względem wyraźnego w województwie (ale też w Polsce) zjawiska: w gminach LOF wśród osób z niepełnosprawnościami dominującą grupę stanowią osoby starsze – powyżej 60, a zwłaszcza powyżej 70 roku życia.

W poszczególnych gminach usługami w ramach systemu pomocy społecznej objęta jest niewielka część osób starszych i z niepełnosprawnościami. Biorąc pod uwagę strukturę osób z niepełnosprawnościami korzystających ze wsparcia OPS w poszczególnych gminach, można uznać, że przeważają mężczyźni i są to głównie osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, zatem struktura ta jest zbliżona do tej, która wynika z rejestru ZUS. W przypadku gminy Głusk liczba korzystających kobiet i mężczyzn jest zbliżona, w gminie Lubartów Miasto oraz Niemce przeważają kobiety. Z kolei gmina Nałęczów wyróżnia się przewagą wśród korzystających ze wsparcia pomocy społecznej osób ze znacznym stopniem niepełnosprawności.

Tabela 6. Osoby z niepełnosprawnościami korzystające ze wsparcia OPS w gminach LOF wg wybranych cech

GMINA	Grupy wiekowe					Płeć		Stopień niepełnosprawności		
	dzieci i młodzież do 16 r.ż.	dorośli	61- 70 lat	71- 80 lat	osoby powyżej 80 r.ż.	kobiety	mężczyźni	lekki	umiarkowany	znaczny
Głusk	14	52	27	14	11	59	59	12	28	19
Jabłonna	0	20	6	0	0	6	20	0	21	5
Jastków	6	67	19	0	0	56	44	16	49	36
Konopnica	20	46	2	5	2	28	47	38	25	12
Lubartów Gmina	8	75	16	3	1	37	65	24	47	24
Lubartów Miasto	10	89	44	24	23	100	86	34	88	56
Lublin	161	2 228	1 087	344	345	1 828	2 337	698	2 141	942
Mełgiew	55	275	50	19	8	193	169	14	107	73
Nałęczów	46	166	36	18	9	138	137	0	99	123
Niedzwica Duża	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Niemce	32	231	22	20	28	315	185	21	87	41

GMINA	Grupy wiekowe					Płeć		Stopień niepełnosprawności		
	dzieci i młodzież do 16 r.ż.	dorośli	61-70 lat	71-80 lat	osoby powyżej 80 r.ż.	kobiety	mężczyźni	lekki	umiarkowany	znaczny
Piaski	20	15	20	8	5	27	41	3	37	28
Spiczyn	34	305	129			148	157	79	181	45
Strzyżewice	x	x	x	x	x	11	33	0	31	13
Świdnik	3	226	104	35	43	192	219	35	180	139
Wólka	10	42	12	4	0	20	48	7	35	11

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS

x oznacza brak danych

Dostępna na poziomie gmin prognoza ludności do roku 2030 wskazuje jednoznacznie na istotny wzrost liczby ludności w wieku 60+ w roku 2030. Jeśli weźmiemy pod uwagę, że zarazem ogólna liczba ludności będzie maleć w niemal każdej jednostce administracyjnej, należy zaznaczyć, że odsetek ludności w wieku powyżej 60 lat znacząco wzrośnie. Dotyczyć to będzie zarówno kobiet, jak i mężczyzn.

W gminach LOF nie ma ani jednej gminy, w której prognozowana liczba osób starszych do 2030 byłaby niższa niż w roku bazowym (2016), mimo iż lubelskie należy do województw, które będzie się wyludniać relatywnie szybciej niż Polska w ogóle.

Tabela 7. Prognoza ludności w wieku 60+ dla gmin LOF do roku 2030 wg płci

Nazwa	Typ	Płeć	2016	2030
Lubartów	miejska	Ogółem	5 433	6 497
Lubartów	miejska	Mężczyźni	2 269	2 559
Lubartów	miejska	Kobiety	3 164	3 938
Lubartów	wiejska	Ogółem	2 159	2 959
Lubartów	wiejska	Mężczyźni	858	1 299
Lubartów	wiejska	Kobiety	1 301	1 660
Głusk	wiejska	Ogółem	1 825	2 912
Głusk	wiejska	Mężczyźni	795	1 265
Głusk	wiejska	Kobiety	1 030	1 647
Jabłonna	wiejska	Ogółem	1 711	2 044
Jabłonna	wiejska	Mężczyźni	668	864
Jabłonna	wiejska	Kobiety	1 043	1 180
Jastków	wiejska	Ogółem	2 755	4 025
Jastków	wiejska	Mężczyźni	1 166	1 800
Jastków	wiejska	Kobiety	1 589	2 225
Konopnica	wiejska	Ogółem	2 852	4 062
Konopnica	wiejska	Mężczyźni	1 236	1 805
Konopnica	wiejska	Kobiety	1 616	2 257
Niedzwica Duża	wiejska	Ogółem	2 277	2 958
Niedzwica Duża	wiejska	Mężczyźni	948	1 314
Niedzwica Duża	wiejska	Kobiety	1 329	1 644
Niemce	wiejska	Ogółem	3 580	5 422
Niemce	wiejska	Mężczyźni	1 548	2 431

Nazwa	Typ	Płeć	2016	2030
Niemce	wiejska	Kobiety	2 032	2 991
Strzyżewice	wiejska	Ogółem	1 717	2 101
Strzyżewice	wiejska	Mężczyźni	720	919
Strzyżewice	wiejska	Kobiety	997	1 182
Wólka	wiejska	Ogółem	1 858	2 999
Wólka	wiejska	Mężczyźni	754	1 340
Wólka	wiejska	Kobiety	1 104	1 659
Spiczyn	wiejska	Ogółem	1 174	1 431
Spiczyn	wiejska	Mężczyźni	479	608
Spiczyn	wiejska	Kobiety	695	823
Nałęczów	miejsko-wiejska	Ogółem	2 326	2 661
Nałęczów	miejsko-wiejska	Mężczyźni	888	1 034
Nałęczów	miejsko-wiejska	Kobiety	1 438	1 627
Świdnik	miejska	Ogółem	10 817	12 030
Świdnik	miejska	Mężczyźni	4 453	4 812
Świdnik	miejska	Kobiety	6 364	7 218
Mełgiew	wiejska	Ogółem	1 982	2 726
Mełgiew	wiejska	Mężczyźni	863	1 206
Mełgiew	wiejska	Kobiety	1 119	1 520
Piaski	miejsko-wiejska	Ogółem	2 646	2 989
Piaski	miejsko-wiejska	Mężczyźni	1 045	1 265
Piaski	miejsko-wiejska	Kobiety	1 601	1 724
Lublin	miejska	Ogółem	87 987	97 362
Lublin	miejska	Mężczyźni	33 959	37 684
Lublin	miejska	Kobiety	54 028	59 678

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS (<https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/prognoza-ludnosci/prognoza-ludnosci-gmin-na-lata-2017-2030-opracowanie-eksperymentalne,10,1.html>)

Biorąc pod uwagę scharakteryzowane wyżej tendencje należy przypuszczać, że wraz z upływem lat problemy osób starszych i osób z niepełnosprawnościami będą miały coraz większe znaczenie dla lokalnych i regionalnych polityk rozwojowych. Oznaczać to będzie konieczność podjęcia działań w zakresie zapewnienia pomocy osobom starszym i z niepełnosprawnościami, w tym – rozwoju infrastruktury pomocy społecznej.

2.4. Diagnoza osób z niepełnosprawnościami w poszczególnych gminach LOF, korzystających ze wsparcia ośrodków pomocy społecznej

Biorąc pod uwagę strukturę osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej można uznać, na podstawie dostępnych danych z części gmin LOF, że są to przeważnie osoby nieposiadające trudności w komunikowaniu się, częściowo niesamodzielne. Duża jest liczba odbiorców z niepełnosprawnością ruchową, jednak zdecydowanie należy stwierdzić, że wśród osób z niepełnosprawnościami korzystających ze świadczeń pomocy społecznej przeważają osoby z niepełnosprawnością psychiczną i intelektualną.

Tabela 8. Osoby z niepełnosprawnościami korzystające ze świadczeń pomocy społecznej w poszczególnych gminach LOF

GMINA	Sposób komunikowania się		Rodzaj niepełnosprawności					Samodzielność życiowa		
	Z trudnościami	bez trudności	pozostałe	nieślyszący i niedosłyszający	niewidzący i słabowidzący	psych. i intelekt.	ruchowa	częściowo niesamodzielny	niesamodzielny	samodzielny
Głusk	9	109	26	0	1	35	23	29	16	73
Jabłonna	7	19	9	0	0	12	5	5	0	21
Jastków	23	76	15	1	3	15	34	35	32	36
Konopnica	1	74	1	2	2	20	50	50	4	21
Lubartów Gmina	20	83	39	1	6	35	22	52	28	23
Lubartów Miasto	48	137	65	5	8	57	66	73	37	81
Lublin	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Mełgiew	0	38	14	0	0	11	13	4	7	27
Nałęczów	1	46	192	10		41	32	6	3	26
Niedzwica Duża	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Niemce	29	471	45	43	25	25	16	135	44	321
Piaski	5	63	42	0	0	10	16	28	12	28
Spiczyn	31	x	x	x	x	x	x	25	x	6
Strzyżewice	7	37	22	1	0	16	5	7	6	31
Świdnik	x	0	x	7	12	86	x	x	x	x
Wólka	13	52	32	3	1	11	18	20	5	43

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS

x oznacza brak danych

2.5. Diagnoza warunków mieszkaniowych, sytuacji ekonomicznej, sytuacji rodzinnej, podejmowanych aktywności przez osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami

Sytuacja mieszkaniowa i ekonomiczna osób starszych i z niepełnosprawnościami w gminach LOF jest zróżnicowana. Zdecydowanie jednak należy uznać, że o ile osoby starsze i z niepełnosprawnościami rzadko są aktywne zawodowo, o tyle ich sytuacja mieszkaniowa jest relatywnie dobra.

Jak podkreślono w *Strategii rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Jastków na lata 2016-2020*, „z przyczyn zdrowotnych osoby niepełnosprawne są z założenia znacznie mniej aktywne zawodowo niż osoby sprawne. (...) [Jednocześnie] znaczna część osób niepełnosprawnych może, a nawet powinna pracować zawodowo w odpowiednich warunkach, gdyż ich aktywność jest wskazana nie tylko z powodów ekonomicznych, ale również i społecznych. Istotnym zjawiskiem wymagającym szerszych działań jest problem osób niepełnosprawnych z ograniczoną aktywnością życiową wskutek istniejących barier architektonicznych i w komunikowaniu się” (s. 15). W *Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gmin Lubartów* wskazano, że „Integracja społeczna osób niepełnosprawnych przez pracę stanowi w Polsce bardzo wymagające i trudne do realizacji zadanie. Istnieje wiele czynników wpływających niekorzystnie na zatrudnianie osób niepełnosprawnych. Po stronie podaży są to (poza relatywnie niskimi kwalifikacjami osób niepełnosprawnych): słabe motywacje i liczne bariery instytucjonalno-infrastrukturalne, a po stronie popytu na pracę: niechęć pracodawców i w konsekwencji znaczny koszt ich motywowania oraz ogólnie trudny rynek pracy, charakteryzujący się słabą dynamiką tworzenia miejsc pracy” (s. 51).

W *Programie działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020* zapisano, że sytuacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami w Polsce powoli się poprawia, realizowana jest coraz większa liczba projektów zwiększających dostęp do zatrudnienia skierowanych do osób z niepełnosprawnościami.

W obszarze aktywizacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami szczególną rolę odgrywają zakłady pracy chronionej i zakłady aktywności zawodowej.

Zakład pracy chronionej jest przedsiębiorstwem przystosowanym do zatrudniania osób z wyższymi stopniami niepełnosprawności. Wśród głównych celów jego funkcjonowania znajduje się nie tylko wypracowanie zysku, ale także właśnie aktywizacja zawodowa osób, które nie poradziłyby sobie na otwartym rynku pracy (<http://www.watchdogpfron.pl/co-to-jest-zaklad-pracy-chronionej-zpchr/> dostęp: 10.12.2019). Podstawę prawną dla ich działalności stworzyła ustawa o zatrudnianiu i rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych uchwalona 9 maja 1991 r. (Dz.U. 1991 nr 46 poz. 201).

Zgodnie ze stanem na dzień 15 lipca 2019r. w województwie lubelskim znajduje się 18 zakładów pracy chronionej (w tym 7 spółdzielni), z tego na terenie LOF funkcjonuje 5 z nich - 4 w Lublinie, 1 w Niemcach (<https://www.lublin.uw.gov.pl/wps/wykaz-zak%C5%82ad%C3%B3w-pracy-chronionej-w-wojew%C3%B3dztwie-lubelskim> dostęp: 11.12.2019).

„Zakład aktywności zawodowej (ZAZ) jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostką, która zapewnia zatrudnienie osobom niepełnosprawnym ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz osobom z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną. Osoby te wymagają specjalnych tzw. chronionych warunków pracy.

ZAZ może być utworzony na terenie, gdzie są problemy ze znalezieniem stanowisk pracy chronionej i starosta wyda opinię o potrzebie utworzenia zakładu aktywności zawodowej na danym terenie”. (<https://www.pfron.org.pl/instytucje/placowki/zaz/> dostęp: 10.12.2019).

W całym województwie lubelskim w I kwartale 2019 roku funkcjonowało 8 Zakładów Aktywności Zawodowej, w tym 1 na terenie LOF - Zakład Aktywności Zawodowej Charytatywne Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym "Misericordia" w Lublinie (<https://www.lublin.uw.gov.pl/wps/wykaz-zak%C5%82ad%C3%B3w-aktywno%C5%9Bci-zawodowej-w-wojew%C3%B3dztwie-lubelskim> dostęp: 10.12.2019).

Jednocześnie jednak należy podkreślić, że wśród osób z niepełnosprawnościami osoby pracujące stanowią wciąż niewielki odsetek, zwłaszcza wśród tych, które korzystają ze świadczeń pomocy społecznej. Dla przykładu w gminie Głusk wśród osób pobierających świadczenia z pomocy społecznej są jedynie 2 osoby pracujące (1K, 1M), w **gminie Lubartów** łącznie 5 osób (2M, 3K), w **mieście Lubartów** 12 osób, w **gminie Wólka** dwie osoby (1M, 1K), w tym jedna wykonuje prace dorywcze, a w **gminie Nałęczów, Strzyżewice i w gminie Piaski** wśród osób z niepełnosprawnościami korzystających ze świadczeń pomocy społecznej nie ma ani jednej osoby pracującej. W efekcie odsetek osób z niepełnosprawnościami korzystających ze świadczeń pomocy społecznej, które pracują, jest bardzo niski i w przypadku gmin LOF kształtuje się na poziomie 0% - 6,5% (miasto Lubartów), wyjątkowo dobrze wygląda w tym zestawieniu gmina Spiczyn, w której jest to 10,8%.

Dodać należy również, że w większości przypadków osoby z niepełnosprawnościami są biernie zawodowo.

Według statystyk Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Lublinie w roku 2018 było zarejestrowanych 3418 osób z niepełnosprawnościami, co stanowiło 4,6% ogółu bezrobotnych (<https://wuplublin.praca.gov.pl/documents/165685/974137/Podsumowanie%202018%20roku%20w%20statystykach%20w%20wojew%C3%B3dztwie%20lubelskim/339062db-9fde-4236-98fb-762fe4aa4ac0?t=1568885759028> s. 36). W I kwartale roku 2019 w odniesieniu do ogólnej liczby bezrobotnych subpopulacja ta wynosiła zaledwie 4,9%. W kraju na koniec czerwca 2019 roku odnotowano 57589 osób, tj. 6,6% ogółu bezrobotnych, zatem sytuacja województwa na tle Polski w tym zakresie kształtuje się korzystnie. Znacznie mniej korzystna jest jednak struktura tej zbiorowości pod względem okresu pozostawania bez pracy oraz wykształcenia. „Wśród bezrobotnych niepełnosprawnych, podobnie jak w pozostałych grupach osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy, najliczniejszą kategorię stanowią długotrwale bezrobotni pozostający bez pracy powyżej 24 miesięcy – 32,5%. Najmniej liczną grupę (7,7%) stanowią osoby ze stażem bezrobocia do 1 miesiąca. W analizowanej kategorii bezrobotnych najliczniej reprezentowany jest przedział wiekowy 45 – 54 lata (25,9%). (...) Na koniec czerwca 2019 roku najobszerniejszą grupę wśród bezrobotnych niepełnosprawnych stanowiły osoby posiadające wykształcenie zasadnicze zawodowe (31,6%) oraz wykształcenie gimnazjalne i niższe (29,4%) (*Kwartal w liczbach według stanu z dnia 30 czerwca 2019r.*, WUP Lublin 2019, s. 27).

Według dokumentu *Osoby z niepełnosprawnościami w ewidencji urzędów pracy województwa lubelskiego - analiza statystyczna* (Lublin 2019) należy podkreślić, że wśród osób z niepełnosprawnościami nadal wysoka jest skala bezrobocia długotrwałego (s. 13), a wśród bezrobotnych dominuje jeden rodzaj niepełnosprawności związany z chorobami narządu ruchu. Na drugiej pozycji niepełnosprawność związana jest z chorobami psychicznymi, jedynie w dwu województwach: lubelskim i lubuskim odnosi się do chorób neurologicznych (s. 18).

Warto przy tym zauważyć, że w I kwartale 2019 r. zbiorowość biernych zawodowo w województwie lubelskim obejmowała 45,4% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej. W omawianym okresie

większość osób biernych zawodowo to osoby starsze - w wieku 55 lat i więcej, które stanowiły 66,0% ogółu biernych zawodowo

(https://lublin.stat.gov.pl/files/gfx/lublin/pl/defaultaktualnosci/744/3/28/1/bael_publicacja_sygnala_1_kwartal_2019_3.pdf s. 16).

Podstawę utrzymania osób starszych stanowią zwykle emerytury i renty, osób z niepełnosprawnościami – renty i emerytury (należy pamiętać, że osoby z niepełnosprawnościami to często osoby starsze) oraz zasiłki (świadczenia pomocy społecznej).

W gminach LOF zauważalny jest problem samotności osób starszych; z dostępnych danych wynika, że osoby z niepełnosprawnościami częściej prowadzą samodzielne gospodarstwo domowe niż wspólnie z rodziną. W efekcie można przypuszczać, że sytuacja ekonomiczna tych osób jest relatywnie trudniejsza niż osób, które wraz z innymi współtworzą gospodarstwa domowe.

Tabela 9. Sytuacja rodzinna i mieszkaniowa osób korzystających z usług opiekuńczych przyznanych przez OPS w gminach LOF w 2018 r.

GMINA	sytuacja rodzinna		sytuacja mieszkaniowa					
	osoba samotna / 1-osobowe gospodarstwo	osoba w gospodarstwie min. 2-os.	socjalne	komunalne	własnościowe	wynajmowane/lokatorskie	dom jednorodzinny (w tym prawo do domu lub części)	inne (w tym pobyt w DPS)
Głusk	58	60	1	0	0	0	105	12
Jabłonna	19	7	x	x	x	1	23	2
Jastków	23	76	15	1	3	15	34	35
Konopnica	50	25	0	0	3	2	60	10
Lubartów Gmina	50	53	0	0	3	4	88	8
Lubartów Miasto	120	68	15	27	81	11	27	19
Lublin	1 410	296	0	235	966	121	72	82
Mełgiew	79	135	0	0	0	3	202	9
Nałęczów	32	3	0	1	3	0	30	1
Niedzwica Duża	x	x	x	x	x	x	x	x
Niemce	23	6	0	0	2	2	25	28
Piaski	29	34	0	4	6	2	0	0
Spiczyn	4	0	0	0	0	0	4	0
Strzyżewice	32	12	x	x	x	x	32	7
Świdnik	455	223	48	16	0	85	101	41
Wólka	28	x	x	x	1	x	10	17

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS

x oznacza brak danych

Niepełnosprawność w większości gmin stanowi jeden z głównych powodów przyznania świadczeń z pomocy społecznej, choć rzadko znajduje się na pierwszym miejscu.

Tabela 10. Powody przyznawania świadczeń pomocy społecznej w gminach LOF w 2018r.

Powód trudnej sytuacji życiowej	LICZBA RODZIN															
	Glusk	Jabłonna	Jastków	Konopnica	Lubartów Gmina	Lubartów Miasto	Lublin	Mejrow	Nalęczów	Niedzwica Duża	Niemce	Piski	Spiczyn	Strzyżewice	Świdnik	Wółka
Ubóstwo	150	64	107	89	154	278	4223	144	74	51	132	83	74	103	382	154
Sieroctwo	0	0	0	1	0	0	16	0	0	0	1	2	0	0	0	0
Bezdomność	3	3	2	3	2	9	415	1	2	5	8	1	5	2	48	1
Potrzeba ochrony macierzyństwa	46	21	17	20	88	36	362	36	6	48	95	5	36	20	32	39
W tym:																
Wielodzietność	20	8	14	13	34	11	176	30	5	34	57	6	24	18	23	22
Bezrobocie	91	70	63	66	137	222	2179	106	34	76	86	56	60	65	234	71
Niepełnosprawność	73	82	96	80	59	241	4257	71	67	77	147	63	58	53	379	94
Długotrwała lub ciężka choroba	104	130	30	112	78	241	4294	34	13	58	213	28	89	66	277	59
Bezradność w sprawach opiek.-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	130	49	26	26	34	63	500	43	15	27	66	13	52	41	133	30
W tym:																
Rodziny niepełne	35	37	19	18	19	42	x	17	8	18	34	8	25	11	106	16
Rodziny wielodzietne	27	13	11	5	4	6	x	5	2	8	22	1	23	14	39	5
Przemoc w rodzinie	3	2	2	1	11	74	116	0	3	2	4	1	3	1	1	7
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	32	0
Alkoholizm	22	6	10	28	14	63	870	9	7	8	11	13	30	2	85	43
Narkomania	0	1	0	0	0	2	46	0	1	1	1	0	5	0	x	2
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	4	2	1	6	2	10	131	1	2	2	0	2	6	1	16	12
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zdarzenie losowe	1	3	1	0	1	2	9	0	0	1	4	2	0	0	0	4
Sytuacja kryzysowa	0	0	0	0	21	0	24	1	0	0	1	0	11	1	2	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Ocena zasobów pomocy społecznej – dane z gmin LOF za rok 2018

Warto przy tym zauważyć, że równie często powodem trudnej sytuacji życiowej jest długotrwała choroba, która dotyka najczęściej osoby starsze. W efekcie można uznać, że osoby starsze i osoby z niepełnosprawnością są stosunkowo częstymi odbiorcami pomocy społecznej. Na inne jeszcze

powiązania pomiędzy poszczególnymi powodami przyznania pomocy społecznej wskazano w *Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Konopnica na lata 2013-2018*: „Niepełnosprawność lub długotrwała choroba przyczyniać się mogą do dysfunkcjonalności rodziny, która nie jest w stanie realizować prawidłowo swoich funkcji. W środowiskach takich bardzo często dochodzić może do różnego rodzaju patologii społecznych chociażby takich jak: przemoc, alkoholizm, narkomania” (s. 26). Również w gminie Nałęczów zwraca się uwagę, że „w większości przypadków podstawą do udzielenia pomocy [społecznej – przyp. red.] było występowanie kilku przesłanek równocześnie” (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nałęczów na lata 2019-2029*, s. 37). W *Gminnej Strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych w mieście Świdniku na lata 2014-2020* zapisano, że „Wiele osób starszych to osoby niepełnosprawne, samotne, które nie mają w najbliższym otoczeniu wsparcia ze względu na brak rodziny bądź rozpad więzi rodzinnych. Samotność, starość, niepełnosprawność powodują frustrację, zanik aktywności społecznej, poczucie opuszczenia i alienacji. Funkcjonowanie osób starszych pogarsza fakt niepełnosprawności, uniemożliwiającej prawidłowe, samodzielne zaspokajanie niezbędnych potrzeb życiowych” (s. 18). W efekcie możemy założyć częste współwystępowanie poszczególnych problemów stanowiących przesłankę udzielenia świadczeń pomocy społecznej.

Według rankingów za rok 2018 (*Ocena zasobów pomocy społecznej – raporty gmin za rok 2018*) niepełnosprawność jako powód przyznania świadczeń pomocy społecznej plasuje się na miejscach od 1 w gminie Niedrzwica Duża do 5 w gminach Głusk i Lubartów.

Tabela 11. Niepełnosprawność jako powód świadczeń przyznania pomocy z OPS wg częstości w gminach LOF

GMINA	miejsce w rankingu (w kolejności od najczęstsze)
Głusk	5
Jabłonna	2
Jastków	2
Konopnica	3
Lubartów Gmina	5
Lubartów Miasto	3
Lublin	2
Mełgiew	3
Nałęczów	2
Niedrzwica Duża	1
Niemce	2
Piaski	2
Spiczyn	4
Strzyżewice	4
Świdnik	2
Wólka	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Oceny zasobów pomocy społecznej* w poszczególnych gminach, dane za rok 2018

Niepełnosprawność jest jedną z trudności przeszkadzających w codziennym funkcjonowaniu osób starszych. W dokumentach strategicznych poszczególnych gmin LOF zwraca się jednak uwagę również na inne niekorzystne zjawiska będące udziałem osób po 60 roku życia.

Na podstawie analizy dostępnych dokumentów strategicznych można stwierdzić, że wśród trudności, z jakimi na co dzień zmagają się osoby starsze, w **gminie Głusk** wskazywano najczęściej „izolację

społeczną (samotność), niepełnosprawność i niezdolność do samoobsługi, brak zorganizowanych form spędzania wolnego czasu, izolację rodzinną (odrzućenie). Zwraca się również uwagę, że problemem osób starszych jest brak możliwości dojazdu do lekarza, sklepu” (Strategia GOPS, s. 32). W **gminie Lubartów** podkreślono, że najczęściej postrzeganym problemem, jaki dotyka osoby starsze, jest samotność, choroby i niepełnosprawność, a także ubóstwo i bieda oraz brak opieki ze strony rodziny (*Strategia Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lubartów na lata 2006-2013*, s. 54). W *Diagnozie sytuacji życiowej seniorów Miasta Lubartów* zwraca się uwagę, że jednym z zagrożeń sytuacji życiowej osób starszych i z niepełnosprawnościami jest niski poziom świadczeń rentowych i emerytalnych (s. 21), co w konsekwencji może przełożyć się na pogarszanie się warunków ekonomicznych funkcjonowania tych osób. Ponadto wskazano, że osoby starsze wykazują niską aktywność, co przekłada się na niską ocenę jakości życia (s. 22). Istotnym czynnikiem, który wpływa na brak aktywności osób starszych, jest zły stan zdrowia, w zakresie którego seniorzy w Lubartowie najczęściej oczekują pomocy (s. 23-24). W **gminie Mełgiew** osoby starsze i z niepełnosprawnościami mają nierzadko trudności w zakresie codziennego funkcjonowania głównie w obszarze samodzielności ekonomicznej (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Mełgiew na lata 2016-2023*, s. 9-10). W **gminie Spiczyn** (*Strategia rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Spiczyn na lata 2019-2025*, s.59) za jedno z najważniejszych wyzwań uznano „rozwijanie aktywnych i zdrowych form spędzania czasu wolnego przez osoby starsze – zaspokajanie ich potrzeb kulturalno-społecznych, rekreacyjnych i edukacyjnych, w tym organizowanie cyklicznych imprez i spotkań integracyjnych, wycieczek”. W **gminie Wólka** zauważa się, że „Niejednokrotnie osoby starsze wymagają wsparcia finansowego (...). Rodzina, mimo chęci i starań, nie zawsze sama jest w stanie zapewnić pomoc seniorom odpowiednie warunki życia. Dlatego, aby skuteczniej pomagać, należy wspierać rodzinę w jej funkcjach opiekuńczych” (s. 58). W Lublinie za najczęstsze problemy osób starszych uważa się choroby, samotność, niepełnosprawność, brak opieki ze strony rodziny i ubóstwo (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020*, s. 45).

2.6. Diagnoza uwarunkowań i rozwiązań medycznych, opiekuńczych i wspierających dla osób starszych i z niepełnosprawnościami

Osoby starsze i z niepełnosprawnościami nie mają większych problemów z dostępem do placówek podstawowej opieki zdrowotnej. Na terenie każdej z badanych gmin działa co najmniej jedna taka placówka. Liczbę wszystkich (w tym specjalistycznych) działających w poszczególnych gminach przychodni ujęto w poniższej tabeli:

Tabela 12. Przychodnie ogółem w gminach LOF w 2018r.

GMINA	Przychodnie ogółem
Głusk	4
Jabłonna	2
Jastków	5
Konopnica	3
Lubartów Gmina	2
Lubartów Miasto	16
Lublin	325
Mełgiew	1
Nałęczów	7
Niedzwica Duża	5
Niemce	7
Piaski	8
Spiczyn	1
Strzyżewice	3
Świdnik	33
Wólka	5

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS BDL

Istotność tego zagadnienia dostrzega większość gmin LOF, toteż w wielu przypadkach informacja o placówkach podstawowej opieki zdrowotnej, ich nazwy bądź wskazanie miejsc (miejscowości), w których usługi takie są świadczone, znajduje się w strategiach rozwiązywania problemów społecznych poszczególnych JST. Pełną informację na ich temat otrzymujemy w rejestrze NFZ (<https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/POZ>).

Tabela 13. Placówki POZ na terenie gmin LOF

GMINA	Placówka POZ na terenie gminy	Miejscowość
Głusk	CENTRUM MEDYCZNE MULTIMEDIC SP. Z O.O.	Dominów
	NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ "ANIMA" DZIWOTA - WCISŁO, STEFAŃCZYK SPÓŁKA PARTNERSKA LEKARZY	Mętów
Jabłonna	SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ	Jabłonna-Majątek
	SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ	Chmiel Pierwszy
Jastków	NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ "ALMED" PRZYCHODNIA ZDROWIA	Dąbrowica; Tomaszowice-Kolonia
	NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ OŚRODEK MEDYCYNY RODZINNEJ	Tomaszowice
	NORDMEDIC S.C. PRZYCHODNIA ZDROWIA W JASTKOWIE	Panieńszczyzna
Konopnica	ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ W MOTYCZU SAMODZIELNY PUBLICZNY ZOZ	Motycz

GMINA	Placówka POZ na terenie gminy	Miejscowość
Lubartów Gmina	NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ CENTRUM MEDYCZNE WOLIŃSCY S.C.	Łucka-Kolonia
Lubartów Miasto	Zgodnie z wynikami: https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/POZ	
Lublin	Zgodnie z wynikami: https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/POZ	
Mełgiew	PRAKTYKA LEKARZA RODZINNEGO "LUSTMED"	Mełgiew
Nałęczów	BARBARA RUSIECKA-GÓRNIAK PORADNIA LEKARZA POZ	Nałęczów
	SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ W NAŁĘCZOWIE	Nałęczów
Niedzwica Duża	SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ NR 1 W BEŁŻYCACH	Niedzwica Duża; Niedzwica Kościelna, Radawczyk
Niemce	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Niemcach z przychodniami w Ciecierzynie i Krasieninie	Niemce, Ciecierzyn, Krasienin
	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarza Rodzinnego „UŚMIECH”	Niemce
	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Krasmedic Centrum” w Krasieninie, który od kwietnia 2018 roku dołączył do przychodni NZOZ SANUS z siedzibą w Lublinie	Krasienin-Kolonia
	NZOZ PLR UŚMIECH ARTUR PORĘBSKI	Niemce
Piaski	NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ "NORMED" CHRÓL M., KALINOWSKI D., KALINOWSKA B.	Piaski
	P. W. "AGA" AGATA JĄCZYK	Piaski
	Ośrodek Zdrowia Bystrzejowice - Alicja Łobińska, Grzegorz Łobiński spółka jawna	Bystrzejowice
Spiczyn	NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ "KIJANY"	Spiczyn
Strzyżewice	SAMODZIELNY PUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ	Piotrowice; Kolonia Kiełczewice Dolne
Świdnik	Zgodnie z wynikami: https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/POZ	
Wólka	"LEKARZ RODZINNY" S.C. AGATA BAŁYS I TOMASZ BAŁYS	Wólka (Gabinet Lekarza POZ); Turka (Gabinet Lekarza Rodzinnego)
	JADWIGA BUCZKO PORADNIA LEKARZA RODZINNEGO	Turka
	JADWIGA BUCZKO PORADNIA PIELĘGNIARKI ŚRODOWISKOWEJ POZ; PORADNIA LEKARZA RODZINNEGO	Łuszczów Drugi

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji ze strony <https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/POZ>

W zdecydowanej większości gmin LOF zadania z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej są realizowane przez gminy. Wyjątek stanowi gmina Spiczyn, w której podstawowa opieka zdrowotna realizowana jest przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Kijany”. Gmina nie przejęła do realizacji tego zadania jako zadania własnego, jednak udostępnia pomieszczenia w budynku Kijany 4 do realizacji tego zadania wśród mieszkańców gminy (*Raport o stanie gminy Spiczyn za rok 2018*, s. 70).

Relatywnie dobry stan zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie podstawowej opieki zdrowotnej może jednak okazać się niewystarczający w obliczu zachodzących zmian. Starzenie się społeczeństwa to nie tylko wzrost odsetka osób starszych, ale także starzenie się kadry. „Starzenie się lekarzy POZ oraz brak zastępowalności pokoleń to problem istniejący nie tylko na omawianym poziomie opieki zdrowotnej i utrzymujący się od dłuższego czasu. Blisko połowa lekarzy jest w wieku przekraczającym 55 lat” (Raport „Podstawowa opieka zdrowotna w Polsce - diagnoza i projekty zmian”, Instytut Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie, s. 178).

2.7. Dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej

Poza gminami miejskimi dostęp do specjalistów jest utrudniony, na co zwracają uwagę mieszkańcy gmin w realizowanych diagnozach na potrzeby przygotowania gminnych strategii rozwiązywania problemów społecznych. Specyficzna jest pod tym względem sytuacja Nałęczowa, która to gmina ze względu na charakter (uzdrowisko) oferuje możliwość korzystania z placówek sanatoryjnych oraz placówek specjalistycznych takich, jak: Filia Samodzielnego Publicznego Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego dla Psychicznie i Nerwowo Chorych w Celejowie.

Ponadto w Nałęczowie znajdują się placówki prywatne (Ośrodek Chirurgii Oka prof. Zbigniewa Zagórskiego, „Luxmed” Uzdrowisko Nałęczów, „Arthros” Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Centrum Medyczne im. Prof. Marka Masiaka sp. z o.o. (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych 2019-2029*, s. 27)). Nałęczów wyróżnia się zatem na tle pozostałych gmin LOF szeroką ofertą uzdrowiskową i szpitalną.

W rejestrze NFZ wskazane placówki specjalistycznej opieki zdrowotnej pozwalają wnioskować, że opieka taka koncentruje się w gminach miejskich. Najwięcej placówek takich znajduje się na terenie miasta Lublina, ponadto stosunkowo dużo – w Lubartowie i Świdniku (i wspomnianym już Nałęczowie).

Zgodnie z rejestrem NFZ (<https://zip.nfz.gov.pl/GSL/GSL/PrzychodnieSpecjalistyczne>) dwie placówki specjalistyczne znajdują się w Niedrzwicy Dużej (ginekolog-położnik i fizjoterapeuta), sześć w Niemcach (ginekolog, kardiolog, alergolog, fizjoterapeuta i dwie placówki rehabilitacyjne), pięć w gminie Piaski (neurologia, okulistyka, chirurgia i dwie placówki rehabilitacyjne) oraz jedna w gminie Strzyżewice (Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Caritas Archidiecezji Lubelskiej w Żabiej Woli – Poradnia Neurologiczna. Część z nich to placówki prywatne, zatem wśród kryteriów dostępu poza możliwością dojazdu (dostępnością transportową) należy też wskazać sytuację ekonomiczną mieszkańców poszczególnych gmin LOF.

2.8. Dostęp do usług świadczonych w środowisku

W ramach wsparcia z systemu pomocy społecznej osoby chore, starsze i z niepełnosprawnością mogą otrzymać różne formy pomocy. Wśród nich znajdują się usługi opiekuńcze, które dzielą się na trzy rodzaje:

- Usługi opiekuńcze zwykłe,
- Specjalistyczne usługi opiekuńcze,
- Specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela 14. Usługi opiekuńcze i specjalistyczne świadczone w środowisku zamieszkania w gminach LOF

GMINA	Usługi świadczone w środowisku (liczba osób korzystających)			asystenckie (liczba rodzin)
	opiekuńcze	specjalistyczne usługi opiekuńcze	specjalistyczne dla os. z zaburzeniami psych.	
Głusk	13	0	1	4
Jabłonna	49	0	3	22
Jastków	34	1	0	15
Konopnica	4	1	0	7
Lubartów Gmina	9	0	0	5
Lubartów Miasto	63	4	12	17
Lublin	1631	95	118	285
Mełgiew	1	0	1	15
Nałęczów	12	0	0	0
Niedrzwica Duża	12	0	0	5
Niemce	31	2	3	16
Piaski	10	0	0	13
Spiczyn	6	0	0	15
Strzyżewice	4	0	0	7
Świdnik	140	0	26	61
Wólka	14	2	2	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z *Oceny Zasobów Pomocy Społecznej* (2018) gmin LOF (x oznacza brak danych)

Na podstawie art. 18 ust. 3 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (tj. Dz. U. z 2015 r. poz. 163 ze zm.), gmina organizuje i świadczy usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania; jest to jedno z zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym, a decyzję o ich przyznaniu, zakresie i miejscu świadczenia podejmuje ośrodek pomocy społecznej.

W każdej z gmin LOF świadczone są specjalistyczne usługi w miejscu zamieszkania. Wśród nich najczęstsze są usługi opiekuńcze. Obejmują one pomoc świadczoną w czterech obszarach: zaspokajanie codziennych potrzeb, opieka higieniczna, zabiegi pielęgnacyjne zlecone przez lekarza i zapewnienie kontaktów podopiecznego z toczaniem zewnętrznym. Wśród gmin LOF nie znalazła się ani jedna, która nie świadczyła usług tego rodzaju w roku 2018.

Znacznie rzadziej świadczone są specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Są one kierowane do osób, które z powodu choroby psychicznej lub

niepełnosprawności intelektualnej mają poważne trudności w codziennym funkcjonowaniu (w tym głównie relacjach z otoczeniem, edukacji, zatrudnieniu i realizacji spraw bytowych).

Zdecydowanie najmniej świadczonych jest specjalistycznych usług opiekuńczych, które dostosowane są do szczególnych potrzeb wynikających z określonego typu schorzenia lub rodzaju niepełnosprawności. Istotne jest, że do ich świadczenia wymagana jest praca osób ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. W połowie gmin LOF nie odnotowano w roku 2018 w ogóle świadczenia tego typu usług.

2.9. Dostęp do placówek opiekuńczych w gminach LOF

Wśród instytucji pomocy społecznej znajdują się m.in. placówki opiekuńcze i ośrodki wsparcia. Wśród tych ostatnich możemy z kolei wyróżnić: ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, dzienne dom pomocy, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska i dom dla bezdomnych oraz kluby samopomocy (<https://www.gov.pl/web/rodzina/instytucje-pomocy-spoecznej> dostęp: 11.12.2019).

Najwięcej placówek opiekuńczych i ośrodków wsparcia znajduje się w Lublinie.

Tabela 15. Placówki opiekuńcze i ośrodki wsparcia wg rodzaju placówki w gminach LOF

	Glusk	Jablonna	Jastków	Konopnica	Gmina Lubartów	Miasto Lubartów	Lublin	Mełgiew	Nałęczów	Niedzwica Duża	Niemce	Piaski	Spiczyn	Strzyżewice	Świdnik	Wółka
DOMY POMOCY SPOŁECZNEJ	0	0	0	0	0	0	7	0	x	0	0	0	0	0	1	0
OŚRODKI WSPARCIA	0	0	0	0	0	2	53	0	X	0	0	0	0	0	1	0
w tym:																
prowadzące miejsca całodobowe okresowego pobytu	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	0	0
w tym: (z wiersza 2)																
OŚRODKI WSPARCIA DLA OSÓB Z ZABURZENIAMI PSYCHICZNYMI	0	0	0	0	0	0	14	0	X	0	0	0	0	0	0	0
w tym:																
prowadzące miejsca całodobowe okresowego pobytu	0	0	0	0	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0	0	0
w tym: (z wiersza 4)																
Środowiskowe domy samopomocy	0	0	0	0	0	0	9	0	X	0	0	0	0	0	1	0
Kluby samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	0	0	0	4	0	x	0	0	0	0	0	0	0

	Głusk	Jablonna	Jastków	Konopnica	Lubartów Gmina	Lubartów Miasto	Lublin	Mełgiew	Nałęczów	Niedzwica Duża	Niemce	Piaski	Spiczyn	Strzyżewice	Świdnik	Wółka
Inne ośrodki wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	1	0
DZIENNE DOMY POMOCY	0	0	0	0	0	1	0	0	x	0	0	0	0	0	0	0
DOMY DLA MATEK Z MAŁOLETNIMI DZIEĆMI I KOBIET W CIĄŻY	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	0	0
NOCLEGOWNIE	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	0	0
SCHRONISKA DLA BEZDOMNYCH	0	0	0	0	0	0	4	0	x	0	0	0	0	0	1	0
OGRZEWALNIE	0	0	0	0	0	0	4	0	x	0	0	0	0	0	1	0
KLUBY SAMOPOMOCY (inne niż wymienione w wierszu 7)	0	0	0	0	0	0	18	0	x	0	0	0	0	0	0	0
JADŁODAJNIE	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	1	0
INNE OŚRODKI WSPARCIA	0	0	0	0	0	1	10	0	x	0	0	0	0	0	1	0
RODZINNE DOMY POMOCY	0	0	0	0	0	0	0	0	x	0	0	0	0	0	0	0
MIESZKANIA CHRONIONE	0	0	0	0	0	0	29	0	x	0	0	0	0	0	0	0
w tym:									x							
dla osób usamodzielnianych opuszczających niektóre typy placówek opiekuńczo-wychowawczych, schroniska, zakłady poprawcze i inne	0	0	0	0	0	0	7	0	x	0	0	0	0	0	0	0
dla osób z zaburzeniami psychicznymi	0	0	0	0	0	0	18	0	x	0	0	0	0	0	0	0

	Glusk	Jablonna	Jastków	Konopnica	Gmina Lubartów	Lubartów Miasto	Lublin	Mełgiew	Nałęczów	Niedzwica Duża	Niemce	Piaski	Spiczyn	Strzyżewice	Świdnik	Wółka
OŚRODKI INTERWENCJI KRYZYSOWEJ	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	1	0
w tym:									x							
dla ofiar przemocy w rodzinie	0	0	0	0	0	0		0	x	0	0	0	0	0	1	0
dla ofiar handlu ludźmi	0	0	0	0	0	0		0	x	0	0	0	0	0	0	0
JEDNOSTKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	0	0
w tym:									x							
JEDNOSTKI SPECJALISTYCZNEGO PORADNICTWA RODZINNEGO	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	0	0
w tym:									x							
dla rodzin naturalnych	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	0	0
terapii rodzinnej	0	0	0	0	0	0	1	0	x	0	0	0	0	0	0	0
KLUBY INTEGRACJI SPOŁECZNEJ	0	0	0	0	0	1	4	0	x	0	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań gmin MPiPS-03 za rok 2018

(x oznacza brak danych)

Na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym funkcjonują Kluby Integracji Społecznej i Centra Integracji Społecznej. Ich zadaniem jest świadczenie usług służących reintegracji społecznej i zawodowej osobom długotrwale bezrobotnym, bezdomnym, osobom z niepełnosprawnościami, uzależnionym od alkoholu i narkotyków, chorym psychicznie, zwalnianym z zakładów karnych oraz uchodźcom (<https://www.ekonomiaspoleczna.gov.pl/Informacja,o,KIS,i,CIS,4107.html> dostęp: 12.12.2019).

W prowadzonym przez Wojewodę rejestrze Klubów Integracji Społecznej (<https://www.lublin.uw.gov.pl/wps/rejestr-klub%C3%B3w-integracji-spo%C5%82ecznej-w-wojew%C3%B3dztwie-lubelskim> dostęp: 11.12.2019) na dzień 23.08.2019 r. znajdują się następujące podmioty z terenu LOF:

Tabela 16. KIS z terenu LOF

Nazwa	Siedziba	Prowadzący/ akt utworzenia KIS	Data wpisu	Data utworzenia/ rozpoczęcia działalności
Klub Integracji Społecznej „Szansa” Kierownik KIS Magdalena Wróbel	ul. Zielona 3 20-082 Lublin	Stowarzyszenie Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta Uchwała nr 1/2012 Zarządu Bractwa	23.07.2012	18.01.2012 r. 18.06.2012 r.
„PO-MOC do KIS” Kierownik KIS Jolanta Włoszek	ul. Szaniawskiego 64 21-100 Lubartów	Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych „SIL” Uchwała nr 1/2009 Walnego Nadzwyczajnego Zebrania Członków „SIL”	26.02.2013	27.05.2009 r. 27.05.2009 r.
Klub Integracji Społecznej Kierownik KIS Dorota Klimek	ul. Lubelska 80 21-050 Piaski	Ośrodek Pomocy Społecznej Uchwała nr XLVII/322/2010 Rady Miejskiej w Piaskach	25.04.2013	15.11.2010/ 01.04.2011
Klub Integracji Społecznej Fundacji Fuga Mundi Kierownik KIS Krzysztof Robaczyński	ul. Krochmalna 13/1 20-401 Lublin	Fundacja Fuga Mundi Uchwała nr 12/2010 Zarządu Fundacji Fuga Mundi w Lublinie	19.02.2014	28.08.2010 r. 28.08.2010 r.
Klub Integracji Społecznej Kierownik KIS Michał Maciejewski	ul. Królewska 3 20-109 Lublin	Fundacja Inicjatyw Społecznych Uchwała Zarządu Fundacji Inicjatyw Społecznych	27.08.2015	20.08.2015 r. 01.09.2015 r.
Klub Integracji Społecznej Stowarzyszenia W Stronę Człowieka Kierownik KIS Marta Komorska	ul. Gnieźnieńska 48, 20-830 Lublin	Stowarzyszenie W Stronę Człowieka Uchwała Zarządu Stowarzyszenia W Stronę Człowieka w sprawie utworzenia Klubu Integracji Społecznej	02.01.2018 r.	05.12.2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru prowadzonego przez Wojewodę (<https://www.lublin.uw.gov.pl/wps/rejestr-klub%C3%B3w-integracji-spo%C5%82ecznej-w-wojew%C3%B3dztwie-lubelskim>)

Na terenie LOF wg stanu na dzień 14.10.2019 prowadzą działalność 4 Centra Integracji Społecznej, w tym 2 w Lublinie i po 1 w Świdniku i w Lubartowie. Działalność tego typu jednostek pozostaje zatem dostępna przede wszystkim dla adresatów (w tym osób z niepełnosprawnościami) z większych miast.

Tabela 17. CIS działające na terenie LOF

Nazwa i adres Centrum	Nazwa instytucji tworzącej Centrum	Liczba uczestników w Centrum	Uczestnicy Centrum	Rodzaj działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej	Data ważności wpisu
Centrum Integracji Społecznej „Nadzieja” ul. F. Mireckiego 29-31 20-460 Lublin (81) 743 30 69 (81) 743 91 11 cis@nadzieja.lublin.pl	Charytatywnie Stowarzyszenie Niesienia Pomocy Chorym Uzależnionym od Alkoholu „Nadzieja”	30 osób	– os. bezdomne – os. uzależnione od alkoholu i narkotyków – os. chore psychicznie – os. długotrwale bezrobotne – os. zwolnione z zakładów karnych – uchodźcy	warsztat budowlany warsztat kulinarny warsztat ogrodniczy warsztat opiekuńczy	od 10.05.2012 do 11.05.2022
Centrum Integracji Społecznej POSTIS ul. Warsztatowa 4 21-040 Świdnik (81) 524 39 66 cis-swidnik@wp.pl	Stowarzyszenie POSTIS	30 osób	– os. bezdomne – os. uzależnione od alkoholu i narkotyków – os. chore psychicznie – os. długotrwale bezrobotne – os. zwolnione z zakładów karnych – uchodźcy	warsztat remontowo-porządkowy warsztat kulinarny warsztat ogrodniczy warsztat krawiecki	od 01.12.2012 do 01.12.2022
Centrum Integracji Społecznej „Szansa” w Lublinie ul. Zielona 3 20-082 Lublin (81) 532 64 37	Bractwo Miłosierdzia im. św. Brata Alberta	26 osób	– os. bezdomne – os. długotrwale bezrobotne	warsztat kulinarny warsztat remontowo-budowlany warsztat handlowy	od 16.10.2015 do 16.10.2020
Centrum Integracji Społecznej w Lubartowie	Gmina Miasto Lubartów	30 osób	– os. bezdomne – os. uzależnione od alkoholu – os. długotrwale bezrobotne – os. zwolnione	warsztat ogrodniczo-porządkowy warsztat remontowo-budowlany warsztat wielobranżowy	od 01.01.2020 do 14.10.2024

Nazwa i adres Centrum	Nazwa instytucji tworzącej Centrum	Liczba uczestników w Centrum	Uczestnicy Centrum	Rodzaj działalności wytwórczej, handlowej lub usługowej	Data ważności wpisu
			z zakładów karnych – os. z niepełnosprawnościami		

Źródło: opracowanie własne na podstawie rejestru: <https://www.lublin.uw.gov.pl/wps/rejestr-centr%C3%B3w-integracji-spo%C5%82ecznej-w-wojew%C3%B3dztwie-lubelskim> (dostęp: 12.12.2019)

Według danych GUS za rok 2018 wśród wszystkich gmin LOF 9 posiada różnego rodzaju placówki opiekuńcze i ośrodki wsparcia.

Tabela 18. Placówki opiekuńcze i ośrodki wsparcia w gminach LOF wg danych GUS (2018 rok)

Gmina	placówki (z filiami)	filie placówek stacjonarnej pomocy społecznej	domy pomocy społecznej	filie domów pomocy społecznej	miejsca (łącznie z filiami)	miejsca w noclegowniach, domach i schroniskach dla bezdomnych	rodzinny dom pomocy
	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[msc.]	[msc.]	[ob.]
Lubartów Miasto	2	0	1	0	129	0	0
Głusk	1	0	0	0	23	0	0
Niedrzwica Duża	2	0	0	0	51	0	0
Strzyżewice	1	0	1	0	65	0	0
Nałęczów	1	0	0	0	46	0	0
Świdnik	3	1	1	0	185	47	0
Mełgiew	1	0	1	0	58	0	0
Piaski	1	0	0	0	42	0	0
Lublin	18	1	7	1	932	174	0
Gmina	placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności gosp. lub statutowej	środowiskowy dom samopomocy lub inny ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi	dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	noclegownia	schronisko dla bezdomnych	pozostałe	
	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	[ob.]	
Lubartów Miasto	1	0	0	0	0	0	
Głusk	1	0	0	0	0	0	
Niedrzwica Duża	1	1	0	0	0	0	
Strzyżewice	0	0	0	0	0	0	
Nałęczów	1	0	0	0	0	0	
Świdnik	0	0	0	0	0	1	
Mełgiew	0	0	0	0	0	0	
Piaski	1	0	0	0	0	0	
Lublin	3	0	1	1	3	2	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS BDL (dane za rok 2018)

Niektóre typy placówek dostępne są tylko w stolicy regionu – np. dom dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży. Na terenie LOF nie ma w ogóle rodzinnych domów pomocy, czyli określonej formy usług opiekuńczych i bytowych świadczonych przez osobę w jej miejscu zamieszkania

całodobowo dla nie mniej niż trzech i nie więcej niż ośmiu osób wymagających z powodu wieku wsparcia w tej formie (art. 52 ustawy z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej; https://samorząd.infor.pl/sektor/zadania/opieka_spoleczna/388770,Dzialanie-rodzinnych-domow-pomocy.html dostęp: 02.12.2019).

2.10. Diagnoza funkcjonowania placówek świadczących usługi edukacyjne dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami

Usługi edukacyjne na poziomie przedszkolnym skierowane do osób z niepełnosprawnościami są świadczone na obszarze LOF przez trzy placówki. Są to:

- Przedszkole Integracyjne nr 5 w Świdniku,
- Przedszkole Specjalne nr 11 i Publiczne Przedszkole Integracyjne nr 40 w Lublinie,
- Przedszkole dla dzieci autystycznych w Lubartowie.

Wszystkie trzy placówki mają status placówek publicznych. Ponadto w Lublinie funkcjonują jeszcze trzy przedszkola z oddziałami integracyjnymi:

- Przedszkole nr 12 przy ul. Wolskiej 5 – 6 oddziałów integracyjnych,
- Przedszkole nr 36 przy ul. Wallenroda 4 – 2 oddziały integracyjne,
- Przedszkole nr 70 przy ul. Smyczkowej 2. – 1 oddział integracyjny (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020*, s. 66).

Specjalistyczna oferta edukacyjna dla dzieci pozostaje zatem domeną większych miast. Poza placówkami publicznymi funkcjonują również niepubliczne, których najwięcej jest również w większych ośrodkach (miasta).

W ofercie kształcenia dla osób z niepełnosprawnościami istotną rolę odgrywają jednostki z oddziałami integracyjnymi. W Lublinie takie znajdują się w 4 szkołach podstawowych i 2 ponadpodstawowych (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020*, s. 72):

- Szkoła Podstawowa nr 32 z Oddziałami Integracyjnymi im. Pamięci Majdanka przy ul. Kazimierza Przerwy-Tetmajera 2,
- Szkoła Podstawowa nr 28 Oddziałami Integracyjnymi im. Synów Pułku Ziemi Lubelskiej przy ul. Radości 13
- Szkoła Podstawowa nr 51 im. Jana Pawła II przy ul. Bursztynowej 22,
- Szkoła Podstawowa nr 43 im. Ignacego Jana Paderewskiego przy ul. Józefa Śliwińskiego 5
- Technikum z Oddziałami Integracyjnymi w Zespole Szkół nr 3 przy ul. Wyścigowej 31,
- XV Liceum Ogólnokształcące w Zespole Szkół nr 1 im. Władysława Grabskiego przy ul. Podwale 11
- Szkoła Podstawowa Nr 5 im. J. Kusocińskiego – z oddziałami integracyjnymi.

W Lubartowie Szkoła Podstawowa nr 4 posiada oddziały integracyjne.

Zgodnie z zapisami dokumentu programowego (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020*, s. 72): „W oddziałach integracyjnych w szkołach prowadzonych przez Miasto Lublin proces dydaktyczny i wspomaganie uczniów niepełnosprawnych odbywa się zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oświatowego – z zapisem § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 lipca 2015 r. w sprawie warunków organizowania kształcenia, wychowania i opieki dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie i zagrożonych niedostosowaniem społecznym (Dz. U. z 2015 r. poz. 1113), cyt. „W (...) szkołach ogólnodostępnych z oddziałami integracyjnymi i szkołach integracyjnych zatrudnia się dodatkowo nauczycieli posiadających kwalifikacje w zakresie pedagogiki specjalnej w celu współorganizowania kształcenia integracyjnego, z uwzględnieniem realizacji zaleceń zawartych w orzeczeniu o potrzebie kształcenia specjalnego.”

Formy pomocy specjalistycznej oferowanej w szkole uczniom i rodzicom w oddziałach integracyjnych:

- indywidualne programy edukacyjno – terapeutyczne (IPET),
- organizowanie zajęć rewalidacyjnych prowadzone przez nauczycieli specjalistów: oligofrenopedagoga, tyflop pedagoga, surdopedagoga, logopedę i psychologa,
- dbanie o właściwą integrację w środowisku szkolnym - organizowanie zajęć integracyjnych, wyjść i wycieczek klasowych,
- organizowanie konsultacji z doradcą zawodowym w celu zaplanowania dalszej ścieżki edukacyjnej,
- rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów, umożliwianie odniesienia sukcesu – np. angażowanie do udziału w konkursach przedmiotowych, artystycznych, występy w uroczystościach szkolnych, udział w projektach edukacyjnych,
- wspieranie aktywności fizycznej uczniów, zajęcia wychowania fizycznego w sali dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami i wyposażonej w sprzęt rehabilitacyjny,
- organizowanie warsztatów terapii zajęciowej,
- zajęcia korekcyjno – kompensacyjne, dydaktyczno – wyrównawcze, socjoterapeutyczne,
- udzielanie wsparcia psychologicznego – porady psychologiczne,
- prowadzenie indywidualnych i grupowych konsultacji w ramach Szkoły dla Rodziców - spotkania rodziców dzieci w pełni zdrowych i rodziców dzieci z niepełnosprawnościami, mające na celu wzajemną wymianę doświadczeń. (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020, s. 73*).

Edukacja skierowana do osób z niepełnościami realizowana jest przez sieć placówek specjalnych (szkoły specjalne i ośrodki szkolno-wychowawcze) rozmieszczonych na obszarze LOF, przy czym zdecydowanie najwięcej jest ich w Lublinie.

Tabela 19. Edukacyjne placówki specjalistyczne na obszarze LOF

Niedzwica Duża	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy Szkoła Podstawowa Specjalna
Świdnik	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy Szkoła Podstawowa Specjalna
Wólka	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy Szkoła Podstawowa Specjalna
Piaski	Specjalny Ośrodek Szkolno - Wychowawczy Szkoła Podstawowa Specjalna
Lubartów Miasto	Szkoła Podstawowa nr 4 im. Jana Pawła II w Lubartowie ul. Kosmonautów 11
Lublin	Szkoła Podstawowa przy Pogotowiu Opiekuńczym w Lublinie
Lublin	Zespół Szkół nr 4 im. Janusza Korczaka
Lublin	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1
Lublin	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 2
Lublin	Specjalny Ośrodek Szkolno-wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej

Lublin	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niestyszącej i Słabo Słyszczącej im. Jana Pawła II
Lublin	Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych <https://www.dane.gov.pl/dataset/839> (dane na 11 czerwca 2019 r.) oraz *Programu działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020*

Zlokalizowany na terenie gminy Niedrzwica Duża Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy mieści się w Załuczu. W Świdniku znajduje się Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy, którego oferta kierowana jest przede wszystkim do osób z upośledzeniem umysłowym [Strategia R PS, s. 12]. W Szkole Podstawowej nr 5 funkcjonują klasy integracyjne. W sieci szkół funkcjonujących na obszarze Gminy Wólka jest Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Bystrzycy. Ośrodek ten, podlegający samorządowi powiatu lubelskiego, przeznaczony jest dla dzieci z upośledzeniem umysłowym. W jego ramach funkcjonuje także szkoła przysposabiająca do pracy (SRPS Gminy Wólka na lata 2014-2020, s. 13). Ośrodek w Piaskach również posiada szkołę przysposabiającą do pracy, a ofertę kształcenia kieruje do osób z umiarkowaną, znaczną i głęboką niepełnosprawnością intelektualną oraz osób z autyzmem i ze sprzężonymi niepełnosprawnościami.

Zdecydowanie najszerszą sieć placówek z ofertą edukacyjną dla osób z niepełnosprawnościami posiada Lublin. Oferta szkół i placówek jest dostosowana do różnego typu niepełnosprawności, w tym:

- dla uczniów niestyszających i słabo słyszających,
- dla niewidomych i słabo widzących,
- z niepełnosprawnością ruchową, w tym z afazją,
- z autyzmem, w tym z Zespołem Aspergera oraz
- z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz z upośledzeniem w stopniu lekkim, umiarkowanym i znacznym (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020*, s. 63).

Również w Lublinie wskazuje się na fakt, że MPK dysponuje busami do przewozu osób z niepełnosprawnościami i realizuje zadania z zakresu m.in. dowozu dzieci do placówek edukacyjnych i zabezpieczenia indywidualnych przejazdów osób z niepełnosprawnościami (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020*, s. 42).

Miasto Lubartów posiada pojazd typu BUS do przewozu dzieci z niepełnosprawnościami do szkół, zaś Gmina Konopnica posiada 2 samochody typu BUS do przewozu dzieci z niepełnosprawnościami do placówek edukacyjnych specjalnych (obecnie 6 dzieci do Lublina i do Załucza) oraz do przewozu osób dorosłych z niepełnosprawnościami.

Edukacja i rozwój osobisty odgrywa bardzo ważną rolę w aktywizacji społecznej seniorów. W mieście Lublin realizowana jest przez:

Towarzystwo Wolnej Wszechnicy Polskiej Oddział Lublin, ul. Narutowicza 41

To społeczne stowarzyszenie naukowo-edukacyjne działające na rzecz rozwoju i upowszechnienia nauki, z szczególnym uwzględnieniem kształcenia i wychowania. Działania TWWP skupiają się szczególnie na: edukacji osób starszych, ochronie i promocji zdrowia, upowszechnianiu kultury fizycznej, turystyki i krajoznawstwa, promocji wolontariatu integracji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem. W ramach TWWP działa **Lubelski Uniwersytet Trzeciego Wieku**.

Lubelskie Centrum Aktywizacji Seniorów w Lublinie, ul. Narutowicza 41 Celem jego jest przeciwdziałanie osamotnieniu oraz apatii i bezradności osób starszych. Przynależność do klubów działających w ramach LCAS pozwala seniorom aktywnie uczestniczyć w życiu społecznym.

Są to:

- Wielopokoleniowy Klub Wolontariusza
- Klub Super Babci i Dziadka
- Klub Aktywnego Seniora LSM
- Klub Aktywnego Seniora za Parkiem
- Klub Pasjonata
- Klub Sportowy.

Lubelski Uniwersytet Drugiego Wieku - kontakt: Dom Kultury LSM. Ofertę kieruje do osób w wieku dojrzałym, aktywnych i nieaktywnych zawodowo, które potrzebują szybko uzupełnić wiedzę lub zdobyć nowe umiejętności. Chodzi przede wszystkim o umiejętności komunikowania się w języku angielskim, poznania praw rynku kapitałowego, oswojenia nowych technologii. Oferta programowa dotyczy edukacji, ale też zdrowia, rekreacji, integracji społecznej i aktywności w dziedzinie kultury. Uczestnictwo w zajęciach LUDW pomaga nie tylko pomogą wzmocnić pozycję seniora na rynku pracy, ale też motywuje do ustawicznego kształcenia osobistego i aktywności społecznej.

Lubelski UTW prowadzony przez Towarzystwo Wolnej Wszechnicy Polskiej skupia na cotygodniowych zajęciach ok. 900 osób (s. 44). Działa od roku 1985, a zajęcia realizowane są w formie wykładów, zajęć w grupach zainteresowań, zajęć ruchowych i warsztatowych. Istotną rolę w aktywizacji osób starszych pełnią spotkania wakacyjne oraz wolontariat seniorów - działa Klub Wolontariusza LUTW organizując pomoc koleżeńską i środowiskową (<http://utw.lublin.pl>).

W Lubartowie od 2013 r. działa UTW i jest to najbardziej popularna forma zajęć edukacyjnych dla osób starszych (*Diagnoza sytuacji seniorów w mieście Lubartów*, s. 18). Prowadzane są zajęcia ruchowe, warsztatowe i teatralne (<http://utwlubartow.blogspot.com/>), sama jednostka funkcjonuje w formie stowarzyszenia. UTW w Lubartowie w ramach swojej działalności korzysta z infrastruktury placówek oświatowych i kulturalnych, co w ocenie władz miasta nie jest wystarczające.

Od 2010 r. działa UTW w Świdniku (również w formie stowarzyszenia), dla którego uczelnią patronacką jest Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Zajęcia w ramach UTW prowadzone są w formie wykładów audytoryjnych, edukacyjnych zespołów zainteresowań i lektoratów; funkcjonuje międzyzespołowa grupa integracyjna oraz zespoły wzmacniające aktywność fizyczną (<http://www.u3ws.eu/>).

Poza UTW, które kierują swoją ofertę do osób w wieku emerytalnym, istotną rolę odgrywają placówki kształcenia ustawicznego. Ich znaczenie będzie rosło z uwagi na starzenie się społeczeństwa i związane z tym m.in. starzenie się zasobów pracy oraz brak pracowników. Kształcenie ustawiczne pozwoli na aktualizację posiadanej wiedzy i umiejętności m.in. osobom w wieku emerytalnym, które nie chcą zakończyć aktywności zawodowej.

Na terenie LOF znajduje się ponad 50 placówek kształcenia ustawicznego. Są to przeważnie podmioty niepubliczne, zdecydowana większość z nich znajduje się w Lublinie.

2.11. Placówki kształcenia ustawicznego

W obliczu zachodzących przemian związanych ze starzeniem się społeczeństwa i pożądanym wydłużeniem okresu aktywności zawodowej osób starszych kwestia kształcenia ustawicznego nabiera w ostatnich latach coraz większego znaczenia. Istotne są również szybko zachodzące przemiany cywilizacyjne, które powodują, że posiadane kwalifikacje i umiejętności szybko tracą na aktualności.

Kształcenie ustawiczne realizowane jest w różnych formach, wśród których wyróżniamy (<http://www.ffi.org.pl/ksztalcenie/ksztalcenieustawiczne>):

- Kształcenie formalne (formal learning) – kształcenie w systemie instytucjonalnym, którego wyróżnikiem jest nie tyle miejsce (np. szkoła lub instytucja szkoląca), co program umożliwiający zdobycie uznawanych w danym systemie prawnym kwalifikacji;
- Kształcenie nieformalne (informal learning) – kształcenie zamierzone (samodzielne uczenie się) i niezamierzone (występujące bezwiednie w sytuacjach życia codziennego, także w pracy poza organizowanymi tam szkoleniami formalnymi i pozaformalnymi);
- Kształcenie pozaformalne (nonformal learning) – kształcenie instytucjonalne i sformalizowane realizowane poza programami umożliwiającymi zdobycie uznawanych w danym systemie prawnym kwalifikacji (typowym przykładem są szkolenia oparte na doświadczeniu firm, korporacji, organizacji społecznych).
- Kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych - formy uzyskiwania i uzupełniania wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych w placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego oraz ośrodkach dokształcania i doskonalenia zawodowego.
- Kształcenie ustawiczne w formach szkolnych - formy uzyskiwania i uzupełniania formalnego wykształcenia przez osoby dorosłe w szkołach dla dorosłych, przez którą na podstawie ustawy o systemie oświaty rozumie się szkołę, w której stosuje się odrębną organizację kształcenia i do której przyjmowane są osoby mające 18 lat, a także kończące 18 lat w roku kalendarzowym, w którym przyjmowane są do szkoły.

Formalne kształcenie ustawiczne obejmuje:

- kształcenie ogólne i zawodowe prowadzone w systemie oświaty,
- kształcenie ustawiczne w szkołach dla dorosłych oraz w formach pozaszkolnych określonych w ustawie o systemie oświaty,
- kształcenie wyższe,
- kształcenie i szkolenie post - akademickie w ramach kształcenia wyższego oraz działalności naukowej jednostek badawczo - rozwojowych, szkół wyższych i PAN,
- wszelkiego rodzaju szkolenia dające uprawnienia kwalifikacyjne do wykonywania zawodów, w tym zawodów regulowanych, nie ujęte w systemie kształcenia ustawicznego w systemie oświaty, szkolnictwa wyższego oraz działalności naukowej,
- wszelkiego rodzaju szkolenia dające uprawnienia kwalifikacyjne do wykonywania wybranych czynności pozazawodowych.

Na obszarze LOF, poza szkołami wyższymi, występuje kilkadziesiąt placówek kształcenia ustawicznego, których wykaz prezentujemy poniżej (Tabela 20). W ofercie przeważa możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych lub zdobywania nowych kwalifikacji, a także nauka języków obcych.

Tabela 20. Placówki kształcenia ustawicznego na obszarze LOF

Lp.	Lubartów	Centrum Kształcenia Praktycznego	Regionalne Centrum Edukacji Zawodowej Centrum Kształcenia Praktycznego w Lubartowie
1	Lubartów	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	NIEPUBLICZNA PLACÓWKA KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO INSPIRES
2	Lublin	Centrum Kształcenia Praktycznego	Centrum Kształcenia Praktycznego
3	Lublin	Centrum Kształcenia Ustawicznego ze szkołami	Centrum Kształcenia Ustawicznego nr 1 im. Eugeniusza Kwiatkowskiego w Lublinie
4	Lublin	Centrum Kształcenia Ustawicznego ze szkołami	Centrum Kształcenia Ustawicznego nr 2 w Lublinie
5	Lublin	Kolegium Pracowników Służb Społecznych	Kolegium Pracowników Służb Społecznych
6	Lublin	Centrum Kształcenia Ustawicznego - bez szkół	Centrum Szkolenia SEKA Oddział Lublin
7	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	"Akademia Inicjatyw" - Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego dla Dorosłych
8	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	AKADEMIA DOSKONALENIA ZAWODOWEGO OPERATOR
9	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Akademia Zawodowa VCC
10	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Albion Szkoła Języka Angielskiego
11	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	ATUT LIDER KSZTAŁCENIA CENTRUM SZKOLENIOWE W LUBLINIE
12	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Biuro Doradztwa Personalnego "Consultor"
13	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	BLUE Placówka Kształcenia Ustawicznego w Lublinie
14	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Centrum Edukacji Lecha CEL
15	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Centrum Kształcenia Kadr "Omega"
16	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Centrum Kształcenia Zawodowego OPERATOR
17	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Centrum Ochrony Pracy i Biznesu "Consultrix" Ewa Delmanowicz
18	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	COLLEGE OF ENGLISH U METODYSTÓW
19	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Dethloff-Deutscheschule Niepubliczna Szkoła Języka Niemieckiego w Lublinie
20	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	GRUPA OCHRONY BIZNESU - NIEPUBLICZNE CENTRUM KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO
21	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Instytut Hiszpańsko-Polski
22	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	INTER-EDUKACJA CENTRUM KSZTAŁCENIA KADR W LUBLINIE
23	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Lubelska Szkoła Biznesu Sp. z o.o. Fundacji Rozwoju KUL

24	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Lubelski Ośrodek Szkolenia "Lodis" Edmund Guzowski
25	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Lubelskie Centrum Szkoleniowe
26	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Multimedialne Centrum Szkoleniowe UTECH
27	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego "Akademia Programowania Bottega" w Lublinie
28	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego "Careers House"
29	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego "ECO"
30	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego "Mieszko" w Lublinie
31	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego Centrum Edukacji Cyfrowej i Zawodowej
32	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego DE
33	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego dla Dorosłych Centrum Szkoleń i Innowacji
34	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego GoWork.pl
35	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego Orylion w Lublinie
36	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczne Centrum Kształcenia Ustawicznego ETAT w Lublinie
37	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Niepubliczne Studium Kształcenia Ustawicznego Kobra Izabela Rowińska w Lublinie
38	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Ośrodek Agencji Rozwoju Lokalnego Sp. z o.o.
39	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Ośrodek Kształcenia Ustawicznego Fundacji Fuga Mundi
40	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Ośrodek Kształcenia Zawodowego ELPRO w Lublinie - Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego
41	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Ośrodek Nauczania Języków Obcych
42	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Ośrodek Szkolenia Biura Ochrony Businessu
43	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Ośrodek Szkoleniowy Centrum Nauki i Biznesu "ŻAK"
44	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Ośrodek Szkoleniowy Fundacji Fuga Mundi
45	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Ośrodek Szkoleniowy Lubelskiej Fundacji Rozwoju
46	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Placówka Kształcenia Ustawicznego Edukacja Plus
47	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia	Placówka szkoleniowa "Oświata-Lingwista"

		ustawicznego i praktycznego	
48	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Stowarzyszenie Księgowych w Polsce Centrum Kształcenia Oddziału Okręgowego w Lublinie
49	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Szkoła Językowa Paderewski
50	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Szkoła Języków Obcych Towarzystwa Bobolanum
51	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	TEB Edukacja Studium Kształcenia Praktycznego w Lublinie
52	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Wojewódzki Klub Techniki i Racjonalizacji
53	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Zakład Doskonalenia Zawodowego w Lublinie Centrum Kształcenia w Lublinie
54	Lublin	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Zakład Elektronicznej Techniki Obliczeniowej "ZETO" Sp. z o.o.
55	Świdnik	Centrum Kształcenia Praktycznego	Powiatowe Centrum Edukacji Zawodowej w Świdniku – Centrum Kształcenia Zawodowego
56	Świdnik	n.d.	Zespół Szkół Nr 1 w Świdniku – Kwalifikacyjne Kursy Zawodowe
57	Świdnik	Niepubliczna placówka kształcenia ustawicznego i praktycznego	Szkoła dla Dorosłych Edukator

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Wykaz szkół i placówek oświatowych” <https://www.dane.gov.pl/dataset/839> (dane na 11 czerwca 2019 r.)

W Świdniku znajdują się ponadto placówki obecnie nieaktywne, stanowiące potencjalny zasób gminy w zakresie placówek kształcenia ustawicznego, wśród których można wskazać:

- I Liceum Ogólnokształcące (Powiatowe Centrum Edukacji Zawodowej w Świdniku),
- Szkoła Policealna Nr 1 (Powiatowe Centrum Edukacji Zawodowej w Świdniku),
- II Liceum Ogólnokształcące (Zespół Szkół Nr 1 w Świdniku),
- Szkoła Policealna Nr 2 (Zespół Szkół Nr 1 w Świdniku).

Edukacja dla osób z niepełnosprawnościami jest zapewniana przez wszystkie gminy LOF, choć w większości przypadków wiąże się z koniecznością dojazdu (dowożenia) takich osób do placówek w większych miejscowościach.

Edukacja ustawiczna pozostaje domeną Lublina, choć placówki takie posiada na swoim terenie także Świdnik oraz Lubartów. Również te trzy miejscowości dysponują ofertą edukacyjną sprofilowaną pod kątem potrzeb osób w wieku senioralnym, tj. Uniwersytetami Trzeciego wieku. Sytuacja pozostałych gmin LOF w zakresie edukacji ustawicznej (w tym dostępu do oferty adresowanej do osób starszych) jest niekorzystna.

Jej dostępność mogłaby poprawić dobra komunikacja Lublina z pozostałymi gminami LOF.

2.12. Diagnoza zasobów wsparcia instytucjonalnego i pozainstytucjonalnego osób starszych i osób z niepełnosprawnościami

Wsparcie instytucjonalne osób starszych i z niepełnosprawnościami świadczone jest przez jednostki organizacyjne pomocy i integracji społecznej, których stan w roku 2018 przedstawiał się następująco:

Tabela 21. Wsparcie instytucjonalne osób starszych i z niepełnosprawnościami w gminach LOF

	Domy pomocy społecznej (w tym rodzinne)	Jednostki specjalistycznego poradnictwa	Kluby integracji społecznej	Mieszkania chronione	Ośrodki interwencji kryzysowej	Ośrodki wsparcia
Głusk	0	0	0	0	0	0
Jabłonna	0	0	0	0	0	0
Jastków	0	0	0	0	0	0
Konopnica	0	0	0	0	0	0
Lubartów Gmina	0	0	0	0	0	0
Lubartów Miasto	0	0	1	0	0	2
Lublin	7	1	4	29	1	53
Mełgiew	0	0	0	0	0	0
Nałęczów	0	0	0	0	0	0
Niedzwica Duża	0	0	0	0	0	0
Niemce	0	0	0	0	0	0
Piaski	0	1	1	0	0	0
Spiczyn	0	0	0	0	0	0
Strzyżewice	0	0	0	0	0	0
Świdnik	3	0	0	0	1	2
Wólka	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z dokumentów *Ocena zasobów pomocy społecznej za rok 2018 dla poszczególnych gmin wchodzących w skład LOF*

Według rejestru prowadzonego przez Wojewodę (stan na 20.11.2019) na terenie LOF jednostki specjalistycznego poradnictwa znajdują się w Lubartowie (1 jednostka prowadzona przez powiat), Lublinie (4, w tym 2 jednostki prowadzone przez miasto Lublin na prawach powiatu, 1 prowadzona przez Fundusz Ochrony życia Archidiecezji Lubelskiej na zlecenie Miasta Lublin, 1 prowadzona przez Stowarzyszenie), Świdniku (1 jednostka prowadzona przez powiat).

Wsparcie instytucjonalne koncentruje się w stolicy województwa – większość gmin LOF nie posiada na swoim terenie odpowiednich jednostek.

Infrastrukturę wsparcia tworzą również inne placówki, w tym centra i ośrodki kultury, ośrodki sportu, a także organizacje pozarządowe adresujące swoje działania do osób starszych i z niepełnosprawnościami i wszelkie podmioty nieformalne, stanowiące efekt samoorganizacji seniorów, osób z niepełnosprawnościami lub osób chcących działać na ich rzecz.

Na terenie Lublina działa 5 Filii MOPR, w skład których wchodzi 21 sekcji pracy socjalnej (*Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016-2020, s. 23*).

Osoby starsze, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej mogą zgłosić się po wsparcie do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie. oraz filii najbliższej miejscu zamieszkania:

-Filia Nr 1, ul. Lubartowska 6-8 (Śródmieście, Wieniawa, Stare Miasto, Kalinowszczyzna w części),

-Filia Nr 2, ul. Hutnicza 1a (Kośminek, Tatary, Bronowice, Zadębie, Hajdów, Felin, Majdan Tatarski),

-Filia Nr 3, ul. Mieszka I 4 (Konstantynów, LSM, Węglin, Czuby),

-Filia Nr 4, Al. Kompozytorów Polskich 8 (Sławin, Sławinek, Czechów, Kalinowszczyzna w części, Ponikwoda),

-Filia Nr 5 ul. Nałkowskich 114 (Dziesiąta, Wrotków, Abramowice, Za Cukrownią, Zemborzyce, Głusk).

Ośrodki wsparcia działają na rzecz osób, które znajdują się w trudnej sytuacji życiowej i nie mogą jej poprawić własnymi siłami. Przeznaczone są dla osób w podeszłym wieku, przewlekle somatycznie chorych, z niepełnosprawnością fizyczną, osób z zaburzeniami psychicznymi, dzieci, młodzieży i osób dorosłych z niepełnosprawnością intelektualną.

Zespół Ośrodków Wsparcia w Lublinie, ul. Lwowska 28,

Celem działania Zespołu jest wspieranie osób i rodzin, które ze względu na wiek, chorobę, niepełnosprawność lub bezradność, wymagają częściowej pomocy w zaspokajaniu potrzeb życiowych.

W skład zespołu wchodzi:

- 18 Klubów Seniora
- 5 Centrów Dziennego Pobytu dla Seniorów
- 3 Punkty Domowej Opieki
- Ośrodek Wsparcia dla Osób z niepełnosprawnością „ Benjamin”
- Dzienny Ośrodek Adaptacyjny dla Dzieci i Młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną.

Centrum Usług Socjalnych, ul. Lwowska 2

Z oferty Centrum mogą korzystać mieszkańcy dzielnicy Kalinowszczyzna.

W ośrodku realizowane są usługi w formie półstacjonarnej: prozdrowotne (masaże, gimnastyka usprawniająca), terapeutyczne, wspomagająco- aktywizujące, praca socjalna; wyżywienie – obiady oraz środowiskowej – dowóz posiłków do miejsca zamieszkania.

Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów Nr 1, ul. Poturzyńska 1

Uczestnikami Centrum mogą być mieszkańcy dzielnicy Czechów. W ośrodku realizowane są usługi:

prozdrowotne (masaże, gimnastyka usprawniająca), terapeutyczne, wspomagająco-aktywizujące, praca socjalna. Istnieje również możliwość korzystania z obiadów.

Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów Nr 2, ul. Maszynowa 2

Z oferty Centrum mogą korzystać mieszkańcy dzielnicy Tatary.

W ośrodku realizowane są usługi: terapeutyczne, wspomagająco- aktywizujące, praca socjalna.

Uczestnicy zajęć mają możliwość korzystania

z obiadów.

Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów Nr 3, ul. Niecała 16

Usługi Centrum oferowane są mieszkańcom dzielnicy Śródmieście. Obejmują zajęcia prozdrowotne (masaże, gimnastyka), terapeutyczne, wspomagająco- aktywizujące oraz pracę socjalną. Istnieje możliwość korzystania z obiadów.

Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów Nr 4, ul. Pozytywistów 16

Z oferty Centrum mogą korzystać mieszkańcy dzielnicy LSM. W ośrodku realizowane są usługi w formie półstacjonarnej: prozdrowotne (masaże, gimnastyka usprawniająca), terapeutyczne, wspomagająco-aktywizujące oraz praca socjalna, wyżywienie – obiady oraz środowiskowej – dowóz posiłków do miejsca zamieszkania.

Centrum Aktywizacji i Rozwoju Seniorów, ul. Nałkowskich 114

W zajęciach Centrum mogą uczestniczyć mieszkańcy dzielnicy Wrotków.

W ośrodku realizowane są usługi: prozdrowotne, terapeutyczne, wspomagająco- aktywizujące, praca socjalna. Istnieje możliwość korzystania z wyżywienia w formie obiadów.

Filia Środowiskowego Domu Samopomocy, ul. Lwowska 28

Ośrodek przeznaczony dla 15 osób z chorobą Alzheimera i zaburzeniami pamięci. Świadczy usługi w formie pobytu dziennego. Prowadzone są zajęcia ruchowe, terapia zajęciowa i aktywizująca, rehabilitacja społeczna. W ramach treningu kulinarnego zapewnione jest wyżywienie.

Środowiskowy Dom Samopomocy, ul. Kalinowszczyzna 84

Działa przy Domu Pomocy Społecznej „Kalina”. Świadczy usługi w formie pobytu dziennego.

Przeznaczony dla 34 osób w podeszłym wieku, z chorobą Alzheimera, zaburzeniami pamięci i schorzeniami pokrewnymi. Zapewnia terapię uaktywniającą pamięć, zajęcia ruchowe, terapię zajęciową i aktywizującą. Zapewnia transport i wyżywienie.

Środowiskowy Dom Samopomocy „Mefazja” prowadzony przez Lubelskie Stowarzyszenie

Alzheimerowskie, ul. Towarowa 19

Dom świadczy usługi w formie pobytu dziennego. Przeznaczony jest dla 33 osób z chorobą Alzheimera. Zapewnia terapię uaktywniającą pamięć, zajęcia ruchowe, trening funkcjonowania w codziennym życiu, poradnictwo psychologiczne, konsultacje lekarza specjalisty i wyżywienie.

Na terenie Miasta Lublin działa 7 domów pomocy społecznej, łącznie oferujących 623 miejsca:

Dom Pomocy Społecznej „Betania”, Al. Kraśnicka 223, dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekłe somatycznie chorych - 135 miejsc;

Dom Pomocy Społecznej „Kalina”, ul. Kalinowszczyzna 84, dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekłe somatycznie chorych - 124 miejsca;

Dom Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty, ul. Głowackiego 26, dla osób przewlekłe

somatycznie chorych. Filia przy ul. Mierniczej 10 dla osób niepełnosprawnych intelektualnie -128 miejsc;

Dom Pomocy Społecznej im. Wiktorii Michelisowej, ul. Archidiakońska 7, dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekłe somatycznie chorych - 64 miejsca;

Dom Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie, ul. Kosmonautów 78, 98 miejsc;

Dom Pomocy Społecznej im. Św. Jana Pawła II, ul. Ametystowa 22, dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorych - 48 miejsc;

Prawosławny Dom Pomocy Społecznej Diecezji Lubelsko–Chełmskiej,

ul. Dolińskiego 1, dla osób w podeszłym wieku oraz przewlekle somatycznie chorych - 26 miejsc.

Lublin posiada zdecydowanie najbogatszą ofertę w zakresie różnych form aktywności. Na terenie Lublina działa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin, w zakres działania której wchodzi:

- inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz realizacji praw osób z niepełnosprawnościami;
- opiniowanie projektów programów Miasta Lublin w zakresie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami;
- ocena realizacji programów;
- opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez Radę Miasta Lublin pod kątem ich skutków dla osób z niepełnosprawnościami (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2025*, s. 47).

W Lublinie działa około 200 organizacji pozarządowych w zakresie pomocy osobom z niepełnosprawnościami lub chorym. Współpracuje z nimi Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych Urzędu Miasta w Lublinie (wcześniej Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej) oraz Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych.

Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych koordynuje większość działań na rzecz lubelskich Seniorów, które realizuje gmina Lublin we współpracy z organizacjami pozarządowymi. Tutaj pełnią dyżury pełnomocnik Prezydenta Miasta Lublin ds. Seniorów oraz Rada Seniorów Miasta Lublin.

Pełnomocnik Prezydenta Miasta Lublin ds. Seniorów

- na bieżąco śledzi i wskazuje problemy społeczne oraz potrzeby seniorów,
- znajduje lub tworzy możliwości wykorzystania potencjału ludzi starszych na rzecz społeczności,
- współpracuje z Radą Seniorów Miasta Lublin oraz z organizacjami i instytucjami zajmującymi się problemami osób starszych,

Rada Seniorów Miasta Lublin, która działa od czerwca 2015 roku. W jej skład wchodzi 14 osób reprezentujących organizacje senioralne. Rada konsultuje sprawy oraz akty prawne dotyczące sytuacji seniorów, inicjuje działania na ich rzecz i ustala zadania, wspiera aktywność osób starszych i współpracę ze środowiskiem. Pracuje też na rzecz przełamywania stereotypów o starości, upowszechnia wiedzę o prawach i potrzebach osób starszych.

Wydział zapewnia wsparcie różnym grupom inicjatywnym: udostępnia pomieszczenia biurowe, sale szkoleniowe oraz podstawowy sprzęt biurowy. Można zasięgnąć tu informacji na temat lubelskich organizacji pozarządowych o profilu społecznym. Miasto udziela dotacji dla ngo realizujących działań na rzecz osób niepełnosprawnych i starszych głównie w drodze konkursu. Prowadzi wiele działań na rzecz najstarszych mieszkańców Lublina. Tu ma siedzibę Program „Lublin Strefa 60+” obejmujący Lubelską Kartę Seniora i usługę Telewsparcia 60+. Koordynuj też cykliczne wydarzenia senioralne.

Wśród ważnych inicjatyw łączących różne rodzaje aktywności osób starszych wskazać należy:

Dzień Solidarności Międzypokoleniowej

Pomysł Komisji Europejskiej, wprowadzony w Lublinie w kwietniu 2012 roku, promujący dialog pokoleń i budowanie porozumienia między młodszymi i starszymi mieszkańcami naszego Miasta.

W ramach tej inicjatywy przez miasto maszeruje barwny Korowód, zakończony wspólnym koncertem okolicznościowym, utworzeniem Mostu Międzypokoleniowego i pamiątkową fotografią.

Lubelskie Dni Seniora

To największa dedykowana najstarszym Mieszkańcom Lublina impreza, organizowana od roku 2012.

Przez cały tydzień z myślą o Seniorach w różnych punktach miasta organizowane są wydarzenia kulturalne i sportowe, wykłady, spotkania i wycieczki.

Konkurs „Miejsce Przyjazne Seniorom”

Inicjatywa Prezydenta Miasta Lublin i Rady Seniorów wyróżniająca lubelskie instytucje i organizacje, które poprzez stosowanie odpowiednich rozwiązań, oferowanie zniżek i promocji, w sposób szczególny przyczyniają się do poprawy jakości życia najstarszych mieszkańców naszego miasta.

„Odczaruj Jesień Życia” - pokaz mody senioralnej

Inicjatywa Prezydenta Miasta Lublin i Rady Seniorów, odbywająca się od 2014 roku. Jej największą atrakcją stanowi pokaz mody 60+ i 70+.

Program „Lublin Strefa 60+”

Głównym celem Programu jest wspieranie i wzmacnianie aktywności społecznej seniorów oraz poprawa jakości ich życia.

Najważniejszym instrumentem Programu jest „Lubelska Karta Seniora”. Uprawnia ona do korzystania z systemu zniżek oferowanych przez Partnerów Programu. Uczestniczy w nim ponad 150 podmiotów z branży zdrowia, kultury i rozrywki, sportu, rekreacji, urody, gastronomii, turystyki, usług. Wydano ponad 18 tys. Kart.

Tele 60+ - wsparcie psychologiczne dla seniorów

Tele 60+ to usługa skierowana do najstarszych mieszkańców Lublina, prowadzona przez Miasto Lublin we współpracy z Wyższą Szkołą Ekonomii i Innowacji w Lublinie. Od poniedziałku do piątku w godz. 17-20 pod nr telefonu 81 46 66 999 seniorzy mogą porozmawiać z psychologiem o swoich problemach lub uzyskać pełną informację na temat różnych form rozwoju i aktywizacji. Wsparcia udzielają wolontariusze WSEil. Opłata jak za połączenie lokalne.

Zakres usługi obejmuje:

- porady z zakresu problemów funkcjonowania w życiu rodzinnym i społecznym;
- wsparcie w sytuacjach wywołujących uczucie niepokoju, zagubienia i rozbiecia;
- porady w zakresie rozwiązywania trudności życiowych;
- informacje na temat ciekawych form spędzania czasu wolnego

Działalność organizacji pozarządowych w dużej mierze koncentruje się również na osobach starszych (*Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016-2020*).

Aktywność kulturalna jest realizowana w ramach działań organizacji pozarządowych oraz Klubów seniora działających w Lublinie, tj.:

- Klub Seniora „Owocowa” przy ul. Owocowej 6 (Ponikwoda),
- Klub Seniora „Pogodna” przy ul. Drodze Męczenników Majdanka 27 (Bronowice),
- Klub Seniora „Róży Wiatrów” przy ul. Róży Wiatrów 9 (Dziesiąta),
- Klub Seniora „Pod Świerkami” przy ul. Tuwima 5 (Dziesiąta),
- Klub Seniora „Dziesiąta” przy ul. Kunickiego 130,
- Klub Seniora „Śródmieście” przy ul. Narutowicza 6,
- Klub Seniora „Roztocze” przy ul. Roztocze 1 (Węglin),
- Klub Seniora „Ruta” przy al. Jana Pawła II 11, (Czuby),
- Klub Seniora „Nad Zalewem” przy ul. Krężnickiej 156,
- Klub Seniora „Sławin” przy Sławinkowskiej 50,
- Klub Seniora „Felin” przy ul. Zygmunta Augusta 14,
- Klub Seniora „Kalina” przy ul. Lwowskiej 28 (Kalinowszczyzna),
- Klub Seniora „Sławinek” przy Al. Warszawskiej 31,
- Klub Seniora „Przy Zamku” przy ul. Ruskiej 15,
- Klub Seniora „Pozytywistów” przy ul. Pozytywistów 16 (LSM)
- Kluby „Senior+” i „Centrum Aktywizacji”, przy ul. Nałkowskich 108,
- Klub Seniora „Klub Aktywnych Kobiet” przy ul. Gospodarczej 7,
- Klub Seniora „Senior Montessori” przy ul. Lwowskiej 28,
- Świetlica dla Seniorów prowadzona przez Polski Czerwony Krzyż, Lubelski Oddział Okręgowy

działa przy ul. Puchacza 6. W Lublinie funkcjonuje 21 instytucji kultury: 1 powiatowa, 8 wojewódzkich, 1 państwowa oraz 11 instytucji kultury, dla których organizatorem jest Gmina Lublin. Ponadto szeroką działalność kulturalną prowadzą ACK „Chatka Żaka”, 2 Młodzieżowe Domy Kultury oraz 11 spółdzielczych domów kultury i klubów osiedlowych.

Istotnym obszarem aktywności seniorów jest szeroko pojęta kultura. Kontakt z kulturą daje możliwość wartościowego wypełnienia czasu wolnego, wpływa na jakość życia i pobudza do rozwoju. Lubelska oferta kulturalno-artystyczna jest wyjątkowo bogata i dostosowana do zróżnicowanych potrzeb i zainteresowań.

Szeroki wybór atrakcji oferują teatry, kina, muzea, galerie. Ważne miejsce zajmują biblioteki, domy kultury i kluby osiedlowe.

Biblioteki

Miejska Biblioteka Publiczna im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie, ul. Powiaków 12, 20-007 Lublin, działa w 40 filiach (w tym filia multimedialna BIBLIO). Z jej oferty korzysta ponad 72 tys. mieszkańców naszego miasta i okolic, a w zasobach znajduje się ok. 2 mln książek, audiobooków, filmów i zbiorów specjalnych. Tutaj odbywają się spotkania literackie, koncerty, wykłady, warsztaty artystyczne, wystawy, turnieje gier planszowych, projekcje filmowe i lekcje biblioteczne. Często zajęcia mają charakter wielopokoleniowy. Specjalnie dla seniorów organizowane są warsztaty komputerowe i kluby dyskusyjne. 12 filii bibliotecznych zdobyło certyfikat „Miejsca Przyjaznego Seniorom”.

Filia nr 1, ul. Kościelna 7a

Filia nr 2 ul. Peowiaków 12,

Filia nr 3 ul. Hutnicza 20a,

Filia nr 4 Al. Kraśnicka 100 (Szpital),

Filia nr 5 ul. Krochmalna 13,

Filia nr 6, ul. Poniatowskiego 4,

Filia nr 7, ul. Kunickiego 35,

Filia nr 8 ul. Zuchów 2,

Filia nr 9 ul. Krańcowa 106,

Filia nr 10 ul. Kleeberga 12a,

Filia nr 11 ul. Lwowska 6,

Filia nr 12 ul. Żelazowej Woli 7,

Filia nr 13 ul. Grażyny 13,

Filia nr 14 ul. Jaczewskiego 8 (Szpital),

Filia nr 15 ul. Wajdeloty 20,

Filia nr 16 ul. Kasztanowa 1,

Filia nr 17 ul. Przyjaźni 11 a,

Filia nr 18 ul. Głęboka 8 a,

Filia nr 19 ul. Kunickiego 89,

Filia nr 20 ul. Krężnicka 125,

Filia nr 21 Rynek 11,

Filia nr 22 ul. Z. Herberta 14,

Filia nr 23 ul. Prof. A. Gębali 6 (szpital),

Filia nr 24 ul. Juranda 7,

Filia nr 25 ul. Sympatyczna 16,

Filia nr 26 Książka mówiona, ul. Leonarda 16,

Filia nr 27 Książka mówiona, ul. Braci Wieniawskich 5,

Filia nr 28 Książka mówiona, ul. Nadbystrzycka 85,

Filia nr 29 ul. Kiepury 5,

Filia nr 30 Galeria 31, ul. Braci Wieniawskich 5,

Filia nr 31 ul. Nałkowskich 104,

Filia nr 32 ul. Szaserów 13-15,

Filia nr 33 Al. Racławickie 23 (szpital),

Filia nr 34 ul. Judyma 2a,

Filia nr 35 ul. Bursztynowa 20,

Filia nr 36 ul. Zygmunta Augusta 15,

Filia nr 37 ul. Bazylianówka 85,

Filia nr 38 ul. Relaksowa 25,

Filia nr 39 ul. Głuska 138,

Filia nr 40 ul. Sławin 20.

Domy kultury i kluby osiedlowe proponują seniorom ciekawe i twórcze formy spędzania czasu wolnego. Tutaj organizowane są spotkania autorskie, warsztaty tematyczne, zajęcia komputerowe, ćwiczenia sportowe, wystawy i wernisaże. Wiele spośród tych zajęć ma charakter integrujący społeczność lokalną, placówki są bardzo zróżnicowane pod względem stylu pracy i funkcjonowania.

Większość z nich działa przy spółdzielniach mieszkaniowych. Dzielnicowy Dom Kultury Węglin i Dzielnicowy Dom Kultury Bronowice prowadzone są przez Gminę Lublin

Dom Kultury "Błonie", ul. Dragonów 2,

Dom Kultury "Czechów", ul. Kiepury 5a,

Dom Kultury „Kalinowszczyzna”, ul. K. Tumidajskiego 2,

Dom Kultury Kolejarza, ul. Kunickiego 35,

Dom Kultury LSM, ul. Konrada Wallenroda 4a,

Dom Kultury Łęgi, ul. Tatarakowa 28,

Dom Kultury RUTA, ul. Różana 8,

Dom Kultury Skarpa, ul. Przytulna 4,

Dzielnicowy Dom Kultury Bronowice, ul. Krańcowa 106,

Pracownie Kultury Tatary (filia DK Bronowice),

Pracownie Kultury Maki (filia DK Bronowice), ul. Olchowa 8

Dzielnicowy Dom Kultury „Czuby Południowe”, ul. Wyżynna 16

Dzielnicowy Dom Kultury „Węglin”, ul. Judyma 2a,

Osiedlowy Dom Kultury „ODEON”, ul. Okrzei 4,

Klub Osiedlowy „Miniatura”, ul. Śliwińskiego 1,

Klub Osiedlowy „Przyjaźni”, ul. Przyjaźni 13,

Klub Osiedlowy „Źródło”, ul. Samsonowicza 25,

Lubelscy seniorzy mogą uczestniczyć w zajęciach sportowych, organizowanych przez lokalne kluby sportowe. Ciekawe i bezpłatne ćwiczenia usprawniające oferują wielofunkcyjne boiska Orliki, m.in. w ramach akcji „Aktywny Senior na Orliku”.

W ofercie są między innymi: tenis stołowy, gra w bule, gimnastyka, badminton, tenis ziemny, nordic walking, a także, w zależności od zainteresowań oraz warunków zdrowotnych, gry zespołowe.

Prowadzący zajęcia dostosowują oferty do potrzeb uczestników, aby każdy znalazł coś dla siebie.

- W zajęciach mogą brać udział również rodziny i znajomi seniorów. Orlik przy Szkole Podstawowej nr 6, ul. Czwartaków 11
- Orlik przy Szkole Podstawowej nr 29, ul. Wajdeloty 1
- Orlik przy Szkole Podstawowej nr 40, ul. Róży Wiatrów 9
- Orlik przy Szkole Podstawowej nr 42, ul. Rycerska 9
- Orlik przy Szkole Podstawowej nr 43, ul. Śliwińskiego 5
- Orlik przy Szkole Podstawowej nr 52, ul. Władysława Jagiełły 11
- Orlik przy dawnym Gimnazjum nr 1, ul. Kunickiego 116
- Orlik przy dawnym Gimnazjum nr 2, ul. Lwowska 11
- Orlik przy dawnym Gimnazjum nr 7, ul. Krasińskiego 7
- Orlik przy dawnym Gimnazjum nr 14, ul. Pogodna 19
- Orlik przy Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 1, ul. Radzyńska 5
- Orlik przy Zespole Szkół Ogólnokształcących nr 4, ul. Tumidajskiego 6a
- Orlik przy Zespole Szkół Chemicznych i Przemysłu Spożywczego, al. Raławickie 7.

W Lublinie działa 8 klubów sportowych, w których trenują osoby niepełnosprawne:

- Integracyjne Centrum Sportu i Rekreacji „Start”
- Lubelski Klub Sportowy Głuchych „Spartan”
- Uczniowski Klub Sportowy Okey
- Kolarski Klub Tandemowy "Hetman"
- Klub Sportowy Niewidomych i Słabowidzących "Hetman"
- Klub Sportowy Pamara Boccia Lublin
- Integracyjny Klub Aktywnej Rehabilitacji i Sportu Niewidomych "Ikar"
- Fundacja Aktywnej Rehabilitacji

Zarówno w odniesieniu do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, jak i osób starszych, w Lublinie wdrożono szereg ułatwień w zakresie dostosowania obiektów, przestrzeni i środków transportu. Od kwietnia 2019 r. seniorzy 65+ korzystają z bezpłatnej komunikacji miejskiej.

„Dostęp do infrastruktury sportowej jest potrzebny nie tylko sportowcom, ale ogółowi osób niepełnosprawnych dla uprawiania sportów rekreacyjnych oraz dla rehabilitacji” (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych...*, s. 55), dlatego też w ramach ułatwień w dostępie proponowane są udogodnienia natury finansowej (np. zniżki MOSiR) oraz – architektonicznej.

Prawie cały tabor komunikacji miejskiej to pojazdy niskopodłogowe. „Posiadane przez przewoźników pojazdy niskopodłogowe wyposażone są w zależności od modelu w rampę wjazdową dla wózków lub przyklęk pozwalający na obniżenie pojazdu” (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych...*, s. 42). Zakupując nowy tabor, zadbano, by w pełni odpowiadał potrzebom wskazanych kategorii pasażerów:

„W przypadku pojazdów kupowanych w ramach projektu współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej pod nazwą Zintegrowany System Miejskiego Transportu Publicznego w Lublinie na lata 2005-2015 standardem jest:

- niska podłoga na całej długości oraz rampa dla osób niepełnosprawnych
- ubrajlowane przyciski
- system zapowiedzi głosowych.”

Ponadto „Zgodnie z umowami na świadczenie usług przewozowych zawartymi pomiędzy Zarządem Transportu Miejskiego a przewoźnikami, na prowadzącym pojazd spoczywają konkretne obowiązki związane z obsługą osób niepełnosprawnych polegające m.in. na:

- zatrzymaniu pojazdu w sposób umożliwiający pasażerom bezpośrednie wejście i wyjście na peron oraz wprowadzenie i wyprowadzenie wózka,
- pomocy w wejściu i wyjściu z pojazdu osobom niepełnosprawnym, przy czym przez pomoc w wejściu i wyjściu z pojazdu należy rozumieć w szczególności otwarcie rampy, zastosowanie funkcji „przyklęku”, odpowiednie podjechanie na przystanek umożliwiające rozłożenie rampy.” (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych...*, s. 42).

W pojazdach wydzielone są miejsca dedykowane osobom starszym i mającym trudności w poruszaniu się (*Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów...*, s.40).

Realizowane rokrocznie Inwestycje przeprowadzone przez Wydział Inwestycji i Remontów uwzględniają potrzeby osób z niepełnosprawnościami, np. windy, pochylnie, podjazdy (*Program działań na rzecz niepełnosprawnych...*, s. 43).

Ułatwienia dla osób z niepełnosprawnościami obejmują także działania lubelskiego Biura ds. Osób Niepełnosprawnych (poradnictwo).

Poza Lublinem oferta dla osób starszych i z niepełnosprawnościami jest znacznie mniej rozbudowana.

W gminie Głusk wskazano 3 kluby i inne miejsca spotkań dla seniorów funkcjonujące w latach 2017 i 2018 (*Ocena zasobów pomocy społecznej*). Gmina Głusk realizuje projekt „Rozwój placówek wsparcia dziennego na terenie gminy Głusk”, którego celem jest wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej w grupie 140 osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, przy czym grupa docelowa to dzieci i młodzież (6-16 lat) oraz ich rodzice i opiekunowie prawni.

Zgodnie z zapisami Strategii GOPS w gminie Głusk „Centrum Kultury i Promocji Gminy w Dominowie zapewnia mieszkańcom ofertę w zakresie kultury poprzez organizowanie konkursów, przeglądów i warsztatów rzemiosła artystycznego. Promuje tradycje lokalne i regionalne organizując imprezy okolicznościowe i wystawy.” (*Strategia GOPS*, Głusk, s. 19). W jego skład wchodzi Gminna Biblioteka Publiczna w Dominowie wraz z filią w Wilczopolu.

W zakresie działalności sportowej w gminie Głusk działa od 1993r. Gminny Ludowy Klub Sportowy „Głusk”, który kieruje ofertą do dzieci i młodzieży (*Strategia GOPS*, s. 19-20). Bazę sportową stanowi, poza zasobami szkół, boisko „Orlik”. Jednocześnie w diagnozie problemów społecznych zrealizowanej wśród mieszkańców gminy podnoszonym problemem był m.in. „brak zorganizowanych form spędzania wolnego czasu” dla osób starszych (*Strategia GOPS*, Głusk, s. 32)

Gmina Głusk prowadzi współpracę z organizacjami pozarządowymi; w 2018 r. na terenie gminy działało 8 ngo oraz 11 kół gospodyń wiejskich. Gmina udzieliła wsparcia realizacji zadań publicznych przez ngo, w tym w zakresie upowszechniania kultury fizycznej i sportu, kultury i sztuki, ochrony zdrowia i przeciwdziałania patologiom społecznym oraz funkcjonowania świetlic środowiskowo-terapeutycznych (*Raport o stanie gminy za 2018 rok*, s. 13-14).

W zakresie transportu publicznego mieszkańcy gminy korzystają z autobusów, którymi dysponuje Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie. Funkcjonują 4 linie miejskie, które gmina Głusk dotuje. Mieszkańcy mają także możliwość korzystania z komunikacji prywatnej, do której gmina dopłaca.

W gminie Jabłonna „w obszarze kultury w Gminie Jabłonna funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna oraz Gminne Centrum Kultury” (*Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2023*, s. 30). Biblioteka posiada trzy filie (Piotrków, Skrzynice, Chmiel). W Centrum Kultury Gminy Jabłonna (nazwa placówki obowiązująca od 2018 roku) „są organizowane Przeglądy Zespołów Śpiewaczych, podczas których osiem zespołów prezentuje swój repertuar śpiewaczy i przedstawia widowiska obrzędowe. Zespoły, prezentują własny, bogaty repertuar na wielu uroczystościach: od dożynek gminnych, jasełek w kościołach parafialnych, po imprezy powiatowe, wojewódzkie i ogólnopolskie. (...). W czasie ferii zimowych w CKGJ organizowane są zimowiska oraz zabawa choinkowa. Wspólnie ze szkołami organizowany jest Dzień Dziecka, zabawa andrzejkowa połączona z wróżbami i laniem wosku. CKGJ organizuje co roku finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy. Z okazji Odzyskania Niepodległości odbywają się akademie połączone z prelekcją dla młodzieży i konkursem wiedzy historycznej. CKGJ jest współorganizatorem Gminnych Dożynek, a także imprez planowanych przez młodzież i organizacje społeczne. Jest również partnerem w realizacji projektów edukacyjnych. Organizowane są w Centrum Kultury pokazy kosmetyczne i kulinarne oraz wyjazdy do kina i teatru. Odbywają się cykliczne wycieczki instruktazowo-krajoznawcze.” (s. 31). Oferta centrum jest zatem zróżnicowana, jednak w dużej mierze zajęcia kierowane są do dzieci i młodzieży; w cytowanym dokumencie wskazano również, że jedną ze słabych stron gminy Jabłonna jest brak specjalnej oferty dla seniorów (klubów seniora, Uniwersytetu III Wieku) oraz brak specjalnej oferty dla osób z niepełnosprawnościami (s. 62).

Gmina współpracuje z ngo wspierając w formie dotacji realizację zadań publicznych z zakresu m.in. kultury fizycznej i sportu. Dodatkowo Gmina w 2018 roku wspierała organizację zawodów sportowych różnych dyscyplin organizowanych w szkołach (*Raport o stanie Gminy Jabłonna za rok 2018*, s. 78).

W gminie Jastków działalność kulturalna prowadzona jest przez: Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Jastkowie zs. w Dąbrowicy, Gminną Bibliotekę Publiczną, szkoły, stowarzyszenia prowadzące działalność w naszej gminie oraz Koła Gospodyń Wiejskich.

W Gminie Jastków od 1970 roku działa Zespołem Pieśni i Tańca „Dąbrowica” (obecnie przy Gminnym Ośrodku Kultury i Sportu w Jastkowie zs. w Dąbrowicy). Celem działalności zespołu jest popularyzacja wśród dzieci i młodzieży polskiego folkloru.

Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy Jastków działają w zakresie wspierania i upowszechniania kultur fizycznej, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, turystyki i krajoznawstwa, ochrony i promocji zdrowia w tym działalności leczniczej, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych, edukacji i ekologii.

Na terenie gminy Jastków od lipca 2019 roku działają placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, przy Szkole Podstawowej w Jastkowie oraz przy Szkole Podstawowej w Płouszowicach. Świetlice czynne są codziennie od poniedziałku do piątku (również w ferie i wakacje) w godzinach od 14.00 do 18.00. Do obu świetlic uczęszcza obecnie łącznie 20 dzieci w wieku 6-12 lat. W czasie czterogodzinnego pobytu podopieczni mają zapewnioną fachową opiekę wychowawcy oraz pomoc psychologa. Czas w świetlicach wypełniony jest różnego rodzaju zajęciami sportowymi, plastycznymi, technicznymi, muzycznymi, tanecznymi oraz innymi rozwijającymi zainteresowania.

W odpowiedzi na oczekiwania seniorów w 2019 roku w Gminie Jastków utworzony został Klub Seniora, zapewniający miejsce dziennego pobytu dla osób starszych. Realizowane są w nim bezpłatne zajęcia dostosowane do potrzeb i oczekiwań seniorów. W projekcie uczestniczy 20 seniorów.

Baza sportowa na terenie gminy Jastków to dwie pełnowymiarowe hale sportowe, boiska wielofunkcyjne i Orliki.

Komunikacja publiczna na terenie Gminy Jastków świadczona jest w ramach porozumienia z ZTM w Lublinie na liniach nr 18, 20, 30 i 33. Z początkiem września 2019 roku gmina uruchomiła lokalną komunikację, która zapewnia mieszkańcom dojazd do najważniejszych instytucji gminnych, a dzieciom dowóz do szkół.

Przewoźnicy świadczący usługi na terenie naszej gminy to:

1. Lubelskie Linie Autobusowe,
2. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Lublin,
3. SPRINT BUS Sp. z o.o.

W **gminie Konopnica** aktywną działalność na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami prowadzi Klub seniora w Maryninie.

Biblioteka publiczna w Konopnicy prowadzi działalność kulturalno-oświatową, m.in. poprzez:

- spotkania autorskie,
- konkursy: czytelnicze, literackie, plastyczne,
- pasowanie na czytelnika,
- lekcje biblioteczne,
- wystawy książek i innych dokumentów,
- imprezy biblioteczne i cykliczne spotkania okolicznościowe.

Od marca 2015 Biblioteka Publiczna Gminy Konopnica uruchomiła bezpłatny dostęp do około tysiąca e-booków, poprzez platformę IBUK Libra. Różnorodność jej bogatych zasobów (ponad 43 tys. woluminów) oraz bogata oferta przyciągają wielu czytelników o rozmaitych zainteresowaniach i wywodzących się z różnych grup wiekowych, a sama placówka pełni ważną rolę w życiu społeczno-kulturalnym gminy.

Uzupełnieniem oferty gminy w zakresie krzewienia aktywności społecznej i kulturalnej jest działalność placówki pn. Dom Kultury w Motyczu. Placówka kieruje swoją ofertę do mieszkańców zainteresowanych rozwijaniem zainteresowań w zakresie rękodziela, muzyki, tańca i śpiewu. Jest

także miejscem spotkań gromadzącym aktywnych mieszkańców, np. Koła Gospodyń Wiejskich, zespoły muzyki ludowej i tańca. W roku 2008 w budynku Domu Kultury otwarto jedno z pierwszych w powiecie lubelskim, Centrów kształcenia na odległość. Lokal został wyposażony w stały dostęp do Internetu, czytelnię oraz wykwalifikowaną kadrę szkoleniową. Z kolei na terenie remizy Ochotniczej Straży Pożarnej w Radawczyku działa gminny Ośrodek Działań Twórczych, gdzie działalność swoją prowadzą organizacje pozarządowe, koła gospodyń wiejskich i inne podmioty. Jedną z ważnych funkcji placówki, oprócz animacji życia społeczno-kulturalnego mieszkańców jest prowadzenie terapii zajęciowej dla środowisk defaworyzowanych. Obecnie działa na terenie ośrodka i innych placówkach gminy tj świetlicach wiejskich „Stowarzyszenie Pracownia Twórczych Działań”.

Gmina Lubartów w 2019 r. aplikuje o środki zewnętrzne w ramach otwartego konkursu ofert ogłoszonego przez MPRIIPS na realizację wieloletniego programu rządowego „Senior+”, w ramach którego zaplanowano przebudowę i wyposażenie części świetlicy wiejskiej na potrzeby utworzenia Klubu Senior+ . *Utworzenie Klubu ma za zadanie wyjść naprzeciw wzrastającym potrzebom seniorów z terenu gminy, dotyczącym aktywnej partycypacji w życiu społecznym, rozwoju działań samopomocowych, poprawy jakości życia osób starszych i niepełnosprawnych. Adresatami tych działań będą nie tylko aktywni, ale przede wszystkim bierni starsi mieszkańcy gminy, jak również cała społeczność lokalna. Przewiduje się utworzenie 15 miejsc w klubie, jednak jego działania obejmą swoim oddziaływaniem wszystkich mieszkańców gminy. (Ocena zasobów pomocy społecznej, 2018, s. 72).*

W ramach zlecania zadań publicznych ngo przekazano 3000,00 PLN Stowarzyszeniu „RAZEM Dla Gminy Lubartów” na realizację zadania „Integracja osób starszych z gminy Lubartów” (OZPS 2018, s. 72). Na terenie gminy działa również Rada Seniorów - powstała w dniu 30 grudnia 2015 na mocy uchwały nr IX/61/15 Rady Gminy Lubartów. Jest organem o charakterze konsultacyjnym, doradczym i inicjatywnym wobec władz Gminy Lubartów, z którymi współpracuje we wszystkich obszarach dotyczących osób starszych (Ocena zasobów pomocy społecznej, 2018, s. 53).

Jednocześnie w dokumencie *Ocena zasobów pomocy społecznej* za 2018 wskazano, że „(...) od kilku lat systematycznie przybywa stowarzyszeń, klubów seniora, zwiększa się oferta wsparcia dla dzieci i młodzieży. Zwiększa się też liczba instytucji realizujących cele szeroko rozumianej pomocy społecznej, które dostarczają oparcia osobom będącym w trudnych sytuacjach powodujących konieczność stałego lub przejściowego wsparcia w samodzielnym funkcjonowaniu. Niewystarczająca jest oferta dla osób niepełnosprawnych, w tym osób z zaburzeniami psychicznymi, w przypadku dzieci, młodzieży i osób starszych, nadal występuje potrzeba podnoszenia ich jakości życia i aktywizacji, a tym samym potrzeba rozwijania dziennych form pomocy i wsparcia.” (s. 54).

W latach 2010-2013 realizowany był Gminny Program Wspierania Osób Starszych w Środowisku Lokalnym, którego kontynuację założono w *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2014-2020*. W ramach zrealizowanych działań „w 2012 roku odbywały się cykliczne spotkania seniorów, przeprowadzono warsztaty gastronomiczne oraz florystyczne. (...) zrealizowano zajęcia w Wiejskiej Akademii Seniora (zajęcia informatyczne, artystyczne, gastronomiczne), prowadzono zakładkę „Dla Seniora” na stronie Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej, zorganizowano „Jesienną Olimpiadę” dla seniorów, spotkania profilaktyczne z zakresu bezpieczeństwa, konkurs fotograficzny „Między pokoleniami”, obchody Dnia Osób Starszych w Skrobowie oraz spotkanie wigilijne dla seniorów” (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych*, s. 29). W Strategii Integracja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami oraz starszych stała się jednym ze szczegółowych celów strategicznych (s. 43).

Infrastrukturę kulturalną gminy Lubartów tworzy Gminna Biblioteka Publiczna (wraz z 5 filiami w Trzcińcu, Lisowie, Nowodworze, Rokitnie i Skrobowie oraz 9 oddziałami bibliotecznymi zlokalizowanymi w mieszkaniach prywatnych w Annoborze, Brzezinach, Chlewiskach, Szczekarkowie oraz Wandzinie, w szkołach podstawowych w Mieczysławce i Wandzinie, a także w świetlicach wiejskich w Baranówce oraz Nowodworze Piaski) oraz lokalne ngo (Stowarzyszenie Miłośników Twórczości Ludowej „Rokiczanka”, które zajmuje się kultywowaniem lokalnych tradycji) (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych*, s. 22).

W zakresie infrastruktury sportowej dla osób starszych i z niepełnosprawnościami należy wskazać 5 boisk gminnych oraz Ludowe Kluby Sportowe. Podmioty te nie mają jednak ściśle sprofilowanej oferty pod kątem potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Na terenie Gminy Miejskiej Lubartów dział Miejska rada seniorów (*Diagnoza sytuacji seniorów w mieście Lubartów*, s. 19). Wśród innych niż MOPS podmiotów wspierających seniorów w obszarze innym niż edukacja na terenie gminy miejskiej Lubartów wskazać należy następujące (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Lubartowa na lata 2016-2025*, s. 46-47):

- Klub Seniora i osoby niepełnosprawnej „AGE” przy Stowarzyszeniu Inicjatyw Lokalnych „SIL” (Uczestnikami Klubu są seniorzy i osoby z aktualnym orzeczeniem o stopniu niepełnosprawności),
- Klub Złotego Wieku (Klub organizuje spotkania integracyjne i okolicznościowe oraz wzajemne wsparcie dla seniorów 60+),
- Społeczny Zakład Opieki Hospicyjnej im. Ks. Prałata Andrzeja Tokarzewskiego (Hospicjum stacjonarne dysponuje 10 miejscami dla pacjentów z rozpoznaną chorobą nowotworową. Hospicjum domowe dysponuje 11 miejscami. Opieka sprawowana jest nad pacjentami z chorobą nowotworową w warunkach domowych),
- Dzienny Dom Pomocy Społecznej w Lubartowie, działający jako komórka organizacyjna MOPS, zapewnia wsparcie bytowe (posiłki, usługi higieniczne, pralnicze), socjalne (świetlica) i wsparcie psychologiczne dla osób starszych. Zdianozowanym problemem jest lokalizacja Domu (przy ruchliwym skrzyżowaniu), brak terenu wokół oraz stan techniczny budynku uniemożliwiający przystosowanie go do potrzeb tej instytucji (ograniczenie powierzchni, wiek budynku).

Aktywną działalność na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnościami prowadzi też kilka organizacji pozarządowych z Lubartowa, którymi są (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Lubartowa na lata 2016-2025*, s. 47):

- Polski Związek Emerytów, Rencistów, Inwalidów Oddział Rejonowy w Lubartowie, który zrzesza osoby starsze celem m.in. rozwiązywania problemów socjalno-bytowych, zapewnienia rehabilitacji społecznej, zdrowotnej oraz interpretacji prawa;
- Koło Miejskie Związku Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych, wspierające kombatantów i ich rodziny w zakresie spraw socjalnych i zdrowotnych, a także popularyzujące patriotyzm;
- Stowarzyszenie Opiekuńcze „Nadzieja”, oferujące m.in. pomoc w formie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- Polski Czerwony Krzyż, świadczący usługi opiekuńcze w domu chorego w zakresie codziennej pielęgnacji i realizacji obowiązków domowych oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze.

Na terenie gminy realizowany jest program „Lubartowska Karta Dużej Rodziny 3+ i Rodziny Zastępczej”, którego celem jest m.in. wspieranie rodzin wielodzietnych, osób z orzeczoną

umiarkowanym lub znacznym stopniem niepełnosprawności pozostających pod opieką rodziców lub opiekunów prawnych (*Raport o stanie Gminy Miasto Lubartów za 2018 rok*, s. 23).

W roku 2018 realizowano na rzecz osób starszych działania z zakresu ochrony zdrowia – program zdrowotny „Program szczepień profilaktycznych przeciwko grypie dla mieszkańców Miasta Lubartów – klientów MOPS w Lubartowie w wieku 60+ na lata 2016-2018” (*Raport o stanie Gminy Miasto Lubartów za 2018 rok*, s. 43).

W Lubartowie nie funkcjonują placówki stacjonarnej pomocy społecznej. Mieszkańcy Lubartowa kierowani są do placówek odpowiedniego typu, zgodnie z zaleceniami i potrzebami, zlokalizowanymi jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej. W 2018 r. w domach pomocy społecznej przebywało 23 mieszkańców Lubartowa, w tym 8 osób przewlekłe psychicznie chorych, 1 osoba z niepełnosprawnością intelektualną, 9 osób z niepełnosprawnościami fizycznymi, 5 osób w podeszłym wieku (*Raport o stanie Gminy Miasto Lubartów za 2018 rok*, s. 48).

W mieście Lubartów funkcjonuje Miejska Biblioteka Publiczna im. A. Mickiewicza, której podlegają 2 filie. Działalność prowadzi Lubartowski Ośrodek Kultury, przy którym funkcjonują zespoły muzyczne, chór i grupy zainteresowań. W ramach ośrodka kultury działa także kino LEWART. Lubartowski Ośrodek Kultury w roku 2018 rozpoczął realizację projektu „SENIOR +” , w ramach którego osoby w wieku 60+ mają możliwość uczestniczenia w wielu zajęciach m.in. plastycznych, florystycznych, komputerowych. (*Raport o stanie Gminy Miasto Lubartów za 2018 rok*, s. 55). Istotną dla mieszkańców instytucją kultur jest Muzeum Ziemi Lubartowskiej, a także ngo:

- Lubartowskie Towarzystwo Regionalne,
- Lubartowskie Towarzystwo Muzyczne,
- Stowarzyszenie Ochotnicza Straż Pożarna – Orkiestra Dęta.

W zakresie działalności sportowej zaspokajaniu potrzeb mieszkańców służy Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji Lubartów, który zarządza:

- stadionem miejskim przy ul. Parkowej,
- boiskiem piłkarskim z nawierzchnią sztuczną,
- boiskiem piłkarskim z nawierzchnią naturalną (powstanie tu stadion z naturalną nawierzchnią z trybunami, zapleczem sanitarno – szatniowym,
- basenem i sauną,
- ORLIKIEM,
- kortami tenisowymi (*Raport o stanie Gminy Miasto Lubartów za 2018 rok*, s. 56).

Rozwijanie aktywności fizycznej mieszkańców Lubartowa możliwe jest także dzięki klubom i stowarzyszeniom sportowym. W Lubartowie działa blisko 20 organizacji pozarządowych prowadzących działalność w obszarach sportu, rekreacji i turystyki (*Raport o stanie Gminy Miasto Lubartów za 2018 rok*, s. 57).

Gmina Miasto Lubartów współpracuje z organizacjami pozarządowymi; w roku 2018 udzielono wsparcia na realizację zadań w ramach 5 konkursów, w tym w zakresie wspierania i upowszechniania kultury fizycznej, ochrony i promocji zdrowia oraz działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym (*Raport o stanie Gminy Miasto Lubartów za 2018 rok*, s. 59).

Na terenie gminy Mełgiew działa Gminny Ośrodek Kultury w Mełgwi, który m.in. zrzesza zespół śpiewaczy oraz orkiestrę dętą. Ma zapewnioną bazę lokalową dla ćwiczących zespołów, odpowiednia ilość kadry instruktorskiej oraz wyposażenie ośrodka w niezbędny sprzęt do organizowania imprez różnego rodzaju imprez m.in.: konkurs na ozdobę choinkową, wielkanocną, konkursy fotograficzne, Andrzejki, Dzień Seniora, Święto pieczonego Ziemniaka. W GOK-u prowadzone są również m.in. zajęcia dla osób starszych. (Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Mełgiew na lata 2016-2023, s. 21)

W gminie działają 3 placówki biblioteczne w tym 2 filie. Główna placówka w Mełgwi natomiast filie w Krzępcu i Krzesimowie. (SRPS w Gminie Mełgiew na lata 2016-2023, s. 22)

Na terenie gminy działają również organizacje pozarządowe oraz kluby sportowe, jednak bez wyraźnie sprofilowanej pod osoby starsze i z niepełnosprawnościami oferty. (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Mełgiew na lata 2016-2023*, s. 26-27) Lokalne ngo realizują projekty w różnych sferach działalności pożytku publicznego; w roku 2018 były wśród nich m.in. działania z zakresu kultury i sztuki oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej.

Mieszkańcy mogą korzystać z bazy sportowej, na którą składa się boisko Orlik przy SP w Mełgwi oraz boiska wielofunkcyjne przy Szkołach Podstawowych w gminie (*Raport o stanie gminy Mełgiew za rok 2018*, s. 31).

Komunikacja publiczna w gminie opiera się na:

- 1) publicznych przewozach autobusowych (linia nr 5 na trasie Mełgiew – Lublin - Mełgiew),
- 2) prywatnych busach (na trasie Lublin – Oleśniki).

Dodatkowo w październiku 2018 r. uruchomiony został transport gminny na terenie Gminy Mełgiew, obsługujący 4 trasy:

Mełgiew – Dominów – Trzeciaków – Mełgiew,

Mełgiew – Józefów – Janówek – Mełgiew,

Mełgiew – Krzępiec – Minkowice – Mełgiew,

Mełgiew – Krzesimów – Mełgiew (*Raport o stanie gminy Mełgiew za rok 2018*, s. 21).

W gminie Nałęczów działa Nałęczowski Ośrodek Kultury, realizujący m.in. działania skierowane do osób starszych oraz włączające osoby starsze w działalność kulturalną (w tym także w formie aktywności międzypokoleniowej) (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nałęczów na lata 2019-2029*, s. 30). W ramach Ośrodka działają różne kluby i sekcje, organizowane są zajęcia taneczne i ruchowe. Wśród innych ośrodków współtworzących infrastrukturę kulturalną dla osób starszych i z niepełnosprawnościami znajdują się: Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna, Galeria Andriollego, Galeria LSP, Galeria-Kawiarnia „Ewelina”, Muzeum Bolesława Prusa, Muzeum Stefana Żeromskiego (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nałęczów na lata 2019-2029*, s. 31-32).

Na terenie gminy funkcjonuje ok. 40 ngo, w tym także zajmujące się działalnością kulturalną, edukacyjną i integracyjną. W zakresie działalności skierowanej do osób starszych i osób z niepełnosprawnościami w gminie Nałęczów wskazać należy takie podmioty, jak:

- Świetlica środowiskowa „Dziecięca Alternatywa” prowadzona przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nałęczowie.
- Klub Seniora - Nałęczowska Akademia Seniora prowadzony przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nałęczowie.
- Warsztat Terapii Zajęciowej prowadzony przez Nałęczowskie Stowarzyszenie Charytatywne.

W ramach RPO WL 2014-2020 realizowany jest program „Nałęczowska Akademia Seniora”, który pozwolił w styczniu 2019 r. rozpocząć prace nad tworzeniem Klubu Seniora, w którym odbywać się będą zajęcia ruchowe sportowe), rehabilitacyjne, z zakresu kultury oraz poprawiające kondycje psychiczną osób starszych.

W 2018 realizowano szereg zajęć o charakterze kulturalnym, edukacyjno-integracyjnym i integracyjno-ruchowym (MOPS); we współpracy z Fundacją Rozwoju Inicjatyw Obywatelskich w Lublinie w ramach projektu „Aktywny Senior w aktywnej Gminie” (ASOS 2014-2020) MOPS w Nałęczowie organizował wjazdy i zajęcia dla seniorów (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Nałęczów na lata 2019-2029*, s. 94-96).

W **gminie Niedzwica Duża** działalność kulturalna pozostaje domeną przede wszystkim Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Rekreacji, który prowadzi m.in. zespoły muzyczne i grupy artystyczne. Ponadto działa Gminna Biblioteka Publiczna w Niedzwicy Dużej oraz jej trzy filie.

W zakresie pomocy społecznej Ośrodek Pomocy Społecznej stale współpracuje ze stowarzyszeniem „EMAUS” i Fundacją „Między Nami” w Krężnicy Jarej wspierając finansowo mieszkańców wspólnoty i wymieniając dane o podopiecznych, kierując osoby potrzebujące do Ośrodka Wsparcia, jak również w zakresie rekrutacji do projektów realizowanych przez te organizacje (*Raport o stanie Gminy Niedzwica Duża*, s. 60).

Na terenie gminy działa kilkadziesiąt ngo, w roku 2018 z ofertami realizacji zadań publicznych wystąpiły 23 organizacje pozarządowe na działania z zakresu m.in. wsparcia osób z niepełnosprawnościami, kultury i sztuki oraz w zakresie działalności na rzecz osób w wieku emerytalnym (*Raport o stanie Gminy Niedzwica Duża*, s. 69-70).

Bazę sportową tworzą następujące obiekty: stadion sportowy w Niedzwicy Kościelnej, kompleks sportowy w Niedzwicy Kościelnej, 2 boiska wielofunkcyjne, zespół przyszkolnych boisk sportowych w Mariance, boisko piłkarskie (*Raport o stanie Gminy Niedzwica Duża*, s. 46).

W zakresie działalności kulturalnej (*Raport o stanie Gminy Niemce za rok 2018*, s. 24) w **Niemcach** Gminna Biblioteka Publiczna w 2018 r. funkcjonowała w strukturze, w której wyróżnia się:

- 2 oddziały: Oddział dla dorosłych i Oddział dla dzieci zlokalizowane w Niemcach
- 4 filie biblioteczne zlokalizowane w Ciecierzynie, Nasutowie, Krasieninie i Dysie.

Ponadto wg stanu na koniec 2018 r. GBP w Niemcach posiadała punkty biblioteczne usytuowane w Przedszkolu w Niemcach oraz w szkołach: w Nasutowie, Krasieninie, Jakubowicach Konińskich i w świetlicy w Elizówce. Od grudnia 2016 roku w Gminnej Bibliotece Publicznej w Niemcach funkcjonuje Dyskusyjny Klub Książki, w ramach którego w 2018 roku zorganizowano 9 spotkań.

W gminie działa także Gminny Ośrodek Kultury, który organizuje różne zajęcia m.in. dla seniorów (warsztaty plastyczne, zespoły ludowe).

Przy Ośrodku Pomocy Społecznej działa klub seniora, skupiający 86 osób po 60 roku życia (*Raport o stanie Gminy Niemce za rok 2018*, s. 52). W 2018 r. OPS w Niemcach realizował zadania z zakresu dystrybucji artykułów spożywczych dla osób najbardziej potrzebujących w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 Europejskiego Funduszu Pomocy Najbardziej Potrzebującym. W grupie korzystających znalazły się też osoby po 60 r. życia (*Raport o stanie Gminy Niemce za rok 2018*, s. 51).

Mieszkańcy gminy Niemce, szczególnie osoby starsze mogą korzystać z usług w postaci pobytu w Domu Pomocy Społecznej. Gmina współpracuje z organizacjami pozarządowymi, wspierając ich działalność w postaci dotacji do realizowanych zadań w zakresie m.in. kultury i sztuki oraz wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu. Na koniec roku 2018 funkcjonowało w gminie Niemce 72 organizacje pozarządowe, w tym 11 fundacji, 31 stowarzyszeń, 13 klubów sportowych, 17 kół gospodyń wiejskich (*Raport o stanie Gminy Niemce za rok 2018*, s. 66).

W **gminie Piaski** działa Miejskie Centrum Kultury w Piaskach oraz Miejska Biblioteka Publiczna.

Obecnie (2018-2019) w miejscowości Bystrzejowice Drugie powstaje Centrum Aktywności Lokalnej (*Raport o stanie Gminy Piaski 2018*, s. 24). Gmina prowadzi współpracę z organizacjami pozarządowymi w oparciu o program współpracy, wspierając realizację zadań publicznych, w tym w roku 2018 m.in. w obszarze pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób (m.ni. wspieranie osób z

niepełnosprawnościami), z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego (Raport o stanie Gminy Piaski 2018, s. 53-54). W 2018 r. zrealizowano także profilaktyczny program zdrowotny skierowany do osób starszych - „Szczepienie profilaktyczne osób po 65 roku życia, przeciwko grypie” (Raport o stanie Gminy Piaski 2018, s. 55).

W gminie Spiczyn Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej współpracuje z Zakładem Opiekuńczo – Leczniczym w Ludwikowie, która to współpraca pozwala umieścić w tej placówce osoby wymagające całodobowej opieki (Raport o stanie gminy Spiczyn za rok 2018, s. 62).

W zależności od potrzeb i możliwości osoby starsze i z niepełnosprawnościami mogą wykorzystywać bazę sportowo-rekreacyjną gminy Spiczyn, w skład której wchodzi:

- a/ Hala sportowa przy Gimnazjum i Szkole Podstawowej w Spiczynie oddana do użytku w 1999r.,
- b/ Kompleks boisk sportowych w Jawidzu.
- c/ Boisko sportowe „Orlik” w Kijanach.
- d/ Sala gimnastyczna przy Zespole Szkół Rolniczych w Kijanach.
- e/ Boiska sportowe przy szkołach podstawowych i przy ZSR Kijany.
- f/ Siłownia zewnętrzna w Kijanach i w świetlicy w Januszówce.

W 2018 roku realizowano projekt utworzenia stref rekreacji aktywnej w Gminie Spiczyn (*Raport o stanie gminy Spiczyn za rok 2018*, s. 23).

Najważniejszą placówką prowadzącą działalność kulturalną jest utworzone w 2013 roku Gminne Centrum Kultury w Ziółkowie, w którym koncentruje życie kulturalno-oświatowe, a ponadto świetlica wiejska w Zawieprzycach-kolonii i w Januszówce. Ponadto na terenie gminy Spiczyn jest Biblioteka Publiczna w Spiczynie wraz z filiami w miejscowościach Jawidz i Zawieprzyce. Biblioteka Publiczna w Spiczynie z racji posiadanych pomieszczeń prowadzi szeroko zakrojoną działalność kulturalno-oświatową m.in. konkursy recytatorskie i plastyczne, lekcje biblioteczne, spotkania opłatkowe itp. Nie można pominąć znaczenia szkół podstawowych i ZSR w Kijanach w upowszechnianiu kultury zarówno na szczeblu lokalnym, gminnym i powiatowym (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Spiczyn na lata 2019-2025*, s. 18-19)

W gminie działa Gminny Związek Emerytów i Rencistów (SRPS, s. 23). Na terenie gminy Spiczyn funkcjonuje 1 miejsce zaliczone do klubów i miejsc spotkań dla seniorów (*Ocena zasobów pomocy społecznej 2018*, s. 11). Działalność prowadzi ponad 20 organizacji pozarządowych, w tym 4 koła gospodyń wiejskich i 4 kluby sportowe (*Raport o stanie gminy Spiczyn za rok 2018*, s. 19).

Na terenie gminy nie funkcjonuje publiczny transport zbiorowy zorganizowany i prowadzony przez Gminę Spiczyn. W październiku 2018r. została podjęta uchwała w sprawie wyrażenia zgody na współdziałanie pomiędzy Gminą Spiczyn a gminą Lublin w zakresie lokalnego transportu zbiorowego i zawarcie porozumienia gminnego. W przedmiotowej uchwale proponuje się przejęcie przez Gminę Lublin części zadań gminy Spiczyn w zakresie lokalnego transportu zbiorowego i zawarcie z Gminą Lublin porozumienia międzygminnego z zakresu organizacji publicznego transportu zbiorowego poprzez świadczenia usług przewozów na terenie Gminy Spiczyn (*Raport o stanie gminy Spiczyn za rok 2018*, s. 35, 66).

W gminie Strzyżewice działalność kulturalna prowadzona jest przez Gminną Bibliotekę Publiczną, w strukturze której znajdują się 3 filie oraz Centrum Kultury i Promocji Gminy Strzyżewice, w którym w roku 2018 odbywało się kilkanaście różnorodnych zajęć z zakresu edukacji kulturalnej i animacji (*Raport o stanie gminy Strzyżewice za rok 2018*, s. 39, 41).

Gmina Strzyżewice w ramach otrzymanej od Wojewody Lubelskiego dotacji ze środków Programu Wieloletniego „Senior+” na lata 2015 –2020, utworzyła placówkę Dziennego Domu „Senior+” spełniającą standardy dla osób starszych. Dom zlokalizowany jest na parterze budynku zakupionego przez gminę w Piotrowicach (*Raport o stanie gminy Strzyżewice za rok 2018*, s. 25). Jest to jedyny dom „Senior+” na terenie LOF.

Gmina współpracuje z organizacjami pozarządowymi prowadzącymi działalność na jej terenie; w roku 2018 wsparcie uzyskały zadania z zakresu wspierania i upowszechniania kultury fizycznej (*Raport o stanie gminy Strzyżewice za rok 2018*, s. 15)

Dostępna bazę sportową stanowią boiska zlokalizowane przy szkołach, dodatkowo w roku 2018 utworzono Otwartej Strefy Aktywności w Borkowiznie oraz w Piotrowicach (*Raport o stanie gminy Strzyżewice za rok 2018*, s. 26)

„Na terenie **miasta Świdnika** placówkami organizującymi życie kulturalne i czas wolny mieszkańców są następujące instytucje: Miejski Ośrodek Kultury, Spółdzielczy Dom Kultury, Miejsko – Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Anny Kamieńskiej ” (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych*, s. 13)

Aktywnie działają organizacje pozarządowe. Najważniejszymi sferami ich działalności są: pomoc społeczna, edukacja, akcje charytatywne, aktywizacja społeczna, ochrona zdrowia i kultura (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych SRPS*, s. 14). Wsparcie dla organizacji pozarządowych było zapewniane w Świdniku na bardzo wysokim poziomie i wynosiło prawie 3-krotnie więcej niż w porównywalnych miastach (*Raport o stanie miasta Świdnik za rok 2018*, s. 12).

„Ważną rolę w aktywizacji seniorów miasta Świdnika pełni Miejskie Centrum Usług Socjalnych oraz Uniwersytet III Wieku” (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych SRPS*, s. 19)

Miejskie Centrum Usług Socjalnych to ośrodek dziennego pobytu dla osób starszych, samotnych i niepełnosprawnych. Uczestnicy pobytu dziennego są pod stałą opieką pielęgniarzy, wykwalifikowanych opiekunów osób starszych, psychologa, terapeuty zajęciowego i pracownika socjalnego. Na co dzień korzystają też z usług fizjoterapeuty i masażysty. Na miejscu mają zapewniony dwudaniowy obiad. MCUS prowadzi również stołówkę dla osób starszych, które 5 razy w tygodniu korzystają z obiadów a także dowozi do domu obiady osobom chorym, najbardziej potrzebującym wsparcia.

W ośrodku działa Koło Aktywnego Seniora, którego zadaniem jest aktywizacja seniorów z miasta poprzez uczestnictwo w różnorodnych działaniach takich jak: aktywność Nordic Walking, ćwiczenia mięśni dna miednicy, klub brydżowy, warsztaty rękodzieła, filcowania, warsztaty florystyczne itp.

W okresie letnim, w muszli koncertowej MCUS, organizowane są tzw. „Letnie potańcówki” dla seniorów, Przegląd Twórczości Artystycznej Seniorów z Powiatu Świdnickiego oraz różnego rodzaju wydarzenia artystyczne takie jak: „Letnie wieczory z poezją”, występy z okazji Dnia Matki, „Papieski Dzień Rodziny”. Wstęp na wszystkie wydarzenia jest bezpłatny. Każdego roku organizowany jest „Międzypokoleniowy Turniej gry w boule” oraz Dzień Seniora.

Ze środków pozyskiwanych z grantów oraz ze Stowarzyszenia Zdrowych Miast Polskich realizowane są programy „Razem raźniej”, „Łączymy Pokolenia”, „Zmieniamy styl życia” a także realizowane są różnego rodzaju projekty np. sesja fotograficzna seniorów „Nasze miasto – My w nim”. We współpracy ze Stowarzyszeniem „Teatr Drogi” seniorzy uczestniczą w warsztatach teatralnych i przygotowują spektakl, który prezentowany jest szerokiej publiczności w Miejskim Ośrodku Kultury. W ciągu całego roku organizowane są dla seniorów liczne spotkania z Policją, Strażą Miejską i Rzecznikiem Praw Konsumenta, na których omawiane są tematy z zakresu bezpieczeństwa

w ruchu drogowym pieszych i rowerzystów, przemocy, oszustów, wyłudzeń, ochrony środowiska. Przy tej okazji seniorzy otrzymują opaski i kamizelki odblaskowe oraz ulotki informacyjne.

Przy Spółdzielczym Domu Kultury, działa Klub Seniora „Spokojna Przystań”. W ramach jego działalności funkcjonuje zespół śpiewaczy „Bolero”, który uświetnia swoimi występami różnego rodzaju święta okolicznościowe i uroczystości.

W Świdniku prężnie działa Uniwersytet Trzeciego Wieku, który oferuje swoim słuchaczom udział w wykładach audytoryjnych a także liczne zajęcia w grupach tematycznych: malarskiej, czytelniczej, podróżniczej, ćwiczeniach „Ruch przy muzyce”, lektoratach językowych. W ramach UTW działają grupy taneczne „Seniority” i „Ole Babki!”, które biorą udział w przeglądach tanecznych.

W Świdniku organizowany jest Festiwal Tańca „Taneczne Pasje Seniorów”, podczas którego prezentują się zespoły z całej Polski.

We współpracy z Klasą Technik żywienia z Zespołu Szkół im. C.K. Norwida odbywają się warsztaty zdrowego odżywiania.

Polski Związek Emerytów Rencistów i Inwalidów organizuje dla swoich członków warsztaty rękodzieła, wycieczki, spotkania okolicznościowe. **W gminie Wólka** „ze względu na brak gminnego ośrodka kultury, rolę jego w środowisku lokalnym spełniają poszczególne placówki oświatowe, które organizują różne imprezy środowiskowe takie jak: wystawy plastyczne, bale karnawałowe, jasełka środowiskowe, sportowe turnieje rodzinne, akcje charytatywne, liczne występy teatralne i koncerty muzyczno - wokalne. Organizowane są wycieczki turystyczno- krajoznawcze, liczne wyjścia do kin, teatrów, na koncerty i wystawy, imprezy integracyjne.” (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wólka 2014-2020*, s. 14).

Działalność kulturalna na terenie Gminy Wólka jest realizowana również przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Wólce (SRPS, s. 21) wraz z 3 filiami, a ponadto przez Referat Promocji Gminy, który organizuje i współorganizuje wiele imprez kulturalnych adresowanych do mieszkańców, w tym m.in. Gminny Dzień Seniora (*Raport o stanie Gminy Wólka za 2018 rok*, s. 60, 64).

Ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 na terenie Gminy Wólka utworzony został Klub Seniora dla 60 osób 60+. Powstał on w budynku po Szkole Podstawowej w Rudniku. W ramach projektu budynek został wyposażony w odpowiedni sprzęt, meble czy też materiały dydaktyczne, z których podczas realizowanych zajęć korzystają seniorzy. W klubie mogą oni skorzystać z warsztatów komputerowych, kulinarnych, florystycznych, z rękodzielnictwa, czy też zajęć ogólnoruchowych. Prowadzone są również porady prawne, medyczne, wieczorki taneczne oraz wyjazdy w miejsca położone poza terenem gminy. Okres realizacji projektu: 2019.01.01 – 2020.12.31

Na terenie gminy działalność prowadzi 25 organizacji pozarządowych, które realizują projekty na rzecz mieszkańców (*Raport o stanie Gminy Wólka za 2018 rok*, s. 34).

Działają 4 kluby sportowe, które jednak nie skupiają się na ofercie kierowanej do osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Jednocześnie wskazano, że „zdecydowana większość mieszkańców Gminy Wólka nie jest zadowolona z dostępnej oferty kulturalnej oraz sportowej skierowanej zarówno do dzieci i młodzieży jak i do osób dorosłych.” (*Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Wólka 2014-2020*, s. 25)

Podsumowując infrastrukturę wsparcia dla osób starszych i z niepełnosprawnościami, należy zwrócić uwagę na następujące kwestie:

- w gminach LOF nie ma problemu z dostępem do usług pomocy społecznej leżących w gestii Ośrodków Pomocy Społecznej,
- w większości gmin nie ma dziennych domów ani miejsc spotkań dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami, w których osoby takie mogłyby przebywać w ciągu dnia (z zapewniona opieką),
- w gminach LOF nie ma problemu z dostępem do podstawowej opieki zdrowotnej. Na terenie każdej gminy znajduje się co najmniej 1 ośrodek zdrowia/ przychodnia,
- dostęp do opieki specjalistycznej pozostaje domeną większych miast LOF (głównie Lublin, ponadto Lubartów i Świdnik); specyficzna jest sytuacja Nałęczowa – uzdrowiskowy charakter gminy powoduje, że na jej terenie znajduje się relatywnie dużo specjalistów ,
- na terenie LOF występuje problem skomunikowania miejscowości – realizowany rozwój transportu publicznego w LOF jest niewątpliwie istotnym działaniem podnoszącym jakość życia mieszkańców,
- w zakresie aktywności kulturalnej w większości gmin wiodące role odgrywają gminne centra i ośrodki kultury, a także biblioteki. Dostęp do kin, muzeów i innych obiektów realizujących działalność kulturalną możliwy jest w większych miastach (Lublin, Lubartów, Świdnik). Nie bez znaczenia pozostaje działalność lokalnych ngo, które najczęściej realizują pojedyncze działania w formule projektowej skierowane do mieszkańców miast i odbywające się na jej terenie,
- w zakresie aktywności sportowej do dyspozycji mieszkańców w większości przypadków pozostają obiekty gminne, w wielu przypadkach – znajdujące się przy szkołach. Poza nielicznymi wyjątkami brak infrastruktury i oferty w zakresie aktywności sportowej skierowanej do osób starszych. Działania w obszarze kultury fizycznej i sportu prowadzą też lokalne ngo, z reguły jednak są one adresowane albo do osób młodszych, albo do ogółu mieszkańców,
- istotną rolę w codziennym funkcjonowaniu osób starszych odgrywają kluby seniora, przy czym funkcjonują one w mniej niż połowie gmin LOF,
- wyjątkowo korzystnie na tle wszystkich gmin kształtuje się Lublin, który z uwagi na dostępną ofertę działań pomocowych, aktywizujących adresowaną do osób starszych i z niepełnosprawnościami, a także wprowadzane udogodnienia w udostępnianiu infrastruktury miejskiej dla tychże może stanowić przykład gminy przyjaznej osobom starszym i z niepełnosprawnościami.

III. Analiza na podstawie wywiadów CAPI, IDI oraz FGI

W niniejszym rozdziale zaprezentowane i omówione zostały wyniki badań reaktywnych wykonane na potrzeby diagnozy społecznej LOF. Wszystkie badania – zarówno badanie ilościowe, jak i badania jakościowe – zrealizowane zostały w oparciu o metodę wywiadu.

- Badanie o charakterze ilościowym zrealizowane zostało techniką CAPI (ang. computer assisted personal interview), czyli wywiadów osobistych wspomaganych komputerowo. Uczestnikami tych wywiadów były osoby powyżej 60 roku życia i z niepełnosprawnościami z terenu każdej z gmin wchodzących w skład LOF. Próba badawcza, w skład której weszły 622 osoby, była dobierana z zachowaniem proporcji względem rozkładu ludności w 16 jednostkach samorządowych tworzących obszar funkcjonalny. Ponadto w każdej z 16 jednostek samorządowych tak dobierano respondentów, by udział osób starszych był możliwie zbliżony względem udziału osób z niepełnosprawnościami. Realizacja tych wywiadów miała na celu uzyskanie różnorodnych i przekrojowych danych w zakresie potrzeb i trudności, z jakimi borykają się seniorzy oraz mieszkańcy z niepełnosprawnościami.
- Pierwsze z badań o charakterze jakościowym zrealizowane zostało techniką IDI (ang. individual in-depth interview), czyli indywidualnych wywiadów pogłębionych. Uczestnikami tych wywiadów byli przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, instytucji pomocy społecznej oraz domów pomocy społecznej ze wszystkich 16 jednostek samorządowych tworzących LOF. Realizacja tych wywiadów była jednym z kluczowych elementów pozwalających na zdiagnozowanie i określenie potencjału, wyzwań i problemów 16 jednostek samorządowych objętych analizą.
- Drugie z badań o charakterze jakościowym zrealizowane zostało techniką FGI (ang. focus group interview), czyli zogniskowanych wywiadów grupowych. Uczestnikami tych wywiadów były osoby powyżej 60 roku życia i z niepełnosprawnościami z terenu każdej z gmin wchodzących w skład LOF. Łącznie zrealizowano 20 wywiadów: 5 na terenie Lublina oraz po jednym w każdej z 15 pozostałych jednostek samorządowych. Realizacja tych wywiadów miała na celu pogłębienie informacji uzyskanych dzięki badaniu zrealizowanemu techniką CAPI – przede wszystkim w zakresie potrzeb i trudności, z jakimi borykają się seniorzy oraz mieszkańcy z niepełnosprawnościami.

3.1. Charakterystyka respondentów badania zrealizowanego techniką CAPI

Badaniami objęto 622 osoby starsze i z niepełnosprawnościami z 16 gmin wchodzących w skład Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego, z czego 60% stanowili mieszkańcy gminy miejskiej Lublin. Struktura respondentów według miejsca zamieszkania kształtowała się następująco:

Tabela 22. Miejsce zamieszkania badanych

		Liczebność	%
Gmina/ miejscowość zamieszkania	Miasto Lublin	373	60,0%
	Gmina Głusk	12	1,9%
	Gmina Jabłonna	9	1,4%
	Gmina Jastków	17	2,7%
	Gmina Konopnica	16	2,6%

Gmina Lubartów	13	2,1%
Gmina Miasto Lubartów	24	3,9%
Gmina Mełgiew	12	1,9%
Gmina Nałęczów	11	1,8%
Gmina Niedrzwica Duża	19	3,1%
Gmina Niemce	23	3,7%
Gmina Piaski	20	3,2%
Gmina Spiczyn	6	1,0%
Gmina Strzyżewice	9	1,4%
Gmina Miejska Świdnik	44	7,1%
Gmina Wólka	14	2,3%
Ogółem	622	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Wśród badanych przeważały kobiety, które stanowiły 55,6% ogółu respondentów. Zdecydowana większość z respondentów (95,3%) to osoby powyżej 60 roku życia (czyli osoby starsze zgodnie z definicją WHO i Ustawy z 11 września 2015 r. o osobach starszych).

Ponad połowa, bo 314 osób w skali pełnej próby badawczej (50,5%), posiada orzeczenie o niepełnosprawności, głównie w stopniu lekkim (23% ogółu badanych) i umiarkowanym (21,4% ogółu badanych).

Tabela 23. Posiadany stopień niepełnosprawności

		Liczebność	%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	143	23,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	133	21,4%
	Tak, w stopniu znacznym	38	6,1%
	Nie	308	49,5%
	Ogółem	622	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Wśród respondentów z orzeczeniem o niepełnosprawności przeważają osoby z niepełnosprawnością ruchową (62,7% ogółu osób z niepełnosprawnościami uczestniczących w badaniu), 11,5% stanowiły osoby niesłyszące lub słabosłyszące, 7,6% - osoby niewidome lub słabowidzące.

Tabela 24. Rodzaj niepełnosprawności respondenta

		Liczebność	%
Rodzaj niepełnosprawności	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	197	62,7%
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	24	7,6%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	36	11,5%
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	14	4,5%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	20	6,4%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	3	1,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	8	2,5%
	Odpowiedź niejasna	12	3,8%
	Ogółem	314	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Badani legitymują się przeważnie wykształceniem średnim (35,4%) oraz zasadniczym zawodowym (25,7%). Blisko 1/5 respondentów to osoby z wykształceniem wyższym (19,6%), a blisko 1/6 (13,8%) – z wykształceniem podstawowym.

Tabela 25. Wykształcenie badanych

		Liczebność	%
Poziom wykształcenia	Podstawowe	86	13,8%
	Gimnazjalne	5	0,8%
	Zasadnicze zawodowe	160	25,7%
	Średnie	220	35,4%
	Pomaturalne	24	3,9%
	Wyższe	122	19,6%
	Odmowa odpowiedzi	5	0,8%
	Ogółem	622	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Poniższa tabela przedstawia udziały respondentów zaszeregowanych do poszczególnych przedziałów wieku.

Tabela 26. Wykształcenie badanych

		Liczebność	%
Przedziały wieku	Co najwyżej 20 lat	0	0,0%
	21-30 lat	2	0,3%
	31-40 lat	4	0,6%
	41-50 lat	9	1,4%
	51-60 lat	14	2,3%
	61-70 lat	213	34,2%
	71-80 lat	270	43,4%
	81-90 lat	98	15,8%
	91 lat i więcej	12	1,9%
	Ogółem	622	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

3.2. Warunki mieszkaniowe

Badani przeważnie mieszkają z najbliższą rodziną (45,8%) lub samodzielnie (35,2%). Najrzadziej z dalszą rodziną (1,8% badanych).

Tabela 27. Sytuacja mieszkaniowa a miejsce zamieszkania respondenta

		Mieszkam samodzielnie	Mieszkam z najbliższą rodziną (rodzice, dzieci, rodzeństwo)	Mieszkam z dalszą rodziną	Mieszkam z innymi osobami	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	219	285	11	113	1
	%	35,2%	45,8%	1,8%	18,2%	0,2%
Miasto Lublin		37,3%	37,8%	1,9%	24,1%	0,3%
Gmina Głusk		25,0%	66,7%	8,3%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		22,2%	77,8%	11,1%	0,0%	0,0%
Gmina Jastków		35,3%	64,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Konopnica		18,8%	75,0%	12,5%	0,0%	0,0%
Gmina Lubartów		46,2%	53,8%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		54,2%	45,8%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		25,0%	75,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		9,1%	90,9%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niedzwica Duża		42,1%	57,9%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niemce		30,4%	69,6%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Piaszki		30,0%	70,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		11,1%	44,4%	0,0%	44,4%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		36,4%	20,5%	0,0%	43,2%	0,0%
Gmina Wólka		35,7%	64,3%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF (N=622)

Wskazania nie sumują się do 622 z uwagi na możliwość udzielania wielokrotnych odpowiedzi

Nie wystąpiły zauważalne różnice w udzielanych odpowiedziach ze względu na płeć respondenta.

Odsetki osób mieszkających z najbliższą rodziną kształtują się podobnie bez względu na wiek. Osoby przed 61 rokiem życia relatywnie częściej mieszkają z innymi osobami (nie z rodziną) niż osoby starsze, które z kolei częściej (niż przed 60 r.ż.) mieszkają samodzielnie. Należy mieć jednak na uwadze fakt, że w zrealizowanej próbie badawczej udział osób co najwyżej 60-letnich był niewielki.

Tabela 28. Sytuacja mieszkaniowa a wiek respondenta

		Mieszkam samodzielnie [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Mieszkam z najbliższą rodziną (rodzice, dzieci, rodzeństwo)	Mieszkam z dalszą rodziną	Mieszkam z innymi osobami	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	219	285	11	113	1
	%	35,2%	45,8%	1,8%	18,2%	0,2%
do 60 lat włącznie		3,4%	44,8%	3,4%	48,3%	0,0%
61 lat i więcej		36,8%	45,9%	1,7%	16,7%	0,2%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF (N=622)

Wskazania nie sumują się do 622 z uwagi na możliwość udzielania wielokrotnych odpowiedzi

Stopień niepełnosprawności nie wpływa w sposób wyraźny na zamieszkiwanie samodzielnie bądź wspólnie z osobami z rodziny lub spoza rodziny: samodzielnie zamieszkuje ok. 1/3 badanych z lekkim bądź znacznym stopniem niepełnosprawności i ok. ¼ osób posiadających orzeczenie o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności. Osoby bez tego orzeczenia w 40,3% przypadków zamieszkują samodzielnie. Osoby posiadające orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności relatywnie częściej niż pozostałe wskazywały na fakt zamieszkiwania z innymi osobami (nie z rodziną), co może skłaniać do przypuszczenia, że przebywają w ośrodkach pomocy społecznej lub innych tego typu placówkach.

Tabela 29. Sytuacja mieszkaniowa a orzeczenie o niepełnosprawności respondenta

		Mieszkam samodzielnie	Mieszkam z najbliższą rodziną (rodzice, dzieci, rodzeństwo)	Mieszkam z dalszą rodziną	Mieszkam z innymi osobami	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	219	285	11	113	1
	%	35,2%	45,8%	1,8%	18,2%	0,2%
Tak, w stopniu lekkim		32,9%	44,8%	0,7%	21,7%	0,0%
Tak, w stopniu umiarkowanym		26,3%	37,6%	2,3%	34,6%	0,8%
Tak, w stopniu znacznym		34,2%	18,4%	5,3%	44,7%	0,0%
Nie		40,3%	53,2%	1,6%	6,2%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF (N=622)

Wskazania nie sumują się do 622 z uwagi na możliwość udzielania wielokrotnych odpowiedzi

Biorąc pod uwagę rodzaj niepełnosprawności można zauważyć, że osoby z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami psychicznymi oraz ogólnorozwojowymi właściwie nie zamieszkują samodzielnie.

Tabela 30. Sytuacja mieszkaniowa a rodzaj niepełnosprawności respondenta

		Mieszkam samodzielnie	Mieszkam z najbliższą rodziną (rodzice, dzieci, rodzeństwo)	Mieszkam z dalszą rodziną	Mieszkam z innymi osobami	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	219	285	11	113	1
	%	35,2%	45,8%	1,8%	18,2%	0,2%
Osoba z niepełnosprawnością ruchową		33,0%	39,6%	1,5%	26,4%	0,5%
Osoba niewidoma lub słabowidząca		16,7%	54,2%	4,2%	25,0%	0,0%
Osoba niesłysząca lub słabosłysząca		33,3%	25,0%	2,8%	38,9%	0,0%
Osoba z niepełnosprawnością intelektualną		7,1%	0,0%	0,0%	92,9%	0,0%
Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną		40,0%	55,0%	0,0%	5,0%	0,0%

Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	0,0%	66,7%	0,0%	33,3%	0,0%
Osoba z zaburzeniami psychicznymi	12,5%	25,0%	0,0%	62,5%	0,0%
Odpowiedź niejasna	33,3%	50,0%	8,3%	16,7%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF (N=622)

Wskazania nie sumują się do 622 z uwagi na możliwość udzielania wielokrotnych odpowiedzi

Według zdecydowanej większości badanych (81,7%) wyjście z mieszkania nie jest dla nich w żaden sposób utrudnione. Utrudnieniem, jeśli występuje, jest przede wszystkim brak windy (15,8%). Na ten rodzaj przeszkody wskazywali głównie mieszkańcy miast (gmin miejskich Lubartów, Lublin i Świdnik), można zatem uznać, że jest to problem charakterystyczny dla obszarów miejskich.

Odpowiedzi respondentów nie różnicowała w sposób znaczący płeć, podobnie jak wiek badanych. Biorąc pod uwagę stopień niepełnosprawności respondenta można zauważyć, że nie opuszczają domu osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności, zaś osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności wskazują na istnienie większej liczby barier utrudniających wyjście z mieszkania.

Tabela 31. Stopień niepełnosprawności respondenta o bariery utrudniające wyjście z mieszkania

	Nie	Tak, z powodu u braku windy	Tak, z powodu braku podjazdu	Odmowa odpowiedzi	Nieutwardzona droga/chodnik	Brak poręczy	Osoba nie opuszczająca domu	Ogółem
Tak, w stopniu lekkim	83,2%	15,4%	2,8%	0,0%	0,0%	0,7%	0,0%	100,0%
Tak, w stopniu umiarkowanym	83,5%	15,0%	0,8%	1,5%	0,0%	0,8%	0,0%	100,0%
Tak, w stopniu znacznym	55,3%	23,7%	15,8%	2,6%	2,6%	2,6%	5,3%	100,0%
Nie	83,4%	15,3%	1,6%	0,3%	0,3%	0,3%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

W największym stopniu na brak windy jako problem wskazują osoby z niepełnosprawnością neurologiczną (30%) oraz osoby niewidome lub słabowidzące (20,8%). Dla tych ostatnich jest też problemem brak poręczy (8,3%, podczas gdy w pozostałych kategoriach niepełnosprawności nie odnotowano żadnego wskazania). Jedynie wśród osób niewidomych lub niedowidzących odnotowano sytuację, w której osoba ta nie opuszczała w ogóle domu.

Tabela 32. Rodzaj niepełnosprawności a bariery utrudniające poruszanie się w miejscu zamieszkania respondenta

	Nie	Tak, z powodu braku windy	Tak, z powodu braku podjazdu	Odmowa odpowiedzi	Nieutwardzona droga/chodnik	Brak poręczy	Osoba nie opuszczająca domu	Ogółem
Osoba z niepełnosprawnością ruchową	79,2%	17,3%	5,1%	0,5%	0,5%	0,5%	0,5%	100,0%
Osoba niewidoma lub słabowidząca	70,8%	20,8%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	4,2%	100,0%
Osoba niesłysząca	88,9%	8,3%	0,0%	2,8%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

	Nie	Tak, z powodu braku windy	Tak, z powodu braku podjazdu	Odmowa odpowiedzi	Nieutwardzona droga/chodnik	Brak poręczy	Osoba nie opuszcza domu	Ogółem
lub słabosłysząca								
Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	60,0%	30,0%	5,0%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Osoba z zaburzeniami psychicznymi	87,5%	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Odpowiedź niejasna	83,3%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Zdaniem 76,4% badanych nie występują bariery utrudniające przemieszczanie się po najbliższej okolicy. Wśród wskazywanych barier najczęściej występującą jest zły stan infrastruktury pieszej (chodniki, pobocza – 9,5%), nieco mniej badanych wskazało na brak takiej infrastruktury (7,1%), brak transportu publicznego (6,9%) oraz wysokie krawężniki (5,8%).

Odpowiedzi respondentów pozwalają scharakteryzować pośrednio problemy występujące w poszczególnych gminach. I tak w niewielkim stopniu bariery utrudniające poruszanie się po najbliższej okolicy występują w gminach Mełgiew, Jabłonna, gmina miejska Świdnik, Jastków i miasto Lublin – w ich przypadku powyżej 80% badanych mieszkańców wskazało na brak barier utrudniających poruszanie się po najbliższej okolicy. Z kolei wśród tych gmin, w których bariery takie występują w największym stopniu, wskazać należy przede wszystkim gminę Wólka (7,1% wskazań na odpowiedź o braku barier) oraz gminy: Niedrzwica Duża i Spiczyn (do 50% wskazań na odpowiedź o braku barier).

Tabela 33. Miejsce zamieszkania a bariery utrudniające wyjście z mieszkania respondenta

		Nie	Tak, brakuje infrastruktury pieszej (chodników, poboczy)	Tak, w złym stanie technicznym jest infrastruktura piesza (chodniki, pobocza)	Tak, krawężniki są wysokie	Tak, brakuje transportu publicznego	Odmowa odpowiedzi	Osoba nie wychodzi z domu/miejsca zamieszkania	Kier. Transportu publicznego nie uwzględnia ograniczeń pasażerów	Ograniczeniem jest infrastruktura budynku, w którym mieszka dana osoba	Słabe oświetlenie ulic
Ogółem	Liczebność	475	44	59	36	43	7	7	1	2	1
	%	76,4%	7,1%	9,5%	5,8%	6,9%	1,1%	1,1%	0,2%	0,3%	0,2%
Miasto Lublin		80,7%	2,7%	8,6%	7,2%	2,1%	1,9%	1,1%	0,3%	0,5%	0,3%
Gmina Głusk		58,3%	8,3%	25,0%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		88,9%	0,0%	0,0%	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jastków		88,2%	0,0%	0,0%	0,0%	11,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Konopnica		62,5%	31,3%	0,0%	12,5%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Lubartów		76,9%	7,7%	15,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		75,0%	4,2%	12,5%	0,0%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		91,7%	0,0%	8,3%	8,3%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		81,8%	9,1%	9,1%	0,0%	9,1%	0,0%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niedzwica Duża		47,4%	15,8%	15,8%	5,3%	31,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niemce		73,9%	8,7%	8,7%	0,0%	13,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski		60,0%	10,0%	20,0%	5,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		50,0%	16,7%	16,7%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		55,6%	44,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		88,6%	2,3%	4,5%	2,3%	4,5%	0,0%	4,5%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Wółka		7,1%	85,7%	35,7%	21,4%	35,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF (N=622)

Wskazania nie sumują się do 622 z uwagi na możliwość udzielania wielokrotnych odpowiedzi

Tabela 34. Stopień niepełnosprawności respondenta a bariery w miejscu zamieszkania

		Nie	Tak, brakuje infrastruktury pieszej (chodników, poboczy)	Tak, w złym stanie technicznym jest infrastruktura piesza (chodniki, pobocza)	Tak, krawężniki są wysokie	Tak, brakuje transportu publicznego	Odmowa odpowiedzi	Osoba nie wychodzi z domu/miejsca zamieszkania	Kier. Transportu publicznego nie uwzględnia ograniczeń pasażerów	Ograniczeniem jest infrastruktura budynku, w którym mieszka dana osoba	Słabe oświetlenie ulic
Ogółem	Liczebność	475	44	59	36	43	7	7	1	2	1
	%	76,4%	7,1%	9,5%	5,8%	6,9%	1,1%	1,1%	0,2%	0,3%	0,2%
Tak, w stopniu lekkim		78,3%	7,7%	8,4%	6,3%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Tak, w stopniu umiarkowanym		77,4%	3,0%	8,3%	6,0%	7,5%	2,3%	3,0%	0,8%	0,8%	0,0%
Tak, w stopniu znacznym		55,3%	5,3%	18,4%	21,1%	5,3%	2,6%	5,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Nie		77,6%	8,8%	9,4%	3,6%	6,5%	1,0%	0,3%	0,0%	0,3%	0,3%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF (N=622)

Wskazania nie sumują się do 622 z uwagi na możliwość udzielania wielokrotnych odpowiedzi

Wiek respondentów nie różnicował odpowiedzi na pytanie o bariery utrudniające poruszanie się w najbliższej okolicy, w niewielkim stopniu natomiast różnicowało je posiadane orzeczenie o niepełnosprawności (por. tabela 12). Osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności częściej dostrzegały takie bariery. Tylko dla 55% z nich nie wystąpiły one w najbliższej okolicy, podczas gdy w przypadku osób o lekkim i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności było to odpowiednio 78,3% i 77,4% i odsetek wskazań był zbliżony do tego, jaki wystąpił w przypadku osób nieposiadających orzeczenia o niepełnosprawności (77,6%). Wśród barier najczęściej wskazywanych przez osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności wystąpiły zbyt wysokie krawężniki (21,1%) oraz zły stan infrastruktury pieszej (18,4%). Wśród osób z orzeczeniem o lekkim i znacznym stopniu niepełnosprawności, a także osób, które nie posiadały takiego orzeczenia, najczęściej wskazywana była bariera w postaci złego stanu infrastruktury pieszej (odpowiednio 8,4%, 8,3% i 9,4%).

Biorąc pod uwagę rodzaj niepełnosprawności można zauważyć, że najczęściej na brak barier wskazują osoby z całościowymi zaburzeniami rozwoju, niepełnosprawnością intelektualną oraz niesłyszące i słabosłyszące.

Charakterystyka udogodnień występujących w mieszkaniach respondentów pozwala wnioskować o ich relatywnie dobrym standardzie. W 92,8% z nich łazienka i ubikacja znajdują się w obrębie mieszkania i są dostosowane do potrzeb osoby badanej, w 92% mieszkań znajduje się centralne ogrzewanie, a 91% jest wyposażone w kuchnię zapewniającą możliwość ugotowania posiłku dostosowaną do potrzeb respondenta. Stosunkowo najgorzej przedstawiała się sytuacja osób zamieszkujących w gminach:

- Strzyżewice (33,3% wskazań na łazienkę w obrębie mieszkania, lecz niedostosowaną do potrzeb respondenta; 22,2% wskazań na niedostosowaną do potrzeb kuchnię; 77,8% mieszkań z centralnym ogrzewaniem),
- Konopnica (25% wskazań na łazienkę w obrębie mieszkania, lecz niedostosowaną do potrzeb respondenta; 12,5% wskazań na niedostosowaną do potrzeb kuchnię).

Największe zróżnicowanie wystąpiło w zakresie dostępu do Internetu, który deklarowało od 4,5% badanych w Gminie miejskiej Świdnik do 100% w gminie Nałęczów.

Dla charakterystyki sytuacji mieszkaniowej osób starszych i z niepełnosprawnościami istotne jest także posiadanie odrębnego pokoju dla każdego domownika w miejscu zamieszkania. Taki osobny pokój miało 63,7% badanych, z tego najwięcej z gmin: Lubartów (92,3%), Jastków (82,4%), Nałęczów (81,8%) i Konopnica (81,3%).

Osoby starsze, po 60 roku życia, relatywnie rzadziej mają dostęp do Internetu (29,3%, podczas gdy do 60 roku życia – 41,4%). Stosunkowo częściej jednak właśnie osoby starsze mają dostosowaną do swoich potrzeb łazienkę (93,1% wobec 86,2% osób przed 60 rokiem życia) i kuchnię (odpowiednio: 91,9% i 72,4%), częściej też w miejscu zamieszkania w ich przypadku występuje sytuacja, w której każdy z domowników ma osobny pokój (odpowiednio: 65,1% i 37,9%).

Tabela 35. Bariery utrudniające poruszanie się w miejscu zamieszkania a wiek respondenta

	Internet	Łazienka i ubikacja w obrębie mieszkania, ale są niedostosowane do moich potrzeb	Łazienka i ubikacja w obrębie mieszkania i są dostosowane do moich potrzeb	Kuchnia zapewniająca możliwość ugotowania posiłku, ale są niedostosowane do moich potrzeb	Kuchnia zapewniająca możliwość ugotowania posiłku i jest dostosowana do moich potrzeb	Centralne ogrzewanie	Osobny pokój dla każdego domownika	Żadne z powyższych [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
do 60 lat włącznie	41,4%	10,3%	86,2%	6,9%	72,4%	89,7%	37,9%	0,0%	0,0%	100,0%
61 lat i więcej	29,3%	5,9%	93,1%	4,0%	91,9%	92,1%	65,1%	0,0%	0,3%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 36. Stopień niepełnosprawności respondenta a bariery utrudniające poruszanie się po najbliższym otoczeniu

	Internet	Łazienka i ubikacja w obrębie mieszkania, ale są niedostosowane do moich potrzeb	Łazienka i ubikacja w obrębie mieszkania i są dostosowane do moich potrzeb	Kuchnia zapewniająca możliwość ugotowania posiłku, ale są niedostosowane do moich potrzeb	Kuchnia zapewniająca możliwość ugotowania posiłku i jest dostosowana do moich potrzeb	Centralne ogrzewanie	Osobny pokój dla każdego domownika	Żadne z powyższych [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Tak, w stopniu lekkim	21,0%	6,3%	93,0%	4,2%	93,0%	88,8%	65,7%	0,0%	0,0%	100,0%
Tak, w stopniu umiarkowanym	18,8%	8,3%	91,0%	5,3%	85,7%	93,2%	65,4%	0,0%	0,0%	100,0%
Tak, w stopniu znacznym	21,1%	21,1%	76,3%	13,2%	81,6%	86,8%	34,2%	0,0%	2,6%	100,0%
Nie	39,9%	3,2%	95,5%	2,6%	93,5%	93,5%	65,9%	0,0%	0,3%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Relatywnie częściej na niedostosowanie przestrzeni mieszkalnej do własnych potrzeb wskazują osoby posiadające orzeczenie o znacznym stopniu niepełnosprawności. W ich przypadku wystąpiło 21,1% wskazań na niedostosowanie łazienki i ubikacji oraz 13,2% - kuchni. Również w przypadku tej kategorii respondentów najmniej domowników miało odrębny pokój (tylko 34,2%). Można zatem uznać, że sytuacja mieszkaniowa osób legitymujących się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności jest relatywnie gorsza niż pozostałych innych grup badanych. Z kolei sytuacja mieszkaniowa osób, które nie posiadają orzeczenia o niepełnosprawności jest nieco lepsza niż tych, które mają takie orzeczenie.

Rodzaj niepełnosprawności w niewielkim stopniu wpływa na zróżnicowanie odpowiedzi, daje się jednak zauważyć, że najczęściej na niedostosowanie przestrzeni do potrzeb zwracają uwagę osoby niewidome i niedowidzące.

Zajmowane przez respondentów mieszkania są przeważnie mieszkaniami własnościowymi, w którym respondent jest właścicielem lub współwłaścicielem (65,3%). 15,9% badanych mieszka w placówce opiekuńczej. W 14% przypadków respondent przebywa w mieszkaniu, którego ktoś inny jest właścicielem.

W placówkach opiekuńczych mieszkają badani z gminy Strzyżewice (44,4% badanych z tej gminy), Gminy Miejskiej Świdnik (40,9%) i miasta Lublin (20,6%).

Płeć nie różnicuje sytuacji własnościowej odnośnie do zajmowanych przez badanych mieszkań.

Osoby młodsze, tj. przed 60 rokiem życia, częściej zamieszkują w placówce opiekuńczej (41,4% badanych z tej kategorii wobec 14,7% badanych powyżej 60 lat).

W placówkach opiekuńczych zamieszkują głównie osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności; im wyższy jej stopień, tym sytuacja ta jest częstsza: osoby z lekkim stopniem niepełnosprawności zajmują miejsca w placówkach opiekuńczych w 18,9% przypadków, umiarkowanym – 33,8, znacznym – 34,2, zaś osoby, które nie posiadają takiego orzeczenia – w 4,5% przypadków. Osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności najrzadziej są właścicielami lub współwłaścicielami mieszkań (26,3%); stosunkowo najczęściej zajmują też mieszkania komunalne.

Miejsca w placówkach opiekuńczych zajmują głównie osoby z zaburzeniami natury psychicznej z niepełnosprawnością intelektualną (92,9% badanych z tej kategorii), z zaburzeniami psychicznymi (50,0%), z całościowymi zaburzeniami rozwoju (33,3%) oraz niestyszące lub słaboszzące (33,3%).

Tabela 37. Stopień niepełnosprawności a sytuacja mieszkaniowa respondenta

		Mieszkanie własnościowe – jestem właścicielem lub współwłaścicielem	Mieszkanie własnościowe – ktoś inny jest właścicielem	Mieszkanie komunalne	Mieszkanie socjalne	Miejsce w placówce opiekuńczej	Odmowa odpowiedzi, brak wiedzy	Mieszkanie wynajmowane	Ogółem
Ogółem	Liczebność	406	87	15	8	99	6	1	622
	%	65,3%	14,0%	2,4%	1,3%	15,9%	1,0%	0,2%	100,0%
Stopień lekki		61,5%	14,7%	2,8%	1,4%	18,9%	0,7%	0,0%	100,0%
Stopień umiarkowany		43,6%	15,8%	3,8%	2,3%	33,8%	0,8%	0,0%	100,0%
Stopień znaczny		26,3%	23,7%	7,9%	0,0%	34,2%	5,3%	2,6%	100,0%
Brak orzeczenie o niepełnosprawności		81,2%	11,7%	1,0%	1,0%	4,5%	0,6%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Warunki mieszkaniowe osób starszych i z niepełnosprawnościami jako realny problem lub wyzwanie dla miasta/gminy

Wśród rozmówców pojawiły się opinie, że warunki mieszkaniowe osób starszych i z niepełnosprawnościami mogą stanowić realne wyzwanie dla władz miejskich czy gminnych z uwagi na fakt, że przełamywanie barier architektonicznych w budynkach uprzednio niedostosowywanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami jest zadaniem bardzo kosztownym. Ponadto wyzwaniem dla systemu pomocy społecznej jest wspieranie osób, które otrzymując jedynie niewielkie świadczenia, są zmuszone do samodzielnego utrzymywania dużych mieszkań czy domów.

Oczywiście, że tak. Oczywiście, że tak. W tym sensie, że przede wszystkim jest kwestia... dwie, dwie kwestie, dostęp... znaczy likwidacja barier, czyli dostępność, no bo jeżeli ktoś mieszka na 3-4 piętrze, no to jak jest starszy, no to już ma kłopot (...) A druga kwestia, że to też jest finansowo, bo duże mieszkania, a emerytura mała. I potem się zaczyna, zaczynają się problemy ze sfinansowaniem tego wszystkiego IDI_41_31.10.2019_OPS_Swidnik

Może powiem w kontekście nieruchomości, w ogóle dostosowania tych nieruchomości dla potrzeb tych osób, no bo naprawdę potrzeby są dosyć duże. Mam w zasobie osobę, taką panią na wózku, która porusza się na wózku, no i tam musimy po prostu dostosowywać jej, choćby od kostki pod pomieszczeniem, no bo jest ciężko jej się poruszać, więc to na pewno jest wyzwanie. IDI_14_21.10.2019_JST_NiedzwicaDuza

W przypadku Lublina – z uwagi na dużą na tle innych jednostek samorządowych LOF pulę środków – sukcesywna likwidacja barier architektonicznych nie jest ujmowana jako nadzwyczaj poważne wyzwanie.

Osoby niepełnosprawne fizycznie zwracają się do działu osób niepełnosprawnych o likwidację barier architektonicznych. I do tego mogę się odnieść. Bo są po prostu, są takie wnioski. I oczywiście w miarę możliwości są realizowane. Te likwidacja barier. Czy to jest remont łazienki. Czy poszerzenie drzwi. Czy podjazdy. Także one są realizowane i zarówno w mieszkaniach w blokach wielorodzinnych, jak i w domkach jednorodzinnych IDI_38_29.10.2019_MOPR_Lublin

O skali wyzwania przesądza również charakter zabudowy na danym terenie. Przykładowo, duży udział bloków budowanych na przestrzeni ostatnich kilku dekad w zasobie mieszkaniowym oznacza dużo korzystniejszą sytuację niż przewaga starszych budynków o bardzo niskim standardzie.

Warunki mieszkaniowe osób starszych i z niepełnosprawnościami na terenie naszej gminy są zróżnicowane. Część wskazanych osób mieszka w blokach, na terenie miasta, ma zapewnione wszystkie media. Ich sytuacja mieszkaniowa jest dobra. Z kolei osoby prowadzące gospodarstwa domowe na wsiach borykają się często z różnymi problemami takimi jak: brak dostępu do wody bieżącej, energii elektrycznej czy choćby toalety. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Kwestia pokrycia kosztów utrzymania domu lub mieszkania jako problem o szczególnym znaczeniu dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w zestawieniu z problemami mającymi u swojego podłoża inne przyczyny niż wiek czy niepełnosprawność)

Wśród uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych panowały różne opinie co do kwestii, na ile przyczyną trudności w samodzielnym pokryciu kosztów utrzymania domu lub mieszkania są uzależnienia, na ile zaś trudność ta wynika wprost z wysokości uzyskiwanych emerytur i rent oraz faktu, że osoby starsze i z niepełnosprawnościami w większości przypadków nie są w stanie podejmować choćby dorywczej aktywności zawodowej.

Przykładem innych przyczyn jest występowanie choroby psychicznej, czy choćby niezaradności życiowej. W dużej mierze są to również uzależnienia. Większość naszych podopiecznych pobierających zasiłki stałe, to osoby uzależnione. Jedynie część z nich obecnie utrzymuje abstynencję. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

ten niski dochód ich właśnie (...) też takie są, tak jak i w każdej gminie, tak. Te problemy alkoholowe to chyba podstawowy problem niewywiązywania się później z tych wszystkich rzeczy. IDI_40_31.10.2019_OPS_Melgiew

Na pewno są osoby takie starsze i również posiadające niepełnosprawność, że są w stanie same sobie zapewnić to utrzymanie, ze względu chociażby na to, że nie ma innych sprzężonych niedomagań czy uzależnień nawet, a są zapewne takie osoby niepełnosprawne, że nawet pomimo tego, że posiadają powiedzmy na takim samym poziomie dochody, nie są w stanie chociażby utrzymać tych domów, ze względu na fakt, że jest nadużywanie alkoholu IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Znaczy z tego co wiem na terenie gminy, tutaj akurat ja rozmawiałam o tym z pracownikami z OPS-u, oni bardzo się starają o to, żeby każdy, kto jest samotny czy starszy, żeby miał zapewnione te środki do życia. I na zimę zaopatrzenie. Natomiast, jeżeli ktoś cierpi z tego powodu, że nie ma, albo za mało ma, to przyczyną jest alkohol. IDI_15_21.10.2019_DPS_Kielczewice

No to są kwestie finansowe, bo, jeśli w okresie zimowym przyjdzie zakup opału, prawda, no to to jest duży wydatek. Czy dla osoby niepełnosprawnej, czy dla osoby starszej, czy dla osoby innej niepracującej, prawda. To jest spory wydatek IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Ja myślę, że głównie ten wiek właśnie i finanse, czyli zabezpieczenie. (...) sporadycznie są takie przypadki, że faktycznie uzależnienie jest powodem tego, że sytuacja mieszkaniowa jest bardzo trudna. Ale to sporadycznie. IDI_13_21.10.2019_OPS_NiedzwicaDuza

Nie, bardziej mi się wydaje, to wszystko jest powiązane po prostu z tą rentą i emeryturą, tak? No bo jeżeli osoba ma powiedzmy 1000 zł tej renty i żyje sama (...) Żyje sama, do tego ma 300 czy 400 złotych wydać comiesięcznie na leki, no to zostaje jej tam te 600 zł, z czego wszystkie opłaty, wykupienie żywności, jakieś odzieży, czegokolwiek, no to przecież przekracza wszystko. IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Jeszcze innym czynnikiem, który może przesądzić o powstaniu trudności w pokryciu kosztów utrzymania domu czy mieszkania jest problem obciążenia osób starszych i z niepełnosprawnościami spłatą pożyczek i kredytów. Niekiedy osoby starsze czy z niepełnosprawnościami są zobowiązane do spłaty zobowiązań innych członków rodziny, którzy wykorzystali ich do zaciągnięcia pożyczki.

Ludzie bezmyślnie czasami bio... zaciągają kredyty. Bo, tak jak zdarza się. Bo byliśmy we dwoje, to żeśmy sobie chcieli coś tam zrobić, czy w ogóle. Albo często się zdarza na przykład tak, że wzięli kredyt, bo córka chciała, czy syn chciał (...) I teraz zostaje babcia sama, córka czy syn się nie poczuwają do tego, żeby płacić ten kredyt. (...) Więc, zaczyna się taka znieczulica robić. IDI_21_22.10.2019_OPS_Konopnica

Zaciągnięcie kredytów, których później nie są w stanie spłacić. IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Standard mieszkania w przypadku osób starszych i z niepełnosprawnościami jako realny problem w mieście/gminie

Część uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych była zdania, że standard mieszkania w przypadku osób starszych i z niepełnosprawnościami jest na terenie ich miast i gmin wystarczający. Standard ten był niekiedy rozumiany w kategoriach spełnienia takich warunków, jak wpięcie mieszkania w sieć wodociągową czy zapewnienie mieszkaniu źródła ciepła.

Mi się wydaje, że dla osób starszych jest wystarczający. Tutaj chyba raczej nie ma takiego problemu, IDI_10_18.10.2019_DPS_ul.Dolinskiego_Lublin

No mi się wydaje, że takich jakichś podstawowych, no nie ma jakichś uchybień w tym rzędzie. Bo tak, wodociąg jest. Dociera do prawie stu procent gospodarstw. Także to jest podstawowy taki warunek. No z gazem jest różne, no ale każdy sobie tam jakoś ogrzewa. Źródła, źródła te ciepła. IDI_25_23.10.2019_JST_Spiczyn

Przypadki, w których standard mieszkania jest niski, jednostki samorządowe starają się wspierać mieszkańców – tak aby część tych niedostatków można było wyeliminować. Przyznawane są więc zasiłki celowe na środki niezbędne do remontu lub na pewne usprawnienia mieszkań podnoszące ich standard.

Wśród klientów pomocy społecznej, dość często występują osoby mające trudne warunki mieszkaniowe. Wówczas w ramach świadczonej pracy socjalnej staramy się zorganizować dla nich pomoc sąsiedzką np. do uporządkowania mieszkania. Pozyskujemy dla nich od społeczności lokalnej przedmioty niezbędne do codziennego funkcjonowania takie jak: meble, sprzęty, pościel, koce, ręczniki i.in. Przyznajemy również pomoc finansową w formie zasiłku celowego lub specjalnego zasiłku celowego z przeznaczeniem na pokrycie kosztu zakupu farb, pieca, materiałów do ocieplenia budynku celem podniesienia standardu. Niekiedy wskazane osoby mieszkają w trudnych warunkach z wyboru. Wówczas, motywujemy je do podjęcia działań na rzecz poprawy własnej sytuacji. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

No z takimi przypadkami mamy do czynienia, jak najbardziej. I często nasza pomoc jest taką pomocą rzeczową. To znaczy trzeba gdzieś, no tak staramy się współfinansować albo finansować przebudowę sanitariatów, jeżeli tam jest taka potrzeba. Jeżeli mamy do czynienia z jakimiś tam takimi niedomaganiem budynków typu nieszczelność okien, czy przeciskający dach to również staramy się...[podnosić standard] IDI_36_25.10.2019_JST_Glusk

Część uczestników zogniskowanych wywiadów grupowych wyrażała raczej pozytywne opinie o sytuacji mieszkaniowej osób starszych i z niepełnosprawnościami, lecz należy mieć na uwadze, że większość rozmówców nie ma pełnego oglądu sytuacji nawet w skali swojego miast czy gminy.

nie, chyba raczej te warunki mieszkaniowe teraz to nie są złe FGI_Jastków

W trakcie zogniskowanych wywiadów grupowych padały też głosy krytyczne – na przykład podkreślające, z jak wielką uciążliwością wiąże się brak windy w przypadku osób mających trudność z poruszaniem się do schodach.

Znaczy, ja zaobserwowałam, że jednak ci starsi ludzie mieszkają w blokach starszych, gdzie ta infrastruktura jeszcze nie jest dostosowana, bo naprawdę wiele bloków to są bloki trzy-czteropiętrowe, nie ma wind w ogóle. Ja do mojego taty na przykład nie wchodzę proszę Państwa na trzecie piętro, bo ja wchodzę po pół, idę na godzinę na tę górę i nie mam możliwości, żeby tam wejść. FGI_Lublin

Miejskie i gminne zasoby mieszkaniowe lub miejsca w placówkach zapewniających osobom potrzebującym lepszy standard

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych przyznawali, że zasoby mieszkaniowe miast i gmin LOF są zbyt skromne w stosunku do potrzeb. Jedynym zadaniem, które systematycznie udaje się realizować, jest pozyskiwanie środków na sukcesywne remonty istniejącego zasobu mieszkaniowego.

Zasób gminy mamy wykorzystany w stu procentach, mamy bardzo dużo wniosków, więc my tak naprawdę nie możemy ich przerzucić w lepsze miejsce. Jedynie co, no to czynimy takie starania, pozyskujemy jakieś tam środki z zewnątrz, żeby im remontować te mieszkania w miarę potrzeb. IDI_14_21.10.2019_JST_NiedzwicaDuza

Nie ma takiej możliwości IDI_40_31.10.2019_OPS_Melgiew

Nie ma takiej możliwości. (...) Nasza gmina ma niewiele mieszkań socjalnych. Zapotrzebowanie na mieszkania socjalne są. Co roku jakieś tam podanie wpływa. Z tego, co wiem, jak w tym roku robiłam ocenę zasobów pomocy społecznej, to już na koniec ubiegłego roku były 2 podania o mieszkania socjalne. No tych mieszkań socjalnych nie ma. Wiem, że coś gmina jeszcze remontowała na cele socjalne, żeby komuś dać, ale są zapotrzebowania na mieszkania socjalne. Ale te mieszkania socjalne

to bardziej z tego, co ja jestem rozeznana, to bardziej o to ubiegają się rodziny, rodziny z dziećmi, niż osoby starsze czy niepełnosprawne IDI_37_29.10.2019_OPS_Jastkow

Standard mieszkań socjalnych też jest niewysoki. Gmina nie posiada takich lokali. Rzeczywiście jest, no możliwość tworzenia, budowania jakichś bloków takich socjalnych, ale, no to są te dla gminy koszty, z którymi niekoniecznie sobie gmina radzi. No i w dużej mierze rzeczywiście ta odpowiedzialność za funkcjonowanie, za jakość życia czy jakość tych mieszkań spada na najbliższą rodzinę IDI_34_24.10.2019_JST_Piaski_czesc_3

Charakterystyka sytuacji mieszkaniowej osób starszych i z niepełnosprawnościami

Część rozmówców przyznaje, że jeśli osoby starsze i z niepełnosprawnościami żyją samodzielnie otrzymując niskie świadczenia, to standard ich mieszkania bywa bardzo niski.

To znaczy może ja powiem tak z punktu widzenia mojego stanowiska, jak odwiedzam te lokale mieszkalne, no są one w stanie poniżej, w moim odczuciu, no poniżej standardu, więc podejrzewam, że one korzystają z tej pomocy społecznej. Zresztą ich lokale, tam gdzie mieszkają, no to odzwierciedla, podejrzewam, ich sytuację mieszkaniową. [IDI_14_21.10.2019_JST_NiedzwicaDuza]

To są ma... socjalne mieszkania, no to remontujemy je, ale to standard, no to wiadomo, że... Widać je... starsze osoby mieszkają [niezrozumiałe 00:04:05]. Standard, to jest niski, przecież ich nie stać na leki. IDI_27_23.10.2019_JST_Niemce

Na terenie Lublina kwestia ta przedstawia się na ogół korzystniej niż w gminach wiejskich. Zasoby mieszkaniowe wybudowane na przestrzeni kilku ostatnich dekad zapewniają te udogodnienia, które nie zawsze są obecne w starych wiejskich domach, lecz problemem dla wielu osób z niepełnosprawnościami bywa brak windy. Czynnikiem ten przesądza o niemożności opuszczania przez te osoby ich mieszkań.

Myślę, że są to bardzo różne mieszkania na terenie Lublina. Że to są mieszkania i o złym standardzie i o bardzo dobrym. Że może być to problem, powiedzmy, windy, jakichś barier architektonicznych, które mogą być problemem dla osoby, która już mieszkając w bloku, powiedzmy, bez windy (...) Musi się, musi żyć. I nie ma możliwości czasami opuszczenia domu. Ale, że ten standard jest pewnie bardzo różny. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Jeśli natomiast osoby starsze czy z niepełnosprawnościami współtworzą gospodarstwa domowe z innymi członkami rodziny, to wówczas wyżej opisane sytuacje występują znacznie rzadziej. Domy i mieszkania mają wyższy standard, osobom, które z racji wieku czy stanu zdrowia mają problem z poruszaniem się, w jakiejś formie zapewnia się możliwość opuszczenia domu czy wykonywania codziennych czynności.

To są domy jednorodzinne, prawda przeważnie parterowe... ludzie mają w domach łazienki, mają dostęp nawet do tych ba... likwidacji barier, mają podjazdy, wiele osób ma. Wiele osób ma przystosowane łazienki, funkcjonują bardzo dobrze. No zdarzają się osoby samotne, tak, co nie mają rodziny, im jest ciężko, ale zawsze jakaś dalsza rodzina. To jest społeczność taka, że wzajemnie sobie pomagają. IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

Rozpowszechnienie modelu rodziny, który zakłada, że osoby starsze i z niepełnosprawnościami współtworzą gospodarstwa domowe z innymi członkami rodziny

Przedstawiciele instytucji publicznych na terenach wiejskich wciąż jeszcze dostrzegają rozpowszechnienie modelu rodziny, który zakłada, że osoby starsze i z niepełnosprawnościami współtworzą gospodarstwa domowe z innymi członkami rodziny.

Rodziny wielopokoleniowe występują głównie na terenach wiejskich, lecz są również i osoby samotne. Trudno odpowiedzieć nam na to pytanie, gdyż sytuacja jest zróżnicowana. W IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

*Znaczy, nie znam na terenie gminy takiej sytuacji, żeby osoba niepełnosprawna mieszkała samotnie
IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow*

Znaczy tendencja w takiej gminie naszej, rolniczej jest taka, że są to zwykle rodziny jakieś wielopokoleniowe. IDI_34_24.10.2019_JST_Piaski_czesc_1

*Tak, myślę, że u nas tak, że jeszcze są to gospodarstwa takie wielopokoleniowe.
IDI_29_23.10.2019_JST_Gmina_Lubartow*

Ja też myślę, że u nas chyba na terenie naszej gminy, to raczej tak IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Jednak w Lublinie wielopokoleniowe gospodarstwa domowe stanowią rzadkość. Zdecydowanie przeważa model rodziny nuklearnej, co skutkuje tym, że osoby starsze mieszkają w innych mieszkaniach niż ich dorosłe dzieci. Jeden z uczestników wywiadów dostrzega erozję modelu rodziny wielopokoleniowej na terenach wiejskich, lecz wśród przedstawicieli instytucji publicznych bardzo wyraźnie przeważał pogląd, że tereny wiejskie cechuje trwałość tego modelu.

Myślę, że to jest coraz większa rzadkość (...). Wszystkie rodziny, tak, małżeństwa, rodziny młode dążą do tego, żeby mieszkać oddzielnie. Jest wiele przypadków, bardzo wiele myślę, że w większości przypadków osoby starsze pozostają samotne w swoich, prawda, dotychczasowych miejscach zamieszkania IDI_9_18.10.2019_DPS_ul.Ametystowa_Lublin

Generalnie chyba przewaga jest takich osób, które są osamotnione w tych swoich własnych mieszkaniach. To sporadycznie zdarza się rodzina, gdzie ja może miałam jedną, dwie mieszkanki, gdzie było widać, że jest to taka wielopokoleniowa rodzina, w sumie w sporym mieszkaniu, natomiast no przy takiej ilości, tak naprawdę trzech pokoleń w jednym miejscu, to było dla nich to trudne do ogarnięcia. IDI_10_18.10.2019_DPS_ul.Dolinskiego_Lublin

Zniszczona była w ogóle rodzina wielopokoleniowa. Każdy... pęd jest taki (...) Pęd jest taki, żeby każdy miał swój dom. Tylko, że mając nawet swój dom, jeden na drugiego patrzeć nie może IDI_21_22.10.2019_OPS_Konopnica

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych w części swoich wypowiedzi akcentowali dynamiczny aspekt zjawiska, czyli wskazywali, że o ile dawniej rodziny wielopokoleniowe przeważały, to na przestrzeni lat coraz wyraźniej widać, że model ten traci na atrakcyjności i będzie ulegał stopniowej erozji, znajdując swoją ostoję głównie na terenach wiejskich.

W większości przypadków to jest, żyją obok rodziny, czyli mieszkają w jednym domu, ale prowadzą odrębne gospodarstwa domowe (...) jakiś pokój z boku, czy gdzieś tam w suterenie babci coś. IDI_13_21.10.2019_OPS_NiedzwicaDuza

Różnie bywa. Wiele osób jest samych, wiele osób jest w rodzinie albo rodzina mieszka dalej lub bliżej, tak. IDI_17_21.10.2019_OPS_Piaski

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych diagnozowali powszechność różnych modeli rodziny w zależności od obszaru, który poddawali obserwacji. Zatem mieszkańcy Lublina i innych miast LOF skłaniali się raczej do stwierdzenia, że osoby starsze dość powszechnie żyją samodzielnie lub w parach małżeńskich. Natomiast mieszkańcy obszarów wiejskich częściej dostrzegali trwałość modelu rodziny wielopokoleniowej.

Wielopokoleniowe, nawet ze względu na opa i że tak powiem, dotrzymanie tego wszystkiego, porządku i tak dalej, ciepła, no to trudno indywidualnie. FGI_Niedzwica Duza

Myślę, że tu jest obszar rolniczy i tu więzi rodzinne jeszcze są takie zachowane, że jak te rodziny wielopokoleniowe, no to tu jeden drugiemu pomaga jednak i no rzadko się zdarza, a się zdarza wszędzie, prawda, że osoba niepełnosprawna tam nie może tutaj zostać, dom pomocy i tak dalej, ale myślę, że rodzina tu ogólnie się wspiera, pomaga sobie. Wcześniej ktoś pomagał w wychowaniu

dzieci, no to teraz jednak wie, że trzeba jakoś, przychodzi ten okres, że trzeba wspierać rodzinę jakoś. Dominuje jeszcze tutaj wielopokoleniowy model rodziny. FGI_Spiczyn

Ale chyba większość to jest osób samotnych jednak. Ja tak patrzę w moim bloku, to są Panie, które mieszkają same. Nie dlatego, że nie mają dzieci, na pewno mają dzieci i im się dobrze powodzi. Ale sami Państwo wiecie, że nawet najlepsze dzieci, które chcą pomóc, nie mają na to czasu FGI_Nałęczów

A szkoda, że nie ma takiego modelu i się odchodzi, bo młodzi chcą być sami czy chcą być samodzielni... FGI_Lublin

Sytuacja, w której osoby starsze i z niepełnosprawnościami mieszkają samodzielnie, jako przyczyna uzależnienia tych osób od wsparcia instytucji pomocy społecznej

Zdaniem uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych fakt, że osoba starsza lub z niepełnosprawnością mieszka samodzielnie, stanowi częstą przyczynę kierowania do niej wsparcia instytucji pomocy społecznej. Jak już zostało to wcześniej zasygnalizowane, poziom świadczeń, jakie są przyznawane tym osobom, jest na tyle niski, że samodzielne utrzymanie domu czy mieszkania w większości przypadku okazuje się być zbyt dużym wyzwaniem.

Oczywiście, że tak. Taka sytuacja ma miejsce. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Częściej zgłaszają się osoby samotne. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

No raczej tak. Raczej tak, tak (...) Bo jeżeli ma zasiłek stały, ma 600 złotych, no to co, co... Za 600 złotych nie przeżyje. Żeby nie wiem co, to nie przeżyje IDI_40_31.10.2019_OPS_Melgiew

No niemalże tak. Bo, jeżeli jest sama, nie żadnej rodziny, prawda. I osoba jest chora i nie wychodzi z domu, no to jest niemalże skazana na naszą opiekę IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Należy jednak w tym kontekście podkreślić, że przedstawiciele instytucji pomocy społecznej za cel stawiają sobie możliwe długie wspieranie osoby w środowisku. Umieszczenie jej w domu pomocy społecznej powinno mieć miejsce dopiero wówczas, gdy zachodzą istotne przesłanki, że nie jest ona w stanie prawidłowo funkcjonować samodzielnie.

Głównie usługi opiekuńcze. (...) my staramy się zawsze zostawić człowieka w swoim środowisku. Usługi opiekuńcze to jest ostateczność IDI_41_31.10.2019_OPS_Swidnik

Na początku jest tak, że jest wspierana w środowisku, ma zapewnioną opiekę, czy to opiekunki, czy pielęgniarki. Jeżeli jest to niewystarczające i jeżeli jest to osoba samotna, jeżeli pracownik socjalny stwierdzi, że już nie daje sobie rady sama, no to wtedy są jakieś przesłanki. IDI_18_21.10.2019_DPS_ul.Kalinowszczyzna_Lublin

Szanse na mieszkanie z zasobów miejskich lub gminnych dla osób z niepełnosprawnościami w momencie uzyskania pełnoletności

Przedstawiciele instytucji publicznych z większości gmin LOF przyznali, że w obecnym okresie nie jest realne, by każdorazowo osobom z niepełnosprawnościami w chwili uzyskiwania przez nie pełnoletności przekazywać mieszkanie. Zasoby mieszkaniowe gmin są zdecydowanie zbyt skromne, by możliwa była realizacja takiego zadania.

Nie, to akurat jest nierealne IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Na chwilę obecna wszystkie mieszkania z zasobu gminy są zajęte. Należy złożyć wniosek i oczekiwać (...) Na chwilę obecną wszystkie mieszkania są na pewno zajęte. Nie ma wolnych mieszkań IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Nie mamy takich mieszkań i takich lokali na obecną chwilę IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

Niestety nie, dysponujemy bardzo niewielką liczbą mieszkań i wszystkie są wykorzystane. I gdyby na ten moment zgłosiła się osoba, która mocno potrzebuje dachu nad głową, nie byłibyśmy w stanie zapewnić. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Jedynie przedstawiciele lubelskich instytucji deklarowali, że zasoby znajdujące się w ich dyspozycji pozwalają na realizację zadania polegającego na przyznawaniu mieszkań osobom z niepełnosprawnościami uzyskującym pełnoletność. W Gminie Wólka stosowane jest natomiast rozwiązanie polegające na wynajmowaniu mieszkania na koszt gminy i udostępnianiu go osobom znajdującym się w wyżej opisanej sytuacji.

Myślę, że tak, że gmina Lublin, Pani prezydent odpowiedzialna za pomoc społeczną, mają takie lokale komunalne i socjalne. Gdzie osoby wychodzące już z placówek, typu pogotowie opiekuńcze, już jak osiągną pełnoletność, stara się pozyskać takie lokale i zapewnić tym osobom lokal mieszkalny IDI_12_DPS_ul.Kosmonautow_Lublin

No miasto dysponuje mieszkaniami chronionymi, jeżeli chodzi o osoby niepełnosprawne z zaburzeniami psychicznymi. I mamy trzydzieści dziewięć mieszkań w osiemnastu mieszkaniach. Trzydzieści dziewięć miejsc w osiemnastu mieszkaniach. Mieszczą się DPS-ie przy ulicy Ametystowej. Natomiast, jeśli chodzi o mieszkania komunalne myślę, że tutaj jest dodatkowa punktacja za niepełnosprawność. Ale ja się tym dokładnie nie zajmuję IDI_38_29.10.2019_MOPR_Lublin

Perspektywy na poprawę kwestii przyznawania mieszkań

Cześć przedstawicieli instytucji publicznych wyraziła sceptycyzm wobec możliwości sukcesywnego zwiększania zasobów mieszkaniowych gmin, by móc tym sposobem realizować zadania wobec osób z niepełnosprawnościami.

Żadnych planów jakichś takich budowlanych nie mamy tutaj. IDI_25_23.10.2019_JST_Spiczyn

Sądzę, że nas nie stać po prostu na to IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Inni uczestnicy wywiadów perspektyw na poprawę obecnego stanu rzeczy upatrywali w przekazaniu środków z budżetu państwa na rzecz realizacji programów mieszkaniowych w gminach.

Szczerze mówiąc, bez wsparcia ze strony, z budżetu państwa, to nie widzę takiej możliwości, bo to nie są tanie rzeczy. Po pierwsze samo mieszkanie może nie byłoby jakimś tam problemem, bo gdzieś może by się udało dostosować. Są różne zasoby, nawet to jedno czy dwa mieszkania. Ale potem nawet kwestia zapewnienia tych pozostałych usług dla osoby niepełnosprawnej. IDI_30_23.10.2019_OPS_Gmina_Lubartow

pojawiają się różne pomysły na mieszkania chronione i tak dalej. No jest teraz mieszkanie plus, prawda? I tak dalej, jest TBS, ale są mieszkania socjalne w Świdniku, nawet dosyć dużo, natomiast lista oczekujących jest bardzo długa IDI_41_31.10.2019_OPS_Swidnik

Takie inwestycje wymagałyby dofinansowania ze środków zewnętrznych, bo gmina wtedy nie ma takich środków, które pozwalałyby na realizację takiej deweloperskiej inwestycji. IDI_34_24.10.2019_JST_Piaski_czesc_3

Niekiedy pojawiały się również głosy, że już obecnie istnieją pewne możliwości realizowania programów zwiększających gminne zasoby mieszkaniowe. W jednej z gmin w chwili realizacji wywiadu odbywała się modernizacja budynku, w obrębie którego przewidziane jest oddanie do użytku czterech mieszkań, które następnie zwiększą gminną pulę mieszkań socjalnych.

Jesteśmy w programie rewitalizacji i modernizujemy jeden budynek i tam będą 4 mieszkania socjalne. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

No mamy plan, bo nawet ZIT-owski mamy to właśnie z [niezrozumiałe 00:04:59] modernizacji jednego budynku, właśnie socjalnego (...). No w przyszłym roku, to na pewno zmodernizujemy. IDI_27_23.10.2019_JST_Niemce

Zasoby mieszkań komunalnych / socjalnych, które są obecnie zapewniane

Problemem dla gmin, który sprawia, że obecny zasób mieszkań komunalnych i socjalnych nie może być wykorzystywany zgodnie z założeniami dotyczącymi polityki wobec osób starszych i z niepełnosprawnościami, jest zasada, że priorytetowy przydział takich mieszkań mają osoby z sądowym nakazem eksmisji.

teraz priorytetem dla gmin są osoby z nakazem eksmisji i sądowy nakaz. Gmina ma udzielić schronienia, i wtedy te osoby dostają, prawda, w pierwszej kolejności IDI_17_21.10.2019_OPS_Piaski

Inna trudność wiąże się z faktem, że osoby, które otrzymały taki przydział – bez względu na okoliczności czy przesłanki – często dążą do nieopuszczania lokalu nawet w sytuacji, gdy okoliczności w ich wypadku uległy zmianie.

mamy tak naprawdę na chwilę obecną 21 lokali, patrząc na różne gminy, jest to dosyć niezły wynik, bo 21 lokali w zasobie, to (...) już nie jest źle, bo mają przeważnie po trzy, po cztery. No, ale niestety u nas są one zajęte od dawna, dawna. Bo to jest bardzo często tak, że jak już ktoś dostanie przydział na ten lokal, to nie traktuje tego, jako powiedzmy, okres przejściowy, tylko już w nim, powiedzmy, mieszka do końca swoich dni. IDI_14_21.10.2019_JST_NiedzwicaDuza

3.3. Sytuacja ekonomiczna respondentów

Większość badanych (60,6%) ocenia, że jest w stanie utrzymać się w pełni samodzielnie, dla 33,4% możliwe jest to częściowo. Jedynie 5,9% respondentów uznaje, że jest całkowicie zależna od innych osób.

Sytuacja w tym zakresie jest różna w zależności od miejsca zamieszkania. Możliwość samodzielnego utrzymania się deklaruje od 91,7% badanych z gminy Mełgiew, 85,7% z gminy Wólka i 81,8% z gminy Nałęczów po gminę Strzyżewice, w której ani jedna z badanych osób nie złożyła takiej deklaracji. W gminie tej jest zarazem stosunkowo największy odsetek (w porównaniu do pozostałych badanych gmin) osób całkowicie zależnych od innych (44,4% respondentów). Poza Strzyżewicami osoby takie wystąpiły głównie w gminach Niedrzwica Duża (21,1% badanych z tej gminy) i Jabłonna (11,1%).

Tabela 38. Zdolność do samodzielnego utrzymania się a miejsce zamieszkania respondenta

		Tak, w pełni	Częściowo	Nie, jestem całkowicie zależny(a) od innych osób	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	377	208	37	0	622
	% z N w wierszu	60,6%	33,4%	5,9%	0,0%	100,0%
Miasto Lublin		57,6%	36,5%	5,9%	0,0%	100,0%
Gmina Głusk		50,0%	50,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Jabłonna		55,6%	33,3%	11,1%	0,0%	100,0%
Gmina Jastków		64,7%	35,3%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Konopnica		68,8%	31,3%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Lubartów		76,9%	23,1%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Miasto Lubartów		70,8%	25,0%	4,2%	0,0%	100,0%
Gmina Mełgiew		91,7%	8,3%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Nałęczów		81,8%	9,1%	9,1%	0,0%	100,0%
Gmina Niedrzwica Duża		57,9%	21,1%	21,1%	0,0%	100,0%
Gmina Niemce		78,3%	21,7%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Piaski		70,0%	30,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Spiczyn		66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Strzyżewice		0,0%	55,6%	44,4%	0,0%	100,0%
Gmina Miejska Świdnik		52,3%	38,6%	9,1%	0,0%	100,0%
Gmina Wólka		85,7%	14,3%	0,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Nieco częściej zdolność do samodzielnego utrzymania się deklarują mężczyźni (63,4% badanych mężczyzn) niż kobiety (58,4% badanych kobiet), choć różnice między płciami nie są znaczące.

Z kolei całkowicie na utrzymaniu innych znajdują się częściej osoby przed 60 rokiem życia niż starsze (odpowiednio 27,6% i 4,9%).

Tabela 39. Zdolność do samodzielnego utrzymania się a płeć i wiek respondenta

		Tak, w pełni	Częściowo	Nie, jestem całkowicie zależny(a) od innych osób	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	377	208	37	0	622
	%	60,6%	33,4%	5,9%	0,0%	100,0%
Płeć	Kobieta	58,4%	35,5%	6,1%	0,0%	100,0%
	Mężczyzna	63,4%	30,8%	5,8%	0,0%	100,0%
Wiek	do 60 r.ż. włącznie	31,0%	41,4%	27,6%	0,0%	100,0%
	61 lat i więcej	62,1%	33,1%	4,9%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Zauważalne jest, że fakt posiadania orzeczenia o niepełnosprawności różnicuje odpowiedzi na pytanie o samodzielność finansową: im wyższy stopień niepełnosprawności, tym rzadziej osoby z niepełnosprawnością określają się jako zdolne do samodzielności finansowej. Osoby, które nie mają orzeczenia o niepełnosprawności, stosunkowo najczęściej wskazują, że są niezależne finansowo od innych. Widoczna jest także zależność pomiędzy stopniem niepełnosprawności a zupełnym brakiem takiej samodzielności: osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności stosunkowo najczęściej pozostają całkowicie na utrzymaniu innych.

Tabela 40. Zdolność do samodzielnego utrzymania się a stopień niepełnosprawności respondenta

		Tak, w pełni	Częściowo	Nie, jestem całkowicie zależny(a) od innych osób	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	377	208	37	0	622
	%	60,6%	33,4%	5,9%	0,0%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	60,1%	32,9%	7,0%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	48,9%	39,8%	11,3%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	42,1%	36,8%	21,1%	0,0%	100,0%
	Nie	68,2%	30,5%	1,3%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Biorąc pod uwagę rodzaj niepełnosprawności, najczęściej niezależne finansowo pozostają osoby niewidome lub słabowidzące (75% badanych z tym rodzajem niepełnosprawności) oraz niesłyszące lub słabosłyszące (63,9%). Z kolei osoby całkowicie zależne finansowo od innych to przede wszystkim osoby z niepełnosprawnością intelektualną (37,5% badanych w obrębie tej zbiorowości).

Tabela 41. Zdolność do samodzielnego utrzymania się a rodzaj niepełnosprawności respondenta

		12. Czy jest Pan(i) w stanie samodzielnie finansowo się utrzymać?				
		Tak, w pełni	Częściowo	Nie, jestem całkowicie zależny(a) od innych osób	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	377	208	37	0	622
	%	60,6%	33,4%	5,9%	0,0%	100,0%
Rodzaj niepełnosprawności	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	53,3%	35,0%	11,7%	0,0%	100,0%

		12. Czy jest Pan(i) w stanie samodzielnie finansowo się utrzymać?				
		Tak, w pełni	Częściowo	Nie, jestem całkowicie zależny(a) od innych osób	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	75,0%	16,7%	8,3%	0,0%	100,0%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	63,9%	33,3%	2,8%	0,0%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	21,4%	42,9%	35,7%	0,0%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	50,0%	45,0%	5,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	25,0%	62,5%	12,5%	0,0%	100,0%
	Odpowiedź niejasna	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Poziom wykształcenia badanych również różnicuje odpowiedzi na pytanie o samodzielność finansową. Można zaobserwować zależność, że im wyższe wykształcenie respondenta, tym częściej deklaruje on samodzielność finansową (od 40,7% badanych z wykształceniem podstawowym przez 63,6% z wykształceniem średnim po 73,8% z wykształceniem wyższym).

Tabela 42. Zdolność do samodzielnego utrzymania się a wykształcenie respondenta

		Tak, w pełni	Częściowo	Nie, jestem całkowicie zależny(a) od innych osób	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	377	208	37	0	622
	%	60,6%	33,4%	5,9%	0,0%	100,0%
Podstawowe		40,7%	52,3%	7,0%	0,0%	100,0%
Gimnazjalne		60,0%	40,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Zasadnicze zawodowe		56,9%	35,6%	7,5%	0,0%	100,0%
Średnie		63,6%	31,8%	4,5%	0,0%	100,0%
Pomaturalne		62,5%	37,5%	0,0%	0,0%	100,0%
Wyższe		73,8%	19,7%	6,6%	0,0%	100,0%
Odmowa odpowiedzi		60,0%	20,0%	20,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Wśród wskazywanych źródeł utrzymania dominuje emerytura (ponad 90% badanych). Osoby pracujące stanowią niewielki odsetek badanych, są to głównie mieszkańcy gminy Głusk, Konopnica i Mełgiew (po 25% badanych z tych gmin), a także Spiczyn i Piaski (odpowiednio 16,7% i 15,0%).

Wynagrodzenie za pracę jako źródło utrzymania wskazują przede wszystkim osoby przed 60 rokiem życia (i tutaj zwłaszcza w przedziale wiekowym 41-50 lat), bez orzeczenia o niepełnosprawności (8,2% badanych z tej kategorii) z wykształceniem pomaturalnym (25%). Na źródło w postaci renty wskazywały głównie osoby z posiadanym orzeczeniem o niepełnosprawności. Wsparcie finansowe i materialne jest uzyskiwane przez badanych przede wszystkim od rodziny, w tym głównie od dzieci (34,3% badanych) oraz członków dalszej rodziny (27,3%). Z instytucji pomocy społecznej wsparcie takie jest uzyskiwane przez 12,5% badanych. Nieco częściej z pomocy społecznej korzystają mężczyźni niż kobiety, częściej są to także osoby przed 60 rokiem życia, zwłaszcza z orzeczeniem

o niepełnosprawności, choć – co ciekawe – wskazującym na lekki stopień niepełnosprawności. Są to przede wszystkim osoby niewidome lub niedowidzące.

Subiektywna ocena własnej sytuacji materialnej dokonywana przez badanych jest zróżnicowana (tabela 23). Najczęściej wskazują, że pieniądze, które mają do dyspozycji, pokrywają podstawowe potrzeby, lecz z innych wydatków są zmuszeni zrezygnować (43,7%). Twierdzą tak przede wszystkim badani z gminy Konopnica (93,8%), częściej osoby przed 60 rokiem życia niż starsze (odpowiednio: 51,7% i 43,3%), posiadające orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu znacznym (71,1% badanych z tej kategorii), z zaburzeniami psychicznymi (87,5%) i podstawowym wykształceniem (73,3%).

Według 31,2% posiadane środki finansowe pozwalają na pokrycie większości potrzeb, ale nie są w stanie więcej odłożyć.

Tabela 43. Źródło utrzymania a miejsce zamieszkania respondenta

		Wynagrodzenie za pracę	Emerytura	Renta	Świadczenia pomocy społecznej	Stypendia	Dochody z wynajmu	Inne	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	35	528	37	8	0	2	11	0	585
	%	6,0%	90,3%	6,3%	1,4%	0,0%	0,3%	1,9%	0,0%	100,0%
Miasto Lublin		5,4%	92,0%	4,8%	1,1%	0,0%	0,6%	2,6%	0,0%	100,0%
Gmina Głusk		25,0%	75,0%	8,3%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Jastków		5,9%	94,1%	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Konopnica		25,0%	87,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Lubartów		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Miasto Lubartów		0,0%	95,7%	0,0%	4,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Mełgiew		25,0%	83,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Nałęczów		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Niedzwica Duża		0,0%	60,0%	40,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Niemce		4,3%	95,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,3%	0,0%	100,0%
Gmina Piaski		15,0%	95,0%	0,0%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Spiczyn		16,7%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Strzyżewice		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Miejska Świdnik		0,0%	70,0%	30,0%	2,5%	0,0%	0,0%	2,5%	0,0%	100,0%
Gmina Wólka		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 44. Źródła utrzymania i płeć i wiek respondenta

		Wynagrodzenie za pracę	Emerytura	Renta	Świadczenia pomocy społecznej	Stypendia	Dochody z wynajmu	Inne	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	35	528	37	8	0	2	11	0	585
	%	6,0%	90,3%	6,3%	1,4%	0,0%	0,3%	1,9%	0,0%	100,0%
Płeć	Kobieta	6,5%	91,4%	5,2%	0,9%	0,0%	0,3%	2,5%	0,0%	100,0%
	Mężczyzna	5,4%	88,8%	7,7%	1,9%	0,0%	0,4%	1,2%	0,0%	100,0%
wiek	do 60 roku życia włącznie	23,8%	23,8%	47,6%	19,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	61 lat i więcej	5,3%	92,7%	4,8%	0,7%	0,0%	0,4%	2,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 45. Źródła wsparcia finansowego i materialnego respondentów ze względu na płeć, wiek, stopień i rodzaj niepełnosprawności

		Od rodziców(ca)	Od dzieci(ka)	Od innych członków rodziny	Od osób spoza rodziny	Instytucje pomocy społecznej	Fundacje, stowarzyszenia	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	1	84	67	10	30	1	72	245
	%	0,4%	34,3%	27,3%	4,1%	12,2%	0,4%	29,4%	100,0%
Płeć	Kobieta	0,7%	38,9%	25,0%	4,9%	9,7%	0,7%	27,1%	100,0%
	Mężczyzna	0,0%	27,7%	30,7%	3,0%	15,8%	0,0%	32,7%	100,0%
wiek	do 60 roku życia włącznie	5,0%	5,0%	20,0%	5,0%	45,0%	5,0%	35,0%	100,0%
	61 lat i więcej	0,0%	36,9%	28,0%	4,0%	9,3%	0,0%	28,9%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	0,0%	24,6%	17,5%	5,3%	21,1%	0,0%	35,1%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	0,0%	39,7%	35,3%	2,9%	17,6%	0,0%	20,6%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	4,5%	27,3%	31,8%	9,1%	13,6%	4,5%	27,3%	100,0%
	Nie	0,0%	37,8%	26,5%	3,1%	3,1%	0,0%	32,7%	100,0%
Rodzaj niepełnosprawności	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	1,1%	38,0%	25,0%	5,4%	12,0%	1,1%	30,4%	100,0%
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	0,0%	16,7%	33,3%	0,0%	66,7%	0,0%	16,7%	100,0%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	0,0%	23,1%	38,5%	7,7%	23,1%	0,0%	23,1%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	0,0%	9,1%	9,1%	9,1%	54,5%	0,0%	18,2%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	0,0%	20,0%	50,0%	0,0%	10,0%	0,0%	20,0%	100,0%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	0,0%	16,7%	33,3%	0,0%	33,3%	0,0%	16,7%	100,0%
	Odpowiedź niejasna	0,0%	37,5%	37,5%	0,0%	0,0%	0,0%	37,5%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 46. Stopień, w jakim środki posiadane przez respondenta zaspokajają jego potrzeby a miejsce zamieszkania respondenta

		Pieniądzy nie starcza nawet na podstawowe potrzeby	Pieniądze pokrywają podstawowe potrzeby, lecz z innych wydatków muszą zrezygnować	Mogę sobie pozwolić na zaspokojenie większości potrzeb, lecz nie jestem w stanie więcej odłożyć	Mogę sobie pozwolić na zaspokojenie większości potrzeb oraz jestem w stanie odłożyć na większe wydatki	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	36	272	194	113	7	622
	%	5,8%	43,7%	31,2%	18,2%	1,1%	100,0%
Miasto Lublin		5,9%	44,8%	29,8%	18,5%	1,1%	100,0%
Gmina Głusk		8,3%	58,3%	25,0%	8,3%	0,0%	100,0%
Gmina Jabłonna		11,1%	77,8%	11,1%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Jastków		0,0%	35,3%	35,3%	29,4%	0,0%	100,0%
Gmina Konopnica		6,3%	93,8%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Lubartów		7,7%	23,1%	30,8%	38,5%	0,0%	100,0%
Gmina Miasto Lubartów		8,3%	16,7%	50,0%	25,0%	0,0%	100,0%
Gmina Mełgiew		0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Nałęczów		0,0%	18,2%	45,5%	36,4%	0,0%	100,0%
Gmina Niedzwica Duża		15,8%	57,9%	5,3%	10,5%	10,5%	100,0%
Gmina Niemce		0,0%	26,1%	65,2%	8,7%	0,0%	100,0%
Gmina Piaski		0,0%	60,0%	20,0%	20,0%	0,0%	100,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	33,3%	50,0%	16,7%	0,0%	100,0%
Gmina Strzyżewice		11,1%	44,4%	11,1%	22,2%	11,1%	100,0%
Gmina Miejska Świdnik		9,1%	38,6%	34,1%	18,2%	0,0%	100,0%
Gmina Wólka		0,0%	35,7%	35,7%	28,6%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Kobiety oceniają swoją sytuację nieco gorzej niż mężczyźni. Wśród kobiet 7,5% uznało, że nie starcza im pieniędzy nawet na podstawowe potrzeby, zaś zaspokojenie większości potrzeb i możliwość odłożenia pieniędzy na większe wydatki zadeklarowało 14,2%. Wśród mężczyzn odsetki te wyniosły odpowiednio 3,6% i 23,2%.

Tabela 47. Stopień, w jakim środki posiadane przez respondenta zaspokajają jego potrzeby a wiek i płeć respondenta

		Pieniądzy nie starcza nawet na podstawowe potrzeby	Pieniądze pokrywają podstawowe potrzeby, lecz z innych wydatków muszę zrezygnować	Mogę sobie pozwolić na zaspokojenie większości potrzeb, lecz nie jestem w stanie więcej odłożyć	Mogę sobie pozwolić na zaspokojenie większości potrzeb oraz jestem w stanie odłożyć na większe wydatki	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	36	272	194	113	7	622
	%	5,8%	43,7%	31,2%	18,2%	1,1%	100,0%
Płeć	Kobieta	7,5%	46,0%	31,2%	14,2%	1,2%	100,0%
	Mężczyzna	3,6%	40,9%	31,2%	23,2%	1,1%	100,0%
Wiek	do 60 r.ż. włącznie	10,3%	51,7%	20,7%	13,8%	3,4%	100,0%
	61 lat i więcej	5,6%	43,3%	31,7%	18,4%	1,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Również osoby młodsze uznały swoją sytuację materialną za relatywnie gorszą niż starsze: odsetki wskazań na brak środków na podstawowe potrzeby wyniosły wśród osób przed 60 rokiem życia 10,3% badanych z tej kategorii i 5,6% z kategorii osób po 60 roku życia, zaś wskazania na możliwość odkładania na większe wydatki wyniosły odpowiednio 13,8% i 18,4%.

Osoby bez posiadanego orzeczenia o niepełnosprawności formułują lepsze (wyższe) oceny własnej sytuacji materialnej – tylko 3,2% badanych z tej kategorii uznało, że nie starcza im pieniędzy nawet na podstawowe potrzeby, podczas gdy wśród osób z orzeczeniem o niepełnosprawności było ich więcej, w tym w stopniu lekkim 4,2%, umiarkowanym – 11,3%, a znacznym – 13,2%. Można uznać, że im wyższy stopień niepełnosprawności, tym częściej osoba nie posiada wystarczających środków finansowych w stosunku do własnych potrzeb.

Tabela 48. Stopień, w jakim środki posiadane przez respondenta zaspokajają jego potrzeby a stopień niepełnosprawności

		Pieniądzy nie starcza nawet na podstawowe potrzeby	Pieniądze pokrywają podstawowe potrzeby, lecz z innych wydatków muszę zrezygnować	Mogę sobie pozwolić na zaspokojenie większości potrzeb, lecz nie jestem w stanie więcej odłożyć	Mogę sobie pozwolić na zaspokojenie większości potrzeb oraz jestem w stanie odłożyć na większe wydatki	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	36	272	194	113	7	622
	%	5,8%	43,7%	31,2%	18,2%	1,1%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	4,2%	40,6%	33,6%	21,0%	0,7%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	11,3%	48,1%	24,8%	13,5%	2,3%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	13,2%	71,1%	13,2%	2,6%	0,0%	100,0%
	Nie	3,2%	39,9%	35,1%	20,8%	1,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Sytuacja materialna osób starszych w mieście/gminie jako przesłanka do korzystania ze wsparcia instytucji pomocy społecznej

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych, czyli przedstawiciele instytucji pomocy społecznej oraz jednostek samorządu terytorialnego, w znacznym stopniu byli zgodni w kwestii oceny sytuacji materialnej osób starszych na terenie miasta lub gminy. Wskazywano, że świadczenia emerytalne znacznej części emerytów są tak niskie, że bez wsparcia pochodzącego z innych źródeł albo uniemożliwiają samodzielną egzystencję, albo pozwalają jedynie na zaspakajanie absolutnie podstawowych potrzeb. Skłania to emerytów do poszukiwania wsparcia instytucji pomocy społecznej.

Sytuacja osób starszych i z niepełnosprawnościami jest trudna, ze względu na to, że część z nich nie posiada żadnego stałego źródła utrzymania. Ww. osoby otrzymują z tutejszego ośrodka pomoc w formie zasiłku stałego, którego najwyższa kwota wynosi 701,00 zł miesięcznie. Pozostałe osoby pobierają świadczenia emerytalne lub rentowe, które kształtują się w kwocie około 1200,00 zł miesięcznie. [IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów]

Największym problemem gminy jest, mówiąc tu o sprawach społecznych, ubóstwo. I ta sytuacja utrzymuje się od kilku lat. Wtedy, kiedy składamy sprawozdanie dotyczące polityki społecznej gminy, ten problem jest zawsze na pierwszym miejscu i zawsze obecny [IDI_7_18.10.2019_JST_Jastków]

Tak. Tak. Jedną z przesłanek korzystania z instytucji pomocy społecznej jest sytuacja ekonomiczna osób starszych [DPS w Lublinie]

Mogę powiedzieć na podstawie tych osób, które przychodzą do nas w ramach Klubu Seniora. To jest tak, że jest im tak minimum wystarczające. Większość z nich ma tam powyżej tysiąca, czy 1500 złotych ta emerytura. Jeżeli mieszkają sami, to jest im bardzo trudno. Dlatego chętnie korzystają u nas z tych zajęć, ponieważ mają posiłek ciepły. [IDI_15_21.10.2019_DPS_Kielczewice]

Przedstawiciele instytucji położonych w gminach wiejskich często wskazują na problem wysokości emerytur wypłacanych rolnikom. W okresie ich aktywności zawodowej osoby te były obciążone niższymi składkami odprowadzanymi na rzecz systemu ubezpieczeń społecznych – w ich wypadku: Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego – jednak konsekwencją tego stanu rzeczy są niższe świadczenia, jakie są im wypłacane po uzyskaniu uprawnień emerytalnych.

No z tej racji, że to jest gmina typowo rolnicza, więc te osoby są w sumie o niskich dochodach, bo wiadomo, emerytury rolnicze są też niskie. No to jest w granicach tysiąca, tysiąca dwustu złotych. W tych granicach. Nawet i niższe są. [IDI_25_23.10.2019_JST_Spiczyn]

Jest to gmina wiejska, no to [zastanowienie] każdy ma... w większości osób ma tą rolniczą emeryturę. [IDI_27_23.10.2019_JST_Niemce]

W gminie wiejskiej, gdzie większość osób, tych, które teraz pobierają te renty czy emerytury, pracowała tak naprawdę w rolnictwie. Więc składki były KRUS-owskie i większość ma minimalne świadczenia. [IDI_30_23.10.2019_OPS_Gmina_Lubartów]

Gmina Piaski jest gminą typowo rolniczą, w związku z tym większość mieszkańców jest ubezpieczonych w (...) Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (...), a później to się przekłada (...) na emerytury, które są zwykle niskie. (...) Podobna sytuacja dotyczy osób niepełnosprawnych. Na terenie gminy mało jest zakładów produkcyjnych czy innych miejsc pracy, które byłyby skłonne zatrudniać takie osoby, w związku z tym zwykle utrzymują się one z jakiejś tam renty lub właśnie pomocy miejskiego ośrodka pomocy społecznej. [IDI_34_24.10.2019_JST_Piaski_czesc_1]

Sytuacja ekonomiczna osób, które posiadają uprawnienia do świadczeń najczęściej z KRUS-u, jest zła, ze względu na to, że są to najniższe świadczenia, które może wypłacać KRUS. Jeżeli chodzi o świadczenia z ZUS-u, one są znacznie większe, natomiast niestety nie zabezpieczają w pełni potrzeb tych osób, a szczególnie osób samotnie gospodarujących. [IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn]

W zależności od tego, kto z jakiego rodzaju ma świadczenie. Bo jeżeli ktoś jest na świadczeniu, jest mieszkańcem gminy, a pracował np. w górnictwie, to świadczenie może takie być w miarę wystarczające. Jednakże większość osób jest z rolnictwa i tu jest już problem. [IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew]

Bardzo niski poziom świadczeń emerytalnych skutkuje trudnościami w zaspokojeniu nawet tak podstawowych potrzeb, jak zakup węgla lub drewna na opał czy leków.

Myślę, że sytuacja osób starszych finansowa jest raczej bardzo trudna. Że te świadczenia są rzędu tysiąca trzystu złotych na osobę. Jeżeli trzeba opłacić mieszkanie, wykupić leki, korzystać z jakiejś tam pomocy, zrobić zakupy, że to są niewystarczające pieniądze, żeby normalnie funkcjonować. (...) Najczęściej zwracają się do Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w formie prośby o dofinansowanie mieszkań. Opłaty za mieszkania bądź otrzymanie usług opiekuńczych na przykład w miejscu. Czasami jest to wyżywienie czy węgiel. [IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin]

Zdarzają się sytuację, w których osoby pobierające świadczenia emerytalno – rentowe zgłaszają się po pomoc do tutejszego Ośrodka, gdyż posiadane zasoby finansowe nie pozwalają na zabezpieczenie, nawet podstawowych potrzeb. Dzieje się tak głównie wówczas, gdy pojawią się dodatkowe wydatki, a sytuacja materialna staje się naprawdę ciężka. Przyznawana jest wtedy jednorazowa pomoc w formie specjalnego zasiłku celowego, głównie z przeznaczeniem na zakup opału, leków, ubrania itp. [IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów]

W stosunku do niezbędnych nakładów na wydatki życiowe, tak, to są za niskie dochody. Na pewno. Szczególnie w sytuacjach, kiedy dochodzą do zwykłych jeszcze lekarstwa, lekarze, konieczność rehabilitacji, zaopatrzenia w rozmaite środki pomocnicze i ewentualnie sprzęt na przykład rehabilitacyjno-ortopedyczny, tak te dochody są zbyt niskie. [IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin]

Opał. Na opał na zimę. Najbardziej trzeba powiedzieć, i to tak mówię, bardzo biednie, wtedy, kiedy, wtedy palą, wtedy, kiedy jest to konieczne, to te trzy tony węgla idzie. A tona węgla przyzwoitszego kosztuje prawie 1000 złotych. Zatem z 1300 złotych, jeżeli osoba sama mieszka, koszty utrzymania bieżące, jeszcze jak są leki... a rzadko, bardzo rzadko się zdarza, żeby ktoś się nie leczył. [IDI_21_22.10.2019_OPS_Konopnica]

Wśród uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych został odnotowany tylko jeden głos zaprzeczający złej sytuacji materialnej osób starszych. W wypowiedzi tej akcentowane były natomiast takie problemy, jak samotność osób starszych oraz problemy wynikające z ich stanu zdrowia.

Materialna nie, samotność, stan zdrowia, to przede wszystkim. (...) Choroba. [IDI_18_21.10.2019_DPS_ul.Kalinowszczyzna_Lublin]

Wysokość świadczeń emerytalnych a szansa na niezależność ekonomiczną osób starszych

Niekiedy przedstawiciele instytucji publicznych podkreślają również, że w szczególnie trudnej sytuacji znajdują się osoby starsze mieszkające samotnie. Przy niskim poziomie świadczeń emerytalnych samodzielne utrzymanie gospodarstwa domowego jest wyzwaniem, któremu nierzadko nie są w stanie sprostać. Stanowi to dla nich przesłankę do poszukiwania wsparcia placówek mogących zapewnić im opiekę.

Sytuacja jest bardzo trudna w przypadku osób samotnych. Ich dochody na poziomie 1000 czy 1200 zł, no niestety nie wystarczają na pokrycie podstawowych potrzeb. A osób samotnych w gminie mamy bardzo dużo. Mamy ponad 2 tys. osób powyżej 65 roku życia, czyli problem ogólnokrajowy, społeczeństwo się starzeje, coraz więcej osób, które będą potrzebować od nas dużo większej pomocy niż nawet sobie na dzień dzisiejszy wyobrażamy. [IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow]

Najtrudniejszą sytuację mają osoby samotnie gospodarujące. Jeżeli mają rodziny, te osoby najczęściej nie trafiają do systemu pomocy społecznej, bo są wspierane przez rodziny zależne, w zasadzie zobowiązane do alimentacji. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Przez część uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych formułowane są opinie, że preferowaną formą wsparcia dla osób starszych byłoby wsparcie zapewniane przez ich rodziny. Jednak nie zawsze uzyskiwanie takiego wsparcia jest możliwe. Niezbędnym komentarzem jest w tym kontekście stwierdzenie, że jeśli rodzina osoby starszej zapewnia jej pełne oparcie oraz zaspokojenie wszelkich potrzeb, to wówczas sytuacja tej osoby nie jest identyfikowana przez instytucje pomocy społecznej czy wszelkie inne podmioty pełniące pokrewne zadania.

No myślę, że nie, nie są samodzielne finansowo. Wymagają wsparcia. Idealnym modelem było wsparcie rodziny, czyli dzieci w przypadku osób starszych. Ale bardzo trudno jest z takim wsparciem rodziny. [IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik]

W większości przypadków nie można mówić o pełnej niezależności finansowej. Osoby starsze oczekują wsparcia przede wszystkim ze strony członków rodziny, a wsparcie instytucjonalne jest raczej formą konieczną, uruchamianą w przypadku braku możliwości pomocy ze strony bliskich. [IDI_24_22.10.2019_JST_Naleczow]

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych bardzo krytycznie odnosili się do sytuacji materialnej osób starszych i z niepełnosprawnościami. Poziom przeciętnych emerytur i rent ocenili jako bardzo niski.

wykluczeni i pozbawieni środków, które pozwalają normalnie żyć, chciałoby się powiedzieć funkcjonować. Jest to jałmużna, która pozwala trwać, nie pozwala umrzeć. FGI_Jastków

Również i w tym gronie uczestników wywiadów podkreślana była szczególnie trudna sytuacja osób samotnie prowadzących gospodarstwo domowe.

Znaczy ja myślę, że robi się największy ten, jeżeli ta osoba jest, zostaje sama. Bo dwie osoby starsze to jest inna zupełnie sprawa. Zawsze co się dzieje. Jeżeli zostaje sama, to naprawdę bardzo często znam przypadki, że jak to mówią, świat się wali pod kątem i nawet i tych pieniędzy. Bo to jest już i ten sam czynsz, to wszystko i przybywa i... FGI_Lublin

Kolejnym wątkiem, który przewijał się zarówno w wypowiedziach przedstawicieli instytucji publicznych, jak i uczestników zogniskowanych wywiadów grupowych był niski poziom emerytur przyznawanych rolnikom. Wyzwaniem dla samotnie żyjącego emeryta z taką emeryturą jest już samo pokrycie bieżących opłat i zaspokojenie podstawowych potrzeb.

Właśnie te emerytury rolnicze są bardzo skąpe i w przypadku, gdy jest dwie osoby, ewentualnie rodzina, no to jeszcze można się mieścić w granicach przyzwoitości, ale jak są osoby pojedyncze i w ogóle na wsi jest tego mnóstwo, to wie pan, opłacić wszystkie rachunki, to... i leki... FGI_Jablonna

Okoliczności, w jakich świadczenia emerytalne są na tyle niskie, że konieczne jest poszukiwanie również innego źródła utrzymania

Wśród przedstawicieli instytucji publicznych przeważa pogląd, że utrzymywanie aktywności zawodowej przez osoby będące już w wieku emerytalnym jest zjawiskiem rzadkim.

Nie, te osoby nie podejmują aktywności zawodowej. Najczęściej nie mają tutaj takich możliwości. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Bardzo trudno zaktywizować osoby po 60 roku życia. Generalnie korzystają z prac sezonowych, natomiast nie widzę tutaj jakiegoś większego zaangażowania czy chęci podjęcia zatrudnienia w innych działach gospodarki. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Znaczy nie dostrzegam jakby dużego zjawiska, jeżeli chodzi o osoby starsze. IDI_28_23.10.2019_JST_Lubartow

Osoby starsze potrzebujące dodatkowych środków finansowych niekiedy podejmują zatrudnienie, lecz – jak podkreślają uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych – na taki krok mogą zdecydować się osoby, których stan zdrowia pozwala na utrzymywanie aktywności zawodowej. Zatrudnienie w przypadku takich osób przyjmuje na ogół formę wykonywania zleceń.

To znaczy generalnie te osoby w większości nie są w stanie poszukiwać żadnych innych źródeł dochodu, z racji ograniczeń zdrowotnych po prostu. IDI_10_18.10.2019_DPS_ul.Dolinskiego_Lublin

Na pewno to tutaj stan zdrowia jest kluczowy. Jeśli to są osoby zdrowe i sprawne, to myślę, że jak najbardziej. Sami gdzieś tam zatrudniamy jakichś konserwatorów-emerytów, ogrodników-emerytów. Więc, faktycznie i na tą grupę się nastawiamy. IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik

Tak znam takie przypadki. Niekiedy starsi ludzie są zmuszeni szukać dodatkowych źródeł dochodu, ale najczęściej jest to praca o charakterze dorywczym, np. na umowy zlecenia. IDI_24_22.10.2019_JST_Naleczow

Na pewno w jakimś procencie tak. Tylko, że w Polsce starość wiąże się też z jakimś słabym zdrowiem i niepełnosprawnością bardzo często. Także wydaje mi się, że siedemdziesiąt procent jakby nie jest w stanie fizycznie podjąć się dodatkowej pracy. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Nie aktywizujemy, dlatego że w większości są to osoby w wieku poprodukcyjnym i nie ma takiej możliwości, żeby aktywizować (...). Jeżeli osoba jest w stanie, no to myślę, że sobie sama gdzieś tam znajdzie jakąś pracę dorywczą, na ile może pracować. IDI_13_21.10.2019_OPS_NiedzwicaDuza

Na pewno (brak środków finansowych), ale też i sprawność fizyczna, uniemożliwiająca podjęcie dodatkowego zatrudnienia. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

Mogą być takie okoliczności, jeżeli osoba jest w sprawnym stanie fizycznym na pewno podejmują prace dodatkowe, dorywcze. I też może być to kwestia prowadzenia działalności gospodarczej. IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Formy, w jakich jest zwykle podejmowana aktywność zawodowa, gdy świadczenia są zbyt niskie

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych wyszczególnili pewne spektrum prac, jakich podejmują się osoby w wieku emerytalnym utrzymujące aktywność zawodową. Kobiety-emerytki najczęściej podejmują się pracy w charakterze opiekunek, prac związanych ze sprzątaniem czy uprawą kwiatów na sprzedaż. Natomiast mężczyźni – jak zostało to wymienione w jednym z wyżej zaprezentowanych cytatów – podejmują się prac w charakterze konserwatora czy ogrodnika.

Sprzątanie domu, opieka nad osobami starszymi, niekiedy dziećmi. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

Po części znamy. Jeżeli chodzi o kobiety, są to osoby, które podejmują pracę, np. w formie świadczenia usług opiekuńczych. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

My zatrudniamy u siebie kilka osób, ale są to głównie opiekunowie w dowozie osób niepełnosprawnych. To są Panie właśnie w wieku nawet 70 lat. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Pomoc w opiece nad osobami, sąsiadkami na przykład chorymi, sąsiadami. IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

W przypadku młodych emerytów będzie to dodatkowe zatrudnienie, tak. (...) Natomiast mamy kilka młodych emerytek pielęgniarek, które dorabiają u nas. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Bardzo dużo ludzi od nas w związku z tym, że jesteśmy gminą graniczną z miastem, dużym miastem, sprząta po domach, jeżeli jest w stanie. Sprząta po domach, pilnuje osób takich, zależnych, pilnuje

dzieci, na godziny się wynajmują. Oczywiście w wielu wypadkach, w większości przypadków jest to nieformalna praca i to nie jest stała praca, w zależności od sytuacji. Ale ludzie podejmują taką działalność. IDI_21_22.10.2019_OPS_Konopnica

Są takie przypadki, obserwujemy osoby, które na przykład uprawiają kwiatki w przydomowych ogródkach czy ogródkach działkowych i potem te kwiatki sprzedają gdzieś przy cmentarzu czy na targu, jak kwiaty cięte, również z roślinami doniczkowymi podobnie. Są też przypadki takich, że panie bardzo często wykonują jakieś sprawy związane z rękodziełem, typu bombki, też to sprzedają. IDI_28_23.10.2019_JST_Lubartow

Stopień, w jakim osoby z niepełnosprawnościami są niezależne ekonomicznie

Możliwość wypracowania niezależności ekonomicznej przez osoby z niepełnosprawnościami jest zdaniem uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych przede wszystkim uwarunkowana rodzajem i stopniem niepełnosprawności danej osoby. W pewnych przypadkach jest to zatem stan łatwy do wypracowania, lecz w innych przypadkach zapewnienie sobie niezależności ekonomicznej przez osobę z niepełnosprawnością jest niemożliwe.

Nie, nie. To też w zależności od rodzaju niepełnosprawności. IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

Sadzę, że w większości przypadków nie są niezależne ekonomicznie. W nielicznych przypadkach tak. W większości nie. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych byli zdania, że również większość osób z niepełnosprawnościami otrzymuje tak niskie świadczenia w formie rent, że konieczne jest zapewnianie im wsparcia ze strony innych członków rodziny lub uzyskiwanie pomocy finansowej z innych źródeł.

ja już powiedziałam, że te osoby, które są niepełnosprawne, bo widzę, i w domu mam córkę niepełnosprawną, to ja muszę sama pomagać, także ja mam po prostu, to jest, no nie da się nawet opowiedzieć, że człowiek ze swojego musi rezygnować czasami na pomoc FGI_Jastków

Wysokość rent dla osób z niepełnosprawnościami a ich niezależność ekonomiczna

Zdaniem przedstawicieli instytucji publicznych osoby z niepełnosprawnościami otrzymują na ogół świadczenia w formie rent o tak niskiej wysokości, że na ich bazie nie jest możliwe uzyskanie niezależności ekonomicznej. Podkreśla się również w tym kontekście, że poza ponoszeniem takich samych wydatków, jakie ponosi każda osoba, osoby z niepełnosprawnościami są obciążone dodatkowymi wydatkami związanymi z ich szczególnymi potrzebami w zakresie usług medycznych czy rehabilitacyjnych.

Nie, sądzę, że nie, ze względu na to, że jeżeli już mówimy o osobach niepełnosprawnych, to wiadomo, że wydatki na różnego rodzaju lekarstwa, znacznie obciążają budżet takiej osoby domowej i one najczęściej popadają w zadłużenia te osoby. Nawet dochodzi do takich sytuacji, że po prostu biorą gdzieś sobie w znajomej aptece na tak zwany zeszyt, bo mogą takie zaistnieć sytuacje, obciążenia zakupem lekarstw różnego rodzaju powodują na pewno braki w dochodach domowych. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Mówimy tutaj o rentach w wysokości 1000,00 zł miesięcznie, o tych najniższych... 935,00 zł miesięcznie. Nie są one wystarczające. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Absolutnie nie, nie są wystarczające, jeżeli to są dochody wynoszące, oscylujące wokół 1000 złotych no to jasne, że nie. IDI_9_18.10.2019_DPS_ul.Ametystowa_Lublin

Myślę, że w domu taka osoba z renty socjalnej raczej by chyba nie dała rady się prawda, wyżywić i zabezpieczyć te warunki bytowania. Jednak w takiej placówce, zapewniamy tak jak już powiedziałam na wstępie, całodobową opiekę, wyżywienie, pranie, obsługa medyczna, obsługa Pań pokojowych. IDI_12_DPS_ul.Kosmonautow_Lublin

Nie, no to oczywiście nie. No bo wiadomo, że te osoby wymagają większych, jak to mówię, nakładów na to leczenie. I tak dalej. Na, na... Zresztą w środowisku wiejskim jest taka sytuacja, że osoby te mimo posiadania niepełnosprawności nie ujawniają tego. Po prostu uważają, że to jest po prostu taki los, czy takie przeznaczenie. I godzą się z tym po prostu. IDI_25_23.10.2019_JST_Spiczyn

Nie, uważam, że nie, myślę, że to jest tendencja ogólnokrajowa, to, że te świadczenia nie są wystarczające. IDI_29_23.10.2019_JST_Gmina_Lubartow

Wysokość świadczeń, która stawia osoby z niepełnosprawnościami wobec konieczności utrzymywania aktywności zarobkowej

Wśród uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych przeważało stanowisko, że osoby z niepełnosprawnościami nie utrzymują aktywności zawodowej. Jeśli można odnotować takie przypadki, to stanowią one mniejszość lub wręcz wyjątki od panującej reguły.

Właściwie, wśród moich podopiecznych, jest jeden pan, który podejmuje pracę. (...) I jest osoba z niepełnosprawnością, pobiera rentę. Podejmuje pracę, z uwagi na to, że brakuje mu środków do życia, a chciałby poprawić swoją sytuację zdrowotną, mieszkaniową. To są pojedyncze przypadki. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

I tak jak obserwuję na przestrzeni lat pracy tutaj w urzędzie, to jest tak większa otwartość na potrzeby osób niepełnosprawnych w kontekście rynku pracy. (...) W urzędzie u nas zatrudnione są dwie takie osoby niepełnosprawne. Jedna jest na wózku, która ma trudności z poruszaniem. Ale gdzieś tam obserwuję, że nie... ta bariera jest coraz mniejsza. IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik

Myślę, że są. Pojedyncze przypadki znamy. IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Nie, nie znam takich przypadków IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Wydaje mi się, że te osoby, które mają powiedzmy lekki stopień niepełnosprawności, to gdzieś tam chwytają się tych prac dorywczych, ale nic tak na umowę raczej. A te osoby ze znacznym czy z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, no to raczej nie podejmują żadnych aktywności zawodowych IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Bo my też nie wiemy, pewnie jest gros ludzi z niepełnosprawnością, o których my nie mamy wiedzy, a jakoś tam sobie radzi i może faktycznie podejmuje tą pracę, prawda? Dlatego się do nas nie zgłaszają IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Wśród przedstawicieli instytucji publicznych pojawił się głos, że główną motywacją do podjęcia aktywności zarobkowej przez osoby z niepełnosprawnościami w wielu przypadkach bywa ich potrzeba opuszczenia domu oraz wejścia w nowe środowisko społeczne.

Tutaj, no też wydaje mi się, że jest taki problem rynku pracy dla takich osób. Po prostu kwestia miejsc pracy i zatrudnienia. Że niewiele jakby firm ma ofertę dla osób niepełnosprawnych. Pomimo że część z nich na pewno chętnie by podjęła się jakiejś pracy zarobkowej, chociażby dlatego, żeby wyjść z domu. Niekoniecznie ze względów ekonomicznych. Ale ze względów bardziej społecznych, żeby wyjść z domu. I po prostu jakby wejść w środowisko ludzi tak zwanych normalnych. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Niska popularność podejmowania pracy przez osoby z niepełnosprawnościami była tłumaczona w oparciu o przypuszczenie, że część tych osób obawia się, że po podjęciu pracy zostanie im odebrana renta lub jej część.

natomiast, jeżeli chodzi o osoby z niepełnosprawnościami, tutaj problem jest taki, że osoby te nie mają aż tyle wiedzy na temat tego, że mogą podjąć pracę zarobkową, mając np. orzeczenie czy rentę. Bo zgodnie z prawem mogą, i mogą dorobić do jakiegoś tam [zastanowienie] pułapu. Natomiast cały czas istnieje takie przeświadczenie, że jak zaczną pracę, to im rentę zabiorą IDI_23_22.10.2019_JST_Jablonna

W ocenie uczestników zogniskowanych wywiadów grupowych szansa na podejmowanie pracy przez osoby z niepełnosprawnościami wynika przede wszystkim ze stopnia i rodzaju niepełnosprawności, a następnie od dostępności pracy, którą można by powierzyć osobie z niepełnosprawnościami.

Mam w rodzinie właśnie siostrzeńca, który jest... ma schizofrenię, więc on jedna praca, druga, po prostu nie, bo ludzie się na niego patrzą, nie chce, no po prostu nie chce. FGI_Lublin

No to zależy od warunków też zdrowotnych, od możliwości takich, bo tu osoby takie mają mnóstwo ograniczeń, więc tutaj też to w jakiś sposób ogranicza takie możliwości zatrudnienia. FGI_Lublin

To też zależy od jednostki chorobowej. FGI_Lublin

Profesji, którą ewentualnie może niepełnosprawny podjąć, bo w wielu dziedzinach nie może. Więc od wielu czynników. FGI_Lublin

Okoliczności, w jakich osoby z niepełnosprawnościami decydują się na zabieganie o świadczenia pomocy społecznej

Podobnie jak miało to miejsce w przypadku osób starszych, powodem korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami z dodatkowych świadczeń pomocy społecznej jest uzyskanie środków na zwiększone wydatki: w przywołanym przykładzie jest to zabezpieczenie opału na zimę.

Większość z tych osób korzysta z pomocy. Są to, tak jak mówię, albo zasiłki celowe, albo pomoc doraźna. Głównie jest to zabezpieczenie opału na zimę. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Inna wypowiedź sugeruje, że wśród osób z niepełnosprawnościami można zaobserwować skłonność do przedkładania korzystania ze świadczeń pomocy społecznej nad utrzymywanie aktywności zarobkowej.

No myślę, że też korzystają, powiedzmy, z jakichś tam rent socjalnych. Takiego typu wsparcia. No chociaż często mogliby jakby na swoje życie godziwie zarobić. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Stopień, w jakim sytuacja osób starszych i z niepełnosprawnościami stanowi wyzwanie dla miejskiego/gminnego systemu pomocy społecznej

W wypowiedziach przedstawicieli ośrodków pomocy społecznej pojawiają się odniesienia do wdrażania opieki wytchnieniowej, czyli usługi społecznej, która ma za zadanie odciążenie stałych opiekunów osób z niepełnosprawnościami, starszych lub chorych, przede wszystkim członków ich rodzin.

Poczyniliśmy kroki, żeby pomóc tym osobom niepełnosprawnym i od pierwszego sierpnia gmina przystąpiła do tak zwanej opieki wytchnieniowej, gdzie w zamian za sprawowanie opieki nad niepełnosprawnym członkiem rodziny, osoba otrzymała taką pomoc w formie opieki zastępczej. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Uwarunkowania związane z funkcjonowaniem osób starszych i z niepełnosprawnościami jako szczególne wyzwanie dla systemu polityki społecznej miasta/gminy

Mianem największego wyzwania dla lokalnego systemu pomocy społecznej jeden z rozmówców określił ogólnie sytuację osób wymagających stałej opieki, lecz koniecznym do poczynienia w tym kontekście zastrzeżeniem byłoby stwierdzenie, że osoby takie to nie tylko seniorzy czy osoby z niepełnosprawnościami, lecz również osoby chore mieszczące się poza tymi dwoma zbiorowościami potencjalnych klientów pomocy społecznej.

Najtrudniejsza jest sytuacja osób, które wymagają opieki na co dzień. Nie zawsze są to osoby starsze czy niepełnosprawne. Często, to osoby długotrwale chore, którym niezbędna jest pomoc w codziennych obowiązkach. I tu pojawia się dla nas wyzwanie, związane z brakiem osób do

zatrudnienia, tj. do świadczenia pomocy w formie usług opiekuńczych.
IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych podkreślali, że mając na uwadze obserwowane trendy demograficzne, wyzwanie związane zapewnieniem opieki osobom starszym będzie nabierało coraz większego znaczenia. Poza procesami obserwowanymi w krajach zamożniejszych od Polski w Polsce dodatkowy problem ten będzie spotęgowany z uwagi na przewidywany niski poziom emerytur dużej części osób, które będą w kolejnych dekadach osiągały wiek emerytalny.

W dużym stopniu stanowi to wyzwanie w kwestii świadczenia usług opiekuńczych, ponieważ jest tendencja wzrostowa osób, które wymagają wsparcia w tym zakresie.
IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartów

Jest wyzwaniem (...) jesteśmy społeczeństwem, które starzeje się. To, że teraz jest jakiś tam progres w ilości urodzeń, ale to dopiero zaszkutkuje za wiele lat (...) A teraz obserwujemy, że mamy dużą część społeczeństwa starszego. Żyjemy też poza tym dłużej. (...) Jest to dla nas ogromne wyzwanie, które może jeszcze nie do końca doceniane. IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik

W obecnym czasie coraz większe. IDI_30_23.10.2019_OPS_Gmina_Lubartów

Coraz częściej, coraz więcej osób jest właśnie osób starszych, niepełnosprawnych. (...) Coraz więcej usług opiekuńczych, coraz więcej mamy osób kierowanych do Zakładów Opiekuńczo-Lecznicznych, do domów pomocy. IDI_17_21.10.2019_OPS_Piaski

Ogólnie nasze... nasz kraj jest mało przygotowany na to, żeby faktycznie podolać temu wyzwaniu. Żeby przygotować takie rozwiązania, które umożliwią zaopiekowanie się osobami starszymi, bo jak wiadomo demografia zmierza w tym kierunku, że za 20 lat zacznie się już tak jakby, prawda, fala tych osób starszych, którym trzeba będzie zapewnić opiekę, którym trzeba zapewnić będzie możliwości jakby też utrzymania się, a przy niskich świadczeniach emerytalnych, które się szykują niebawem, właściwie to już się... weszliśmy w ten, prawda, w tą fazę, kiedy te świadczenia są coraz niższe, to ja myślę, że to będzie jednym z głównych problemów, które będą stały przed państwem naszym i przed samorządami jednocześnie. IDI_9_18.10.2019_DPS_ul.Ametystowa_Lublin

Wszystkie statystyki krzyczą, że tych osób starszych przybywa z roku na rok. Nasza gmina też nie jest jakimś tam wyjątkiem. Tych osób procentowo mamy coraz więcej. A więc, wyzwanie dla wszystkich służb. (...) Bo trzeba w jakiś tam sposób zagospodarować. Z jednej strony zabezpieczyć możliwość finansowania DPS-ów, zapewnienia usług opiekuńczych różnego rodzaju. Ale też zagospodarowania czasu wolnego, też umożliwienia, jakichś miejsc dostosowania do korzystania z kultury, do korzystania z rekreacji, sportu i tak dalej. IDI_30_23.10.2019_OPS_Gmina_Lubartów

W odniesieniu do osób z niepełnosprawnościami jeden z uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych podkreślił, że wyzwaniem dla systemu pomocy społecznej jest przede wszystkim ich aktywizacja – by osoba taka możliwie samodzielnie funkcjonowała w społeczności lokalnej.

Myślę, że chyba duże wyzwanie dla gminy Lublin i dla Miejskiego Ośrodka Pomocy rodzinie. Jeżeli taka osoba trafia tutaj do nas, do instytucji, to chyba nie są już takie podejmowane działania, żeby skłonić te osoby do takiej aktywności zawodowej, prawda. Żeby się osoba usamodzielniała w swoim środowisku i żeby podjęła pracę i funkcjonowała w swojej społeczności lokalnej.
IDI_12_DPS_ul.Kosmonautów_Lublin

Odrębnym problemem, występującym niezależnie od samych trendów demograficznych, jest kwestia pozostawiania starszych osób bez opieki przez ich młodszych członków rodziny, którzy decydują się na wyjazdy zarobkowe do innych części kraju lub poza granice Polski.

Jest to istotne wyzwanie, związane z przede wszystkim migracją zarobkową osób tych młodszych, czyli tych w wieku produkcyjnym. IDI_34_24.10.2019_JST_Piaski_czesc_1

Wyzwaniem dla miast i gmin LOF jest zapewnienie wszelkiego rodzaju usług wspomagających osoby starsze i z niepełnosprawnościami, na przykład usługi asystenckie.

Osoby niepełnosprawne, często i osoby starsze wymagają tych dodatkowych świadczeń typu asystent wspomagający czy pomoc dochodząca. To się wiąże też z kosztami, także, jeżeli o to chodzi, to jest wyzwaniem. Jest to monitorowane, opracowane są specjalne programy, polityki w tym zakresie i środki są na to przeznaczane. Jednakże te środki zawsze są jednak niewystarczające. IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

(...) w którymś momencie się okaże, że tego człowieka nie da się już zawieźć na zajęcia, tylko trzeba będzie człowiek... kogoś postać do niego, albo umieścić w jakimś domu pomocy (...) I to rośnie, liczba tych osób, które będą potrzebowały takiej pomocy, będzie z roku na rok coraz większa. IDI_15_21.10.2019_DPS_Kielczewice

Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnościami również jest wymieniana jako poważne wyzwania dla systemu polityki społecznej z uwagi na fakt, że dla lokalnych pracodawców zatrudnienie pracownika z niepełnosprawnością pociągałoby za sobą konieczność dostosowania miejsca pracy do szczególnych potrzeb takiej osoby.

Dużą rolę w aktywizacji osób z niepełnosprawnością ogrywają instytucje pomocy społecznej. To one często inicjują działania w celu zwiększenia ich kompetencji zawodowych. Niestety, nie bez przyczyny ludzi z niepełnosprawnością wciąż określa się jako grupę de faworyzowaną na rynku pracy. Myślę, że znaczenie ma tutaj również wsparcie dla pracodawców, ponieważ zatrudnienie takiej osoby wiąże się z dodatkowymi procedurami i koniecznością dostosowania miejsca pracy do potrzeb osoby z pewnymi ograniczeniami. IDI_24_22.10.2019_JST_Naleczow

Obowiązujące regulacje i procedury przyznawania pomocy społecznej w kontekście uwzględnienia potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami

Dokonując oceny obowiązujących regulacji i procedur przyznawania pomocy społecznej uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych poświęcili wiele uwagi kwestii progu dochodów, jaki nie może zostać przekroczony, by możliwe było przyznanie danej osobie świadczeń pomocy społecznej.

Regulacje prawne nie są dla mnie przyjazne osobom z niepełnosprawnością i osobom starszym. Ze względu na to, że kryterium dochodowe, które jest przewidziane w systemie pomocy społecznej to jest 528 zł na osobę w rodzinie i 701 na osobę samotnie gospodarującą. Najczęściej te osoby przekraczają to kryterium dochodowe, więc z automatu są wycięte jakby z systemu pomocy społecznej. Zupełnie inne są kryteria w świadczeniach rodzinnych, ale to są z kolei innego typu zabezpieczenia. Tam najczęściej te osoby mogą skorzystać, najczęściej korzystają, owszem, z zasiłków pielęgnacyjnych. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Większość tych osób pobiera świadczenia emerytalne i rentowe. Kwota tych świadczeń przekracza kryterium dochodowe i nie pozwala zakwalifikować do świadczeń pomocy społecznej. Pozostaje jedynie specjalny zasiłek celowy. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

Czy odpowiednie? One są już takie same od wielu lat mi się wydaje (...) No kryterium na osobę samotną na przykład jest 701, jeżeli osoba samotna starsza mieszka sama, no rzadko ma tą taką niską do 701 (...) Ale to już przekracza to kryterium i ten ośrodek pomocy społecznej może przyznać pomoc, a jeżeli nie ma środków do dyspozycji to nie musi, tak. I są to znikome środki. IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc1

Nie do końca. Ponieważ u nas, w ustawie o pomocy społecznej są pewne kryteria, prawda. I przekroczenie tych kryteriów z automatu już, no odrzuca te osoby do możliwości skorzystania z pomocy. IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Problem ten jest składową zagadnienia o wyższym poziomie ogólności: biurokratyzacji. Mając na uwadze przesadną biurokratyzację, formułowany jest postulat uproszczenia stosowanych procedur.

Obserwowaną sytuację uczestnicy wywiadów komentują koniecznością przestrzegania procedur, które zostały wyznaczone ustawowo. W zakresie kompetencji reprezentowanych przez nich instytucji nie leży kształtowanie tych procedur i regulacji.

Na pewno jest to zmartwieniem każdego urzędu i każdego obywatela, ta potworna biurokracja. Więc ja bym o już nie mnożyła, raczej upraszczała, bo to, na co większość osób narzeka, to mnóstwo dokumentów, które trzeba złożyć przy ubieganiu się o jakąkolwiek pomoc. Więc tutaj uproszczenie na tyle, na ile się da. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Te procedury zwykle określone są przepisami prawa, którego my nie stanowimy, jako gmina, a jesteśmy zobowiązani go (...) przestrzegać (...) Państwo ma (...) taką zasadę, że oszczędza swoje pieniądze publiczne, znaczy w ten sposób pilnuje ich prawidłowego wydawania, co znowu powoduje, że osoby ubiegające się o jakieś świadczenia socjalne muszą przedstawić zaświadczenie o tym, o śmym, o owym. I my nie (...) możemy tych procedur w jakiś sposób rozluźnić, bo one są narzucone przez ustawę. IDI_34_24.10.2019_JST_Piaski_czesc_2

Ale wydaje mi się, że w tej chwili nie są to też takie bardzo sztywne zasady przyznawania pomocy. Że też uwzględnianie są w systemie tak jakby indywidulane przypadki osób, które znajdują się w konkretnej sytuacji. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Czas oczekiwania na miejsce w DPS/ŚDS

Przedstawiciele większości jednostek samorządowych LOF oceniają czas oczekiwania na uzyskanie miejsca w domu pomocy społecznej jako krótki. Ważne w tym kontekście jest również to, że przedstawiciele gminnych instytucji wskazują na możliwość umieszczania osób wymagających opieki w placówkach położonych poza terenem gminy.

Czas oczekiwania nie jest długi. My akurat robimy wszystko, żeby ten czas niekoniecznie był przewidziany kodeksem postępowania administracyjnego, czyli 30 dni, tylko, jeżeli jest taka możliwość, to przyznajemy świadczenie w krótszym terminie i stosujemy art. 130 § 4, czyli nie czekamy na uprawomocnienie się decyzji, tylko dokonujemy wypłaty świadczenia, żeby nie przedłużać. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

U nas taki problem nie występuje, choć na terenie gminy nie ma domu pomocy społecznej. Współpracujemy z pobliskimi placówkami, choć nie tylko. Jeżeli zgłasza się osoba, która spełnia warunki wymagane ustawowo i chce być umieszczona w dps, nie występują przeszkody. Obecnie nie ma listy oczekujących. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Jednak część rozmówców doprecyzowuje, że ogólna ocena nie daje pełnego obrazu w aspekcie dostępności miejsc w domach pomocy społecznej. Pierwszą z kwestii, z których wynika różna dostępność miejsc, jest rodzaj niepełnosprawności czy – szerzej – podstawy do umieszczenia w domu pomocy społecznej. O ile w przypadku osób z niepełnosprawnościami miejsca w wyspecjalizowanych placówkach są dostępne dla kolejnych zgłaszających się osób, to placówki świadczące usługi na rzecz osób starszych są przepełnione. Druga kwestia dotyczy sektora, w obrębie którego działają placówki. Skorzystanie z usług publicznego domu pomocy społecznej wiąże się bowiem z bardzo długim oczekiwaniem. Problem ten nie występuje w przypadku placówek prywatnych, lecz korzystanie z oferowanych przez nie usług jest zbyt kosztowne.

My w tej chwili mamy dwa wolne miejsca (...), ponieważ my mamy specyfikę domu, bo to jest dom dla niepełnosprawnych intelektualnie. (...) Ale wiem, że w domach pomocy dla osób starszych, brakuje miejsc IDI_15_21.10.2019_DPS_Kielczewice

W skali województwa rozmaite. Czas oczekiwania uzależniony jest od bardzo przykrych spraw. Mianowicie od tego, jak zwalniają się miejsca w domach pomocy społecznej. I to również uzależnione jest od profilu domu, ponieważ są domy dla kobiet, mężczyzn, dorosłych, dzieci, osób starszych,

przewlekłe somatycznie chorych, osób chorujących psychicznie, prawda. Zależnie od profilów czas jest różni. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

W odniesieniu do placówek lubelskich, w szczególności zapewniających stałą opiekę osobom starszym, podkreśla się, że liczba miejsc w stosunku do zapotrzebowania jest zdecydowanie niewystarczająca, co skutkuje bardzo długim czasem oczekiwania na umieszczenie osoby w którejś z tych placówek. Jedna z takich wypowiedzi została uzupełniona o ważny element: świadomość utrzymywania się na przestrzeni lat zbyt małej liczby miejsc w placówkach powoduje, że ich potencjalni podopieczni zgłaszają swoje zapotrzebowanie na tę usługę ze znacznym niekiedy wyprzedzeniem. Ten przejaw braku zaufania wobec systemu opieki dodatkowo pogłębia obserwowany problem niewspółmierności dostępnej infrastruktury względem istniejącego zapotrzebowania.

To zależy gdzie. (...) W Krzesimowie – może Pan jutro dać klienta. (...) W Lublinie parę lat. IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

Czasami te kolejki do domów są trochę sztuczne. Że ludzie jakby wyprzedzają czas. Że jeszcze starają się o przyjęcie do domu, składają podania i podejmują pewne czynności, w chwili, kiedy są, no jeszcze sobie radzą. Myśląc, że ten okres oczekiwania jest pięć, sześć lat. Natomiast jak nasz pracownik idzie na wywiad środowiskowy i mamy wolne miejsce, jesteśmy gotowi przyjąć to oni są jeszcze nie gotowi do przyjęcia do domu, bo są jeszcze sprawni i jakby przesuwają się w kolejce. Proszę o rok odroczenia, o na wiosnę IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

W przypadku domów w Lublinie możliwe jest przyjmowanie na bieżąco praktycznie w tej chwili. Oczywiście kolejka liczy zawsze kilkanaście, kilkadziesiąt osób. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

3.4. Sytuacja rodzinna respondentów

Badani przeważnie mają rodzinę i utrzymują z nią regularny kontakt – tak uznało 59,8% z nich. Na kontakt rzadki wskazało kolejne 20,9% badanych, zaś brak kontaktu wystąpił w przypadku 2,7% badanych. Niemal co 6. badana osoba (16,1%) nie posiada rodziny.

Utrzymywanie kontaktu z rodziną nie jest domeną wsi i gmin wiejskich. Na regularny kontakt z rodziną wskazywali głównie mieszkańcy gmin: Piaski (100%), Wólka (92,9%), Nałęczów (90,9%), Niedzwica Duża (84,2%) i Niemce (82,6%).

Tabela 49. Utrzymywanie kontaktu z rodziną przez respondentów wg miejsca zamieszkania

		Tak, posiadam rodzinę i utrzymuję z nią regularny kontakt	Tak, posiadam rodzinę, lecz utrzymuję z nią rzadki kontakt	Tak, posiadam rodzinę, lecz nie utrzymuję z nią kontaktu	Nie	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	372	130	17	100	3	622
	%	59,8%	20,9%	2,7%	16,1%	0,5%	100,0%
Miasto Lublin		57,4%	22,0%	3,5%	16,9%	0,3%	100,0%
Gmina Głusk		66,7%	16,7%	8,3%	8,3%	0,0%	100,0%
Gmina Jabłonna		55,6%	33,3%	0,0%	11,1%	0,0%	100,0%
Gmina Jastków		58,8%	17,6%	0,0%	23,5%	0,0%	100,0%
Gmina Konopnica		68,8%	31,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Lubartów		46,2%	23,1%	0,0%	30,8%	0,0%	100,0%
Gmina Miasto Lubartów		33,3%	41,7%	8,3%	16,7%	0,0%	100,0%
Gmina Mełgiew		83,3%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Nałęczów		90,9%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Niedzwica Duża		84,2%	0,0%	0,0%	5,3%	10,5%	100,0%
Gmina Niemce		82,6%	4,3%	0,0%	13,0%	0,0%	100,0%
Gmina Piaski		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Spiczyn		50,0%	16,7%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%
Gmina Strzyżewice		44,4%	11,1%	0,0%	44,4%	0,0%	100,0%
Gmina Miejska Świdnik		34,1%	34,1%	2,3%	29,5%	0,0%	100,0%
Gmina Wólka		92,9%	7,1%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Częściej na regularny kontakt z rodziną wskazywały kobiety (66,8%) niż mężczyźni (51,1%). Z kolei na brak rodziny wskazała co 8. kobieta (12,4%), ale co 5. mężczyzna (20,7%).

Częściej na brak rodziny wskazywały osoby przed 60 rokiem życia niż starsze (odpowiednio 24,1% i 15,7%), podczas gdy regularne kontakty z rodziną występowały właśnie u osób starszych (60,2% wobec 51,1%). Na takie wskazywały też znacznie częściej osoby bez orzeczenia o niepełnosprawności (65,3%) niż te, które posiadały takie orzeczenie (ok. 55%, niewielkie różnice w zależności od stopnia).

Z kolei stosunkowo najmniej osób nieposiadających rodziny wystąpiło wśród badanych z orzeczeniem o niepełnosprawności w stopniu znacznym (2,6% tych osób).

Tabela 50. Utrzymywanie kontaktu z rodziną przez respondentów a płeć, wiek i stopień niepełnosprawności respondentów

		Tak, posiadam rodzinę i utrzymuję z nią regularny kontakt	Tak, posiadam rodzinę, lecz utrzymuję z nią rzadki kontakt	Tak, posiadam rodzinę, lecz nie utrzymuję z nią kontaktu	Nie	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	372	130	17	100	3	622
	%	59,8%	20,9%	2,7%	16,1%	0,5%	100,0%
Płeć	Kobieta	66,8%	18,2%	2,0%	12,4%	0,6%	100,0%
	Mężczyzna	51,1%	24,3%	3,6%	20,7%	0,4%	100,0%
Wiek	do 60 włącznie	51,7%	20,7%	3,4%	24,1%	0,0%	100,0%
	61 lat i więcej	60,2%	20,9%	2,7%	15,7%	0,5%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności ?	Tak, w stopniu lekkim	55,9%	19,6%	2,1%	22,4%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	52,6%	24,8%	2,3%	18,0%	2,3%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	55,3%	34,2%	7,9%	2,6%	0,0%	100,0%
	Nie	65,3%	18,2%	2,6%	14,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Członkowie najbliższej rodziny badanych mieszkają przeważnie bardzo blisko, w tej samej miejscowości – taka sytuacja ma miejsce w 40,8% przypadków. 26,2% badanych ma rodzinę w tej samej gminie lub mieście, a kolejne 15,5% nieco dalej, lecz w obrębie tego samego województwa (lubelskiego). Poza województwem, ale w Polsce mieszka rodzina niemal co 10 osoby badanej (9,4%), zaś co 13. respondent (7,5%) wskazał, że członkowie jego rodziny mieszkają poza granicami Polski.

Najmniejszy odsetek badanych z rodziną zamieszkującą w tej samej miejscowości lub gminie wystąpił w gminach: Miejskiej Świdnik (12,9) oraz Miejskiej Lubartów (15,0%), największy – w gminie Wólka (64,3%).

Płeć respondentów nie różnicuje w sposób znaczący odpowiedzi na pytanie o miejsce zamieszkania członków rodziny. Biorąc pod uwagę wiek badanych możemy wskazać, że członkowie rodziny osób młodszych (przed 60 rokiem życia) stosunkowo częściej mieszkają daleko niż ma to miejsce w przypadku osób po 60 roku życia.

Członków rodzin zamieszkałych poza granicami Polski nie wskazują badani z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Tabela 51. Miejsce zamieszkania rodziny respondenta

		Bardzo blisko – w tej samej miejscowości lub dzielnicy	Dość blisko – w tej samej gminie lub mieście	Dalej, lecz w województwie lubelskim	Na terenie Polski, poza województwem lubelskim	Poza granicami Polski	Nie wiem	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	213	137	81	49	39	2	1	522
	%	40,8%	26,2%	15,5%	9,4%	7,5%	0,4%	0,2%	100,0%
Miasto Lublin		41,9%	29,4%	9,4%	9,7%	9,0%	0,3%	0,3%	100,0%
Gmina Głusk		45,5%	9,1%	18,2%	27,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Jabłonna		25,0%	12,5%	50,0%	0,0%	12,5%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Jastków		46,2%	38,5%	15,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Konopnica		43,8%	31,3%	12,5%	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Lubartów		44,4%	0,0%	22,2%	22,2%	11,1%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Miasto Lubartów		15,0%	20,0%	45,0%	10,0%	10,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Mełgiew		33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Nałęczów		36,4%	0,0%	0,0%	54,5%	9,1%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Niedrzwica Duża		50,0%	22,2%	16,7%	5,6%	5,6%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Niemce		40,0%	40,0%	15,0%	0,0%	5,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Piaski		70,0%	5,0%	20,0%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Spiczyn		50,0%	0,0%	25,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Strzyżewice		40,0%	20,0%	20,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Miejska Świdnik		12,9%	32,3%	38,7%	3,2%	9,7%	3,2%	0,0%	100,0%
Gmina Wólka		64,3%	14,3%	21,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 52. Miejsce zamieszkania rodziny respondenta a płeć, wiek i stopień niepełnosprawności

		Bardzo blisko – w tej samej miejscowości lub dzielnicy	Dość blisko – w tej samej gminie lub mieście	Dalej, lecz w województwie lubelskim	Na terenie Polski, poza województwem lubelskim	Poza granicami Polski	Nie wiem	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	213	137	81	49	39	2	1	522
	%	40,8%	26,2%	15,5%	9,4%	7,5%	0,4%	0,2%	100,0%
Płeć	Kobieta	41,6%	28,1%	11,9%	10,6%	7,6%	0,0%	0,3%	100,0%
	Mężczyzna	39,7%	23,7%	20,5%	7,8%	7,3%	0,9%	0,0%	100,0%
Wiek	do 60 włącznie	40,9%	4,5%	22,7%	18,2%	9,1%	4,5%	0,0%	100,0%
	61 lat i więcej	40,8%	27,2%	15,2%	9,0%	7,4%	0,2%	0,2%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	45,9%	26,1%	17,1%	4,5%	5,4%	0,9%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	35,8%	25,7%	14,7%	11,0%	11,9%	0,9%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	29,7%	27,0%	24,3%	18,9%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Nie	42,3%	26,4%	14,0%	9,4%	7,5%	0,0%	0,4%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Dla większości badanych rodzina stanowi pełne oparcie na wypadek wystąpienia jakichkolwiek trudności. Odpowiedzi takiej udzieliło ogółem 52,5% respondentów, przy czym częściej były to kobiety (57,1%) niż mężczyźni (46,1%). Zarówno wśród osób przed 60 rokiem życia, jak i tych, który wiek ten już przekroczyły, było to nieco ponad połowę (odpowiednio 54,5% i 52,4%). Znacznie bardziej o posiadania pełnego oparcia w rodzinie przekonane były osoby nieposiadające orzeczenia o niepełnosprawności. Odpowiedzi takiej udzieliło bowiem 60,4% z nich wobec 48,6% posiadających orzeczenie o lekkim stopniu niepełnosprawności, 42,2% - umiarkowanym oraz 37,8% - znacznym. Można zatem wnioskować, że niepełnosprawność jest czynnikiem, który powoduje, że członkowie rodziny albo nie chcą, albo nie są w stanie zapewnić pełnego oparcia, być może wskutek określonych potrzeb osób z niepełnosprawnościami (których zaspokojenie wymaga pomocy specjalistycznej). Wśród tych, którzy o posiadaniu pełnego oparcia w rodzinie byli przekonani najmniej, znalazły się osoby z całościowymi zaburzeniami rozwoju (66,7% z nich) oraz osoby niesłyszące lub słabosłyszące (53,6%).

Niespełna 10% badanych (9,4%) uznało, że rodzina nie stanowi dla nich oparcia na wypadek wystąpienia jakichś trudności. Były to częściej osoby młodsze niż starsze (27,6% badanych posiadających rodzinę spośród respondentów przed 60 rokiem życia w stosunku do 8,6% - po 60 roku życia), przede wszystkim o znacznym stopniu niepełnosprawności (18,9% wobec 13,8% - umiarkowanym, 6,3% - lekkim i 7,5% - bez orzeczenia o niepełnosprawności), zwłaszcza zaś takich, które mają niepełnosprawność intelektualną (25%), ale też – są niewidome lub słabowidzące (22,2%).

Tabela 53. Rodzina jako oparcie dla respondenta a wiek, płeć i niepełnosprawność

		Tak, zapewnia mi pełne oparcie	Tak, częściowo	Nie	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	274	191	49	8	522
	%	52,5%	36,6%	9,4%	1,5%	100,0%
Płeć	Kobieta	57,1%	33,7%	7,6%	1,7%	100,0%
	Mężczyzna	46,1%	40,6%	11,9%	1,4%	100,0%
Wiek	do 60 włącznie	54,5%	13,6%	27,3%	4,5%	100,0%
	61 lat i więcej	52,4%	37,6%	8,6%	1,4%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	48,6%	44,1%	6,3%	0,9%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	42,2%	42,2%	13,8%	1,8%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	37,8%	37,8%	18,9%	5,4%	100,0%
	Nie	60,4%	30,9%	7,5%	1,1%	100,0%
Rodzaj niepełnosprawności	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	42,1%	47,6%	8,5%	1,8%	100,0%
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	50,0%	27,8%	22,2%	0,0%	100,0%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	53,6%	28,6%	14,3%	3,6%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	37,5%	37,5%	25,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	50,0%	38,9%	11,1%	0,0%	100,0%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%

		Tak, zapewnia mi pełne oparcie	Tak, częściowo	Nie	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
	rozwoju					
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	16,7%	66,7%	0,0%	16,7%	100,0%
	Odpowiedź niejasna	50,0%	25,0%	25,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Interesująca jest zależność między wykształceniem a podzielanym przekonaniem o posiadaniu oparcia w rodzinie – im wyższe wykształcenie, tym częściej respondenci wskazywali, że takie oparcie w pełni mają.

Tabela 54. Rodzina jako oparcie dla respondenta a poziom wykształcenia

		Tak, zapewnia mi pełne oparcie	Tak, częściowo	Nie	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	274	191	49	8	522
	%	52,5%	36,6%	9,4%	1,5%	100,0%
Podstawowe		38,5%	44,9%	12,8%	3,8%	100,0%
Gimnazjalne		0,0%	75,0%	25,0%	0,0%	100,0%
Zasadnicze zawodowe		41,7%	47,2%	10,2%	0,8%	100,0%
Średnie		57,2%	32,5%	9,3%	1,0%	100,0%
Pomaturalne		54,5%	40,9%	4,5%	0,0%	100,0%
Wyższe		71,7%	20,7%	6,5%	1,1%	100,0%
Odmowa odpowiedzi		40,0%	40,0%	0,0%	20,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Wśród posiadających rodziny i mogących oczekiwać wsparcia – pełnego lub częściowego – ze strony tych rodzin, połowa badanych uznała, że może na nie liczyć zazwyczaj. Dla 43% jest ono możliwe do uzyskania zawsze, a niespełna 7% wskazało, że pomoc jest im udzielana bardzo rzadko. Odsetki wskazań w przypadku kobiet i mężczyzn oraz poszczególnych kategorii wiekowych były zbliżone, z jednym wyjątkiem – o bardzo rzadko udzielanym wsparciu rodziny mówili tylko respondenci powyżej 60 roku życia (6,9%).

Relatywnie trudniej swoją sytuację postrzegali osoby posiadające orzeczenie o niepełnosprawności (tutaj także wystąpiła zależność, że im wyższy stopień niepełnosprawności, tym pomoc rodziny jest rzadsza, co może być powodowane m.in. koniecznością uzyskania wsparcia specjalistycznego, którego rodzina nie jest w stanie zapewnić). Osoby z niepełnosprawnością w stopniu znacznym w 17,9% przypadków uznały, że pomoc ze strony rodziny jest im udzielana bardzo rzadko, podczas gdy respondenci nielegitymujący się orzeczeniem o niepełnosprawności uznali tak jedynie w 4,5% przypadków. Jest to przede wszystkim problem osób niewidomych lub słabowidzących (21,4%) oraz – z zaburzeniami psychicznymi (20%).

Tabela 55. Częstotliwość wsparcia ze strony rodziny respondenta

		Zawsze mnie wspierają	Zazwyczaj mogę liczyć na ich pomoc	Pomoc udzielana jest mi bardzo rzadko	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	200	233	31	1	465
	%	43,0%	50,1%	6,7%	0,2%	100,0%
Płeć	Kobieta	45,1%	48,0%	6,5%	0,4%	100,0%
	Mężczyzna	40,0%	53,2%	6,8%	0,0%	100,0%

		Zawsze mniej wspierają	Zazwyczaj mogę liczyć na ich pomoc	Pomoc udzielana jest mi bardzo rzadko	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Wiek	do 60 włącznie	46,7%	53,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	61 lat i więcej	42,9%	50,0%	6,9%	0,2%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	37,9%	56,3%	5,8%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	38,0%	52,2%	9,8%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	28,6%	53,6%	17,9%	0,0%	100,0%
	Nie	48,8%	46,3%	4,5%	0,4%	100,0%
Rodzaj niepełnosprawności	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	31,3%	62,6%	6,1%	0,0%	100,0%
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	57,1%	21,4%	21,4%	0,0%	100,0%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	47,8%	34,8%	17,4%	0,0%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	33,3%	50,0%	16,7%	0,0%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	56,3%	43,8%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	20,0%	60,0%	20,0%	0,0%	100,0%
	Odpowiedź niejasna	44,4%	33,3%	22,2%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Biorąc pod uwagę czynności, w jakich badani są wspierani przez rodziny, należy wskazać przede wszystkim zakupy (37,6%) oraz prace domowe – utrzymanie porządku (36,8%). Stosunkowo najrzadsze jest wsparcie higieniczno-pielęgnacyjne (16,6%), choć warto odnotować, że aż 35,5% badanych odmówiło odpowiedzi na pytanie o rodzaj wsparcia.

Kobiety najczęściej deklarują otrzymywanie wsparcia w pracach domowych, mężczyźni – w robieniu zakupów (przy czym aż 40% badanych mężczyzn odmówiło odpowiedzi na to pytanie). Bez względu na stopień niepełnosprawności badani udzielali zbliżonych odpowiedzi (taka sama kolejność wskazywanych pod względem częstości czynności, w których pomoc zapewnia rodzina), różnicował je natomiast rodzaj niepełnosprawności.

Wsparcie emocjonalne wg badanych jest przez rodzinę udzielane często (46,5%) oraz zawsze (37,2%), relatywnie częściej o ciągłym wsparciu emocjonalnym były przekonane osoby po 60 roku życia niż młodsze. Badani nieposiadający orzeczenia o niepełnosprawności częściej wskazywali, że zawsze mogą liczyć na emocjonalne wsparcie ze strony rodziny niż osoby, które legitymują się takim orzeczeniem (odpowiednio: 43,8% w porównaniu do 32,0% - lekki stopień niepełnosprawności, 30,4% - umiarkowany oraz 21,4% - znaczny). Rzadko udzielane wsparcie emocjonalne ze strony rodziny podkreślały zwłaszcza osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności (32,1%).

Wyższe wykształcenie respondentów wydaje się sprzyjać budowaniu więzi emocjonalnych z rodziną – można zaobserwować zależność, że im wyższe wykształcenie, tym częściej badani wskazywali na okazywane zawsze wsparcie emocjonalne ze strony rodziny.

Tabela 56. Rodzaj wsparcia uzyskiwanego przez respondenta ze strony rodziny

		Prace domowe – utrzymanie w porządku	Wsparcie higieniczno-pielęgnacyjne	Robienie zakupów	Przygotowywanie posiłków	Odmowa odpowiedzi	Nie ma takiej potrzeby	Dojazdy, np. do lekarza	Osoba mieszkająca w DPS	W zależności od aktualnych potrzeb	Rodzina nie udziela wsparcia	Ogółem
Ogółem	Liczebność	171	77	175	95	165	10	3	4	4	2	465
	%	36,8%	16,6%	37,6%	20,4%	35,5%	2,2%	0,6%	0,9%	0,9%	0,4%	100,0%
Płeć	Kobieta	41,1%	15,3%	40,7%	18,2%	32,4%	2,2%	0,4%	0,0%	0,4%	0,4%	100,0%
	Mężczyzna	30,5%	18,4%	33,2%	23,7%	40,0%	2,1%	1,1%	2,1%	1,6%	0,5%	100,0%
Wiek	do 60 lat włącznie	53,3%	6,7%	53,3%	46,7%	26,7%	0,0%	0,0%	6,7%	0,0%	0,0%	100,0%
	61 lat i więcej	36,2%	16,9%	37,1%	19,6%	35,8%	2,2%	0,7%	0,7%	0,9%	0,4%	100,0%
Orzeczenie o niepełnosprawności	Tak, w stopniu lekkim	35,9%	17,5%	36,9%	15,5%	37,9%	1,0%	1,0%	1,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	46,7%	12,0%	43,5%	23,9%	33,7%	1,1%	0,0%	2,2%	1,1%	2,2%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	50,0%	21,4%	46,4%	28,6%	32,1%	0,0%	3,6%	3,6%	3,6%	0,0%	100,0%
	Nie	31,8%	17,4%	34,7%	20,2%	35,5%	3,3%	0,4%	0,0%	0,8%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPi z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 57. Częstotliwość uzyskiwania wsparcia emocjonalnego ze strony rodziny

		Zawsze	Często	Rzadko	Nigdy	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	173	216	74	1	1	465
	%	37,2%	46,5%	15,9%	0,2%	0,2%	100,0%
Płeć	Kobieta	40,0%	44,0%	15,3%	0,4%	0,4%	100,0%
	Mężczyzna	33,2%	50,0%	16,8%	0,0%	0,0%	100,0%
Wiek	do 60 włącznie	26,7%	60,0%	13,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	61 lat i więcej	37,6%	46,0%	16,0%	0,2%	0,2%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	32,0%	42,7%	25,2%	0,0%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	30,4%	51,1%	17,4%	1,1%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	21,4%	42,9%	32,1%	0,0%	3,6%	100,0%
	Nie	43,8%	46,7%	9,5%	0,0%	0,0%	100,0%
Rodzaj niepełnosprawności	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	25,9%	51,0%	23,1%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	35,7%	28,6%	35,7%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	30,4%	47,8%	21,7%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	33,3%	33,3%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	56,3%	25,0%	12,5%	0,0%	6,3%	100,0%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	66,7%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	20,0%	40,0%	40,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Odpowiedź niejasna	33,3%	55,6%	0,0%	11,1%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Nieco ponad jedna trzecia badanych jest w dość dużym stopniu zadowolona z relacji panujących w ich rodzinach (33,8%), zaś kolejne 27,0% – w stopniu bardzo dużym. Na odpowiedzi w tym przypadku w niewielkim stopniu wpływ miały wiek i płeć badanych, pewną rolę odgrywało natomiast posiadanie orzeczenia o niepełnosprawności – osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności były zadowolone stosunkowo najmniej. Osoby z wyższym wykształceniem były z relacji tych zadowolone bardziej niż te, które legitymowały się niższym jego poziomem: 15,1% z wykształceniem podstawowym udzieliło odpowiedzi, że są zadowolone w bardzo dużym stopniu, 29,1% osób z wykształceniem średnim i 36,9% z wykształceniem wyższym.

Występuje zróżnicowanie w odpowiedziach ze względu na miejsce zamieszkania, trudno jednak wskazać na jakąś prawidłowość. W bardzo dużym i dość dużym stopniu zadowoleni byli głównie mieszkańcy gmin: Wólka (85,7%), Jabłonna (75%) i Niemce (73,9).

Tabela 58. Zadowolenie respondenta z relacji panujących w rodzinie

		W bardzo dużym stopniu	W dość dużym stopniu	Średnio	W dość małym stopniu	W bardzo małym stopniu lub wcale	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	168	210	118	26	89	11	622
	%	27,0%	33,8%	19,0%	4,2%	14,3%	1,8%	100,0%
Miejsce zamieszkania	Miasto Lublin	26,5%	33,0%	18,0%	4,8%	15,8%	1,9%	100,0%
	Gmina Głusk	33,3%	41,7%	16,7%	0,0%	8,3%	0,0%	100,0%
	Gmina Jabłonna	0,0%	66,7%	22,2%	0,0%	11,1%	0,0%	100,0%
	Gmina Jastków	23,5%	5,9%	35,3%	0,0%	23,5%	11,8%	100,0%
	Gmina Konopnica	18,8%	50,0%	25,0%	6,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	Gmina Lubartów	15,4%	23,1%	30,8%	0,0%	30,8%	0,0%	100,0%
	Gmina Miasto Lubartów	20,8%	37,5%	16,7%	8,3%	16,7%	0,0%	100,0%
	Gmina Mełgiew	33,3%	41,7%	16,7%	8,3%	0,0%	0,0%	100,0%
	Gmina Nałęczów	27,3%	54,5%	9,1%	9,1%	0,0%	0,0%	100,0%
	Gmina Niedzwica Duża	31,6%	42,1%	21,1%	0,0%	5,3%	0,0%	100,0%
	Gmina Niemce	52,2%	21,7%	13,0%	0,0%	13,0%	0,0%	100,0%
	Gmina Piaski	35,0%	30,0%	30,0%	5,0%	0,0%	0,0%	100,0%
	Gmina Spiczyn	50,0%	0,0%	16,7%	0,0%	33,3%	0,0%	100,0%
	Gmina Strzyżewice	55,6%	11,1%	22,2%	0,0%	0,0%	11,1%	100,0%
	Gmina Miejska Świdnik	18,2%	34,1%	18,2%	4,5%	22,7%	2,3%	100,0%
	Gmina Wólka	21,4%	64,3%	14,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Płeć	Kobieta	29,5%	32,4%	21,4%	4,0%	10,7%	2,0%	100,0%
	Mężczyzna	23,9%	35,5%	15,9%	4,3%	18,8%	1,4%	100,0%
Wiek	do 60 włącznie	24,1%	37,9%	6,9%	6,9%	17,2%	6,9%	100,0%
	61 lat i więcej	27,2%	33,6%	19,6%	4,0%	14,2%	1,5%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności ?	Tak, w stopniu lekkim	23,1%	32,2%	17,5%	7,0%	18,2%	2,1%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowany	18,0%	30,8%	29,3%	3,8%	16,5%	1,5%	100,0%

		W bardzo dużym stopniu	W dość dużym stopniu	Średnio	W dość małym stopniu	W bardzo małym stopniu lub wcale	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Poziom wykształcenia	m							
	Tak, w stopniu znacznym	18,4%	28,9%	28,9%	13,2%	10,5%	0,0%	100,0%
	Nie	33,8%	36,4%	14,0%	1,9%	12,0%	1,9%	100,0%
	Podstawowe	15,1%	32,6%	31,4%	7,0%	11,6%	2,3%	100,0%
	Gimnazjalne	0,0%	60,0%	20,0%	0,0%	0,0%	20,0%	100,0%
	Zasadnicze zawodowe	21,9%	29,4%	24,4%	6,3%	16,3%	1,9%	100,0%
	Średnie	29,1%	40,9%	16,8%	1,4%	10,0%	1,8%	100,0%
	Pomaturalne	37,5%	41,7%	8,3%	4,2%	8,3%	0,0%	100,0%
	Wyższe	36,9%	25,4%	9,0%	4,1%	23,8%	0,8%	100,0%
	Odmowa odpowiedzi	40,0%	20,0%	20,0%	20,0%	0,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Osoby starsze i z niepełnosprawnościami mające styczność z miejskimi/gminnymi instytucjami pomocy społecznej a kwestia posiadania w lokalnej przestrzeni rodziny i utrzymywania z nią kontaktu

Większość uczestników indywidualnych wywiadów grupowych potwierdzała, że osoby starsze i z niepełnosprawnościami korzystające ze wsparcia instytucji pomocy społecznej przeważnie mają rodziny gdzieś w bliższej przestrzeni geograficznej. Sytuacje, w których członkowie rodziny nie żyją lub miejsce ich pobytu nie jest znane, są rzadkie. Jednak w odniesieniu do osób, co do których można potwierdzić obecność rodziny w bliższej przestrzeni geograficznej, stwierdza się znaczące zróżnicowanie częstości i jakości relacji z członkami bliższej i dalszej rodziny. Okoliczności, które mogą przesądzić o zaniku relacji pomiędzy osobą wymagającą opieki a członkami rodziny, mogą wynikać ze złej jakości relacji w rodzinie we wcześniejszym okresie. Rozmówcy w tym kontekście wskazują, że pozostawienie osoby starszej czy niepełnosprawnej bez opieki czy całkowite zaniechanie utrzymywania kontaktu niejednokrotnie ma miejsce w tych przypadkach, w których ta osoba wcześniej nienależycie wywiązywała się ze swojej roli jako członka rodziny, na przykład ze względu na fakt uzależnienia od alkoholu czy skłonności do stosowania przemocy rodzinnej.

Większość naszych mieszkanek ma rodziny i ma kontakt z osobami bliskimi, które mogą je odwiedzać. Nawet zabierać na urlopy do domu. Także te kontakty są. Są takie, które nie mają tego kontaktu. Są samotne. Wtedy my jesteśmy dla nich, no zastępujemy rodzinę. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Najczęściej są to osoby, które posiadają rodziny. Czyli posiadają również kontakt z tymi rodzinami, utrzymują te kontakty. One nie są zerwane. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Są. Większość wydaje mi się, że ma rodziny. Nie są to osoby w większości samotne. Tylko pewnie duża część tych posiadających osób rodziny jakby zerwało więzi ze swoją rodziną. Z różnych przyczyn. Bardzo często jest to alkohol. Albo przemoc w rodzinie. I pomimo że mają dzieci nie utrzymują kontaktów. Tak to wygląda. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Znaczy to jest jakaś przeszłość, przeszłość rodzinna, w którą my już nie wnikamy. (...) Kwestie rodzinne, jakieś są konflikty. IDI_18_21.10.2019_DPS_ul.Kalinowszczyzna_Lublin

Część osób jest, że to są osoby samotne. Część osób, że ma rodziny poza granicami Polski, więc n nie są w stanie pełnić tej takiej opieki chociaż pośredniej czy odwiedzać najbliższych. No mówię, no część taka, wie Pani, skonfliktowana, ktoś tam w życiu popełniał błędy, zachowywał się tak, a nie inaczej,

no i teraz rodzina... Chociaż powiem tak. Staramy się pomóc w nawiązaniu tych więzi, bo jeżeli mieszkaniowiec czy mieszkanka mówi: „A chciałabym, żeby tam syn, córka odwiedzali mnie.” Próbujemy. IDI_19_21.10.2019_DPS_al.Kraśnickie_Lublin

Jest bardzo różnie. Są osoby gdzie i mieszkają same. I rodziny się zajmują. A są osoby z rodzinami i kompletnie się nie zajmują, prawda IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

W większości mają rodziny, ale nie zawsze rodzina chce zająć się. Często są to osoby z uzależnieniem, nie ukrywam, no i wtedy jest duża izolacja. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Znaczy tendencja w takiej gminie naszej, rolniczej jest taka, że są to zwykle rodziny jakiejś wielopokoleniowej. IDI_34_24.10.2019_JST_Piaski_czesc_2

Są rodziny, to znaczy są mieszkańcy, którzy mają rodziny i utrzymują kontakty. Są takie sytuacje. Już troszeczkę rzadziej, ale też bywa, że rodzina jest kompletnie bez kontaktu. Natomiast tak naprawdę jest bardzo niewiele osób, aczkolwiek no takie są, które w ogóle nie mają nikogo bliskiego. IDI_10_18.10.2019_DPS_ul.Dolinskiego_Lublin

Wsparcie ze strony członków bliższych lub dalszych rodzin kierowane do osób starszych wymagających opieki i osób z niepełnosprawnościami

Na podstawie odpowiedzi objętych badaniem przedstawicieli instytucji można zatem stwierdzić różnorodność sytuacji, w jakich znajdują się osoby starsze i z niepełnosprawnościami. Spektrum to zawiera się pomiędzy sytuacją pełnego zaangażowania rodzin w opiekę nad osobą jej wymagającą a sytuacją, gdy osoba taka jest całkowicie zależna od instytucji pomocy społecznej ze względu na brak osób bliskich czy całkowity brak kontaktu z takimi osobami. Jednak niezależnie od utrzymywania relacji z rodziną oraz jakości tych relacji pewną rolę może pełnić wspólnota sąsiedzka, choć jeden z uczestników wywiadu zastrzegł, że sytuacje zapewniania opieki z jej strony są raczej rzadkie. Częściej jej rola sprowadza się do zasygnalizowania problemu pracownikom instytucji pomocy społecznej.

Tak, jak najbardziej. Nie są osamotnione, nie są pozostawione IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

No, mogą liczyć. Aczkolwiek czasem trzeba tym osobom przypomnieć, że mają rodziców IDI_17_21.10.2019_OPS_Piaski

Jeżeli chodzi o osoby, które nie mają krewnych (...) no to bardzo na inne wsparcie liczyć nie mogą. Czasami pomoc sąsiedzka zadziała i to jest niezwykle cenne. Ale to są pojedyncze przypadki. Generalnie wnioskuje do urzędu, żeby zająć się taką osobą. Widzą, że jest problem, natomiast sami niezbyt chętnie otwierają swoje serca. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Ważnym zastrzeżeniem jest podkreślenie, że pracownicy instytucji pomocy społecznej gromadzą informacje przede wszystkim o osobach, które z różnych względów wymagają wsparcia. Ich wiedzy nie należy zatem uznawać za przekrojową, ponieważ pełniąc swoje role zawodowe nie mają oni okazji do styczności z osobami, które dzięki wsparciu rodzin są w stanie funkcjonować bez konieczności zabiegania o wsparcie instytucjonalne.

Wśród uczestników zogniskowanych wywiadów grupowych pojawiły się zróżnicowane opinie na temat wsparcia, jakie osobom starszym i z niepełnosprawnościami zapewniają członkowie rodzin. Część osób wskazywała, że może liczyć na całe spektrum rodzajów wsparcia zapewnianego przez członków rodziny.

No jest wsparcie emocjonalne, jest wsparcie takie praktyczne, czyli ktoś tam przyjdzie, pomoże ewentualnie FGI_Jastków

Jeszcze wiele takich jest. Bo jeśli chodzi o moich, na przykład o moją ro... moich... moje dzieci, to zupełnie inaczej, bo wspierają mnie, nie tylko ekonomicznie, ale i psychicznie, i w ogóle. FGI_Lublin

Pojawiły się też jednak głosy, że wiele rodzin wykazuje obojętność wobec swoich bliskich, którzy z racji wieku czy sprawności nie są już w stanie pełnić wobec nich tych ról, które pełnili, gdy byli aktywni ekonomicznie.

Raczej obojętność. FGI_Jastków

Na dzień dzisiejszy po takim stażu pracy moje dzieci tylko obserwują z boku, czy ja żyję, czy nie żyję. W ogóle się mną nie interesują. I taka jest rzeczywistość. Przykra. FGI_Jastków

Jak pomagałem finansowo, to byłem kochanym ojcem, teraz, kiedy jestem na tym, jak powiedziałem, zasiłku ZUS-owskim to mają mnie daleko w poważaniu. W ogóle żadnych kontaktów. Żadnych. Mnie przykro jest o tym mówić, ale taka jest rzeczywistość. Nie mówmy o sąsiadach, mówmy o sobie. Nie wstydzmy się tego, nie bójmy się tego powiedzieć. Co nas dotyka. FGI_Jastków

Takie wsparcie jest. Jak się ma pieniądze i jak się daje - i w większości rodzin tak jest, teraz, może pan to zaznaczyć. Jastków

To jest wszystko ekonomia, gdzie jak się daje, to jest. FGI_Jastków

Jakie są tendencje: czy są jakieś zjawiska – np. migracje osób z młodszych pokoleń – które rodziłyby jakieś obawy co do narastającej erozji rodziny jako źródła wsparcia dla osób starszych?

Często występująca przyczyną pozostawiania osób starszych bez opieki rodzin jest nasilony proces migracji, której celem są zarówno inne miasta w Polsce, jak i miejscowości położone poza granicami kraju.

Istnieje to dla mnie od wejścia do Unii Europejskiej, że jednak młodsze pokolenie, szukając pracy wyjeżdża bardzo często za granicę, bardzo często pozostawia te osoby IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

W coraz mniejszym stopniu dzieci, dorosłe dzieci opiekują się rodzicami w podeszłym wieku, ponieważ dzieci wyjeżdżają często. Emigrują z Lubartowa do większych miast, do innych państw. I to się zauważa. Dlatego te osoby przychodzą do nas i są obejmowane wsparciem IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Jest to powszechne zjawisko, bo masę osób młodych wyjeżdżało i dalej wyjeżdża. No i siłą rzeczy rodzice pozostawieni są wtedy sami sobie. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Tak właśnie jest. W wielu przypadkach młodzi ludzie wyjeżdżają do pracy. Inne miasta. Często inne państwa. I ta rodzina jest, ale kontakt jest bardzo rzadki i bardzo słaby. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Zauważalne jest, często bywa tak, że rodziny, dzieci mieszkają gdzieś poza granicami Polski, często dużo daleko. Nie wiem, bywa, że i Kanada, i gdzieś tam. Także są to duże odległości, nawet jeżeli są w stanie od czasu do czasu przyjechać, to wiadomo, że ten kontakt jest niewielki. IDI_10_18.10.2019_DPS_ul.Dolinskiego_Lublin

Ma na przykład, gdzieś tam mam sąsiada nawet z działki, który mówi "co z tego, że miałem troje dzieci, jak dwóch jest w Stanach, a trzeci gdzieś tam na zachodzie Polski". Ma żonę leżącą właśnie na Alzheimera i mówi, "no i co ja mam zrobić, jesteśmy sami". Więc faktycznie ta sytuacja taka jest. I też widzimy po ilości chętnych osób, czy też składających wnioski o świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania. One są też świadczone najczęściej tylko w takiej sytuacji, kiedy rodzina faktycznie nie jest w stanie się zająć IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik

I faktycznie też tak jakby powodem, dla którego trafiły te osoby do domu pomocy społecznej to był ten...Właśnie ta rozłąka i brak, brak...kontaktu bezpośredniego z dziećmi i, i, i, no tak faktycznie, faktycznie jest. Jest... tutaj na 48 mieszkańców są chyba 4 osoby takie, to nie jest wcale mało, gdzie dzieci faktycznie są zagranicą. IDI_9_18.10.2019_DPS_ul.Ametystowa_Lublin

Jakiego rodzaju oparcie dla osób starszych i z niepełnosprawnościami stanowi rodzina?

Większość uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych podkreślała, że rodziny zapewniające wsparcie osobom go wymagającym wspierają osoby starsze i z niepełnosprawnościami we wszystkich aspektach, w jakich wsparcie takie jest potrzebne – począwszy od zapewniania wsparcia materialnego, pomocy w załatwianiu codziennych spraw, jeśli jest taka potrzeba – zaspakajaniu podstawowych potrzeb, a skończywszy na wsparciu emocjonalnym.

Oczywiście. Jeżeli osoba starsza mieszka z rodziną i wspólnie z nią gospodaruje, uzyskuje wsparcie na każdej płaszczyźnie m.in. pomoc usługową w formie organizacji leczenia i transportu do specjalistów, zakupów, sprzątnięcia itp. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

Jeżeli chodzi o pomoc, na jaką mogą liczyć to głównie pomoc w formie no kontaktu takiego, prawda psychicznego (...) jeżeli chodzi o inne formy pomocy to, to raczej nie. Może jakąś usługową typu, że coś ktoś kupi, przyniesie IDI_9_18.10.2019_DPS_ul.Ametystowa_Lublin

Na pewno takim psychologicznym. W zakresie jest to taki, powiedzmy, udzielają wsparcia przez bycie razem, nie. Przez swoją obecność. To chyba taki największy procent. Ale też wsparcie, powiedzmy, no jakieś tam materialne IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Na każdej płaszczyźnie, no mówię, to wszystko zależy od przypadków, nie mam jakichś takich tendencji. Chociaż powiem szczerze, finansowo chyba mniej. IDI_28_23.10.2019_JST_Lubartow

Na wielu płaszczyznach. Jeśli już jest jakaś... jeśli, no ja to tak mówię, jeśli jest taka zdrowa rodzina, to ta pomoc odbywa się (...) Wielowymiarowo. To już to jest tak, że na przykład zwracają się do nas o to, żeby im umożliwić kontakt z jakąś opiekunką, ale jednocześnie też finansują inne formy pomocy IDI_41_31.10.2019_OPS_Swidnik

Ja myślę, że w każdej tej sferze życia. Tylko w zależności od indywidualnej potrzeby. I od indywidualnej sytuacji danej rodziny IDI_38_29.10.2019_MOPR_Lublin

Jak zapewniane jest wsparcie transportowe, ekonomiczne, emocjonalne czy też pomoc w ramach codziennych czynności?

Próbując dokonać hierarchizacji znaczenia różnych form wsparcia, przedstawiciele instytucji publicznych zwracali uwagę, że każda okoliczność, która sprawia, że podstawowe potrzeby osób starszych lub z niepełnosprawnościami są zaspokojone, skutkuje tym, że głównym oczekiwaniem tych osób względem członków rodziny jest zaspokojenie potrzeb emocjonalnych. Z tego niezaskakującego stwierdzenia płynie wniosek, że zakres wsparcia instytucjonalnego, jaki można zapewniać, obejmuje przede wszystkim wsparcie materialne i zapewnianie podstawowych potrzeb, lecz specyfika takiego wsparcia powoduje, że pewne kategorie potrzeb są niezwykle trudne do zaspokojenia. Dlatego też ogromne wyzwanie dla systemu polityki społecznej stanowić powinno tworzenie uwarunkowań zapobiegających erozji więzi społecznych budowanych na bazie małych grup społecznych czy też grup pierwotnych, takich jak rodzina czy w sprzyjających warunkach wspólnota sąsiedzka.

Jest wiele rodzin wielopokoleniowych i tu pozostał ten szacunek w tych rodzinach dla osób starszych, więc nie rodzina nie jest, nie ma potrzeby, żeby była wsparciem finansowym, ale pomaga chociażby w transporcie do lekarza, w codziennych czynnościach obsługowych, jeśli dziadkowie tego wymagają. No i na pewno wsparcie takie psychiczne, bo obecność drugiego człowieka jest niezwykle istotna w tym wieku, czuje się bezpiecznie. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

W przypadku naszych mieszanek wsparcie emocjonalne, czyli odwiedziny. Pomoc. Chociaż mieszkanki mają zapewnione wszystkie usługi takie bytowe to jednak fajnie jest, kiedy ktoś bliski przyjdzie, nakarmi, poda leki, umyje, posprząta. Nie chodzi o to, że my tego nie robimy. Chodzi o to, żeby on przyszedł i zajął się...I zajął się mamą, tatą, kimś bliskim w taki sposób, no powiedzmy, nie zawodowy, a czuły. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Bardziej wydaje mi się, że pomoc emocjonalna. Opieka i pomoc przy, jeżeli pojawiają się jakieś tam niedomagania natury fizycznej to bardziej pomoc tutaj w tym kierunku idzie ze strony rodziny. Ekonomiczna myślę, że w mniejszym znaczeniu, ale pewni też ma. Ma miejsce. Ale bardziej, na pierwszym miejscu, postawiłbym tą pomoc taką emocjonalną. IDI_36_25.10.2019_JST_Glusk

Niektórzy uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych podkreślają znacznie wsparcia transportowego zapewnianego przez rodziny.

tak, wczoraj mnie córka zawiozła właśnie na cmentarz, ponieważ ja jestem jest chora na cukrzycę i często u mnie niedocukrzenie występuje, i nie mogłam tam prowadzić samochodu, i ona mnie właśnie zawiozła. Także też na to mogą liczyć FGI_Jastków

te transportowe, to teraz faktycznie samochody są FGI_Jastków

Jakie rodzaje wsparcia pozostają przede wszystkim domeną instytucji pomocy społecznej i innych instytucji wyspecjalizowanych?

Zdaniem uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych domeną instytucji pomocy społecznej jest przede wszystkim zapewnianie pomocy materialnej osobom, które z racji wieku czy poziomu sprawności nie są w stanie zapewnić sobie niezależności finansowej. W przypadku osób będących w stanie samodzielnie zaspakajać swoje codzienne potrzeby wsparcie kierowane przez jednostki samorządowe może również obejmować zapewnienie mieszkania z puli mieszkań komunalnych lub socjalnych. Jeszcze innym rodzajem wsparcia, na które wskazywali uczestnicy wywiadów jest wsparcie wytnieniowe, czyli te formy pomocy, które pozwalają odciążyć członków rodziny sprawujących opiekę nad osobami jej wymagającymi. W przypadku instytucji wyspecjalizowanych w zapewnianiu stacjonarnej opieki – stałej lub dziennej – wachlarz rodzajów wsparcia jest szerszy z uwagi na większe potrzeby osób korzystających z usług takich placówek. Poza zaspakajaniem szczególnych potrzeb związanych ze stanem zdrowia – a więc zapewnianiem usług medycznych, rehabilitacyjnych czy psychoterapeutycznych – placówki takie zaspakajają również codzienne potrzeby swoich podopiecznych, w tym te najbardziej podstawowe.

Na pierwszym miejscu jest pomoc finansowa, następnie usługi opiekuńcze. Cztery osoby przebywają w dps, więc nie jest to znacząca liczba. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

Nie da się ukryć, że jest to pomoc finansowa. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Myślę, że bardziej ekonomia i w razie potrzeby zapewnienie transportu. Bo czasami to są osoby niepełnosprawne, gdzie zwykłym samochodem niekoniecznie przetransportujemy. IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

Wsparcie mieszkaniowe. Kwestia żywienia. Świadczenia usług takich pielęgnacyjnych na rzecz tych osób. Świadczeń psychologicznych. Pomocy socjalnej w rozwiązywaniu problemów takich zewnętrznych. Myślę, że to są takie główne IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

To całodobowe, całodobowa opieka nad osobami potrzebującymi. IDI_11_18.10.2019_DPS_ul.Swidnik

No to jest sprawy bytowe, opiekuńcze, medyczne. Od przyjęcia osoby do pogrzebu w gruncie rzeczy. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

W naszym ośrodku pomocy to przede wszystkim są usługi opiekuńcze (...) Czyli zatrudniamy opiekunki na umowę zlecenie, zlecamy im świadczenie usług opiekuńczych. Są to usługi najczęściej w zakresie prowadzenia gospodarstwa domowego. Na ten moment nie mamy potrzeby udzielania pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych, tylko zwykłe, normalne usługi takie. Nie mamy w ogóle usług psychiatrycznych w tym momencie. IDI_37_29.10.2019_OPS_Jastkow

3.5. Możliwości poruszania się w przestrzeni fizycznej i korzystanie z Internetu przez osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami

Ogólnie badane osoby starsze i z niepełnosprawnościami są zdania, że po najbliższej przestrzeni, którą stanowi osiedle lub miejscowość, mogą samodzielnie się poruszać bez poważniejszych trudności (69,8%). Co czwarta osoba badana uznaje, że może się poruszać, lecz z ograniczeniami (24,8%).

Choć nie zaznacza się wyraźna różnica między miastami a wsiami (gminami miejskimi a wiejskimi), występują różnice w zależności od miejsca zamieszkania respondenta. Najmniejszy odsetek badanych, dla których poruszanie się po osiedlu czy miejscowości nie przysparza żadnych problemów, wystąpił w gminie Strzyżewice (44,4%), największy zaś w gminie Mełgiew (100%). Również w gminie Strzyżewice 44,4% badanych uznało, że nie jest w stanie poruszać się samodzielnie i pomagają im w tym pracownicy instytucji pomocy społecznej.

Płeć badanych nie różnicowała odpowiedzi, różne były natomiast w zależności od wieku respondenta. Osoby młodsze, tj. do 60 roku życia, w mniejszym stopniu bezproblemowo poruszają się po najbliższej okolicy. Odpowiedzi takich udzieliło 51,7% badanych, podczas gdy w starszej kategorii wiekowej było to nieco ponad 70%. Może to jednak wynikać z rodzaju niepełnosprawności.

Świadczy o tym m.in. rozkład odpowiedzi badanych ze względu na posiadane przez nich orzeczenie o niepełnosprawności. Osoby bez takiego orzeczenia uznały, że poruszanie się po najbliższej okolicy nie sprawia im problemu w 84,4% przypadków. Te, które legitymowały się orzeczeniem o niepełnosprawności w stopniu lekkim udzieliły takiej odpowiedzi w 69,2%, umiarkowanym już tylko 48,9%, a znacznym zaledwie 26,3%. Badani z tej ostatniej kategorii korzystają z pomocy pracowników instytucji pomocy społecznej lub pracowników albo wolontariuszy organizacji świadczących pomoc. W przypadku pozostałych kategorii wskazania na te odpowiedzi właściwie nie wystąpiły. Biorąc pod uwagę rodzaj niepełnosprawności wskażemy, że są to głównie osoby z niepełnosprawnością intelektualną oraz całościowymi zaburzeniami rozwoju.

Znacznie więcej problemów stwarza badanym poruszanie się po dłuższych trasach, na przykład do innej miejscowości. Tutaj na brak poważniejszych trudności w przemieszczaniu się wskazało 46,8% badanych, zaś 33,0% uznało, że występują w tym względzie pewne ograniczenia. Bez poważniejszych trudności poruszają się głównie mieszkańcy gmin Niemce (78,3% badanych z tej gminy), Piaski (70,0%), Jabłonna (66,7%), Jastków (64,7%) i Nałęczów (63,6%) – por. tabela 38.

Tabela 59. Poruszanie się po najbliższej okolicy a miejsce zamieszkania respondenta

		Tak, bez poważniejszych trudności	Tak, lecz z ograniczenia mi	Nie, pomagają mi rodzice	Nie, pomagają mi dzieci	Nie, pomagają mi inni członkowie rodziny	Nie, pomagają mi sąsiedzi	Nie, pomagają mi pracownicy instytucji pomocy społecznej	Nie, pomagają mi pracownicy lub wolontariusze organizacji świadczących pomoc	Nie, pomagają mi inne osoby	Nie i nikt mi nie zapewni takiej pomocy	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	434	153	0	9	8	2	14	7	2	8	1	622
	%	69,8%	24,6%	0,0%	1,4%	1,3%	0,3%	2,3%	1,1%	0,3%	1,3%	0,2%	100,0%
Miasto Lublin		63,3%	31,4%	0,0%	0,5%	0,8%	0,3%	1,9%	1,9%	0,3%	1,9%	0,3%	100,0%
Gmina Głusk		91,7%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Jabłonna		88,9%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Jastków		70,6%	23,5%	0,0%	5,9%	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Konopnica		62,5%	31,3%	0,0%	6,3%	6,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Lubartów		69,2%	30,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Miasto Lubartów		83,3%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Mełgiew		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Nałęczów		90,9%	0,0%	0,0%	9,1%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Niedzwica Duża		52,6%	31,6%	0,0%	15,8%	10,5%	5,3%	5,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Niemce		87,0%	13,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Piaski		95,0%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Spiczyn		66,7%	16,7%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Strzyżewice		44,4%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	44,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Miejska Świdnik		81,8%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,5%	0,0%	2,3%	2,3%	0,0%	100,0%
Gmina Wólka		92,9%	7,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 60. Poruszanie się po najbliższej okolicy a płeć, wiek i stopień niepełnosprawności

		Tak, bez poważniejszych trudności [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Tak, lecz z ograniczeniami [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Nie, pomaga mi rodzice	Nie, pomaga mi dzieci	Nie, pomagają mi inni członkowie rodziny	Nie, pomagają mi sąsiedzi	Nie, pomagają mi pracownicy instytucji pomocy społecznej	Nie, pomagają mi pracownicy lub wolontariusze organizacji świadczących pomoc	Nie, pomagają mi inne osoby	Nie i nikt mi nie zapewnia takiej pomocy [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	434	153	0	9	8	2	14	7	2	8	1
	%	69,8%	24,6%	0,0%	1,4%	1,3%	0,3%	2,3%	1,1%	0,3%	1,3%	0,2%
Płeć	Kobieta	67,9%	25,4%	0,0%	2,0%	2,0%	0,3%	2,0%	1,2%	0,3%	1,2%	0,3%
	Mężczyzna	72,1%	23,6%	0,0%	0,7%	0,4%	0,4%	2,5%	1,1%	0,4%	1,4%	0,0%
Wiek	do 60 włącznie	51,7%	27,6%	0,0%	3,4%	3,4%	3,4%	13,8%	0,0%	3,4%	3,4%	0,0%
	61 lat i więcej	70,7%	24,5%	0,0%	1,3%	1,2%	0,2%	1,7%	1,2%	0,2%	1,2%	0,2%
Orzeczenie o niepełnosprawności	Tak, w stopniu lekkim	69,2%	26,6%	0,0%	0,7%	0,0%	0,0%	2,1%	0,7%	0,0%	0,7%	0,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	48,9%	42,1%	0,0%	2,3%	2,3%	0,0%	3,8%	0,8%	0,8%	2,3%	0,0%
	Tak, w stopniu znacznym	26,3%	39,5%	0,0%	10,5%	7,9%	2,6%	15,8%	13,2%	2,6%	7,9%	0,0%
	Nie	84,4%	14,3%	0,0%	0,3%	0,6%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,3%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF (N=622)

Wskazania nie sumują się do 622 z uwagi na możliwość udzielania wielokrotnych odpowiedzi

Tabela 61. Łatwość poruszania się na dłuższych trasach a miejsce zamieszkania respondenta

		Tak, bez poważniejszych trudności [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Tak, lecz z ograniczeniami [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Nie, pomagają mi rodzice	Nie, pomagają mi dzieci	Nie, pomagają mi inni członkowie rodziny	Nie, pomagają mi sąsiedzi	Nie, pomagają mi pracownicy instytucji pomocy społecznej	Nie, pomagają mi pracownicy lub wolontariusze organizacji świadczących pomoc	Nie, pomagają mi inne osoby	Nie i nikt mi nie zapewnia takiej pomocy [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	291	205	0	49	26	8	25	14	13	25	0
	%	46,8%	33,0%	0,0%	7,9%	4,2%	1,3%	4,0%	2,3%	2,1%	4,0%	0,0%
Miasto Lublin		45,3%	37,3%	0,0%	5,9%	3,2%	1,1%	4,0%	2,9%	2,9%	2,9%	0,0%
Gmina Głusk		58,3%	25,0%	0,0%	16,7%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		66,7%	22,2%	0,0%	0,0%	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%
Gmina Jastków		64,7%	23,5%	0,0%	5,9%	11,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Konopnica		37,5%	12,5%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%
Gmina Lubartów		38,5%	23,1%	0,0%	23,1%	7,7%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		33,3%	58,3%	0,0%	4,2%	0,0%	0,0%	4,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		58,3%	33,3%	0,0%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		63,6%	18,2%	0,0%	9,1%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niedzwica Duża		15,8%	21,1%	0,0%	36,8%	26,3%	5,3%	5,3%	0,0%	5,3%	5,3%	0,0%
Gmina Niemce		78,3%	21,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski		70,0%	10,0%	0,0%	10,0%	5,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		50,0%	33,3%	0,0%	16,7%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		11,1%	11,1%	0,0%	22,2%	11,1%	0,0%	44,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		45,5%	29,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	9,1%	4,5%	0,0%	15,9%	0,0%
Gmina Wólka		42,9%	35,7%	0,0%	14,3%	7,1%	7,1%	0,0%	7,1%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF (N=622)

Wskazania nie sumują się do 622 z uwagi na możliwość udzielania wielokrotnych odpowiedzi

Tabela 62. Łatwość poruszania się na dłuższych trasach a wiek, płeć i stopień niepełnosprawności respondenta

		Tak, bez poważniejszych trudności	Tak, lecz z ograniczeniami	Nie, pomagają mi rodzice	Nie, pomagają mi dzieci	Nie, pomagają mi inni członkowie rodziny	Nie, pomagają mi sąsiedzi	Nie, pomagają mi pracownicy instytucji pomocy społecznej	Nie, pomagają mi pracownicy lub wolontariusze organizacji świadczących pomoc	Nie, pomagają mi inne osoby	Nie i nikt mi nie zapewnia takiej pomocy	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	291	205	0	49	26	8	25	14	13	25	0
	%	46,8%	33,0%	0,0%	7,9%	4,2%	1,3%	4,0%	2,3%	2,1%	4,0%	0,0%
Płeć	Kobieta	46,0%	30,9%	0,0%	10,4%	5,2%	2,0%	3,5%	1,7%	2,0%	3,5%	0,0%
	Mężczyzna	47,8%	35,5%	0,0%	4,7%	2,9%	0,4%	4,7%	2,9%	2,2%	4,7%	0,0%
Wiek	do 60 włącznie	24,1%	24,1%	0,0%	3,4%	10,3%	3,4%	24,1%	6,9%	6,9%	13,8%	0,0%
	61 lat i więcej	47,9%	33,4%	0,0%	8,1%	3,9%	1,2%	3,0%	2,0%	1,9%	3,5%	0,0%
Orzeczenie o niepełnosprawności	Tak, w stopniu lekkim	39,2%	39,2%	0,0%	10,5%	7,0%	2,8%	3,5%	0,7%	2,1%	2,1%	0,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	24,1%	48,1%	0,0%	9,0%	4,5%	0,8%	6,0%	3,0%	3,0%	9,0%	0,0%
	Tak, w stopniu znacznym	18,4%	21,1%	0,0%	15,8%	10,5%	2,6%	23,7%	13,2%	7,9%	10,5%	0,0%
	Nie	63,6%	25,0%	0,0%	5,2%	1,9%	,6%	1,0%	1,3%	1,0%	1,9%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF (N=622)

Wskazania nie sumują się do 622 z uwagi na możliwość udzielania wielokrotnych odpowiedzi

Tabela 63. Samodzielne korzystanie z Internetu a miejsce zamieszkania respondenta

		Tak, bez poważniejszych trudności	Tak, lecz z ograniczeniami	Nie, choć uważam, że korzystanie z Internetu jest potrzebne	Nie, nie jest mi to potrzebne	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	101	67	73	380	1	622
	% z N w wierszu	16,2%	10,8%	11,7%	61,1%	0,2%	100,0%
Miasto Lublin		19,0%	12,3%	12,1%	56,6%	0,0%	100,0%
Gmina Głusk		8,3%	8,3%	41,7%	41,7%	0,0%	100,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	11,1%	11,1%	77,8%	0,0%	100,0%
Gmina Jastków		5,9%	17,6%	17,6%	58,8%	0,0%	100,0%
Gmina Konopnica		0,0%	6,3%	37,5%	56,3%	0,0%	100,0%
Gmina Lubartów		0,0%	15,4%	7,7%	76,9%	0,0%	100,0%
Gmina Miasto Lubartów		0,0%	4,2%	0,0%	95,8%	0,0%	100,0%
Gmina Mełgiew		33,3%	0,0%	8,3%	58,3%	0,0%	100,0%
Gmina Nałęczów		27,3%	36,4%	9,1%	27,3%	0,0%	100,0%
Gmina Niedrzwica Duża		15,8%	5,3%	0,0%	73,7%	5,3%	100,0%
Gmina Niemce		21,7%	8,7%	4,3%	65,2%	0,0%	100,0%
Gmina Piaski		35,0%	5,0%	15,0%	45,0%	0,0%	100,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	100,0%
Gmina Strzyżewice		11,1%	0,0%	33,3%	55,6%	0,0%	100,0%
Gmina Miejska Świdnik		6,8%	4,5%	4,5%	84,1%	0,0%	100,0%
Gmina Wólka		14,3%	14,3%	7,1%	64,3%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Podobnie jak w przypadku poruszania się w obrębie najbliższego otoczenia, tak i w przypadku nieco dalszych tras zasadniczą rolę odgrywają możliwości definiowane stopniem niepełnosprawności. Osoby bez orzeczenia o niepełnosprawności na brak ograniczeń w tym zakresie wskazały w 63,6% przypadków, zaś posiadające orzeczenie o niepełnosprawności w stopniu lekkim – w 39,2% przypadków, umiarkowanym – 24,1%, a znacznym – 18,4%.

Korzystanie z Internetu nie jest rozpowszechnione w badanej zbiorowości. 61,1% badanych uznało, że nie jest im to potrzebne. Bez poważniejszych trudności korzysta co szósty badany (16,2%), 11,7% uznaje, że nie korzysta, chociaż jest im to potrzebne. Wśród korzystających bez większych trudności stosunkowo największy jest odsetek mieszkańców gminy Piaski (35,0%), Mełgiew (33,3%) i Nałęczów (27,3%).

Widoczna jest zależność między wiekiem a korzystaniem z Internetu – dla 41,4% osób przed 60 rokiem życia czynność ta nie jest obciążona żadnymi trudnościami, podczas gdy takiej odpowiedzi w kategorii osób powyżej 60 roku życia udzieliło 15% badanych. Starsze osoby częściej niż młodsze uznają, że nie korzystają z Internetu i nie jest im to potrzebne (odpowiednio 61,9% i 44,8% wskazań).

Osoby bez orzeczenia o niepełnosprawności częściej uznawały, że korzystanie z Internetu nie sprawia im poważniejszych trudności. Nie wystąpił wyraźny związek wykształcenia z korzystaniem z Internetu, choć w najmniejszym stopniu korzystały z niego bez problemów osoby z wykształceniem podstawowym (2,3%), następnie zasadniczym zawodowym (10,0%), a największym – z wykształceniem pomaturalnym (41,7%).

Tabela 64. Samodzielne korzystanie z Internetu a wiek, płeć i stopień niepełnosprawności respondenta

		Tak, bez poważniejszych trudności	Tak, lecz z ograniczeniami	Nie, choć uważam, że korzystanie z Internetu jest potrzebne	Nie, nie jest mi to potrzebne	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	101	67	73	380	1
	%	16,2%	10,8%	11,7%	61,1%	0,2%
Płeć	Kobieta	17,9%	9,5%	13,9%	58,4%	0,3%
	Mężczyzna	14,1%	12,3%	9,1%	64,5%	0,0%
Wiek	do 60 włącznie	41,4%	6,9%	6,9%	44,8%	0,0%
	61 lat i więcej	15,0%	11,0%	12,0%	61,9%	0,2%
Orzeczenie o niepełnosprawności	Tak, w stopniu lekkim	9,8%	10,5%	11,2%	68,5%	0,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	11,3%	3,8%	12,8%	72,2%	0,0%
	Tak, w stopniu znacznym	7,9%	10,5%	15,8%	65,8%	0,0%
	Nie	22,4%	14,0%	11,0%	52,3%	0,3%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Wśród najczęstszych powodów niekorzystania z Internetu wymieniano przede wszystkim brak umiejętności (67,1%) oraz brak sprzętu (30,7%). Ten drugi z powodów wystąpił zwłaszcza w mniejszych gminach wiejskich: Strzyżewice, Piaski, Jastków, Jabłonna, Głusk.

Na brak odpowiedniego sprzętu częściej wskazywały kobiety (42,0%) niż mężczyźni (15,3%), zaś brak umiejętności za przyczynę niekorzystania z Internetu wskazywali częściej mężczyźni niż kobiety (74,6% i 61,7%). Co ciekawe, brak umiejętności dotyczył w większym stopniu osób młodszych, tj. przed 60 rokiem życia (75% z nich), w tym głównie osób w wieku 40-60 lat.

Tabela 65. Przeszkody w korzystaniu z Internetu

		Nie posiadam komputera lub urządzenia pozwalającego na łączność z Internetem	Mój komputer lub urządzenie pozwalające na łączność nie jest odpowiednio dostosowane do moich potrzeb	Nie posiadam umiejętności pozwalających mi na korzystanie z Internetu	Odmowa odpowiedzi	Utrudnione poruszanie dłońmi z uwagi na chorobę/niepełnosprawność
Ogółem	Liczebność	43	20	94	8	2
	%	30,7%	14,3%	67,1%	5,7%	1,4%
Płeć	Kobieta	42,0%	14,8%	61,7%	7,4%	1,2%
	Mężczyzna	15,3%	13,6%	74,6%	3,4%	1,7%
Wiek	do 60 włącznie	0,0%	0,0%	75,0%	0,0%	25,0%
	61 lat i więcej	31,6%	14,7%	66,9%	5,9%	0,7%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	29,0%	19,4%	74,2%	0,0%	0,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	45,5%	13,6%	54,5%	4,5%	4,5%
	Tak, w stopniu znacznym	40,0%	0,0%	70,0%	0,0%	10,0%
	Nie	26,0%	14,3%	67,5%	9,1%	0,0%
Poziom wykształcenia	Podstawowe	66,7%	6,7%	86,7%	6,7%	0,0%
	Gimnazjalne	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%
	Zasadnicze zawodowe	32,0%	8,0%	68,0%	4,0%	4,0%
	Średnie	27,7%	16,9%	70,8%	3,1%	1,5%
	Pomaturalne	20,0%	0,0%	40,0%	40,0%	0,0%
	Wyższe	21,4%	21,4%	50,0%	7,1%	0,0%
	Odmowa odpowiedzi	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 66. Osoby pomagające respondentom w korzystaniu z Internetu

		Rodzice	Dzieci	Inni członkowie rodziny	Sąsiedzi	Pracownicy instytucji pomocy społecznej	Pracownicy lub wolontariusze organizacji świadczących pomoc	Inne osoby	Nikt mi nie zapewnia takiej pomocy [wyklucza pozostałe pozostałe odpowiedzi]	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	0	20	11	0	1	1	5	39	2
	%	0,0%	27,0%	14,9%	0,0%	1,4%	1,4%	6,8%	52,7%	2,7%
Miasto Lublin		0,0%	23,9%	15,2%	0,0%	2,2%	2,2%	10,9%	52,2%	2,2%
Gmina Głusk		0,0%	40,0%	60,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Jastków		0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	33,3%
Gmina Konopnica		0,0%	33,3%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	0,0%
Gmina Lubartów		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Niedrzwica Duża		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niemce		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Piaski		0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	66,7%	0,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Wólka		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Niepełnosprawność w wyraźny sposób nie różnicowała odpowiedzi badanych, w pewnym stopniu wpływ na nie miało wykształcenie badanych – osoby z wykształceniem pomaturalnym i wyższym rzadziej wskazywały na brak umiejętności umożliwiających im korzystanie z Internetu od pozostałych kategorii badanych.

Osobom, które nie korzystają z Internetu, ale uważają, że jest im to potrzebne, pomocne w tym są przede wszystkim dzieci (27,0%), choć większość z takich osób nie uzyskuje w tym zakresie pomocy od nikogo (52,7%).

Czy osoby starsze lub z niepełnosprawnościami są w stanie samodzielnie poruszać się po najbliższej przestrzeni w celu zaspakajania swoich potrzeb?

Jak podkreślają uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych. Dzięki realizacji kolejnych zadań zakładających likwidację barier architektonicznych możliwość poruszania się osób z niepełnosprawnościami w przestrzeni miast i gmin LOF ulega stopniowej poprawie.

Znaczy w gminie był, był realizowany program likwidacji barier architektonicznych w ramach takiego już dawno programu na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych. IDI_41_31.10.2019_OPS_Swidnik

Myślę, że jest już coraz lepiej w tej, w tym względzie. Może nie jest idealnie, ale staramy się realizować... znaczy tak. Zapewniać dostępność wielu instytucji dla osób niepełnosprawnych, dostosowując te wymagania architektoniczne do ich potrzeb IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik

Rzeczywiście na terenie tutaj Miasta Piaski my w tej chwili realizujemy szereg... szereg inwestycji infrastrukturalnych różnego rodzaju. To są chodniki, place, place zabaw, ale też budynki, tak jak na przykład modernizacja ośrodka zdrowia, które... które mają powodować, że te... dostęp do bariery są coraz mniej... stają się coraz mniejszymi barierami, IDI_34_24.10.2019_JST_Piaski_czesc_3

Jednak obok tych bardziej optymistycznych głosów pojawiają się też opinie, że możliwość poruszania się po najbliższej przestrzeni jest w przypadku osób z niepełnosprawnościami warunkowana przede wszystkim otrzymaniem wsparcia ze strony innych osób, głównie członków najbliższej rodziny. Mając na uwadze istniejącą sieć transportu publicznego, poszczególne tereny LOF cechują się różną dostępnością transportową – stąd też tak ważna jest rola transportu zapewnianego przez najbliższych.

To mają, jak najbardziej, bo wie Pan, czy ktoś z rodziny, czy nawet ta opiekunka to na wózek, na spacer, jak najbardziej. A jeśli chodzi o wyjazdy dalsze to rodzina, samochód IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

Takich architektonicznych barier nie widziałbym. Bardziej widziałbym bariery natury takiej, te komunikacyjne, tak. Bo te starsze osoby są jednak uzależnione od osób młodszych mobilnych. Albo korzystają z komunikacji publicznej. I w różnych częściach naszej gminy różnie ta sytuacja wygląda. Część, czy połowa gminy, powiedziałbym, jest dosyć dobrze skomunikowana. Ale są też miejscowości, może nie całkiem białe plamy, no, ale jednak ta komunikacja jest dużo mniej (...) dostępna. IDI_36_25.10.2019_JST_Glusk

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów pogłębionych w większości pozytywnie się wypowiadali o obserwowanej tendencji do eliminowania barier architektonicznych. Dostrzegano zmiany oraz samą konsekwencję ich wprowadzania. Niemniej pewne utrudnienia nadal są obserwowane. Warto wskazać, że jeden z uczestników wywiadu zrealizowanego w Lublinie zwrócił uwagę na zbyt małą liczbę toalet publicznych, co jest uciążliwe dla osób, których stan zdrowia skutkuje koniecznością częstszego korzystania z ubikacji. Sama w sobie gęstość sieci toalet publicznych często umyka uwadze, gdy analizowana jest kwestia ich dostosowywania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Nie mam takich spostrzeżeń negatywnych, ponieważ u mnie na osiedlu wszystko właściwie gra, jak w zegarku, także... FGI_Jastków

Ja też uważam, że jest coraz lepiej. Ale mam taką osobę, którą znam w bloku i ona nie może wyjechać, bo nie ma podjazdu. Mieszka w wieżowcu, więc winda jest, ale niestety trzeba ją ileś tam schodków znosić z wózkiem. FGI_Jastków

Czasami bariera psychiczna też u tych ludzi jest, że nie chcą wychodzić, ale jest wiele już teraz ułatwień, ja widzę nawet na Kraśnickiej, że do przychodni to są podjazdy, rampy... FGI_Lublin

Już tu jest dużo w tym wypadku zrobione, jest dużo. FGI_Lublin

Więc ja też będę czerpał swoją wiedzę z tych ankiet. Proszę Państwa, bardzo się często wybija problem małej ilości toalet publicznych. Starsi ludzie mają problemy, wyjeżdżają z domu i niektórzy boją się wyjechać po prostu dlatego, że nie ma, gdzie załatwić tej potrzeby fizjologicznej. FGI_Lublin

Nie było utyskiwań, nawet w tych ankietach nie było, jak ocenia komunikację, jest w porządku. [kilka wypowiedzi równocześnie] Tylko więcej autobusów niskopodłogowych. O to chodziło tylko, żeby nie były te z wysoko, tylko te nisko, to łatwiej się wchodzi. FGI_Lublin

Jeśli nie są w stanie samodzielnie się poruszać, kto zapewnia osobie wsparcie pozwalające na poruszanie się po najbliższej przestrzeni?

Przedstawiciele instytucji publicznych wskazują, że we wszelkich sprawach, gdzie nie zachodzi konieczność osobistego stawienia się w danym miejscu osoby starszej lub z niepełnosprawnością, sprawa może zostać załatwiona przez opiekuna lub asystenta osoby z niepełnosprawnością.

Ale też są po prostu wożeni przez opiekunów na zakupy IDI_11_18.10.2019_DPS_ul.Swidnik

Przedstawiciele części instytucji deklarują, że instytucje te posiadają samochody, które zapewniają osobom korzystającym z ich wsparcia możliwość przemieszczania się w celu załatwiania spraw czy korzystania z różnorodnej lokalnej oferty.

przede wszystkim dom pomocy społecznej ma obowiązek zapewnić osobie transport na przykład we wszelkich sprawach związanych ze zdrowiem. Czyli w wizytach do lekarza, tak, czy, czy specjalisty, czy lekarza rodzinnego, jeżeli to jest inny lekarz niż ten, który... z którym my tutaj tak jakby pracujemy. I to jest pierwsza i podstawowa sprawa. Druga sprawa - też mamy obowiązek zapewnić pomoc, pomoc zawsze pracownika, ale również i transport w sytuacjach załatwienia różnych spraw formalnych, życiowych takie, które są niezbędne do załatwienia i to też czynimy. Wtedy jak najbardziej samochodem służbowym transportujemy mieszkańca pod opieką czy, czy z towarzyszeniem pracownika socjalnego czy, czy też innego w celu załatwienia tych wszystkich spraw IDI_9_18.10.2019_DPS_ul.Ametystowa_Lublin

Dom pomocy ma samochód, więc jesteśmy w stanie objąć tą opieką. Natomiast generalnie tak czy inaczej, jest to Lublin, raczej takie dalekie wyjazdy to raczej nie IDI_10_18.10.2019_DPS_ul.Dolinskiego_Lublin

dowozimy parę osób do środowiskowych domów samopomocy, mamy samochód dla niepełnosprawnych. Dzieci do szkoły (...) Jest samochód IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

mamy w zasobach GOPS-u samochód służbowy, w tej chwili gmina też się zaopatrzyła w samochód służbowy. Jeżeli istnieje taka konieczność, jest to im zapewnione IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Jest jakiś bus, który wozi na warsztaty...[terapii zajęciowej] IDI_39_31.10.2019_DPS_Mełgiew_Krzesimow

Mamy transport gminny zapewniony, także tutaj są regularne przewozy. Mieszkańcy domu pomocy mają swój samochód przystosowany dla osób niepełnosprawnych. Jeżeli chodzi o wyjazd do Lublina, przyjeżdża do nas tzw. „piątka”, która do centrum, do Krakowskiego w Lublinie i stamtąd odjeżdża i do nas przyjeżdża IDI_5_17.10.2019_JST_Mełgiew

Czy możliwe jest zapewnienie wsparcia, które pozwalałoby również na korzystanie z oferty kulturalnej, rekreacyjnej czy sportowej przez osoby starsze i z niepełnosprawnościami?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych podawali przykłady inicjatyw umożliwiających osobom starszym i z niepełnosprawnościami korzystanie z oferty kulturalnej. Jeden z rozmów był twierdził, że osoby objęte wsparciem nie zgłaszają swoich indywidualnych potrzeb w tym zakresie, więc każdorazowo były to wyjazdy zorganizowane w większych grupach.

W tej chwili jesteśmy realizatorem tak zwanego programu, który pilotuje Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Lublinie i my jesteśmy jednym z członków realizującym, to jest tak zwany kamień milowy II i uruchomiliśmy transport za pozwoleniem Pani Wójt. W każdy czwartek osoby, Panie z niepełnosprawnościami w podeszłym wieku, jeżdżą do takiego centrum kultury powiedzmy w Ziółkowie, na spotkania senioralne. Mają tam zapewnione warsztaty. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Natomiast, jeżeli chodzi o ofertę kulturalną to raczej samodzielnie nikt nie wyraża też takiej potrzeby, aby gdzieś wyjechać w tym celu, jeżeli już to są to przez nas organizowane (...) korzystają mieszkańcy wówczas z tej takiej formy zorganizowanej, natomiast też nie mają potrzeby indywidualnego wyjazdu, nie wyrażają przynajmniej takiej potrzeby, natomiast korzystają faktycznie z tych form zorganizowanych przez nas. IDI_9_18.10.2019_DPS_ul.Ametystowa_Lublin

Czy osoby starsze lub z niepełnosprawnościami są w stanie samodzielnie poruszać się po dalszej przestrzeni w celu zaspakajania swoich potrzeb?

Przedstawiciele instytucji publicznych wskazują, że to czy osoby starsze lub z niepełnosprawnościami są w stanie samodzielnie poruszać się po dalszej przestrzeni w celu zaspakajania swoich potrzeb, jest przede wszystkim uzależnione od stopnia skomunikowania ich miejsca zamieszkania z siecią lubelskiego transportu publicznego. Jeśli miejsce jest położone peryferyjnie wobec istniejącego układu linii autobusowych, dostępność transportowa Lublina staje się problematyczna.

Nałęczów ma dobre połączenie z Puławami i z Lublinem, w niedługich odstępach czasowych jeżdżą busy. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Jest to utrudnione. Jeśli chodzi o wyjazdy do Lublina na przykład z tych miejscowości, które nie leżą tutaj przy trasie, to jest to utrudnione. (...) Tak naprawdę przez wszystkie miejscowości jakaś tam komunikacja jeździ. Ale nawet, jeśli jeździ przez miejscowość, która jest oddalona stąd, nie wiem, założmy o 5 kilometrów, a ktoś jeszcze od tamtej głównej trasy mieszka dodatkowe 3 czy 4 kilometry, no to żeby dojść do przystanku, to też ma kawałek drogi IDI_23_22.10.2019_JST_Jablonna

Kto zapewnia osobie starszej lub z niepełnosprawnością wsparcie pozwalające na poruszanie się po dalszej przestrzeni?

Możliwość docierania do miejsc położonych poza terenem gminy jest zatem albo zapewniana przez transport publiczny – tam, gdzie on występuje – albo możliwość tę zapewniają członkowie rodziny. Środki transportu będące w dyspozycji gmin w kontekście dalszych wyjazdów nie są raczej wymieniane jako alternatywa na okoliczność, gdy zabraknie jednej z dwóch wyżej wymienionych możliwości.

W głównej mierze to rodzina zabezpiecza potrzeby transportu do miasta. W skrajnych przypadkach istnieje możliwość zapewnienia transportu medycznego na zlecenie lekarza. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Rodzina. IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

Mamy trzy linie autobusowe, które przyjeżdżają do Smug, tu do Panieńszczyzny i do Tomaszowic, a ponadto uruchomiony jest transport lokalny, który dowozi przede wszystkim dzieci do szkół, a z tego transportu korzystają również osoby dorosłe. Na pewno w pełni nie zaspokaja to wszystkich potrzeb mieszkańców, bo tych kursów jest zwyczajnie za mało. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

jest uruchomiona linia MPK, wydłużona z Lublina. Jest podpisane porozumienie z gminą Wólka Lubelska i jest jakby stworzona możliwość poruszania się poza teren gminy
IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Jaką rolę pełnią instytucje pomocy społecznej w kontekście ułatwiania poruszania się w przestrzeni? Czy jest możliwe zapewnienia osobom starszym i z niepełnosprawnościami takiego wsparcia transportowego, by wszystkim osobom objętym wsparciem zapewnić możliwość korzystania z podstawowych usług?

Wychodzenie naprzeciw indywidualnie zgłaszanym potrzebom transportowym stanowi dla instytucji publicznych ogromne wyzwanie. Niekiedy jedyną możliwością, jaką w danym momencie można zapewnić, to pokrycie kosztów wynajęcia transportu – o ile oczywiście zachodzą przesłanki, by instytucje pomocy społecznej mogły udzielić takiego wsparcia.

Raczej nie. Jeżeli jest taka potrzeba, to tylko możemy powiedzieć za pomocą wyspecjalizowanych instytucji typu przewidzianych do transportu osób leżących, możemy ewentualnie pośredniczyć w zamówieniu takiego transportu. Możemy, owszem, przyczynić się do udzielenia pokrycia tego transportu, żeby za bardzo takiej osoby nie obciążać, bo już takie coś robiliśmy, więc jakby w ten sposób pomagamy tym osobom niepełnosprawnym leżącym. Jeżeli jest taka konieczność, jeżeli nie ma osób zobowiązanych do alimentacji. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Starają się jak mogą. Jak to docelowo u nich wygląda na obecną chwilę – nie wiem tutaj. Ale jeżeli ktoś się zgłosi do nich z prośbą, że wymaga zorganizowania transportu lub zapewnienia czegoś, czy pomocy w załatwianiu spraw urzędowych, taką pomoc organizują IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

W korzystnej sytuacji są warsztaty terapii zajęciowej, które mają do dyspozycji samochód. Umożliwia to zapewnianie ich uczestnikom szerokiego spektrum różnych atrakcji.

Warsztaty terapii zajęciowej mają swój transport. (...) Przywożą, odwożą, wyjeżdżają na różne wycieczki, wyjazdy. Nie tylko w pobliżu, tylko nawet dalej, to są kilkudniowe. Mieszkańcy np. domu też mają swój transport. A tutaj jest organizowany, jeżeli jest taka konieczność i ktoś nam zgłasza IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

Natomiast warsztaty terapii zajęciowej mają taką możliwość. Posiadają samochód, który dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Czy osoby starsze lub z niepełnosprawnościami są w stanie (i chcą) samodzielnie korzystać z Internetu?

Osoby starsze i z niepełnosprawnościami w ocenie uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych są żywo zainteresowane korzystaniem z Internetu. Wychodząc naprzeciw tym oczekiwaniom instytucje miast i gmin LOF organizują kursy i szkolenia mające zwiększyć ich poziom kompetencji w tym zakresie.

Chcą, korzystają w telefonach, mam takie sygnały (...) Robią zdjęcia, przesyłają sobie nawzajem, działają w mediach społecznościowych. W ostatnim czasie umieszczają zdjęcia z zajęć i uroczystości z klubu seniora. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Chcą się także uczyć. W klubie seniora zgłaszali niejednokrotnie, że chcieliby nauczyć się robić zakupy na Allegro oraz korzystania z komunikatorów. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Jest taka potrzeba i prowadziliśmy bardzo dużo szkoleń z tego zakresu, przystępowaliśmy do wszelkich możliwych programów IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Szkolenia mamy, oczywiście. Seniorzy to... mamy taką grupę aktywną seniorów, że no, zajęcia, zajęcia, zajęcia i chętnie uczestniczą. IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

No myślę, że tutaj i wiedza i umiejętności są coraz większe. Nawet właśnie w zespole ośrodków wsparcia prowadzone są takie szkolenia, kursy dla seniorów IDI_38_29.10.2019_MOPR_Lublin

Co stoi na przeszkodzie, by osoby starsze i z niepełnosprawnościami korzystały z Internetu?

Jeśli uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych dostrzegają jakieś powody utrzymywania się wykluczenia cyfrowego wśród części seniorów i osób z niepełnosprawnościami, to wymienia się w tym kontekście trzy czynniki. Pierwszym z nich jest brak kompetencji, drugim – brak odpowiednich urządzeń i możliwości dostępu, zaś trzeci czynnik ma naturę psychologiczną – jest nim opór i lęk przed wyzwaniem, z jakim wiąże się opanowanie poruszania się w Internecie.

Brak umiejętności największą jest barierą; Ale brak na pewno sprzętu też jest jakby barierą nie do pokonania IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Ja myślę, że jest troszkę opór wśród starszych i niepełnosprawnych (...) Przyzwyczajenie, lęk. Inne. Lęk przed tym. IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik

Kto zapewnia osobie starszej lub z niepełnosprawnościami wsparcie w zakresie korzystania z Internetu?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych wskazali na szereg działań zapewniających osobom starszym i z niepełnosprawnościami możliwość korzystania z Internetu. O ile można przyjąć, że opanowywanie tej umiejętności najłatwiej przychodzi w środowisku rodzinnym – na przykład w kontakcie z wnukami – to inicjatywy instytucji publicznych są na tyle szeroko zakrojone, że dają one możliwości opanowywania tych umiejętności również osobom, które z różnych względów nie mają sposobności do przyswojenia ich dzięki wnukom czy innym członkom rodziny.

W klubie seniora obecnie też mamy edukację informatyczną, uczymy, jak korzystać nie tylko z Internetu, ale z bankowości elektronicznej, wszelkie możliwe komunikatory są już seniorom znane. (...) Ale to jest garstka ludzi, tak jak mówię, 20, a reszta, ta, która nie wychodzi z domu, no jednak jest wykluczona cyfrowo IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

w niektórych przypadkach GOPS IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Tak, zapewniamy [wsparcie]. Były kursy, są kursy, tylko mówię, to niewiele osób, bo zainteresowanie jest, na tych 135 osób jak jest grupa 12 osób to jest góra zainteresowania IDI_19_21.10.2019_DPS_al.Kraśnickie_Lublin

No są też organizowane właśnie jakieś tam spotkania dla seniorów, także to centrum kultury organizuje na bieżąco. Także myślę, że i takie zajęcia też tam mają. IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Rodziny, ewentualnie tutaj u nas, to pracownicy. Ale rodziny, bo już niektórzy przychodzą z telefonami, to myślę, że gdzieś tam najbliższa rodzina, młodsze pokolenie IDI_18_21.10.2019_DPS_ul.Kalinowszczyzna_Lublin

Czy wykluczenie cyfrowe osób starszych i z niepełnosprawnościami leży wśród wyzwań instytucji miejskich/gminnych? Jakie działania były, są podejmowane, a jakie planuje się podjąć?

Wśród działań, jakie przedstawiciele instytucji jednostek samorządowych LOF planują podjąć, wymienia się między innymi zwiększenie dostępności szerokopasmowego łącza internetowego w gminach, zwiększenie liczby ogólnodostępnych komputerów w gminnych lub miejskich placówkach kulturalnych oraz kontynuowanie podnoszenia poziomu kompetencji osób starszych i z niepełnosprawnościami w zakresie wykorzystania Internetu.

tak, tylko w pierwszym rzędzie musimy zapewnić dostęp do Internetu, bo to jest problem, podstawa. Jest z tym coraz lepiej. W tym momencie, kiedy będziemy uruchamiać światłowód i połączenia w szkołach, przystąpimy do tej platformy edukacyjnej, więc placówki będą podłączone, ale również i mieszkańcy, na dzień dzisiejszy chyba około 4 tys. mieszkańców będzie podłączonych do Internetu w

tej pierwszej fazie. No to jest 1/3 mieszkańców gminy, już będzie miała dostęp do szerokopasmowego Internetu. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Liczne programy i kursy różnego rodzaju były organizowane, i tutaj na miejscu i w poszczególnych miejscowościach i właśnie w filiach bibliotecznych. I to było i dla niepełnosprawnych i dla osób starszych. Także tutaj, jeżeli ktoś chce... No, wśród osób starszych, bo osoby z niepełnosprawnościami to widzę, że nawet bardzo chętnie, jeżeli tylko mają możliwości, to korzystają. Nawet poprzez te programy gdzie były dostarczane komputery, to większość skorzystała z tego wsparcia i z połączenia z Internetem, to mają IDI_30_23.10.2019_OPS_Gmina_Lubartow

3.6. Dostęp do placówek medycznych

Dostęp do podstawowej opieki medycznej badani określają przeważnie jako raczej łatwy (51,9%). Dla 19% jest on bardzo łatwy, dla kolejnych 13,8% ani łatwy, ani trudny, a dla 12,2% raczej trudny.

Na trudności w dostępie do podstawowej opieki zdrowotnej wskazywali przede wszystkim respondenci z gminy Głusk (50% badanych z tej gminy), a także gmin: Wólka (35,7%) oraz Jastków i Strzyżewice (po 33,3%).

Tabela 67. Dostęp do placówek podstawowej opieki zdrowotnej

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Ani łatwy, ani trudny	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	118	323	86	76	17	2
	%	19,0%	51,9%	13,8%	12,2%	2,7%	0,3%
Miasto Lublin		17,4%	53,9%	15,3%	11,5%	1,6%	0,3%
Gmina Głusk		0,0%	33,3%	16,7%	50,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		11,1%	44,4%	0,0%	33,3%	11,1%	0,0%
Gmina Jastków		11,8%	58,8%	5,9%	17,6%	5,9%	0,0%
Gmina Konopnica		6,3%	68,8%	6,3%	6,3%	12,5%	0,0%
Gmina Lubartów		38,5%	53,8%	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		8,3%	66,7%	20,8%	0,0%	4,2%	0,0%
Gmina Mełgiew		16,7%	58,3%	8,3%	8,3%	8,3%	0,0%
Gmina Nałęczów		54,5%	18,2%	18,2%	9,1%	0,0%	0,0%
Gmina Niedrzwica Duża		15,8%	31,6%	21,1%	26,3%	5,3%	0,0%
Gmina Niemce		34,8%	56,5%	4,3%	4,3%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski		15,0%	45,0%	10,0%	15,0%	15,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	66,7%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		44,4%	22,2%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		34,1%	52,3%	13,6%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Wólka		7,1%	28,6%	14,3%	35,7%	7,1%	7,1%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Odpowiedzi badanych różniły się nieco w zależności od wieku: osoby relatywnie młodsze (przed 60 rokiem życia) uznawały dostęp za bardzo łatwy częściej niż za raczej łatwy (41,4% i 37,9%), zaś starsze za raczej łatwy (52,6%), a następnie – bardzo łatwy (17,9%).

Stopień niepełnosprawności nie wpływał wyraźnie na rozkład odpowiedzi badanych, podobnie jak rodzaj niepełnosprawności.

Tabela 68. Dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej a wiek, płeć i stopień niepełnosprawności respondenta

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Ani łatwy, ani trudny	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	118	323	86	76	17	2
	%	19,0%	51,9%	13,8%	12,2%	2,7%	0,3%
Płeć	Kobieta	18,2%	47,4%	14,7%	15,0%	4,0%	0,6%
	Mężczyzna	19,9%	57,6%	12,7%	8,7%	1,1%	0,0%
Wiek	do 60 włącznie	41,4%	37,9%	6,9%	13,8%	0,0%	0,0%
	61 lat i więcej	17,9%	52,6%	14,2%	12,1%	2,9%	0,3%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	18,9%	54,5%	16,8%	9,1%	0,7%	0,0%
	Tak, w stopniu	19,5%	44,4%	14,3%	15,8%	6,0%	0,0%

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Ani łatwy, ani trudny	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
	umiarkowanym						
	Tak, w stopniu znacznym	15,8%	47,4%	21,1%	13,2%	2,6%	0,0%
	Nie	19,2%	54,5%	11,4%	12,0%	2,3%	0,6%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Potrzebę korzystania ze specjalistycznej opieki zdrowotnej deklaruje blisko 80% badanych. Według co czwartego z nich (25,6%) dostęp do niej jest raczej trudny, co 10. (10,1%) uważa, że bardzo trudny. W większym stopniu uważają tak kobiety niż mężczyźni. Osoby przed 60 rokiem życia częściej uznają, że nie mają potrzeby korzystania z opieki specjalistycznej (niemal dwukrotnie w porównaniu z osobami starszymi).

Tabela 69. Potrzeba korzystania ze specjalistycznej opieki zdrowotnej

		Nie, nie mam potrzeby korzystania	Tak, dostęp jest bardzo łatwy	Tak, dostęp jest raczej łatwy	Tak, dostęp nie jest ani łatwy, ani trudny	Tak, dostęp jest raczej trudny	Tak, dostęp jest bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	139	73	93	93	159	63	2
	%	22,3%	11,7%	15,0%	15,0%	25,6%	10,1%	0,3%
Płeć	Kobieta	18,2%	11,0%	13,9%	15,3%	28,0%	13,0%	0,6%
	Mężczyzna	27,5%	12,7%	16,3%	14,5%	22,5%	6,5%	0,0%
Wiek	do 60 włącznie	10,3%	20,7%	20,7%	17,2%	27,6%	3,4%	0,0%
	61 lat i więcej	22,9%	11,3%	14,7%	14,8%	25,5%	10,5%	,3%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Potrzebę korzystania z domów pomocy społecznej lub różnego rodzaju ośrodków wsparcia zgłasza niespełna 40% badanych, z tego 19,9% chciałoby korzystać z domów dziennego pobytu, a 16,9% - z placówek stałego pobytu.

Z placówek stałego pobytu chcieliby korzystać mieszkańcy gmin: Strzyżewice (44,4%), Świdnik (43,2%) i Lublin (21,7%), zaś z placówek dziennego pobytu – gmin Niedrzwica Duża (94,7%), Strzyżewice (55,6%) i Miasta Lubartów (45,8%).

Tabela 70. Potrzeba korzystania z ośrodków wsparcia a miejsce zamieszkania respondenta

		Tak, z placówek stałego pobytu	Tak, z placówek dziennego pobytu	Nie	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	105	124	393	0
	%	16,9%	19,9%	63,2%	0,0%
Miasto Lublin		21,7%	19,6%	58,7%	0,0%
Gmina Głusk		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Jastków		0,0%	35,3%	64,7%	0,0%
Gmina Konopnica		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Lubartów		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		0,0%	45,8%	54,2%	0,0%
Gmina Mełgiew		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%

	Tak, z placówek stałego pobytu	Tak, z placówek dziennego pobytu	Nie	Odmowa odpowiedzi
Gmina Nałęczów	0,0%	18,2%	81,8%	0,0%
Gmina Niedzwica Duża	5,3%	94,7%	0,0%	0,0%
Gmina Niemce	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Piaski	0,0%	5,0%	95,0%	0,0%
Gmina Spiczyn	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice	44,4%	55,6%	0,0%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik	43,2%	18,2%	38,6%	0,0%
Gmina Wólka	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Potrzeba korzystania z domów stałego pobytu częstsza jest wśród mężczyzn niż kobiet (22,5% wobec 12,4%), które z kolei w większym stopniu zgłaszają potrzebę korzystania z placówek pobytu dziennego. Co interesujące, osoby w młodszej kategorii wiekowej (tj. przed 60 rokiem życia) stosunkowo częściej chciałyby korzystać z domów stałego pobytu niż osoby starsze. Również brak potrzeby korzystania z jakichkolwiek ośrodków wsparcia jest niemal dwukrotnie częstszy wśród osób starszych niż młodszych, co jednak należy wiązać raczej z rodzajem (charakterem) niepełnosprawności niż prawidłowością związaną z wiekiem. Osoby nieposiadające orzeczenia o niepełnosprawności w 5,2% przypadków zgłaszają potrzebę korzystania z domów stałego pobytu i w 16,2% - dziennego pobytu. U osób z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności jest to odpowiednio 21,7% i 12,6%, o umiarkowanym stopniu – 33,1% i 27,1%, a u osób o znacznym stopniu niepełnosprawności – 36,8% oraz 52,6%. Można uznać, że im większy stopień niepełnosprawności badanych, tym bardziej odczuwają oni potrzebę korzystania z ośrodków wsparcia tak stałego, jak i dziennego pobytu.

Osoby z niepełnosprawnością intelektualną i zaburzeniami psychicznymi w większym stopniu od osób z innymi rodzajami niepełnosprawności wskazują na potrzebę korzystania z domów stałego pobytu.

Tabela 71. Czy ma Pan(i) potrzebę korzystania z domów pomocy społecznej lub różnego rodzaju ośrodków wsparcia?

		Tak, z placówek stałego pobytu	Tak, z placówek dziennego pobytu	Nie	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	105	124	393	0	622
	%	16,9%	19,9%	63,2%	0,0%	100,0%
Płeć	Kobieta	12,4%	22,3%	65,3%	0,0%	100,0%
	Mężczyzna	22,5%	17,0%	60,5%	0,0%	100,0%
Wiek	do 60 włącznie	51,7%	13,8%	34,5%	0,0%	100,0%
	61 lat i więcej	15,2%	20,2%	64,6%	0,0%	100,0%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	21,7%	12,6%	65,7%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	33,1%	27,1%	39,8%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	36,8%	52,6%	10,5%	0,0%	100,0%
	Nie	5,2%	16,2%	78,6%	0,0%	100,0%
Rodzaj niepełnosprawności	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	24,4%	19,8%	55,8%	0,0%	100,0%
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	25,0%	37,5%	37,5%	0,0%	100,0%

		Tak, z placówek stałego pobytu	Tak, z placówek dziennego pobytu	Nie	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	38,9%	33,3%	27,8%	0,0%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	92,9%	7,1%	0,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	5,0%	30,0%	65,0%	0,0%	100,0%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	33,3%	0,0%	66,7%	0,0%	100,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	62,5%	25,0%	12,5%	0,0%	100,0%
	Odpowiedź niejasna	8,3%	41,7%	50,0%	0,0%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Spośród osób odczuwających potrzebę skorzystania z ośrodków wsparcia większość uznaje dostęp do nich za raczej łatwy (50,7%). Dla kolejnych 20,1% jest on bardzo łatwy, 12,2% uznaje go za raczej trudny, a bardzo trudny jest dla 2,2%. 13,5% badanych nie potrafiło w tej kwestii sformułować opinii.

Bardzo i raczej łatwy dostęp ten jest w opinii mieszkańców gmin: Nałęczów i Strzyżewice (po 100%), Miasta Lubartów (90,9%), Jastków (83,3%). Na trudny dostęp wskazali głównie mieszkańcy gminy Piaski (100%).

Tabela 72. Ocena dostępu do ośrodków wsparcia a miejsce zamieszkania respondenta

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	46	116	31	28	5	3
	%	20,1%	50,7%	13,5%	12,2%	2,2%	1,3%
Miasto Lublin		16,2%	50,0%	15,6%	14,9%	1,9%	1,3%
Gmina Głusk		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jastków		33,3%	50,0%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%
Gmina Konopnica		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Lubartów		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		0,0%	90,9%	9,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niedzwica Duża		21,1%	47,4%	15,8%	10,5%	0,0%	5,3%
Gmina Niemce		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		88,9%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		25,9%	51,9%	11,1%	7,4%	3,7%	0,0%
Gmina Wólka		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Badani, którzy nie posiadają orzeczenia o niepełnosprawności, postrzegają dostęp do ośrodków wsparcia za łatwiejszy niż osoby z takim orzeczeniem. Za łatwy i raczej łatwy dostęp ten uznaje 86,4% badanych bez orzeczenia o niepełnosprawności, 71,4% - o lekkim stopniu, 63,8% - o stopniu umiarkowanym oraz 55,9% o stopniu znacznym. Jednocześnie w tej ostatniej kategorii największy jest odsetek osób uznających ten dostęp za trudny.

Tabela 73. Ocena dostępu do ośrodków wsparcia a wiek, płeć i stopień niepełnosprawności

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	46	116	31	28	5	3
	%	20,1%	50,7%	13,5%	12,2%	2,2%	1,3%
Płeć	Kobieta	21,7%	53,3%	8,3%	11,7%	2,5%	2,5%
	Mężczyzna	18,3%	47,7%	19,3%	12,8%	1,8%	0,0%
Wiek	do 60 włącznie	47,4%	26,3%	10,5%	10,5%	5,3%	0,0%
	61 lat i więcej	17,6%	52,9%	13,8%	12,4%	1,9%	1,4%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	10,2%	61,2%	16,3%	12,2%	0,0%	0,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	22,5%	41,3%	16,3%	16,3%	1,3%	2,5%
	Tak, w stopniu znacznym	14,7%	41,2%	20,6%	17,6%	5,9%	0,0%
	Nie	27,3%	59,1%	4,5%	4,5%	3,0%	1,5%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Rodzaj niepełnosprawności nie różnicuje w sposób znaczący odpowiedzi badanych, warto odnotować, że dla osób z zaburzeniami psychicznymi dostęp ten jest deklaratywnie najtrudniejszy.

Potrzebę korzystania z usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania zgłasza ok. 18% badanych. 10,3% uznaje ten dostęp za łatwy (bardzo i raczej łatwy), raczej trudny i bardzo trudny jest dla 4,2%.

Potrzeby korzystania nie mają mieszkańcy gmin: Głusk, Lubartów i Miasta Lubartów, Nałęczów, Piaski i Spiczyn.

Relatywnie trudniejszy jest, zgodnie z odpowiedziami badanych, dla osób z wyższym stopniem niepełnosprawności.

Tabela 74. Potrzeba korzystania z usług opiekuńczych w domu a miejsce zamieszkania

		Nie, nie mam potrzeby korzystania	Tak, dostęp jest bardzo łatwy	Tak, dostęp jest raczej łatwy	Tak, dostęp nie jest ani łatwy, ani trudny	Tak, dostęp jest raczej trudny	Tak, dostęp jest bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	511	41	23	10	15	11	11
	%	82,2%	6,6%	3,7%	1,6%	2,4%	1,8%	1,8%
Miasto Lublin		80,7%	6,4%	4,6%	2,1%	2,7%	1,6%	1,9%
Gmina Głusk		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		88,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,1%	0,0%
Gmina Jastków		88,2%	0,0%	5,9%	0,0%	5,9%	0,0%	0,0%
Gmina Konopnica		93,8%	0,0%	0,0%	0,0%	6,3%	0,0%	0,0%
Gmina Lubartów		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		91,7%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niedrzwica Duża		68,4%	0,0%	5,3%	5,3%	5,3%	15,8%	0,0%
Gmina Niemce		73,9%	13,0%	13,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		44,4%	44,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,1%

	Nie, nie mam potrzeby korzystania	Tak, dostęp jest bardzo łatwy	Tak, dostęp jest raczej łatwy	Tak, dostęp nie jest ani łatwy, ani trudny	Tak, dostęp jest raczej trudny	Tak, dostęp jest bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Gmina Miejska Świdnik	68,2%	20,5%	2,3%	2,3%	0,0%	0,0%	6,8%
Gmina Wólka	78,6%	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%	7,1%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Czy osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami mają łatwy dostęp do podstawowej opieki medycznej?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych byli zgodni co do tego, że osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami mają łatwy dostęp do podstawowej opieki medycznej. Przekonanie takie wyrażane było zarówno przez przedstawicieli instytucji położonych na terenie miast, jak i na obszarach wiejskich.

Sądę, że jest łatwy IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Do podstawowej mają. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Tak, nawet wizyty to są, wie Pan, tu nie ma problemu. IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

Jakie placówki zapewniają tym osobom podstawową opiekę medyczną?

Podstawowa opieka medyczna jest zapewniajana mieszkańcom gmin zarówno przez placówki publiczne, jak i niepubliczne. Przedstawiciele instytucji publicznych nie sygnalizowali żadnych problemów wynikających z nadmiernego dystansu, jaki mieszkańcy musieliby pokonywać w celu uzyskania podstawowych świadczeń medycznych.

Współpracujemy z niepublicznym zakładem opieki zdrowotnej, który ma miejsce w Kijanach. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Na terenie miasta działa samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej oraz druga placówka na terenie jednej ze wsi. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Mamy tylko jedną placówkę podstawowej opieki leczniczej, to jest ta Łucka i tutaj Lisów na pograniczu. Natomiast wszystkie pozostałe mieszczą się tutaj w Lubartowie. IDI_30_23.10.2019_OPS_Gmina_Lubartow

W jaki sposób zapewnia się takim osobom pomoc w przemieszczaniu się z miejsca zamieszkania do tych placówek?

Wśród rozmówców pojawiały się głosy, że z przemieszczaniem się osób starszych i z niepełnosprawnościami do placówek, gdzie jest im zapewniajana podstawowa opieka medyczna, nie wiążą się żadne poważniejsze trudności, ponieważ obiekty te położone są w miejscach dobrze skomunikowanych z pozostałymi obszarami gmin czy miast LOF. Jeśli jednak jacyś mieszkańcy mieliby napotkać na trudności związane z dotarciem do placówki zapewniającej opiekę zdrowotną, to wówczas możliwe jest zapewnienie wsparcia w postaci udostępnienia środka transportu będącego w dyspozycji władza samorządowych. Jedynie w nielicznych wypowiedziach rozmówcy przyznają, że osoby chcące uzyskać dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej są w głównej mierze skazane wyłącznie na transport własny.

Nie ma problemu tutaj z dojazdem jakimkolwiek komunikacją, bo to są ośrodki przy głównych trasach, że tak powiem, położone IDI_37_29.10.2019_OPS_Jastkow

Jest ta komunikacja cały czas. Także myślę, że tu jest dostępność. Przez całą gminę przecież, czy do Mentowa, to chyba nie ma większych tutaj problemów, bo to przy głównej trasie jest ośrodek zdrowia IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Jeżeli taka konieczność jest i by było tu zgłoszone to myślę, że pani wójt by wyraziła zgodę na to [transport gminny] IDI_25_23.10.2019_JST_Spiczyn

Czy, jak i kto osobom starszym i z niepełnosprawnościami zapewnia możliwość przemieszczania się do placówek położonych na terenie miasta Lublin?

Na podstawie wypowiedzi objętych badaniem przedstawicieli instytucji publicznych można zatem stwierdzić, że dostęp do placówek medycznych zapewniany jest na kilka sposobów. Pierwszym z nich jest zapewnienie usługi transportu publicznego. W pewnych przestrzeniach LOF możliwość tę uznaje się za wystarczającą, lecz część rozmówców podkreśla, że na pewnych terenach z racji słabszego skomunikowania należy poszukiwać innych możliwości. Jedną z nich, jak już zostało to zasygnalizowane powyżej, jest dowożenie osób środkami transportu, które znajdują się w dyspozycji władz samorządowych. Jeszcze inną możliwością zapewniania dostępu do opieki zdrowotnej są wizyty lekarzy i innych pracowników służby zdrowia w domach osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Tu jest zdecydowanie łatwiej, bo jesteśmy dobrze skomunikowani z Lublinem, nawet poprzez sieć właśnie tych autobusów miejskich, ale mieszkańcy z odległych miejscowości, korzystają głównie z własnego transportu. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

To już ośrodek pomocy musiałby sprawdzić, decydować i zapewniać środki, bo to wszystko w zależności od możliwości też finansowych, celów i zadań, które mają w programach postawione. IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

Tak, dowozimy. Zasada jest taka: mieszkańcy objęci są opieką medyczną tak jak w środowisku, czyli mają lekarza rodzinnego, lekarz rodzinny przychodzi, w większości przypadków to jest... można powiedzieć 90% mieszkańców należy do jednej przychodni, pozostali do innych, wybranych przez siebie (...) Natomiast 90% ze względu na swój stan zdrowia, akurat lekarze przychodzą tutaj dwa razy w tygodniu. I oni dają skierowanie. Dają skierowania do szpitala, do lekarzy specjalistów. I kierownicy zespołów opiekuńczo-pielęgnacyjnych dzwonią do przychodni, rejestrują do specjalistów, to są różni specjaliści. IDI_19_21.10.2019_DPS_al.Kraśnickie_Lublin

Czy w mieście/gminie osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami mają łatwy dostęp do specjalistycznej opieki medycznej (w tym: usług terapeutycznych poza domem)?

O ile kwestia dostępności podstawowej opieki zdrowotnej zdaniem uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych nie stanowiła problemu, to w przypadku opieki specjalistycznej rozmówcy sygnalizowali problem zbyt małej liczby specjalistów, co przekłada się na konieczność długiego oczekiwania w kolejkach.

Nie wszędzie są lekarze specjaliści. IDI_37_29.10.2019_OPS_Jastkow

No raczej chyba nie jest łatwy. Tak ogólnie rzecz biorąc to raczej nie jest łatwy, bo nawet jak człowiek chce gdzieś tam sobie pójść to nie dość, że się czeka w kolejkach to, to różnie to bywa IDI_39_31.10.2019_DPS_Melgiew_Krzesimow

No, są problemy, wiadomo, że są, bo na niektórych się po prostu czeka długo. No, ale też są oczywiście mieszkańcy dowożeni, rejestrowani są i czekamy. Jeżeli któryś na przykład wyraża życzenie, albo rodzina wyraża takie życzenie i tam dysponują swoimi środkami, też jest możliwość jakiejś prywatnej wizyty IDI_11_18.10.2019_DPS_ul.Swidnik

Tak. Są specjaliści, ale większość to do Lublina też, prawda, jeżdżą (...) Fizjoterapeuci i korzystają, kardiolog, ginekolog, [dłuższa pauza] neurolog to już chyba nie ma. Ale mówię, ta podstawowa, tutaj kardiolog, ginekolog, tak sięgam pamięcią jeszcze IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

Gdzie znajdują się placówki zapewniające im specjalistyczną opiekę?

Placówki zapewniające opiekę specjalistyczną położone są przede wszystkim na terenie Lublina oraz miast powiatowych. O dostępności tych miejsc przesądza zatem łatwość i wygoda, z jaką można się poruszać pomiędzy daną miejscowością a Lublinem lub najbliższym miastem powiatowym.

Obecność czy sąsiedztwo nasze z Lublinem, czasami nam utrudnia życie, ale w wielu kwestiach pomaga, więc tutaj ta dostępność do specjalistów w Lublinie jest szeroka i większość mieszkańców korzysta właśnie z tych świadczeń tam. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Nie mamy połączenia z Dobrzycami, gdzie mamy powiatowy szpital, do którego my należymy, jako nasza gmina. IDI_13_21.10.2019_OPS_NiedzwicaDuza

W jaki sposób zapewnia się osobom starszym i z niepełnosprawnościami pomoc w przemieszczaniu się z miejsca zamieszkania do placówek specjalistycznych?

Przemieszczanie się do placówek zapewniających opiekę specjalistyczną możliwe jest dzięki transportowi publicznemu lub prywatnym środkom transportu. Przedstawiciele jednostek samorządowych oraz instytucji pomocy społecznej nie wskazywali, by instytucje te zapewniały indywidualny dowóz osób starszych i z niepełnosprawnościami do lubelskich placówek opieki zdrowotnej.

Nawet mamy komunikację miejską już. IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

No tak myślę, że tutaj chyba nie ma większego. No wiadomo, to też zależy od niepełnosprawności, w jakim stanie są te osoby. Jeżeli nie mogą liczyć na wsparcie ze strony na przykład rodziny, ale dużo osób chyba, wydaje mi się, że tu korzysta z tej komunikacji takiej miejskiej. IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

No tak, no komunikacja publiczna bądź też transport indywidualny. IDI_36_25.10.2019_JST_Glusk

W tej chwili jest uruchomiona linia ta MPK, dzięki porozumieniu z gminą Wólka, więc to też jakby dodatkowo stwarza możliwości transportu autobusami MPK. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Natomiast już naprawdę takich lekarzy specjalistów, no to jest Lublin. Muszą dojechać do Lublina. [i tutaj komunikacja jest] IDI_23_22.10.2019_JST_Jablonna

No, autobusy z Lublina jeżdżą, kursują. IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

Czy w mieście/gminie osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami mają łatwy dostęp do domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia?

Przedstawiciele instytucji publicznych wyrażali zróżnicowane opinie dotyczące dostępności miejsc w domach pomocy społecznej na terenie swoich jednostek samorządowych. Wedle tych deklaracji lubelskie placówki nie posiadają wolnych miejsc, natomiast na terenie innych powiatów dostęp do takich usług nie powinien stanowić większego problemu.

Tak, jeżeli spełniają wymagane warunki. Obecnie nie ma listy osób oczekujących. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

Na terenie miasta nie mamy Lubartów nie mamy domu pomocy. IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Domów pomocy nie ma i tak jak powiedziałam, czeka się dość długo na miejsce, czasami nawet pół roku, więc trudno tu mówić o łatwym dostępie. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Uważam, że bardzo łatwy. Bardzo łatwy. Na terenie miasta również jest trochę tych domów. Chociaż wie Pani, to jest tak już slogan, społeczeństwo się starzeje i takich domów jest potrzeba dużo. Może nawet jeszcze więcej jest potrzeba zakładów opiekuńczo-leczniczych. Tam powinny trafiać osoby w stanie takim cięższym zdrowia, gdzie wymagają jakiejś tam specjalistycznej pomocy medycznej. IDI_19_21.10.2019_DPS_al.Kraśnickie_Lublin

Gdzie znajdują się domy pomocy społecznej i ośrodki wsparcia?

Rozwiązaniem zasygnalizowanego powyżej problemu jest kierowanie osób zgłaszających się w Lublinie do placówek położonych na terenie innych powiatów. Liczba miejsc zapewniana przez siedem lubelskich domów pomocy społecznej jest niewystarczająca.

Na terenie miasta mamy siedem domów pomocy społecznej. I są to domy pomocy społecznej dla osób somatycznie chorych, przewlekle chorych i w podeszłym wieku. Jeden z tych domów to jest dla osób niepełnosprawnych fizycznie. No cóż, no na pewno nie jest tak, że stoją tam, czekają miejsca wolne. Miejsca są zajęte. Aczkolwiek staramy się, żeby mieszkanie nie musiał czekać za długo. Zawsze oferujemy miejsce poza Lublinem. Bo tutaj też są ościenne jakieś tam ośrodki, które zapraszają do swoich domów. Jeżeli ktoś po prostu jest zainteresowany albo jest taka konieczność to korzystają z takiej oferty. Jeżeli chodzi o ośrodki wsparcia to jeszcze raz wspomnę o ośrodku w zespole ośrodka wsparcia, który ma bardzo rozbudowaną sieć klubów seniora. Usługi obiadowe. Usługi terapeutyczne. Wspomagające. Także bardzo szeroka jest ta oferta, jeżeli chodzi o zespół ośrodków wsparcia. Warto się z nią zapoznać. Nawet na stronie internetowej IDI_38_29.10.2019_MOPR_Lublin

Część jednostek samorządowych LOF nie dysponuje żadną placówką, która zapewniałaby opiekę wszystkim kategoriom osób jej wymagających – czy obejmowałaby swoim zakresem pełne spektrum usług opiekuńczych, na jakie diagnozowane jest zapotrzebowanie. Obecność niepublicznych placówek nie rozwiązuje problemu niedostatku miejsc z uwagi na fakt, że ich usługi są zbyt drogie dla większej części mieszkańców okolicznych terenów.

Stałego nie ma... znaczy tak. DPS jest jakimś takim ośrodkiem stałego pobytu osób niepełnosprawnych. IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik

Znaczy, nie ma podpisanej umowy, wtedy gminny ośrodek szuka takiej pomocy. Mamy jeden niepubliczny dom pomocy, no ale wiadomo, że koszt utrzymania jest dość wysoki. Bardzo wysoki jak na możliwości przeciętnego mieszkańca IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Czy liczbę miejsc w ramach którego rodzaju należałoby zwiększyć?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych zarówno odnosząc się do kwestii ogólnych, jak i formułując szczegółowe postulaty, zwracali uwagę, że sukcesywnie będzie rosła skala wyzwań związanych z zapewnianiem opieki osobom starszym niezdolnym do samodzielnego życia.

Sądzę, że tak. Jestem przekonany, ale to dla osób somatycznie chorych i z niepełnosprawnością, czyli starszych. Ze względu na to, że tak naprawdę społeczeństwo się starzeje i ten proces będzie postępował. Czyli zapotrzebowanie na tego typu placówki będzie się zwiększało. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Mając na uwadze różne potrzeby wynikające z różnych rodzajów i stopni niepełnosprawności - czy wymagających opieki mieszkańców miasta/gminy można skierować do placówek opiekuńczych uwzględniających potrzeby wynikające z każdego rodzaju niepełnosprawności?

Przedstawiciele lubelskich domów pomocy społecznej wyrazili nieco odmienne zdania w kwestii szerokości spektrum opieki, jaką zapewniają lokalne placówki. Jedna z wypowiedzi wskazywała, że są przypadki, że osoba wymagająca specyficznej opieki z konieczności trafia do placówki nie w pełni przygotowanej do zapewniania takiej opieki. Inny uczestnik wywiadu był natomiast zdania, że lubelskie placówki łącznie zapewniają niemal pełny zakres opieki, mając na uwadze potrzeby osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Dobre pytanie. Nieraz mamy takie osoby, które no nie powinny trafić do naszego Domu, powinny być gdzieś indziej, dostać skierowanie, decyzję. IDI_18_21.10.2019_DPS_ul.Kalinowszczyzna_Lublin

Myślę, że blisko pełnego wachlarza. Bo oczywiście potrzeby są rozmaite. Czasem bardzo indywidualne. Natomiast miasto Lublin, my mamy ten komfort, że mamy prawie każdy rodzaj usług.

Osobną rzeczą jest czas oczekiwania, bo czasem trzeba poczekać. Czasem, no wie pan, ktoś chce na przykład nie do tego domu tylko do innego. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Czy i jak na terenie miasta/gminy zapewnia się możliwość przemieszczania się osób z miejsca zamieszkania do DPS lub ośrodków wsparcia (w tym również lubelskich)?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych potwierdzili, że instytucje podlegające pod jednostki samorządowe LOF zapewniają indywidualny transport osób kierowanych do domów pomocy społecznej.

jest dowóz, transport gmin, akurat je tam Bychawa chyba dowozi. No, ta placówka jest też gminna. To są takie... nie umiem powiedzieć, jaka czę... jaki, jaka liczba mieszkańców gminy jest w domach pomocy. To już w ośrodku pomocy IDI_15_21.10.2019_DPS_Kielczewice

nasz Dom zapewnia transport, także mieszkańcy naszym transportem jeżdżą po przychodniach, na konsultacje specjalistyczne, a także mieszkańcy mają możliwość jeżdżenia na różne spotkania okolicznościowe, do innych zaprzyjaźnionych domów, na jakieś Andrzejki, na jakieś bale. A także poza teren Domu, też mamy zaprzyjaźnione domy, gdzie w ramach takich wewnętrznych imprez mają możliwość uczestniczenia w takich rozrywkach IDI_18_21.10.2019_DPS_ul.Kalinowszczyzna_Lublin

Jest taka możliwość, jeżeli jest już nawet osoba skierowana, wydana jest decyzja i pozytywna jest decyzja kierująca przez powiatowe centrum pomocy rodzinie i jest taka możliwość, żeby zamówić taki transport, nawet wyspecjalizowany. (...) Do miejsca wskazanego w decyzji. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Jakie usługi opiekuńcze zapewnia placówka? Dla jakich kategorii osób? W jakiej formie? Osoby z jakiego obszaru trafiają do niej?

Domy pomocy społecznej zapewniają szeroki wachlarz usług wykonywanych na rzecz osób, którym zapewniają opiekę. W zależności od stanu zdrowia osoby czy jej specyficznych wymagać może to być wsparcie w zaspakajaniu codziennych podstawowych potrzeb, lecz jeśli istnieją ku temu przesłanki placówka może też zapewniać specjalistyczne usługi rehabilitacyjne czy terapeutyczne.

Opiekuńcze to są początkowo, począwszy od higienicznych. Czyli zapewnienie właśnie higieny osobistej, ubrania, żywienia, zamieszkania. Komfortu, pobytu w, spędzenia wolnego czasu, zaopiekowania się, jeśli chodzi o potrzeby edukacyjne, potrzeby kulturalne. To wszystko w granicach opiekuńczych. Często jest to również pomoc przy komunikacji, problem z chodzeniem, czy korzystania z jakichś tam przyrządów, to też. Rehabilitacja. (...) My mamy tutaj z całej Polski (...) jakaś można powiedzieć, połowa, to jest z dużego województwa lubelskiego, czyli obecnego, można tak ująć. Bo tam kiedyś było jeszcze i Zamoyski, a teraz jest tak. Natomiast druga część, to są z całej Polski. IDI_15_21.10.2019_DPS_Kielczewice

Medyczne, pielęgnacyjne IDI_12_DPS_ul.Kosmonautow_Lublin

Tu mamy osoby starsze i przewlekłe somatycznie chore. Większość par. Same panie. To są osoby o bardzo zaawansowanej niesamodzielności. W wielu przypadkach w stanach demencyjnych o różnym natężeniu. No tak głębokich również. Kiedy to jest całkowita niesamodzielność, tak. W związku z tym dom pomocy społecznej zapewnia usługi bytowe, czyli miejsce do zamieszkania. Wyżywienie. Pranie. Jeżeli jest taka potrzeba to również artykuły drobne codziennego użytku. Usługi medyczne, czyli pielęgniarstwo, lekarz, lekarz specjalista, psychiatrę, psycholog. Terapię zajęciową. Terapię ruchową. Usługi, nazwijmy tak, religijne, tak. Bo w tym wieku dla wielu osób to jest niezwykle ważna rzecz. Usługi rekreacyjne, kulturalne. Oczywiście w zależności od możliwości osób. Chęci uczestnictwa. Włącznie z wyjazdami poza dom na imprezy, przeglądy. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Codzienna pielęgnacja, zakupy, sprzątnie (...) Zapewnienie kontaktów z otoczeniem, niekiedy wizyty u lekarza. (...) Właściwie wszystko, co jest potrzebne takiej osobie.
IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

Czy osoby starsze i z niepełnosprawnościami, którym należałoby zapewnić usługi świadczone w środowisku lub w miejscu zamieszkania, mogą liczyć na takie wsparcie?

Przedstawiciele instytucji publicznych zgodnie potwierdzili, że osoby starsze i z niepełnosprawnościami, którym wymagają zapewnienia usług świadczonych w środowisku lub w miejscu zamieszkania, mogą liczyć na takie wsparcie.

Chyba wszystkie podstawowe te zakłady opieki zdrowotnej świadczą takie usługi. To chyba nawet wynika gdzieś tam z umów i z kontraktów, że świadczą takie usługi. Jeśli jest taka sytuacja to z wizytą lekarską i pielęgniarzką nie ma problemu IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik

Wizyty domowe są, tak. IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Są, są te wizyty pielęgniarckie, wizyty lekarza rodzinnego, tak? Na pewno IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Oczywiście. Jak najbardziej tak. IDI_36_25.10.2019_JST_Glusk

Jaka jest droga uzyskiwania takiego wsparcia otrzymywanego w środowisku?

Poza samym faktem zapewniania wsparcia otrzymywanego w środowisku uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych wskazywali też, że instytucje dążą do stosowania szybkiej, uproszczonej drogi przyznawania tej formy wsparcia.

No telefon. Wykonanie telefonu do recepcji. IDI_25_23.10.2019_JST_Spiczyn

To jest postępowanie administracyjne, czyli 30 dni. Nawet jeżeli tak jak już wcześniej wspominałem, akurat nasz gminny ośrodek pomocy społecznej, jeżeli ocenia sytuację bardzo pilną, nie stosujemy się do przepisów KPA, można przyspieszyć postępowanie IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

3.7. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek edukacyjnych

Potrzeba korzystania z oferty szkół i innych placówek edukacyjnych jest sygnalizowana przez niespełna 1/3 badanych. 69,6% z nich uznaje, że nie ma takiej potrzeby. Spośród osób chętnych do aktywności edukacyjnej najwięcej jest takich, które chcą korzystać z oferty Uniwersytetu Trzeciego Wieku (17,6%). Są to przede wszystkim osoby z Lublina (26,8% badanych mieszkańców tego miasta), a także gminy Piaski (15%) i gminy Strzyżewice (11,1%).

Potrzeby edukacyjne w mniejszym stopniu odczuwają mężczyźni niż kobiety (74,6% mężczyzn nie chce korzystać z placówek edukacyjnych, u kobiet jest to 65,6%). Im wyższy stopień niepełnosprawności, tym mniej chętni są badani do korzystania z oferty edukacyjnej, choć różnice są niewielkie: osoby z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności w 79% przypadków nie chcą uczestniczyć w aktywności edukacyjnej, w przypadku osób z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności jest to 80,5%, a znacznym – 81,6%, podczas gdy wśród osób, które nie posiadają takiego orzeczenia, odsetek ten wynosi 59,1%.

Tabela 75. Zapotrzebowanie na ofertę edukacyjną a miejsce zamieszkania respondenta

		Nie mam potrzeby korzystania [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Ze studiów licencjackich, magisterskich lub doktoranckich	Z oferty studiów podyplomowych	Z kształcenia w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku	Z kształcenia pomaturalnego	Z kształcenia pozwalającego na zdanie egzaminu maturalnego	Ze specjalistycznych kursów lub szkoleń	Z kursów lub szkoleń zapewniających rozwój prostych umiejętności	Odmowa odpowiedzi	Odpowiedź niejasna (Klub Seniora)
Ogółem	Liczebność	433	4	4	108	0	1	37	58	8	8
	%	69,6%	0,6%	0,6%	17,4%	0,0%	0,2%	5,9%	9,3%	1,3%	1,3%
Miasto Lublin		67,0%	0,3%	0,5%	26,8%	0,0%	0,3%	4,6%	5,9%	0,8%	0,0%
Gmina Głusk		50,0%	8,3%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	41,7%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		88,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jastków		52,9%	0,0%	0,0%	5,9%	0,0%	0,0%	23,5%	23,5%	5,9%	0,0%
Gmina Konopnica		81,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,3%	18,8%	0,0%	0,0%
Gmina Lubartów		92,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	7,7%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		95,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,2%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		83,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	8,3%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		36,4%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	27,3%	18,2%	0,0%	27,3%
Gmina Niedzwica Duża		78,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	21,1%	0,0%
Gmina Niemce		91,3%	0,0%	0,0%	4,3%	0,0%	0,0%	4,3%	4,3%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski		45,0%	5,0%	5,0%	15,0%	0,0%	0,0%	10,0%	25,0%	0,0%	20,0%
Gmina Spiczyn		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		33,3%	11,1%	0,0%	11,1%	0,0%	0,0%	11,1%	44,4%	0,0%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		81,8%	0,0%	0,0%	4,5%	0,0%	0,0%	0,0%	13,6%	0,0%	0,0%
Gmina Wólka		57,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	35,7%	21,4%	0,0%	7,1%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 76. Korzystanie z oferty edukacyjnej

		Nie mam potrzeby korzystania	Ze studiów licencjackich, magisterskich lub doktoranckich	Z oferty studiów podyplomowych	Z kształcenia w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku	Z kształcenia pomaturalnego	Z kształcenia pozwalającego na zdanie egzaminu maturalnego	Ze specjalistycznych kursów lub szkoleń	Z kursów lub szkoleń zapewniających rozwój prostych umiejętności	Odmowa odpowiedzi	Odpowiedź niejasna (Klub Seniora)
Ogółem	Liczebność	433	4	4	108	0	1	37	58	8	8
	%	69,6%	0,6%	0,6%	17,4%	0,0%	0,2%	5,9%	9,3%	1,3%	1,3%
Płeć	Kobieta	65,6%	0,9%	0,6%	18,2%	0,0%	0,0%	8,1%	10,7%	2,0%	2,0%
	Mężczyzna	74,6%	0,4%	0,7%	16,3%	0,0%	0,4%	3,3%	7,6%	0,4%	0,4%
Wiek	do 60 włącznie	69,0%	6,9%	6,9%	0,0%	0,0%	0,0%	6,9%	10,3%	6,9%	0,0%
	61 lat i więcej	69,6%	0,3%	0,3%	18,2%	0,0%	0,2%	5,9%	9,3%	1,0%	1,3%
Orzeczenie o niepełnosprawności	Tak, w stopniu lekkim	79,0%	2,8%	1,4%	9,8%	0,0%	0,0%	6,3%	5,6%	1,4%	0,7%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	80,5%	0,0%	0,8%	3,8%	0,0%	0,0%	3,0%	12,0%	0,8%	2,3%
	Tak, w stopniu znacznym	81,6%	0,0%	0,0%	2,6%	0,0%	0,0%	5,3%	10,5%	2,6%	0,0%
	Nie	59,1%	0,0%	0,3%	28,6%	0,0%	0,3%	7,1%	9,7%	1,3%	1,3%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Wyszkolenie przekłada się na chęć uczestnictwa w działaniach edukacyjnych: odsetek osób niechętnych do takich działań legitymujących się wykształceniem podstawowym wynosi 75,6%, średnim 67,3%, wyższym 59,0%. Najczęściej jednak potrzeby w tym obszarze deklarują osoby z wykształceniem pomaturalnym – tylko w przypadku tej kategorii mniej niż połowa (45,8%) nie chce korzystać z oferty edukacyjnej.

Tabela 77. Rodzaj oferty edukacyjnej, z której korzystają respondenci a poziom wykształcenia

		Nie mam potrzeby korzystania	Ze studiów w licencyjnych, magisterskich lub doktoranckich	Z oferty studiów podyplomowych	Z kształcenia w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku	Z kształcenia pomaturalnego	Z kształcenia pozwalającego na zdanie egzaminu maturalnego	Ze specjalistycznych kursów lub szkoleń	Z kursów lub szkoleń zapewniających rozwój prostych umiejętności	Odmowa odpowiedzi	Odpowiedź niejasna (Klub Seniora)
Ogółem	Liczba	433	4	4	108	0	1	37	58	8	8
	%	69,6%	0,6%	0,6%	17,4%	0,0%	0,2%	5,9%	9,3%	1,3%	1,3%
Podstawowe		75,6%	0,0%	0,0%	2,3%	0,0%	0,0%	4,7%	17,4%	3,5%	0,0%
Gimnazjalne		60,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%
Zasadnicze zawodowe		80,6%	0,6%	0,6%	6,3%	0,0%	0,6%	5,6%	9,4%	0,0%	0,6%
Średnie		67,3%	1,4%	0,9%	21,4%	0,0%	0,0%	5,9%	7,7%	1,4%	2,3%
Pomaturalne		45,8%	0,0%	0,0%	45,8%	0,0%	0,0%	4,2%	8,3%	4,2%	0,0%
Wyższe		59,0%	0,0%	0,8%	30,3%	0,0%	0,0%	8,2%	6,6%	0,8%	1,6%
Odmowa odpowiedzi		100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Badani mieli trudności ze sformułowaniem opinii na temat dostępu do placówek edukacyjnych w miejscu zamieszkania – ponad połowa z nich nie była w stanie ustalić, czy jest on trudny, czy łatwy (52,9%). Łatwy (bardzo i raczej) jest on głównie dla mieszkańców gminy Piaski (50,0%), Lublin (42,4%), Niedrzwica Duża (42,1%) i Mełgiew (41,7%). Trudny – raczej i bardzo – jest przede wszystkim dla badanych z gmin Jabłonna (77,8%) i Strzyżewice (44,4%).

Tabela 78. Ocena dostępu do oferty edukacyjnej w miejscu zamieszkania respondenta

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	55	165	329	45	11	17
	%	8,8%	26,5%	52,9%	7,2%	1,8%	2,7%
Miasto Lublin		10,7%	31,6%	52,5%	2,1%	1,1%	1,9%
Gmina Głusk		0,0%	25,0%	41,7%	25,0%	8,3%	0,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	11,1%	0,0%	55,6%	22,2%	11,1%
Gmina Jastków		5,9%	5,9%	58,8%	11,8%	5,9%	11,8%
Gmina Konopnica		0,0%	12,5%	43,8%	25,0%	12,5%	6,3%
Gmina Lubartów		23,1%	15,4%	53,8%	7,7%	0,0%	0,0%

	Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Gmina Miasto Lubartów	4,2%	12,5%	79,2%	4,2%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew	0,0%	41,7%	41,7%	16,7%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów	9,1%	63,6%	27,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niedzwica Duża	21,1%	21,1%	15,8%	26,3%	5,3%	10,5%
Gmina Niemce	8,7%	13,0%	69,6%	8,7%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski	10,0%	40,0%	30,0%	20,0%	0,0%	0,0%
Gmina Spiczyn	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice	0,0%	22,2%	11,1%	44,4%	0,0%	22,2%
Gmina Miejska Świdnik	2,3%	9,1%	86,4%	0,0%	0,0%	2,3%
Gmina Wółka	0,0%	14,3%	50,0%	28,6%	0,0%	7,1%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Łatwiejszy jest dostęp do placówek edukacyjnych zdecydowanie dla osób nieposiadających orzeczenia o niepełnosprawności niż dla tych, którzy mają takie orzeczenie. Podczas gdy badani bez orzeczenia w 47,4% przypadków uznali dostęp za (raczej i bardzo) łatwy, był on taki dla ok. 1/4 osób z niepełnosprawnościami.

Tabela 79. Ocena dostępu do placówek edukacyjnych a wiek, płeć i stopień niepełnosprawności

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	55	165	329	45	11	17
	%	8,8%	26,5%	52,9%	7,2%	1,8%	2,7%
Płeć	Kobieta	8,7%	28,0%	46,5%	11,0%	1,7%	4,0%
	Mężczyzna	9,1%	24,6%	60,9%	2,5%	1,8%	1,1%
Wiek	do 60 włącznie	13,8%	17,2%	51,7%	13,8%	3,4%	0,0%
	61 lat i więcej	8,6%	27,0%	53,0%	6,9%	1,7%	2,9%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	7,7%	17,5%	62,2%	9,8%	1,4%	1,4%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	5,3%	16,5%	65,4%	6,8%	3,8%	2,3%
	Tak, w stopniu znacznym	2,6%	21,1%	52,6%	15,8%	2,6%	5,3%
	Nie	11,7%	35,7%	43,2%	5,2%	1,0%	3,2%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Dostępu do oferty edukacyjnej na terenie Lublina nie potrafiło poddać jednoznacznej ocenie 65,5% badanych. Dla 12,9% był on raczej łatwy, dla 3,6% raczej łatwy, a dla 3,2% raczej trudny. Na problem z dostępnością tej oferty wskazywali przede wszystkim respondenci zamieszkali na terenie gminy Mełgiew.

Relatywnie łatwiejszy dostęp ten był dla kobiet niż mężczyzn, bez względu na wiek. Pozostałe cechy badanych, w tym także stopień niepełnosprawności, nie wpływały w sposób znaczący na rozkład odpowiedzi. **Czy na terenie miasta/gminy istnieje oferta edukacyjna kierowana do osób starszych?**

W świetle wypowiedzi uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych jedyna oferta edukacyjna na terenie LOF kierowana do osób starszych to oferta lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Nie, na terenie gminy nie ma zorganizowanej tego typu formy. IDI_30_23.10.2019_OPS_Gmina_Lubartow
Na terenie naszej gminy nie ma. IDI_21_22.10.2019_OPS_Konopnica
Nie ma! IDI_23_22.10.2019_JST_Jablonna

Jaka forma oferty kierowana jest do osób starszych w mieście/gminie?

Tak. Uniwersytet trzeciego wieku. Dla niepełnosprawnych jest szkoła. Dla niepełnosprawnych intelektualnie. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Tak. Uniwersytet trzeciego wieku na pewno. Różne kursy również doskonalące, kursy rękodzieła, kursy artystyczne. Różne, tak. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Jeśli nie ma Uniw. Trzeciego Wieku, czy i jak z terenu miasta/gminy można dotrzeć do Lublina, by móc skorzystać z takiej oferty? Czy jest to popularne?

Jeśli uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych odnosili się do kwestii zainteresowania osób starszych kierowaną do nich ofertą edukacyjną, to w większości przypadków skłaniali się ku ocenom, że zainteresowanie takie nie jest obserwowane.

Nie, w ogóle się ludzie nie interesują IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Mamy takie osoby, które korzystają z wykładów i zajęć. IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

Czy jakieś podmioty organizują w ramach formuły projektowej zajęcia edukacyjne dla osób starszych?

Poza stałą ofertą Uniwersytetu Trzeciego Wieku na terenie LOF organizowane są też zajęcia edukacyjne dla osób starszych w formule projektowej.

Tak, jest sporo takich zajęć, są organizowane. Jeżeli mieszkańcy chcą, to zapewniamy im transport, opiekę, także jak najbardziej. Namawiamy, że jeszcze powinni coś tam działać IDI_18_21.10.2019_DPS_ul.Kalinowszczyzna_Lublin

Znaczący jest projekt właśnie Klub Seniora, to to jest projekt. IDI_17_21.10.2019_OPS_Piaski

Czy na terenie miasta/gminy osobom z niepełnosprawnościami zapewnia się ofertę edukacyjną dostosowaną do ich potrzeb?

Przedstawiciele instytucji publicznych z Lublina oraz niektórych innych jednostek samorządowych LOF potwierdzili, że na ich terenie zapewniana jest oferta edukacyjna dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

mogą uczestniczyć w zajęciach środowiskowych [niezrozumiałe 00:41:18]. To jest oferta pewnego rodzaju edukacyjna, bo tam wykonują różne czynności, mają różne warsztaty. Oprócz tego mają rehabilitację zapewnioną, w związku z tym jest to pewna forma edukacyjna. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Tak. I część osób niepełnosprawnych uczestniczą w tych zajęciach IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

W Lublinie jest całkiem dobra oferta edukacyjna dla osób niepełnosprawnych. Musimy wyróżnić jakby poziomy edukacji i rodzaj niepełnosprawności. Bo młodzi, sprawni intelektualnie ludzie korzystają ze szkół powszechnych po prostu. Szkół, studiów. Natomiast jest też rozwinięta sieć placówek dla osób o szczególnych potrzebach, tak. I rzeczywiście dostęp do tych placówek w Lublinie, mówimy o mieście. (...) Jest dobry. Nie wzorcowy, ale dobry. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Jeśli tak, jakiego rodzaju placówki edukacyjne zapewniają osobom z niepełnosprawnościami taką ofertę?

Poza lubelskimi szkołami wyspecjalizowanymi w zapewnianiu oferty ukierunkowanej na szczególne potrzeby uczniów z niepełnosprawnościami na terenie LOF istnieją placówki działające według formuły warsztatów terapii zajęciowej.

osoby niepełnosprawne dostępność tylko tu. Znaczący to, co jest oferowane na miejscu, jeżeli są tego typu zajęcia, na przykład filii bibliotecznej, bo bardzo często tam różnego rodzaju projekty, ale to też...

wtedy, kiedy jest możliwość pozyskania środków i są te działania projektowe, to tak.
IDI_30_23.10.2019_OPS_Gmina_Lubartow

Na naszym terenie jest szkoła specjalna, filia szkoły specjalnej, IDI_15_21.10.2019_DPS_Kielczewice

Na terenie ośrodka, jest organizowana terapia zajęciowa
IDI_10_18.10.2019_DPS_ul.Dolinskiego_Lublin

Szkoły, warsztaty terapii zajęciowej IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

3.8. Aktywność zawodowa

92,4% badanych nie pracuje, 4,0% jest zatrudnionych w niepełnym wymiarze, na pełny etat pracuje 2,7% respondentów.

Pracują przede wszystkich badani z gmin Głusk (25% badanych z tej gminy), Konopnica (31,3%), Spiczyn (16,7%) i Piaski (15,0%). Proporcje pracujących i niepracujących są zbliżone w przypadku kobiet i mężczyzn, różnicuje je natomiast wiek badanych – wśród osób do 60 roku życia pracuje niemal 14%, podczas gdy po 60 roku życia nieco ponad 6%.

Tabela 80. Aktywność zawodowa badanych - czy respondent pracuje

		Tak, w pełnym wymiarze	Tak, lecz w niepełnym wymiarze	Nie	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	17	25	575	5
	%	2,7%	4,0%	92,4%	0,8%
Miasto Lublin		2,1%	3,5%	94,1%	0,3%
Gmina Głusk		16,7%	8,3%	75,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	11,1%	88,9%	0,0%
Gmina Jastków		5,9%	5,9%	88,2%	0,0%
Gmina Konopnica		12,5%	18,8%	68,8%	0,0%
Gmina Lubartów		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		25,0%	0,0%	75,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		0,0%	9,1%	90,9%	0,0%
Gmina Niedrzwica Duża		0,0%	0,0%	84,2%	15,8%
Gmina Niemce		4,3%	4,3%	91,3%	0,0%
Gmina Piaski		0,0%	15,0%	85,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	16,7%	83,3%	0,0%
Gmina Strzyżewice		0,0%	0,0%	88,9%	11,1%
Gmina Miejska Świdnik		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
Gmina Wólka		0,0%	0,0%	100,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Częściej są to osoby bez orzeczenia o niepełnosprawności, z kolei wśród posiadających takie orzeczenie najmniej stanowią osoby o znacznym stopniu niepełnosprawności (choć różnice są niewielkie). Nie pracują w ogóle osoby z niepełnosprawnościami o charakterze psychicznym (intelektualnym, neurologicznym, całościowymi zaburzeniami rozwoju). Najwięcej jest pracujących w kategorii osób z wykształceniem pomaturalnym oraz wyższym, w ogóle nie ma takich osób wśród badanych z wykształceniem gimnazjalnym.

Tabela 81. Aktywność zawodowa a stopień i rodzaj niepełnosprawności respondentów

		Tak, w pełnym wymiarze	Tak, lecz w niepełnym wymiarze	Nie	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	17	25	575	5
	%	2,7%	4,0%	92,4%	0,8%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	0,7%	2,8%	95,8%	0,7%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	3,8%	0,0%	94,7%	1,5%
	Tak, w stopniu znacznym	2,6%	0,0%	97,4%	0,0%
	Nie	3,2%	6,8%	89,3%	0,6%
Rodzaj niepełnosprawności	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	1,5%	1,0%	97,5%	0,0%

		Tak, w pełnym wymiarze	Tak, lecz w niepełnym wymiarze	Nie	Odmowa odpowiedzi
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	4,2%	4,2%	87,5%	4,2%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	0,0%	2,8%	94,4%	2,8%
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	0,0%	0,0%	95,0%	5,0%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%
	Odpowiedź niejasna	25,0%	0,0%	75,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Wśród pracujących zdecydowana większość to uczestnicy otwartego rynku pracy (ponad 90%), zaledwie 10% to osoby uczęszczające na Warsztaty Terapii Zajęciowej (badani z Lublina, mężczyźni, powyżej 60 roku życia o lekkim stopniu niepełnosprawności ruchowej z wykształceniem średnim).

Tabela 82. Forma aktywności zawodowej - charakterystyka badanych

		Na otwartym rynku pracy	Na chronionym rynku pracy	Własna działalność gospodarcza	W Zakładzie Aktywności Zawodowej	Jestem uczestnikiem Warsztatów Terapii Zajęciowej
Ogółem	Liczebność	10	0	0	0	1
	%	90,9%	0,0%	0,0%	0,0%	9,1%
Płeć	Kobieta	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Mężczyzna	75,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%
Wiek	do 60 włącznie	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	61 lat i więcej	85,7%	0,0%	0,0%	0,0%	14,3%
Orzeczenie o niepełnosprawności	Tak, w stopniu lekkim	80,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Tak, w stopniu znacznym	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Nie	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Rodzaj niepełnosprawności	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	80,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

		Na otwartym rynku pracy	Na chronionym rynku pracy	Własna działalność gospodarcza	W Zakładzie Aktywności Zawodowej	Jestem uczestnikiem Warsztatów Terapii Zajęciowej
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Odpowiedź niejasna	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Poziom wykształcenia	Podstawowe	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Gimnazjalne	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Zasadnicze zawodowe	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Średnie	75,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%
	Pomaturalne	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Wyższe	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Odmowa odpowiedzi	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

91,8% respondentów nie deklaruje w ogóle chęci podjęcia aktywności zarobkowej. Płeć badanych nie odgrywa w tym zakresie roli różnicującej odpowiedzi. Częściej aktywności zawodowej nie chcą podjąć osoby starsze (co czwarta osoba przed 60 rokiem życia uznaje, że chciałaby pracować).

Tabela 83. Czy badani chcieliby podjąć aktywność zarobkową?

		Tak	Nie	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	41	528	6	575
	%	7,1%	91,8%	1,0%	100,0%
Płeć	Kobieta	5,7%	92,5%	1,9%	100,0%
	Mężczyzna	8,9%	91,1%	0,0%	100,0%
Wiek	do 60 włącznie	25,0%	75,0%	0,0%	100,0%
	61 lat i więcej	6,4%	92,6%	1,1%	100,0%
Orzeczenie o niepełnosprawności	Tak, w stopniu lekkim	6,6%	93,4%	0,0%	100,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	7,9%	90,5%	1,6%	100,0%
	Tak, w stopniu znacznym	0,0%	94,6%	5,4%	100,0%
	Nie	8,0%	91,3%	0,7%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Spośród osób, które wyraziły chęć podjęcia aktywności zarobkowej 48,8% uznaje, że nie widzi żadnych przeszkód przeciw podjęciu pracy, dla 34,1% przeszkodą taką jest brak odpowiednich ofert

na lokalnym rynku. 24,4% badanych przeszkodę taką upatruje w złym stanie zdrowia lub możliwości jego pogorszenia.

W mniejszym stopniu przeszkody do podjęcia pracy dostrzegają mężczyźni (56,5% z nich ich nie widzi) niż kobiety (38,9%), częściej też wskazują na nie osoby przed 60 rokiem życia niż osoby starsze.

Tabela 84. Przeszkody w podjęciu aktywności zawodowej przez badanych wyrażających chęć podjęcia aktywności zarobkowej

		Nie, nie ma żadnych przeszkód	Brak odpowiednich ofert na lokalnym rynku pracy	Brak możliwości dojazdu do pracy w Lublinie	Stan zdrowia lub ryzyko pogorszenia stanu zdrowia	Inne obowiązki	Wewnętrzny opór, lęk lub inne bariery psychiczne
Ogółem	Liczebność	20	14	3	10	4	5
	%	48,8%	34,1%	7,3%	24,4%	9,8%	12,2%
Płeć	Kobieta	38,9%	27,8%	11,1%	33,3%	16,7%	22,2%
	Mężczyzna	56,5%	39,1%	4,3%	17,4%	4,3%	4,3%
Wiek	do 60 włącznie	33,3%	33,3%	0,0%	50,0%	16,7%	0,0%
	61 lat i więcej	51,4%	34,3%	8,6%	20,0%	8,6%	14,3%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Czy na terenie miasta/gminy są zapewnione takie formy aktywności dla osób z niepełnosprawnościami, które wspomagałyby ich proces aktywizacji zawodowej?

Proces aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami na terenie powiatów zapewniany jest przede wszystkim w ramach formuły warsztatów terapii zajęciowej. Jednak nie wszystkie gminy posiadają na swoim terenie taką placówkę. Odrębnym problemem, który został zasygnalizowany, jest sama skala wyzwania, jakim jest pomyślnie zaktywizowanie osoby z niepełnosprawnością w stopniu, który skutkowało tym, że nigdy wcześniej nie pracowała czy nie zdobywała pokrewnych doświadczeń.

To tylko te warsztaty terapii zajęciowej, ale powiedziałabym, że to raczej, ponieważ my mamy takich a nie innych pacjentów, że oni raczej nie będą mogli pracować zawodowo, ponieważ z orzeczeniami tu przychodzą i w zasadzie w każdym orzeczeniu jest, że jest niezdolny do pracy. Niezdolny, czyli no raczej nikt ich nie wyuczy tego zawodu. Chociaż mieliśmy kilku takich mieszkańców młodych kiedyś, że byli przygotowywani do pracy zawodowej, ale to jest szereg utrudnień
IDI_39_31.10.2019_DPS_Mełgiew_Krzesimow

Nie, czegoś takiego nie mamy na terenie naszej gminy. IDI_17_21.10.2019_OPS_Piaski

Jakie instytucje i podmioty zapewniają wsparcie w zakresie aktywizacji osób z niepełnosprawnościami?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych wskazywali, że warsztaty terapii zajęciowej prowadzone są najczęściej przez organizacje pozarządowe działające w formie stowarzyszeń.

Na terenie naszej gminy stowarzyszenie prowadzi warsztaty terapii zajęciowej.
IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Są stowarzyszenia, które pomagają, pośredniczą jakby w zdobyciu pracy dla osób niepełnosprawnych. Na przykład Misericordia. I jeszcze, powiedzmy, podobne, które, powiedzmy, prowadzą szkolenia i kursy oraz pomagają w poszukiwaniu miejsca pracy IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

W jakiej formie wsparcie to jest zapewniane (chroniony rynek pracy, ZAZ, Warsztatów WTZ)?

W wypowiedziach objętych badaniem przedstawiciele instytucji publicznych nie pojawiła się wzmianka na temat innej formy aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami niż warsztaty terapii zajęciowej.

WTZ-ty są i właśnie tak jak mówię i tam ta działalność kwitnie. Natomiast [zastanowienie] liderem, który z taką ofertą dla tych osób niepełnosprawnych i też starszych wychodzi, jest właśnie Miejskie Centrum Profilaktyki IDI_33_24.10.2019_JST_Swidnik

Tak, te WTZ-y, no. IDI_40_31.10.2019_OPS_Melgiew

WTZ tak (...) na pewno nie ma, kiedyś był, zakład pracy chronionej, teraz nie ma. Nie mamy zakładu aktywności zawodowej IDI_41_31.10.2019_OPS_Swidnik

Mamy w pobliżu Lubartowa dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej. (...) W Ostrowie, tak, i w Kocku. Oprócz tego w Kocku powstał Zakład Aktywności Zawodowej dla osób, wiem, że do tego zakładu burmistrz namawia osoby też z Lubartowa. (...) Pracujemy w tym momencie nad tym, żeby od nowego roku zaczęło funkcjonować Centrum Integracji Społecznej dla osób z niepełnosprawnościami. IDI_28_23.10.2019_JST_Lubartow

Warsztaty terapii zajęciowej jak najbardziej tak, to już mówiłem, są. Tylko czy to dla osób starszych, po 60 roku życia, to raczej nie. Natomiast z niepełnosprawnością, jak najbardziej tak i jest stąd duża grupa. W Świdniku i w Melgwi. (...) są dwa WTZ-ty. Także, ze Świdnika tak, są, jest takie IDI_11_18.10.2019_DPS_ul.Swidnik

Jakie jest zainteresowanie wśród osób z niepełnosprawnościami i wśród ich opiekunów prawnych korzystaniem z oferty aktywizacji zawodowej?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych wyrażali bardzo różne opinie o zainteresowaniu osób z niepełnosprawnościami i ich opiekunów prawnych korzystaniem z oferty aktywizacji zawodowej. Pojawił się głos, że poziom zainteresowania tą formą jest bardzo wysoki. W innej wypowiedzi rozmówca twierdził, że to kwestia odpowiednio prowadzonej pracy socjalnej, dzięki której jest szansa na zmotywowanie potencjalnych uczestników warsztatów, zaś jeszcze inni uczestnicy wywiadów ocenili zainteresowanie jako niewielkie.

Przy wsparciu pracownika socjalnego, odpowiedniej pracy socjalnej, po zmotywowaniu IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

Tutaj mamy warsztaty terapii zajęciowej w samej Melgwi, no to widzę, że jest pełne obłożenie, jest zainteresowanie, są oczekujący IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

Niewielkie, niewielkie. IDI_13_21.10.2019_OPS_NiedzwicaDuza

[Oferta] Czasami większa niż oferentów. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Naęczów

Czy, jak i kto osobom z niepełnosprawnościami zapewnia możliwość przemieszczania się z miejsca zamieszkania do placówki wspierającej proces ich aktywizacji zawodowej?

Niektóre podmioty prowadzące aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnościami posiadają własny środek transportu pozwalający na przewożenie uczestników warsztatów między ich domami a placówką organizującą warsztaty.

Tak. W niektórych instytucjach tak. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

[na WTZ, ZAZ] Tam mają transport. IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Tutaj już sobie warsztaty zapewniają dowóz same IDI_11_18.10.2019_DPS_ul.Swidnik

(...) ten samochód tutaj po naszej gminie krąży i zbiera parę osób. IDI_25_23.10.2019_JST_Spiczyn

Czy próby aktywizacji osób z niepełnosprawnościami przynoszą sukcesy?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych różnili się w swoich ocenach skuteczności działań mających na celu aktywizację osób z niepełnosprawnościami. Część z nich była zdania, że działania te przynoszą realne efekty, podczas gdy inni byli zdania, że efekt osiągany jest jedynie w pojedynczych przypadkach. Ważna jest też w tym kontekście wypowiedź, która przesuwa akcent z oceny efektywności na samo dostrzeżenie woli podejścia jakichkolwiek działań przez osobę z niepełnosprawnością. Wartością jest już bowiem samo wyjście osoby z domu i wejście w nowe środowisko społeczne.

W pojedynczych przypadkach, tak. Tak. IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

To zależy. Ale systemowo, o nie IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Ja uważam, że sukcesem jest tak naprawdę wprowadzenie tej osoby do funkcjonowania w społeczeństwie, jako takim. No już daleko byśmy poszli, mówiąc o aktywizacji zawodowej, bo to już by było zupełnym sukcesem, ale już samo wyjście tej osoby z domu na zewnątrz, umożliwienie jej korzystania z różnego rodzaju form aktywności IDI_29_23.10.2019_JST_Gmina_Lubartow

W jakich przypadkach powodzenie takich działań jest szczególnie prawdopodobne, a jakie okoliczności mogą przesądzać o niepowodzeniu takich działań?

Wśród czynników mogących wpływać na prawdopodobieństwo sukcesu aktywizacji osoby z niepełnosprawnością należy wymienić stopień i rodzaj niepełnosprawności, sytuację rodzinną oraz sam poziom motywacji osoby, która miałaby zostać zaktywizowana. Jeszcze innym czynnikiem są uwarunkowania, które miałyby skłonić lokalnych pracodawców do tworzenia miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami – bez odpowiedniego systemu zachęt w ocenie uczestników wywiadów rzadko się tak dzieje.

Myślę, że w przypadku osób niepełnosprawnych intelektualnie jest trudno, powiedzmy, utrzymać pracę przez te osoby. Natomiast z niepełnosprawnością fizyczną bardzo dużo ludzi uzyskało pomoc i żyje bardzo aktywnie. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Jeżeli chodzi o tą grupę osób z zaburzeniami psychicznymi to właściwie też jest to zwykle tak, że jest to dość trudna grupa pracowników z uwagi na nawroty choroby i częste na przykład zwolnienia lekarskie, i zwykle te osoby, jest im trudno utrzymać to zatrudnienie. Poza tym no niestety w naszym społeczeństwie nadal pokutują stereotypy, jeżeli chodzi o postrzeganie osób chorujących psychicznie i też z tego powodu nie zawsze tą pracę są w stanie nasi tu mieszkańcy otrzymać. Poza tym też, muszą też wspomnieć o takiej formie, (...) którą muszą skrytykować, a mianowicie te staże, które... których jest bardzo dużo, jest ich po prostu obfitość i różne organizacje oferują odbywanie tych staży. No niestety, jeżeli chodzi o osoby z zaburzeniami psychicznymi, nie przekłada się to później na utrzymanie pracy. (...) takie zjawisko się wytworzyło, że wszyscy, którzy, którzy gdzieś tam... z którymi mamy... mamy kontakt, też z warsztatami terapii zajęciowej czy środowiskowymi domami samopomocy, pracownicy obserwują ten sam problem. A mianowicie taki, że ci nasi podopieczni, czyli osoby z zaburzeniami psychicznymi wędrują od stażu do stażu i jakby kończą zwykle po 3 miesiącach tego stażu tą aktywność zawodową i za... rozpoczynają następny staż... IDI_9_18.10.2019_DPS_ul.Ametystowa_Lublin

Myślę, że też czynnikiem takim wpływającym jest, jaka jest sytuacja w rodzinie, prawda. Czy zależy też od wieku, od stopnia niepełnosprawności, jak ta osoba się czuje. Czy chęć wyraża woli w ogóle podjęcia czegoś takiego. Bo jeżeli nie, to nie zmusimy takiej osoby. (...) No, na pewno też czynnikiem takim jest lęk, przede wszystkim lęk. IDI_12_DPS_ul.Kosmonautow_Lublin

wyda mi się, że czynnikami mogą być jakieś tam, niechęci własne, własny sprzeciw. Dlatego nie umiejętności, nieumiejętność ocenienia, co dla kogo będzie ważne, albo za wysokie zadanie, za wysoka, wysoko postawione wymagania. Albo za nisko, czyli nieumiejętności pracownika IDI_15_21.10.2019_DPS_Kielczewice

Jeżeli są to niepełnosprawności fizyczne, to nie ma problemu. Bo są takie zawody, czy że ja znam na przykład osobiście, miałam wykłady z profesorem na uniwersytecie, który jeździł na wózku. I fantastyczne były. No, to człowiek wielkiej klasy. Więc to pewne niepełnosprawności i do pewnych zawodów jest to możliwe IDI_15_21.10.2019_DPS_Kielczewice

No my w ramach pomocy społecznej nie mamy czegoś takiego, żeby jakieś osoby niepełnosprawne były zatrudnione tutaj, na terenie Urzędu Gminy (...) W zakładach, bo mamy, mamy kilka zakładów funkcjonujących na terenie gminy, ale nie są to jakieś zakłady pracy chronionej czy coś. (...) To są po prostu zwykłe zakłady pracy, gdzie nie bardzo są zatrudnione osoby niepełnosprawne IDI_37_29.10.2019_OPS_Jastkow

to są tylko ulgi w płaceniu PFRON-u. Składek na pewno, z tego co wiem. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

3.9. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek kulturalnych

Z żadnych ofert kulturalnych nie korzysta blisko połowa badanych (49,8%). Wśród korzystających najbardziej popularne jest kino (32,2% badanych), a także teatr (22,2%) i biblioteka (21,4%).

Nie korzystają z oferty kulturalnej głównie mieszkańcy gmin: Konopnica (87,5%), Niedzwica Duża (73,7%), Jabłonna i Miasta Lubartów (po 66,7%) i gminy Lubartów (61,5%).

Tabela 85. Korzystanie z oferty kulturalnej a miejsce zamieszkania respondenta

		Nie korzystam z żadnej oferty kulturalnej	Kino	Teatr	Sala koncertowa	Muzeum	Galeria sztuki	Biblioteka	Dom kultury	Odmowa odpowiedzi	Odpowiedź niejasna
Ogółem	Liczebność	310	200	138	61	90	68	133	95	3	1
	%	49,8%	32,2%	22,2%	9,8%	14,5%	10,9%	21,4%	15,3%	0,5%	0,2%
Miasto Lublin		46,9%	33,5%	28,2%	13,7%	16,1%	14,2%	23,6%	18,2%	0,5%	0,3%
Gmina Głusk		58,3%	16,7%	16,7%	0,0%	8,3%	8,3%	25,0%	16,7%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		66,7%	11,1%	0,0%	0,0%	0,0%	11,1%	33,3%	11,1%	0,0%	0,0%
Gmina Jastków		47,1%	29,4%	11,8%	17,6%	11,8%	5,9%	23,5%	5,9%	5,9%	0,0%
Gmina Konopnica		87,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	12,5%	6,3%	0,0%	0,0%
Gmina Lubartów		61,5%	30,8%	15,4%	0,0%	7,7%	0,0%	15,4%	7,7%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		66,7%	16,7%	4,2%	0,0%	20,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		50,0%	25,0%	8,3%	0,0%	8,3%	8,3%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		18,2%	72,7%	36,4%	18,2%	9,1%	18,2%	45,5%	45,5%	0,0%	0,0%
Gmina Niedzwica Duża		73,7%	10,5%	5,3%	5,3%	5,3%	5,3%	15,8%	15,8%	0,0%	0,0%
Gmina Niemce		17,4%	52,2%	39,1%	4,3%	39,1%	21,7%	26,1%	30,4%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski		60,0%	15,0%	35,0%	5,0%	5,0%	5,0%	20,0%	5,0%	0,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		50,0%	33,3%	16,7%	0,0%	16,7%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		44,4%	44,4%	11,1%	0,0%	44,4%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		52,3%	45,5%	4,5%	2,3%	2,3%	2,3%	13,6%	4,5%	0,0%	0,0%
Gmina Wólka		57,1%	35,7%	0,0%	7,1%	14,3%	0,0%	21,4%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Mężczyźni częściej nie korzystają z ofert kulturalnych (54%) niż kobiety (46,5%), częściej także nie korzystają osoby po 60 roku życia (50,3%) niż młodsze (41,4%). Osoby bez orzeczenia o niepełnosprawności w 38,6% deklarują niekorzystanie z oferty kulturalnej, podczas gdy wśród osób z orzeczeniem o niepełnosprawności odsetek ten jest znacznie wyższy i kształtuje się na poziomie ok. 60%. Nie korzystają przede wszystkim osoby niewidome lub słabowidzące (70,8%) oraz niesłyszące lub słabosłyszące (69,4%).

Korzystanie z oferty kulturalnej wzrasta wraz ze wzrostem wykształcenia respondenta.

Tabela 86. Korzystanie z oferty kulturalnej - charakterystyka badanych

		Nie korzystam z żadnej oferty kulturalnej	Kino	Teatr	Sala koncertowa	Muzeum	Galeria sztuki	Biblioteka	Dom kultury	Odmowa odpowiedzi	Odpowiedź niejasna
Ogółem	Liczebność	310	200	138	61	90	68	133	95	3	1
	%	49,8%	32,2%	22,2%	9,8%	14,5%	10,9%	21,4%	15,3%	0,5%	0,2%
Płeć	Kobieta	46,5%	31,8%	24,3%	12,1%	15,6%	11,3%	24,9%	17,1%	0,9%	0,3%
	Mężczyzna	54,0%	32,6%	19,6%	6,9%	13,0%	10,5%	17,0%	13,0%	0,0%	0,0%
Wiek	do 60 włącznie	41,4%	48,3%	10,3%	6,9%	20,7%	6,9%	13,8%	24,1%	0,0%	0,0%
	61 lat i więcej	50,3%	31,4%	22,8%	9,9%	14,2%	11,1%	21,8%	14,8%	0,5%	0,2%
Orzeczenie o niepełnosprawności	Tak, w stopniu lekkim	59,4%	28,7%	11,9%	8,4%	11,9%	4,2%	16,1%	11,2%	0,0%	0,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	62,4%	20,3%	12,8%	3,8%	9,0%	3,8%	11,3%	12,0%	0,8%	0,0%
	Tak, w stopniu znacznym	60,5%	21,1%	13,2%	10,5%	7,9%	5,3%	15,8%	15,8%	2,6%	0,0%
	Nie	38,6%	40,3%	32,1%	13,0%	18,8%	17,9%	28,9%	18,5%	0,3%	0,3%
Poziom wykształcenia	Podstawowe	77,9%	12,8%	2,3%	3,5%	5,8%	2,3%	5,8%	5,8%	1,2%	0,0%
	Gimnazjalne	60,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%
	Zasadnicze zawodowe	62,5%	25,0%	10,0%	1,9%	9,4%	5,0%	15,0%	13,8%	0,0%	0,0%
	Średnie	39,5%	34,5%	26,8%	10,9%	15,9%	13,6%	28,6%	15,9%	0,0%	0,0%
	Pomaturalne	33,3%	45,8%	45,8%	25,0%	16,7%	12,5%	16,7%	4,2%	0,0%	4,2%
	Wyższe	35,2%	50,8%	38,5%	19,7%	24,6%	20,5%	30,3%	24,6%	1,6%	0,0%
	Odmowa odpowiedzi	40,0%	0,0%	40,0%	20,0%	20,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Dostęp w miejscu zamieszkania badanego do oferty kulturalnej oceniany jest jako raczej łatwy (34,6%) i bardzo łatwy (12,9%, co daje łącznie 47,4% odpowiedzi wskazujących na stosunkowo dobrą dostępność placówek kulturalnych), chociaż zwraca uwagę fakt, że 37,1% badanych nie potrafiło sformułować jednoznacznej odpowiedzi. Może to świadczyć albo o słabym rozeznaniu w tej ofercie, albo o braku zainteresowania taką ofertą.

Łatwy jest głównie dla mieszkańców gminy Nałęczów (81,8%) i Lublin (57,9), czyli miejscowości uzdrowskiej oraz stolicy regionu.

Tabela 87. Ocena dostępności oferty kulturalnej a miejsce zamieszkania respondenta

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	80	215	231	72	22	2
	%	12,9%	34,6%	37,1%	11,6%	3,5%	0,3%
Miasto Lublin		19,3%	38,6%	36,5%	4,6%	0,8%	0,3%
Gmina Głusk		0,0%	25,0%	33,3%	8,3%	33,3%	0,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	33,3%	33,3%	22,2%	0,0%	11,1%
Gmina Jastków		5,9%	29,4%	47,1%	11,8%	5,9%	0,0%
Gmina Konopnica		0,0%	18,8%	56,3%	25,0%	0,0%	0,0%
Gmina Lubartów		7,7%	23,1%	46,2%	23,1%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		0,0%	20,8%	70,8%	8,3%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		0,0%	41,7%	25,0%	33,3%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		18,2%	63,6%	18,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Niedrzwica Duża		5,3%	10,5%	21,1%	47,4%	15,8%	0,0%
Gmina Niemce		0,0%	30,4%	17,4%	30,4%	21,7%	0,0%
Gmina Piaski		5,0%	30,0%	20,0%	30,0%	15,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		0,0%	0,0%	22,2%	55,6%	22,2%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		4,5%	36,4%	54,5%	4,5%	0,0%	0,0%
Gmina Wólka		0,0%	42,9%	21,4%	28,6%	7,1%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Płeć i wiek badanych, a także wykształcenie nie wpływają wyraźnie na różnice w odpowiedziach badanych. Różnicuje je natomiast posiadane orzeczenie o niepełnosprawności – osoby, które go nie mają, dostęp do placówek kulturalnych w swoim miejscu zamieszkania postrzegają jako łatwiejszy.

Tabela 88. Ocena dostępności oferty kulturalnej a stopień niepełnosprawności respondenta

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	80	215	231	72	22	2
	%	12,9%	34,6%	37,1%	11,6%	3,5%	0,3%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	9,1%	28,7%	47,6%	14,0%	0,7%	0,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	8,3%	27,1%	53,4%	6,8%	4,5%	0,0%
	Tak, w stopniu znacznym	7,9%	34,2%	23,7%	23,7%	10,5%	0,0%
	Nie	17,2%	40,6%	26,9%	11,0%	3,6%	0,6%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Dostęp do oferty kulturalnej na terenie Lublina według 27,3% badanych jest łatwy (w tym dla 8,0% bardzo, a dla 19,3% raczej łatwy). Większość respondentów nie potrafiła udzielić odpowiedzi na to pytanie – 53,8% badanych określiło, że trudno powiedzieć.

Za łatwiejszy dostęp ten uznają kobiety niż mężczyźni (odpowiednio 33,8% i 18,3%), a także osoby po 60 roku życia niż młodsze (28,1% i 16,7%). Osoby bez orzeczenia o niepełnosprawności uznają, że

oferta tych placówek jest łatwo dostępna częściej niż te, które legitymują się takim orzeczeniem, przy czym wśród osób z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności ani jedna nie uznała, że dostęp ten jest łatwy, a 11,1% uznało go za bardzo trudny.

Im wyższe wykształcenie osoby badanej, tym uznaje ona dostęp do oferty lubelskich placówek kulturalnych za łatwiejszy, co również może świadczyć o tym, że – przynajmniej w części przypadków – jest to kwestia odczuwanych potrzeb i przejawianego zainteresowania taką ofertą.

Tabela 89. Ocena dostępności ofert kulturalnej na terenie Lublina

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	20	48	134	4	2	41
	%	8,0%	19,3%	53,8%	1,6%	0,8%	16,5%
Płeć	Kobieta	9,0%	24,8%	49,0%	2,8%	0,7%	13,8%
	Mężczyzna	6,7%	11,5%	60,6%	0,0%	1,0%	20,2%
Wiek	do 60 włącznie	5,6%	11,1%	66,7%	0,0%	0,0%	16,7%
	61 lat i więcej	8,2%	19,9%	52,8%	1,7%	0,9%	16,5%
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	12,1%	12,1%	58,6%	5,2%	0,0%	12,1%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	1,8%	21,4%	58,9%	0,0%	0,0%	17,9%
	Tak, w stopniu znacznym	0,0%	0,0%	66,7%	0,0%	11,1%	22,2%
	Nie	9,5%	23,0%	48,4%	0,8%	0,8%	17,5%
Poziom wykształcenia	Podstawowe	1,8%	12,7%	56,4%	1,8%	1,8%	25,5%
	Gimnazjalne	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Zasadnicze zawodowe	9,0%	18,0%	61,8%	2,2%	1,1%	7,9%
	Średnie	8,5%	22,0%	47,6%	1,2%	0,0%	20,7%
	Pomaturalne	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%
	Wyższe	23,5%	35,3%	23,5%	0,0%	0,0%	17,6%
	Odmowa odpowiedzi	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Na ile chętnie wmieście/gminie osoby starsze i z niepełnosprawnościami korzystają z oferty placówek kulturalnych?

W ocenie przedstawicieli instytucji publicznych osoby starsze i z niepełnosprawnościami chętnie korzystają z oferty kulturalnej. Sama ta oferta na terenie LOF jest zróżnicowana. W Lublinie spektrum wydarzeń czy inicjatyw jest znacznie szersze niż na obszarach wiejskich, lecz pewnego rodzaju walorem oferty kulturalnej na obszarach wiejskich jest to, że jest ona tworzona niejako oddolnie, przez członków wspólnoty lokalnej.

Nasi podopieczni bardzo chętnie korzystają z oferty kulturalnej. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Osoby starsze chętnie korzystają z usług biblioteki, bibliotek publicznych. Mamy jedną bibliotekę i cztery filie, rozlokowane na terenie całej gminy i tam też odbywają się ciekawe zajęcia dla wszystkich, w tym również dla seniorów. Taką chyba najbardziej popularną formą aktywności są koła gospodyń wiejskich i mimo że są już znacznie odmłodzone, to masę osób właśnie starszych chętnie jeszcze uczestniczy. Panie mają swoje spotkania, warsztaty, wyjazdy, dożynki, przygotowywanie wieńców dożynkowych zajmuje im co najmniej miesiąc. Więc to jest forma aktywności i właściwie we wszystkich sołectwach te koła gospodyń istnieją, a jeśli ich nie ma, to w tym roku powstają kolejne IDI_7_18.10.2019_JST_Jastków

Oferta jest dosyć szeroka. I osoby aktywne korzystają z tej oferty. I to nie chodzi tylko o kulturę wysoką. Ale kluby osiedlowe. Jakies lokalne wydarzenia.
IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Uczestnicy zogniskowanych wywiadów grupowych podkreślają, że oferta kulturalna na terenie LOF jest bogata, w szczególności w Lublinie. Zróżnicowane są jednak opinie w odniesieniu do kwestii możliwości łatwego skorzystania z tej oferty przez osoby starsze i z niepełnosprawnościami. Innym czynnikiem niedostępności, niezależnym od niedostępności wynikającej z barier architektonicznych, jest niedostępność wynikająca ze zbyt słabej pozycji ekonomicznej części osób starszych i z niepełnosprawnościami. Atrakcyjna oferta kulturalna jest bowiem dla nich zbyt droga.

Wszystko się opiera o ten Dom Kultury w Dużej Niedzwicy, tam duża działalność jest, ale ten dojazd. FGI_Niedzwica Duża

Oferta kulturalna jest bogata, nie jest dostosowana do, jest niedostępna. FGI_Lublin

No droga jest przede wszystkim. Drogi teatr, kino. FGI_Lublin

No ja korzystam często z Domu Kultury na Wallenroda, no tam się dużo dzieje. FGI_Lublin

I biblioteki. I trzeba przyznać, przykładem jest nawet nasz Teatr Stary, gdzie my jesteśmy wolontariuszkami. I już jesteśmy przeszkolone, jak wjeżdża ktoś na wózku, żeby odpowiednio go tam w danym miejscu ustawić. Czyli jest dużo zielonego światła w tym kierunku. FGI_Lublin

Czy lokalne placówki kulturalne są odpowiednio dostosowane do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych podkreślają, że placówki kulturalne kierujące swoją ofertą do osób starszych i z niepełnosprawnościami są dobrze dostosowane do ich szczególnych potrzeb.

Tak. Nasz lokal dostosowany jest do potrzeb osób niepełnosprawnych, wyposażony jest w podjazd, odpowiednią toaletę. Biblioteka publiczna wyposażona jest w windę. Dla osób starszych i z niepełnosprawnościami ważne jest to czy usługi są płatne czy też nie. Jeżeli oferowana usługa jest bezpłatna, chętnie korzystaj, natomiast jeśli płatna, nie mają możliwości z uwagi na niskie dochody. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Ten klub Senior Plus, który działa w ramach projektu on jest tylko i wyłącznie dla tych osób dedykowany. On się mieści w Lubartowskim Ośrodku Kultury. Były dostosowane pomieszczenia do pewnych pracowni do potrzeb seniorów. Do tego, czym są zainteresowani. I ja myślę, że tam IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Przed wszystkim zależy nam, czyli osobom, które pracują w tej dziedzinie społecznej na pełnym włączeniu osób starszych i niepełnosprawnych. I dopóki nie ma potrzeby jakiegoś adresowania specjalnie dla nich oferty to nie należy tego robić. Każda osoba z określonymi deficytami powinna uczestniczyć tak jak wszyscy inni. (...) Czy jest na wózku, czy o kulach ma tak samo dotrzeć na tą samą imprezę, tak. Owszem w pewnych przypadkach to wymaga, nie wiem, pętle indukcyjne dla osób niesłyszących, tak, pewnego przygotowania. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Jest winda (...) Jest rampa z podjazdem dla osób niepełnosprawnych IDI_36_25.10.2019_JST_Glusk

Czy lokalne placówki kulturalne umożliwiają własną ekspresję artystyczną osobom starszym i z niepełnosprawnościami?

Na podstawie wypowiedzi objętych badaniem przedstawicieli instytucji publicznych można stwierdzić, że zarówno miejskie, jak i wiejskie placówki kulturalne czy organizacje powołane do prowadzenia działalności kulturalnej w większej lub mniejszej mierze zapewniają możliwość samodzielnej ekspresji kulturalnej osobom starszym i z niepełnosprawnościami. Oczywiście im

bardziej dana placówka czy organizacja jest ukierunkowana na te kategorie osób, tym jej oferta będzie się cieszyć większym wśród nich zainteresowaniem.

No i warsztaty są robione też... Gmina, jako [zastanowienie] Gminny Ośrodek Kultury organizuje warsztaty. I Gmina tak samo, różne festyny, integracje. IDI_27_23.10.2019_JST_Niemce

jak mieszkaniac przychodzi, mówię, w zależności od stanu, ale zwracamy uwagę na zainteresowania. Zresztą ci ludzie opowiadają, bo każdy... Wie Pani, każdy coś sobą reprezentował w życiu, w środowisku. Jaką funkcję pełnił. I tutaj ludzie opowiadają, a to robił, tamto robił. A jego hobby to to, jedni robią na drutach, drudzy na szydełku. Niedawno przyszła do nas pani, prawie artystka, to ona, wie Pani, różne takie... IDI_19_21.10.2019_DPS_al.Kraśnickie_Lublin

są warsztaty malarskie, teatralne były, więc tutaj osoby mogą z tego korzystać IDI_13_21.10.2019_OPS_NiedzwicaDuza

zespół Podzamcze. To jest forma artystyczna. Jest to zespół ludowy, także panie śpiewają, panowie grają. Bo to panie głównie śpiewają, panowie grają. Wyjeżdżają na różne występy, także jeżeli tutaj... Warsztaty terapii zajęciowej mają szeroką bazę rozwiniętą, bo mają i wokalne, i teatralne, także tutaj jak najbardziej dla tych typowo osób niepełnosprawnych. Domy pomocy również, tak samo IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

Myślę, że w tej chwili powstało tyle klubów seniora, że są w stanie się w każdej dzielnicy aktywnie wykazać, nie. Jest duża oferta klubów seniora. I domy kultury. Dzielnicowe domy kultury też mają dosyć bogatą ofertę dla osób starszych IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Sposoby i formy ekspresji artystycznej, jakie są dostępne w placówkach w mieście/gminie

Na obszarach wiejskich ekspresja artystyczna bazuje na lokalnych tradycjach kulturalnych związanych z rękodziełem, śpiewem czy tradycją kulinarną.

w formie zajęć rękodzielniczych. Czyli jakby wykorzystywanie potencjału i zdolności tych osób starszych i niepełnosprawnych. Są moderatorzy, tam przyjeżdżają instruktorzy, więc są prowadzone zajęcia dla tych osób. (...) są bardzo chętne, jeżeli chodzi o warsztaty kulinarne, szczególnie kobiety. Działania może pójść w kierunku stworzenia jakiegoś zespołu z tego koła gospodyń, bo te kobiety też są chętne. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Na terenie naszej gminy działa chór o nazwie „Niezapominajka”, występujący na lokalnych imprezach. Wcześniej próby odbywały się w Nałęczowskim Ośrodku Kultury, a obecnie u nas. Chór organizuje koncerty, zaprasza publiczność. Organizowane są również wieczorki poetyckie. Osoby chętne mają możliwości ekspresji artystycznej. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Wystawiają również swoje prace na kiermaszach, w galerii... IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

Są zajęcia plastyczne. Są zajęcia wokalne. Jest chór Ziemi Lubartowskiej, który składa się głównie z seniorów, emerytów. Głównie. Jest kapela Lubartowiaczy. Tam też są seniorzy. IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Jaka placówka, instytucja czy organizacja wnosiła lub wnosi szczególny wkład w zakresie wspierania ekspresji artystycznej osób starszych i z niepełnosprawnością?

Wkład w zakresie wspierania ekspresji artystycznej osób starszych i z niepełnosprawnością wnosiły w szczególności lokalne stowarzyszenia, w tym podmioty prowadzące warsztaty terapii zajęciowej.

Z pewnością warsztaty terapii zajęciowej. Uczestnicy biorą udział w różnych wydarzeniach kulturalnych, także poza Nałęczowem. Jak wspominała wcześniej koleżanka, organizują wystawy, biorą udział w kiermaszach, sprzedają swoje prace, czerpiąc zyski na działalność statutową. W ramach naszego klubu seniora organizowane są wyjazdy do filharmonii, wycieczki, także poza województwo. IDI_2_16.10.2019_MOPS_Nałęczów

bardzo prężnie działa Stowarzyszenie na rzecz... Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną, nie? Tam właśnie jest DDS, dom dziennego pobytu, jest warsztat terapii zajęciowej, bardzo aktywnie tutaj to środowisko działa. No jest ta oferta Centrum, tam się... no i na pewno osoby bardzo prężnie działają tam z dużymi osiągnięciami. Teatry, które, w których osoby niepełnosprawne tam się rozwijają artystycznie IDI_41_31.10.2019_OPS_Swidnik

No działa tutaj stowarzyszenie nawet na naszym terenie, u nas, my też mamy takie stowarzyszenie mniej działające, że tak powiem, bo jakoś ostatnio to tak troszkę zanikło, ale wiem, że na terenie, gminy, tutaj nawet w Krzesimowie, działa takie stowarzyszenie, które no ma taką ofertę IDI_39_31.10.2019_DPS_MeÅqâ€šgiew_Krzesimow

Czy lokalne instytucje i podmioty trzeciego sektora wspierają osoby starsze i z niepełnosprawnościami, by miały one możliwość korzystania z oferty kulturalnej lubelskich placówek?

Zapewnienie możliwości korzystania z oferty kulturalnej lubelskich placówek stanowi cel działalności niektórych lokalnych organizacji pozarządowych na terenie miast i gmin LOF.

Tak. Istnieje dużo, powiedzmy, fundacji, gdzie celem statutowym jest, powiedzmy, pomoc osobom starszym. A między innymi i dotarcie do tych instytucji i współuczestniczenie. Opieka podczas pobytu IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Jest tutaj Stowarzyszenie Integracji Społecznej, z którym współpracujemy i tam były organizowane jakieś wycieczki wspólne IDI_11_18.10.2019_DPS_ul.Swidnik

Tak. Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych ma takie spotkania dla osób starszych, ma Klub Seniora, prowadzi, organizuje dla nich wyjazdy do Lublina też. IDI_28_23.10.2019_JST_Lubartow

Jedno stowarzyszenie takie z Lublina, z którym współpracujemy, udostępniało nam możliwość zwiedzania Starego Miasta z przewodnikiem swoim, za które my, tam mieszkańcy nasi nie płacili. Więc no są jakieś tam oferty, są. IDI_39_31.10.2019_DPS_MeÅqâ€šgiew_Krzesimow

Znaczący, nie, no jeszcze raz to centrum kultury. Wróć do niego. Oni też często organizują wyjazdy zewnętrzne typu teatr, kino, zwiedzanie. IDI_36_25.10.2019_JST_Glusk

3.10. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek sportowych

Osoby starsze i z niepełnosprawnościami uczestniczące w badaniu przeważnie nie korzystają z oferty sportowej dostępnej na terenie miasta lub gminy (65,8%). Wśród korzystających zdecydowanie najpopularniejsza jest aktywność podejmowana poza obiektami sportowymi, np. spacer, biegi czy nordic walking (26,8%), a także basen (12,4%).

Nie korzystają przede wszystkim mieszkańcy gmin Konopnica (87,5%), Niedzwica Duża (78,9%), Jabłonna (77,8%) i Głusk (75%) oraz Niemce (73,9%).

Osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności rzadziej korzystają z oferty sportowej dostępnej na terenie miasta lub gminy: nieposiadający takiego orzeczenia nie korzystają w 57,1% przypadków, zaś osoby z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności aż w 84,2%.

Niepełnosprawność o charakterze psychicznym/ neurologicznym / intelektualnym w mniejszym stopniu zdaje się decydować o niekorzystaniu z oferty sportowej niż inne rodzaje niepełnosprawności (por. tabela 69).

Aktywność sportowa jest większa w przypadku osób z wyższym wykształceniem. Wśród respondentów z wykształceniem podstawowym 73,3% nie korzysta z oferty obiektów sportowych, z wykształceniem średnim – 66,8%, a wyższym 54,6%. Wydaje się, że przynajmniej częściowo aktywność fizyczna może wiązać się ze świadomością jej roli w profilaktyce zdrowotnej/ starzenia się. Można również założyć, że wśród osób z wykształceniem podstawowym więcej jest takich, które zajmowały się głównie uprawą roli, a wśród (byłych) rolników chęć uprawiania sportu jest relatywnie niższa niż przedstawicieli innych zawodów (por. tabela 70).

Tabela 90. Korzystanie z oferty sportowej i rekreacyjnej a miejsce zamieszkania respondenta

		Nie korzystam z żadnej oferty sportowej	Basen	Siłownia	Obiekty do trenowania dyscyplin lekkoatletycznych	Boiska i inne obiekty do trenowania gier zespołowych	Kort tenisowy	Lodowisko	Aktywność podejmowana poza obiektami sportowymi, np. spacer, biegi, nordic walking	Odmowa odpowiedzi	Joga, gimnastyka, taniec	Hala sportowa
Ogółem	Liczebność	409	77	24	3	9	2	1	167	9	5	1
	%	65,8%	12,4%	3,9%	0,5%	1,4%	0,3%	0,2%	26,8%	1,4%	0,8%	0,2%
Miasto Lublin		69,2%	13,9%	3,2%	0,3%	0,8%	0,5%	0,0%	23,6%	1,1%	0,3%	0,3%
Gmina Głusk		75,0%	8,3%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	8,3%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		77,8%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	22,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Jastków		52,9%	29,4%	5,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	29,4%	0,0%	5,9%	0,0%
Gmina Konopnica		87,5%	6,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	6,3%	0,0%	0,0%
Gmina Lubartów		61,5%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	38,5%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		62,5%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	37,5%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Mełgiew		58,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	41,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		18,2%	27,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	72,7%	9,1%	27,3%	0,0%
Gmina Niedzwica Duża		78,9%	10,5%	10,5%	5,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	10,5%	0,0%	0,0%
Gmina Niemce		73,9%	4,3%	13,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	26,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski		55,0%	0,0%	0,0%	0,0%	5,0%	0,0%	0,0%	40,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		83,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		22,2%	44,4%	44,4%	11,1%	33,3%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		56,8%	11,4%	2,3%	0,0%	2,3%	0,0%	0,0%	38,6%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Wólka		35,7%	0,0%	0,0%	0,0%	7,1%	0,0%	0,0%	50,0%	7,1%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 91. Korzystanie z ofert sportowej i rekreacyjnej a wiek i płeć respondenta

		Nie korzysta m z żadnej oferty sportowej	Basen	Siłownia	Obiekty do trenowania dyscyplin lekkoatletycznych	Boiska i inne obiekty do trenowania gier zespołowych	Kort tenisowy	Lodowisko	Aktywność podejmowana poza obiektami sportowymi, np. spacer, bieg, nordic walking	Odmowa odpowiedzi	Joga, gimnastyka, taniec	Hala sportowa
Ogółem	Liczebność	409	77	24	3	9	2	1	167	9	5	1
	%	65,8%	12,4%	3,9%	0,5%	1,4%	0,3%	0,2%	26,8%	1,4%	0,8%	0,2%
Płeć	Kobieta	65,3%	11,3%	4,3%	0,6%	1,7%	0,0%	0,3%	26,6%	2,0%	1,4%	0,3%
	Mężczyzna	66,3%	13,8%	3,3%	0,4%	1,1%	0,7%	0,0%	27,2%	0,7%	0,0%	0,0%
Wiek	do 60 lat włącznie	55,2%	27,6%	24,1%	6,9%	6,9%	0,0%	0,0%	24,1%	3,4%	0,0%	0,0%
	61 lat i więcej	66,3%	11,6%	2,9%	0,2%	1,2%	0,3%	0,2%	27,0%	1,3%	0,8%	0,2%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 92. Korzystanie z oferty sportowej i rekreacyjnej a stopień i rodzaj niepełnosprawności

		Nie korzysta m z żadnej oferty sportowej	Base n	Siłown ia	Obiekty do trenowania dyscyplin lekkoatletyczn ych	Boiska i inne obiekty do trenowani a gier zespołow ych	Kort teniso wy	Lodowis ko	Aktywność podejmowa na poza obiektami sportowymi , np. spacer y, biegi, nordic walking	Odmowa odpowie dzi	Joga, gimnastyk a, taniec	Hala sporto wa
Ogółem	Liczebność	409	77	24	3	9	2	1	167	9	5	1
	%	65,8%	12,4 %	3,9%	0,5%	1,4%	0,3%	0,2%	26,8%	1,4%	0,8%	0,2%
Orzeczenie o niepełnosprawno ści	Tak, w stopniu lekkim	78,3%	7,7%	4,2%	0,7%	1,4%	0,7%	0,0%	17,5%	0,0%	1,4%	0,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	66,9%	6,8%	3,8%	0,8%	0,8%	0,0%	0,0%	28,6%	2,3%	0,0%	0,0%
	Tak, w stopniu znacznym	84,2%	5,3%	2,6%	2,6%	0,0%	0,0%	0,0%	7,9%	2,6%	0,0%	0,0%
	Nie	57,1%	17,9 %	3,9%	0,0%	1,9%	0,3%	0,3%	32,8%	1,6%	1,0%	0,3%
Rodzaj niepełnosprawno ści	Osoba z niepełnosprawno ścią ruchową	78,2%	5,6%	2,5%	1,0%	0,0%	0,5%	0,0%	17,8%	1,0%	0,5%	0,0%
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	83,3%	4,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	16,7%	0,0%	0,0%	0,0%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	83,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	13,9%	2,8%	0,0%	0,0%
	Osoba z niepełnosprawno ścią intelektualną	28,6%	35,7 %	28,6%	7,1%	21,4%	0,0%	0,0%	42,9%	0,0%	0,0%	0,0%
	Osoba z niepełnosprawno ścią neurologiczną	50,0%	20,0 %	10,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	40,0%	5,0%	0,0%	0,0%

		Nie korzysta m z żadnej oferty sportowej	Base n	Siłown ia	Obiekty do trenowania dyscyplin lekkoatletycznych	Boiska i inne obiekty do trenowania gier zespołowych	Kort tenisowy	Lodowisko	Aktywność podejmowana na poza obiektami sportowymi , np. spacer, bieg, nordic walking	Odmowa odpowiedzi	Joga, gimnastyka, taniec	Hala sportowa
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	33,3%	0,0%	0,0%	0,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	75,0%	0,0%	12,5%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	25,0%	0,0%	0,0%	0,0%
	Odpowiedź niejasna	58,3%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	41,7%	0,0%	8,3%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Tabela 93. Korzystanie z oferty sportowej i rekreacyjnej a wykształcenie respondenta

		Nie korzystam z żadnej oferty sportowej [wyklucza pozostałe odpowiedzi]	Basen	Siłownia	Obiekty do trenowania dyscyplin lekkoatletycznych	Boiska i inne obiekty do trenowania gier zespołowych	Kort tenisowy	Lodowisko	Aktywność podejmowana poza obiektami sportowymi, np. spacer, biegi, nordic walking	Odmowa odpowiedzi	Joga, gimnastyka, taniec	Hala sportowa
Ogółem	Liczebność	409	77	24	3	9	2	1	167	9	5	1
	%	65,8%	12,4%	3,9%	0,5%	1,4%	0,3%	0,2%	26,8%	1,4%	0,8%	0,2%
Podstawowe		73,3%	5,8%	2,3%	1,2%	1,2%	0,0%	0,0%	22,1%	2,3%	0,0%	0,0%
Gimnazjalne		80,0%	20,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Zasadnicze zawodowe		66,9%	10,6%	3,1%	0,6%	2,5%	0,0%	0,0%	26,9%	0,6%	0,0%	0,0%
Średnie		66,8%	12,3%	2,7%	0,5%	,5%	0,0%	0,0%	26,8%	0,9%	0,5%	0,0%
Pomaturalne		70,8%	4,2%	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	4,2%	20,8%	0,0%	0,0%	4,2%
Wyższe		54,9%	21,3%	6,6%	0,0%	2,5%	1,6%	0,0%	32,8%	3,3%	3,3%	0,0%
Odmowa odpowiedzi		80,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	20,0%	0,0%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

48,1% badanych nie potrafiło określić, czy dostęp do oferty sportowej i rekreacyjnej na terenie ich gminy jest łatwy, czy trudny. Dla 39,5% jest łatwy (w tym 8,5% bardzo łatwy), a dla 11,3% trudny (w tym dla 3,1% bardzo trudny).

Relatywnie częściej jako łatwy postrzegany jest ten dostęp wśród mieszkańców większych gmin (zwłaszcza miejskich), takich jak Lubartów czy Gmina Miejska Świdnik.

Tabela 94. Dostęp do ofert sportowej i rekreacyjnej a miejsce zamieszkania

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	53	193	299	51	19	7
	%	8,5%	31,0%	48,1%	8,2%	3,1%	1,1%
Miasto Lublin		9,9%	33,8%	50,4%	3,5%	1,6%	0,8%
Gmina Głusk		0,0%	8,3%	41,7%	25,0%	25,0%	0,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	11,1%	22,2%	66,7%	0,0%	0,0%
Gmina Jastków		11,8%	23,5%	52,9%	5,9%	5,9%	0,0%
Gmina Konopnica		6,3%	6,3%	68,8%	12,5%	6,3%	0,0%
Gmina Lubartów		23,1%	15,4%	61,5%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Miasto Lubartów		0,0%	33,3%	54,2%	8,3%	0,0%	4,2%
Gmina Mełgiew		0,0%	41,7%	41,7%	16,7%	0,0%	0,0%
Gmina Nałęczów		9,1%	72,7%	9,1%	9,1%	0,0%	0,0%
Gmina Niedrzwica Duża		0,0%	10,5%	42,1%	31,6%	10,5%	5,3%
Gmina Niemce		4,3%	43,5%	52,2%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Piaski		5,0%	5,0%	25,0%	50,0%	15,0%	0,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Strzyżewice		0,0%	44,4%	33,3%	0,0%	22,2%	0,0%
Gmina Miejska Świdnik		13,6%	34,1%	47,7%	0,0%	0,0%	4,5%
Gmina Wólka		7,1%	21,4%	28,6%	35,7%	7,1%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Osoby przed 60 rokiem życia uznają dostęp do obiektów sportowych na terenie własnej gminy za łatwiejszy niż te, które ukończyły już 60 lat (48,3% wskazań na łatwy dostęp w kategorii do 60 lat i 39,1% - powyżej 60).

Osoby nieposiadające orzeczenia o niepełnosprawności uznają dostęp do obiektów sportowych i rekreacyjnych za relatywnie prostszy niż te, które mają takie orzeczenie. Dla osób legitymujących się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności jest on zdecydowanie najtrudniejszy.

Wraz ze wzrostem wykształcenia osób badanych dostępność oferty sportowej i rekreacyjnej postrzegana jest jako większa.

Tabela 95. Ocena dostępności sportowej i rekreacyjnej w miejscu zamieszkania - charakterystyka badanych

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Ogółem	Liczebność	53	193	299	51	19	7
	% z N w wierszu	8,5%	31,0%	48,1%	8,2%	3,1%	1,1%
Płeć	Kobieta	7,8%	30,6%	45,7%	10,7%	4,3%	0,9%
	Mężczyzna	9,4%	31,5%	51,1%	5,1%	1,4%	1,4%
Wiek	do 60 włącznie	13,8%	34,5%	34,5%	6,9%	6,9%	3,4%
	61 lat i więcej	8,3%	30,9%	48,7%	8,3%	2,9%	1,0%
Orzeczenie o niepełnosprawności	Tak, w stopniu lekkim	6,3%	24,5%	57,3%	11,2%	0,7%	0,0%
	Tak, w stopniu umiarkowanym	6,8%	27,8%	53,4%	6,8%	3,8%	1,5%
	Tak, w stopniu	2,6%	2,6%	68,4%	15,8%	10,5%	0,0%

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi
Rodzaj niepełnosprawności	znacznym						
	Nie	11,0%	39,0%	39,0%	6,5%	2,9%	1,6%
	Osoba z niepełnosprawnością ruchową	6,1%	21,3%	60,4%	9,1%	2,5%	0,5%
	Osoba niewidoma lub słabowidząca	4,2%	8,3%	62,5%	20,8%	4,2%	0,0%
	Osoba niesłysząca lub słabosłysząca	0,0%	22,2%	61,1%	13,9%	2,8%	0,0%
	Osoba z niepełnosprawnością intelektualną	14,3%	57,1%	21,4%	7,1%	0,0%	0,0%
	Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną	10,0%	30,0%	40,0%	0,0%	15,0%	5,0%
	Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%
	Osoba z zaburzeniami psychicznymi	0,0%	37,5%	62,5%	0,0%	0,0%	0,0%
	Odpowiedź niejasna	16,7%	25,0%	41,7%	16,7%	0,0%	0,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Oceniając dostępność oferty sportowej i rekreacyjnej na terenie Lublina, badani w większości przypadków (63,5%) nie potrafili udzielić odpowiedzi na to pytanie – wybierali „trudno powiedzieć”. 15,7% respondentów w ogóle odmówiło odpowiedzi. Może to oznaczać, że nie są zainteresowani ofertą sportową i rekreacyjną stolicy województwa, co przekłada się na słabe rozeznanie jej dostępności.

Tabela 96. Ocena dostępności oferty sportowej i rekreacyjnej na terenie Lublina a miejsce zamieszkania respondenta

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	16	32	158	4	0	39	249
	%	6,4%	12,9%	63,5%	1,6%	0,0%	15,7%	100,0%
Miasto Lublin		0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Gmina Głusk		0,0%	25,0%	75,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Jabłonna		0,0%	22,2%	66,7%	0,0%	0,0%	11,1%	100,0%
Gmina Jastków		17,6%	29,4%	47,1%	0,0%	0,0%	5,9%	100,0%
Gmina Konopnica		0,0%	6,3%	81,3%	12,5%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Lubartów		7,7%	7,7%	69,2%	0,0%	0,0%	15,4%	100,0%
Gmina Miasto Lubartów		8,3%	0,0%	54,2%	0,0%	0,0%	37,5%	100,0%
Gmina Mełgiew		8,3%	33,3%	33,3%	8,3%	0,0%	16,7%	100,0%
Gmina Nałęczów		0,0%	9,1%	72,7%	0,0%	0,0%	18,2%	100,0%
Gmina Niedrzwica Duża		0,0%	0,0%	63,2%	0,0%	0,0%	36,8%	100,0%
Gmina Niemce		17,4%	13,0%	69,6%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Piaski		5,0%	10,0%	80,0%	5,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Spiczyn		0,0%	16,7%	83,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%

	Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Gmina Strzyżewice	0,0%	11,1%	88,9%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Gmina Miejska Świdnik	4,5%	13,6%	56,8%	0,0%	0,0%	25,0%	100,0%
Gmina Wólka	14,3%	14,3%	42,9%	0,0%	0,0%	28,6%	100,0%

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Wśród tych, co uznają dostęp za łatwy (raczej i bardzo) przeważają mieszkańcy gminy Jastków (41,7%) nad mieszkańcami innych gmin, kobiety (23,4%) nad mężczyznami (13,5%), osoby przed 60 rokiem życia nad tymi, co ukończyły 60 lat (odpowiednio 22,2% i 19%) oraz osoby bez orzeczenia o niepełnosprawności (23%) niż te, co je posiadają (od 11 do ok. 16%). Osoby z wyższym wykształceniem częściej wskazują na łatwy dostęp – jest on taki dla 35,3% respondentów z tej kategorii, podczas gdy wśród badanych z wykształceniem średnim jest to 20,7%, zasadniczym zawodowym 18%, a podstawowym 14,5%.

Tabela 97. Ocena dostępności oferty sportowej i rekreacyjnej na terenie Lublina

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
Ogółem	Liczebność	16	32	158	4	0	39	249
	%	6,4%	12,9%	63,5%	1,6%	0,0%	15,7%	100,0 %
Płeć	Kobieta	7,6%	15,9%	62,1%	2,1%	0,0%	12,4%	100,0 %
	Mężczyzna	4,8%	8,7%	65,4%	1,0%	0,0%	20,2%	100,0 %
Wiek	do 60 włącznie	5,6%	16,7%	55,6%	0,0%	0,0%	22,2%	100,0 %
	61 lat i więcej	6,5%	12,6%	64,1%	1,7%	0,0%	15,2%	100,0 %
Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?	Tak, w stopniu lekkim	3,4%	12,1%	69,0%	3,4%	0,0%	12,1%	100,0 %
	Tak, w stopniu umiarkowanym	5,4%	10,7%	62,5%	1,8%	0,0%	19,6%	100,0 %
	Tak, w stopniu znacznym	0,0%	11,1%	66,7%	0,0%	0,0%	22,2%	100,0 %
	Nie	8,7%	14,3%	61,1%	0,8%	0,0%	15,1%	100,0 %
Poziom wykształcenia	Podstawowe	1,8%	12,7%	60,0%	0,0%	0,0%	25,5%	100,0 %
	Gimnazjalne	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0 %
	Zasadnicze zawodowe	7,9%	10,1%	71,9%	3,4%	0,0%	6,7%	100,0 %
	Średnie	7,3%	13,4%	57,3%	1,2%	0,0%	20,7%	100,0 %
	Pomaturalne	0,0%	33,3%	66,7%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0 %

		Bardzo łatwy	Raczej łatwy	Trudno powiedzieć	Raczej trudny	Bardzo trudny	Odmowa odpowiedzi	Ogółem
	Wyższe	11,8%	23,5%	52,9%	0,0%	0,0%	11,8%	100,0 %
	Odmowa odpowiedzi	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0 %

Źródło: wywiady CAPI z osobami starszymi i osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Na ile chętnie w mieście/gminie osoby starsze i z niepełnosprawnościami korzystają z oferty obiektów sportowych? Czy jest to wśród nich popularne?

Uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych dostrzegają duże zainteresowanie korzystaniem z oferty sportowo-rekreacyjnej wśród osób starszych i z niepełnosprawnościami. Spostrzeżenie to odnosi się oczywiście do form aktywności dopasowanych do możliwości danej osoby.

Myślę, że jest duże zainteresowanie. Że w każdym klubie seniora, czy w tych różnych ośrodkach wsparcia są zajęcia z takiej rehabilitacji właśnie. I poprzez takie właśnie uczestnictwo w takich zajęciach rekreacyjno-sportowych. To to jestem przekonana, że tak jest. IDI_38_29.10.2019_MOPR_Lublin

Bardzo korzystają chętnie, bo mówię, tutaj fitness jest dla starszych osób, jest Pan, który prowadzi zajęcia tak zwane niby sportowo, ale takie rehabilitacyjne, jak mają, prawda... takie usprawniające. IDI_26_23.10.2019_OPS_Niemce_czesc2

Czy korzystają? No sale gimnastyczne są u nas obłożone. Sam wiem, bo korzystam. Więc wynajem jest. Natomiast to nie jest tak, że to tylko... To podobnie, jak i przy innych już (...) tam są zarówno trzydziestolatkowie jak i siedemdziesięciolatkowie, tak. IDI_36_25.10.2019_JST_Glusk

Nie jest właśnie to popularne, w żaden sposób. Nawet chodzenie z kijkami. IDI_21_22.10.2019_OPS_Konopnica

Są seniorzy, którzy chodzą na zajęcia różne basenowe, prawda; O jest klub sportowy. Relaks to jest klub typowo rowerowy. IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Czy lokalne obiekty sportowe są odpowiednio dostosowane do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami?

Pracownicy instytucji publicznych potwierdzają, że nowo oddawane obiekty są dostosowane do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami, zaś obiekty oddane do użytku dawniej są sukcesywnie dostosowywane.

Nie wiem, czy wszystkie. I czy do wszystkich niepełnosprawności. Na pewno sukcesywnie próbujemy je dostosować. IDI_38_29.10.2019_MOPR_Lublin

Obiekty sportowe... myślę, że w lutym będą oddawane nowe obiekty sportowe, basen, nowe przestrzenie. Tam pewnie ta aktywność będzie mogła się lepiej rozwijać niż do tej pory (...) też Uniwersytet Trzeciego Wieku organizuje jakieś zajęcia na basenie, jakieś aerobiki. IDI_41_31.10.2019_OPS_Swidnik

Na terenie gminy, no to powiem tak, mamy tego orlika plus boisko tutaj w Niedrzwicy Kościelnej, ale nie są to, powiedzmy, szczyty architektury i szczyty marzeń. (...) na samo boisko [osoba niepełnosprawna] dojechać może, nawet samochód przy boisku zostawić może i na wózku może gdzieś tam, są te tereny kawałkami, powiedzmy, utwardzone, że on może nawet na tym wózku inwalidzkim, już tak mówiąc wprost, przejechać i oglądać ten mecz. Wiadomo, może na trybuny nie

wiedzie, bo trybuny jednak są wyżej i nie są na 100% dostosowane (...).
IDI_14_21.10.2019_JST_NiedzwicaDuza

Nowe obiekty są dostosowane. Obiekty stare często wymagają rozmaitych adaptacji, które na bieżąco z reguły są robione. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Myślę, że jest dostęp, że architektura... że bariery architektoniczne są zlikwidowane.
IDI_37_29.10.2019_OPS_Jastkow

Przed wszystkim projektowanie nowych obiektów, tak, w duchu, powiedzmy, projektowania uniwersalnego włączającego tak, że od razu w pełni przystosowane. To jest pierwsza rzecz. Teraz mamy duże środki europejskie. Dużo się buduje. Natomiast obiekty, które są, tak jak ten, obiektem zabytkowym można ten deficyt naprawiać. Poprzez na przykład założenie windy, tak. Zainstalowanie windy. (...) robienie pochylni. Pochwyty. Barierek. Więc jest mnóstwo technicznych rozwiązań, które pozwalają niwelować niedoskonałości obiektów. IDI_8_18.10.2019_DPS_ul.Archidiakonska_Lublin

Tak, jest basen, brakuje nam windy takiej opuszczającej w tym basenie. (...) Siłownie zewnętrzne powstały na terenie Spółdzielni Mieszkaniowej, teraz dwie budujemy, oddamy w tym roku, to będzie ich więcej. IDI_28_23.10.2019_JST_Lubartow

Czy, jak i kto osobom starszym i z niepełnosprawnościami zapewnia możliwość przemieszczania się z miejsca zamieszkania do lokalnych obiektów sportowych i przestrzeni umożliwiających rekreację?

Przedstawiciele jednostek samorządowych podkreślają, że dowóz osób z niepełnosprawnościami do obiektów sportowych czy rekreacyjnych jest jednym z zadań, które są na bieżąco realizowane.

Jest forma zorganizowana, zabezpieczamy przejazd i zabezpieczamy również bilety wstępu [basen]
IDI_7_18.10.2019_JST_Jastkow

To myślę, że wygląda to podobnie, nie. Że jeżeli jest to wyjazd zorganizowany przez instytucję, czyli jakiś dom pomocy, czy środowiskowy dom, to mają zapewniony transport. Natomiast, jeżeli chcą jakby prywatnie korzystać osoby te, które mieszkają gdzieś samotnie to jest problem
IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

też transport, który jest zapewniony, prywatny czy autobus, też pewnie koło tych miejsc przejeżdża
IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacji Miejskiej mają busy dostosowane do osób niepełnosprawnych fizycznie. Tylko wiadomo, że to jest za odpłatność IDI_12_DPS_ul.Kosmonautow_Lublin

W jakim stopniu lokalne obiekty sportowe uwzględniają potrzeby i możliwości osób z różnymi rodzajami i stopniami niepełnosprawności?

Dostosowanie obiektów sportowych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami to nie tylko kwestia likwidacji barier architektonicznych i wprowadzanie dodatkowych elementów wyposażenia. Ważny jest bowiem również odpowiednio wykwalifikowany personel. Oczywiście zapewnienie odpowiednio przygotowanych kadr nie jest możliwe w każdej placówce w gminach wiejskich. Osiągnięciem takim mogą się przede wszystkim pochwalić lubelskie instytucje.

Tak, no bo już obiekt, który jest projektowany w obecnych... tak naprawdę każdy obiekt, który teraz budujemy, musi być dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych, także basen na pewno też jest. IDI_29_23.10.2019_JST_Gmina_Lubartow

To znaczy, no na pewno jest klub sportowy, który zajmuje się głównie osobami niepełnosprawnymi. I no jest to taka, no ciekawa oferta. Że, no przeszkolony personel, który jest w stanie udzielić wsparcia i zając się. IDI_3_16.10.2019_DPS_ul.Głowackiego_Lublin

Czy lokalne instytucje i podmioty trzeciego sektora wspierają osoby starsze i z niepełnosprawnościami, by miały one możliwość korzystania z oferty lubelskich obiektów sportowych?

Jeden z przedstawicieli instytucji publicznych podkreślił rolę trzeciego sektora jako środowiska szczególnie wspierającego lokalnych rozwój oferty sportowej.

Jeśli chodzi o trzeci sektor, to najbardziej aktywny u nas jest sektor dotyczący wspierania kultury fizycznej i sportu i który wspiera takie działania związane z patologiami, przeciwdziałaniem patologiom społecznym. Natomiast, jeśli chodzi właśnie o politykę taką senioralną albo skierowaną na niepełnosprawnych, to nie jest to... nie są to działania jakieś priorytetowe.
IDI_29_23.10.2019_JST_Gmina_Lubartow

3.11. Kooperacja w ramach LOF w ocenie przedstawicieli instytucji publicznych

Co byłoby dla miasta/gminy szczególnie cenne, by lokalne instytucje mogły lepiej zaspakajać potrzeby osób starszych i z niepełnosprawnościami?

Spośród postulatów zgłoszonych przez przedstawicieli instytucji publicznych warto przytoczyć głos wskazujący na potrzebę obniżenia poziomu biurokratyzowania wielu działań. Nadmierna biurokracja prowadzi bowiem do marnowania wielu potencjalnych szans, na przykład większego zaangażowania organizacji pozarządowych.

Mniejsze procedury, mniejsza papierologia. W tej chwili jest...(...) Te procedury formalne, szczególnie przy dotacjach unijnych czy programach unijnych, sprosturyzowanie tutaj jest dosyć trudne, dopięcie tych wszystkich formalności. Często osoby niepełnosprawne, starsze widząc już cały mechanizm, jak to będzie wyglądać i ogrom dokumentacji, po prostu już machają na to ręką. (...) zapewnienie takiego większego też może dostępu. Bardziej może zaangażowanie organizacji pozarządowych w tym kierunku, a nie ograniczanie się tylko do tzw. miękkich, jak ja to mówię, rzeczy. Ale to też się wiąże również ze środkami pieniężnymi IDI_5_17.10.2019_JST_Melgiew

Inny postulat wskazywał na konieczność rozwijania środowiskowych form opieki dla osób starszych.

przede wszystkim należałoby stawiać na rozwój środowisk... środowiskowych form opieki dla osób starszych, bo za chwilę no będzie coraz większa potrzeba, aby coraz większą grupę osób starszych objąć taką opieką. Myślę, że te kulturalne działalności i to, co się w ostatnich latach zdarzyło, bo tego jest sporo, to widać, tak, w mediach i, i jakby jesteśmy zorientowani, że jest sporo ofert to, to jest sporo tych ofert, ale moim zdaniem troszeczkę przydałoby się więcej tych form pomocy nie dla tych osób, które są jeszcze bardzo sprawne i wyjdą same i chodzą do placówek, do klubów, do o... z... miejsc sportu i rekreacji, ale jest pewna grupa, która już tego nie może zrobić, a jest w domu i potrzebuje opieki, a te osoby się nie kwalifikują jeszcze do domów pomocy społecznej, tak IDI_9_18.10.2019_DPS_ul.Ametystowa_Lublin

Ważne w kontekście potrzeb miast i gmin z terenu LOF, jak i całego obszaru funkcjonalnego jest wzmocnienie zdolności do pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację zadań ważnych z perspektywy kształtowania sytuacji osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Gmina podejmuje szereg działań mających na celu usprawnienie funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych, między innymi m.in. poprzez usuwanie barier architektonicznych w terenie, czy w budynkach użyteczności publicznej. Wciąż jednak jest wiele do zrobienia. Brakuje np. nowoczesnej infrastruktury sportowej, z której niepełnosprawni mogliby swobodnie korzystać. Tutaj jednak nie wszystko zależy od samorządów. Ograniczeniem są możliwości finansowe gmin, więc kluczowe znaczenie mają możliwości pozyskania dodatkowych środków zewnętrznych. IDI_24_22.10.2019_JST_Naleczow

Jak ocenia się współpracę z innymi partnerami w ramach Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego?

Obecny etap współpracy partnerów w ramach LOF jest przede wszystkim charakteryzowany w kontekście budowania relacji i tworzenia podstaw dla dalszej współpracy.

Na razie się nie rozpoczęła, natomiast pierwsze działania będą podjęte w miesiącu grudniu. One będą trwały 36 miesięcy, w związku z tym na pewno coś... Znacząco, współpraca generalnie instytucji pomocowych to tak jak wcześniej wspominałem, to zależy od ludzi, którzy tam pracują, ale ona istnieje codziennie. Bo my się konsultujemy, my się uzupełniamy. Jeżeli jest jakiś problem do rozwiązania, my go potrafimy rozwiązać nawet nie stosując różnego typu postępowań administracyjnych IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

Jakie sukcesy udało się odnieść w ramach takiej współpracy?

Jeden z uczestników indywidualnych wywiadów pogłębionych ocenił, że w obecnej chwili współpraca w ramach LOF nie przyniosła jeszcze żadnych sukcesów, wiele działań jest w trakcie realizacji.

Jeszcze nie ma, ale pewnie będą. Jak to wszystko pokończymy, bo to wszystko jeszcze jest w trakcie. IDI_27_23.10.2019_JST_Niemce

Inna wypowiedź akcentowała fakt, że choć najmocniej oczekiwane efekty współpracy nie zostały jeszcze osiągnięte, to już dostrzeganą wartość dodaną kooperacji jest budowanie relacji pomiędzy przedstawicielami różnych instytucji z poszczególnych jednostek samorządowych tworzących LOF.

Tworzymy naprawdę zgrany zespół ludzi, którzy się wspierają i chętnie dzielą się swoimi doświadczeniami. To bardzo ważne w realizacji inwestycji. Jeśli chodzi o infrastrukturę – ta wciąż powstaje. Nie wszystkie zadania udaje się zakończyć w początkowo zakładanym terminie, bo wiele zależy od sytuacji na rynku wykonawców, ale myślę, że gdy zakończymy projekt, komunikacja między gminami LOF-u będzie o wiele sprawniejsza. IDI_24_22.10.2019_JST_Naleczow

Za ważny obszar współpracy w ramach LOF uznana została międzygminna koordynacja zarządzania zasobem mieszkań chronionych.

No na pewno ośrodkami, tam się kontaktujemy, wymieniamy pewne doświadczenia. (...) na przykład w tej chwili z gminą Niedzwica, bo na przykład o zasięgu powiatowym tam są mieszkania tak zwane chronione. Akurat dwóch podopiecznych mamy tam skierowanych. Mówię na bazie pomocy tej takiej społecznej, to wymieniamy, czy gdzieś ktoś tam organizuje, czy jakaś tam placówka, coś tego. IDI_22_22.10.2019_OPS_Jablonna

No to stworzyliśmy te mieszkania wspomagane (...) To jest w tej chwili, myśmy rok, tak? (...) Rok brały udział w tym programie, no i mamy te mieszkania w tej chwili (...) Dostępne. IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

W pewnej mierze współpracę międzygminną zapewniają inicjatywy podejmowane przez instytucje szczebla powiatowego, na przykład PCPR. Tego rodzaju inicjatywy obejmują zarówno działania ukierunkowane na bieżące rozwiązywanie problemów społecznych, jak i na realizację programów mających za zadanie aktywizację czy rozwój określonych kompetencji i zachowań wśród mieszkańców.

Z PCPR teraz przecież te różne programy. Tylko to jest powiatowy do spraw przeciwdziałania przemocy, ale to też są osoby dotknięte, czasami osoby niepełnosprawne są dotknięte przemocą (...) Współdziałanie na rzecz integracji gmin Piaski, Mełgiew, Jabłonna, Glusk. Także i to też właśnie są panie, uczestniczą właśnie w kursach i na rzecz opiekuna osób starszych, niepełnosprawnych. Także to w jakiś sposób tak próbujemy aktywizować też osoby młode, żeby jakoś w jakiś sposób mogły się zająć starszymi. IDI_31_24.10.2019_OPS_Glusk

Jakie jej obszary należałoby wzmocnić? W jaki sposób?

W odniesieniu do obszarów współpracy, które w ramach LOF należałoby wzmocnić, sformułowany został postulat, by skupić większą uwagę na działaniach informacyjnych kierowanych promujących działania instytucji odpowiedzialnych za politykę społeczną na terenie jednostek samorządowych obszaru funkcjonalnego.

Na pewno mogę wspomnieć o tym, żeby doprowadzić do tego, żeby te instytucje były bardziej dostrzegane. One wykonują bardzo ciężką pracę. IDI_1_15.10.2019_GOPS_Spiczyn

W ramach zacieśniania współpracy pomiędzy poszczególnymi instytucjami LOF warto byłoby zastosować formę spotkań roboczych w celu umożliwienia wymiany informacji o dobrych praktykach oraz rezultatach podejmowania różnorodnych działań na terenie poszczególnych jednostek samorządowych.

Fajne było to... byłoby to, gdyby chociażby ośrodki pomocy społecznej czy kierownicy, czy pracownicy spotkali się i wypracowali... wymienili się dobrymi praktykami, może w ten sposób. Bo różne ośrodki realizują różne działania. Jedne z dofinansowaniem, jedne z własnych inicjatyw, więc dobre by było to, żeby się wymienić tym, co udało się im zrobić, a co im się nie udało.
IDI_23_22.10.2019_JST_Jablonna

Postulowano również, by działania informacyjne kierować do organizacji społecznych zrzeszających osoby starsze. Formami, które mogłyby zostać zastosowane, mogłyby być spotkania, konferencje oraz szersze kampanie informacyjne.

Może spotkania, konferencje, prawda. Jakies takie kampanie informacyjne. Ale nie tylko dla nas, dla urzędów. Bardziej może docierać do klubów, prawda. Do rady seniorów.
IDI_6_17.10.2019_MOPS_Lubartow

Za ważny cel współpracy jednostek współtworzących LOF uznano koordynację działań mających na celu poprawę infrastruktury drogowej oraz rozwinięcie sieci transportu publicznego w miastach i gminach, tak aby obszar był lepiej skomunikowany wewnętrznie. Dalszym celem byłoby współdziałanie na rzecz poprawy infrastruktury pieszej i rowerowej.

W zależności, jeśli na przykład w dużym stopniu z tych projektów w tym obszarze funkcjonalnym i w tym ZICIE wykonany, nie wiem, tą infrastrukturę drogową, komunikacyjną, że tak powiem, no to potem na pewno trzeba by było przechylić się bardziej w stronę zapewnienia na przykład większej ilości sieci autobusowej. (...) No pewnie kwestia tych ciągów jakichś rowerowych, pieszych, to już są takie rozwiązania droższe, bardziej może ekskluzywne.
IDI_20_22.10.2019_JST_Konopnica

IV. Diagnoza dostępności obiektów pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami i osób starszych

Zaspokojenie potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz osób z różnego rodzaju ograniczeniami funkcjonalnymi (np. seniorów) poza samym faktem świadczenia określonych usług społecznych czy komercyjnych istotne jest także odpowiednie udostępnienie przestrzeni. Brak dostępności może być jedną z przeszkód, która wstrzymuje lub wyhamowuje społeczną aktywność określonych grup osób. Dla użytkowników wózków mogą to być progi i schody, a np. dla niewidomych odpowiednia tekstura nawierzchni ulicy, sygnały dźwiękowe przy przejściach dla pieszych czy oznaczenia przycisków windy. Trzeba przy tym mieć na uwadze, że nie zawsze ograniczenia wiążą się z określonymi rodzajami niepełnosprawności. Mogą one bowiem dotyczyć osób, które doświadczają ograniczeń ruchowych czy innego rodzaju następujących w efekcie starzenia się czy przewlekłej choroby. Poza tym wiele udogodnień mających decydujące znaczenie dla osób starszych czy osób z niepełnosprawności może być także źródłem komfortu bądź zwykłym ułatwieniem dla pozostałych osób. Można sobie bowiem łatwo wyobrazić sytuację, w której podjazd do wejścia do budynku przeznaczony dla użytkowników wózków stanowi ułatwienie dla rodziców odwiedzających dany urząd czy placówkę leczniczą prowadząc wózek z małym dzieckiem. Szerokie drzwi, czytelne oznaczenia czy pomocny i przyjazny personel to również aspekty pożądane przez generalnie wszystkich. Trzeba w tym miejscu podkreślić, że przeprowadzone badanie nie obejmowało badania postaw pracowników obiektów poddanych obserwacji pod kątem ich relacji z klientami, w szczególności obsługi osób wymagających szczególnych udogodnień.

W tym kontekście należy pamiętać o kilku wymogach, jakie powinna spełniać każda infrastruktura, aby można ją było uznać za dostępną dla osób starszych i z niepełnosprawnościami:

- usługa powinna być akceptowana przez jak największą liczbę użytkowników;
- dostępność nie powinna ograniczać produktów i usług;
- jeżeli produkt lub usługa są niedostępne dla niektórych klientów to należy o tym poinformować i wyjaśnić przyczyny niedostępności dla użytkowników ze specjalnymi wymaganiami.²

Generalnie rzecz biorąc należy mieć na uwadze, że w Polsce, tak jak na całym świecie zwiększa się populacja osób starszych i osób mających problemy w poruszaniu się. Badania wskazują, że w 2030 r. około 20% populacji ludzi, będą stanowić osoby starsze, które przekroczą 60 lat.³ Ten sam problem dotyczy również gmin tworzących Lubelski Obszar Funkcjonalny, co wykazały prognozy zmian liczby ludności w wieku 60+. Oznacza to, że problem szeroko rozumianej dostępności przestrzeni (poza dostępnością samych dedykowanych usług społecznych) będzie zyskiwał na znaczeniu, a proces tworzenia przestrzeni dostępnej będzie się stawał oczywistą koniecznością. Z tego względu konieczne jest już obecnie podejmowanie odpowiednich działań mających na celu stopniowe usuwanie

² Por. J. Grabowski, M. Milewska, A. Stasiak, 2007, *Vademecum organizatora turystyki niepełnosprawnych*, Wydawnictwo WSTH w Łodzi, str. 70

³ M. Wysocki, 2009, *Dostępna przestrzeń publiczna. Samorząd równych szans*, Fundacja Instytut Rozwoju Regionalnego, Kraków, str. 8

istniejących ograniczeń w dostępie do miejsc i budynków. Takiemu założeniu jest właśnie podporządkowane przedmiotowe badanie, którego elementem były m.in. bezpośrednie obserwacje budynków użyteczności publicznej na terenie LOF. Ich dobór był pochodną szczegółowych założeń przyjętych na etapie projektowania założeń badania⁴, jak również był konsultowany z Zamawiającym na etapie projektowania szczegółów badania. Szczegółowy wykaz obiektów objętych badaniem dostępności został zamieszczony w aneksie 2.

Jak wynika z poniższego zestawienia niemal jedną czwartą stanowiły obiekty, w których prowadzona jest działalność edukacyjna (23,3%), z kolei w około jednej piątej (19,2%) budynków były świadczone usługi społeczne. Z pozostałych relatywnie częściej były reprezentowane obiekty kulturalne, placówki medyczne oraz urzędy gmin. Większość obiektów (niemal jedna trzecia – por. wykres 18) była przy tym zlokalizowana w Lublinie, co było pochodną zastosowanego doboru obiektów do badania, który uwzględniał wielkość gmin, podobnie zresztą jak w ramach doboru próby do wywiadów bezpośrednich z osobami starszymi czy osobami z niepełnosprawnościami. Ponad połowę budynków stanowiły przy tym budynki jednopiętrowe, a ponad 90% (por. wykres 19) budynki wyższe niż parterowe. Implikuje to konieczność dostosowania tych budynków pod kątem dostępności nie tylko z zewnątrz, ale także w ich obrębie. Chodzi głównie o zapewnienie możliwości sprawnego przemieszczania się pomiędzy kondygnacjami w przypadku osób mających problemy z poruszaniem się (np. z niepełnosprawnościami ruchowymi).

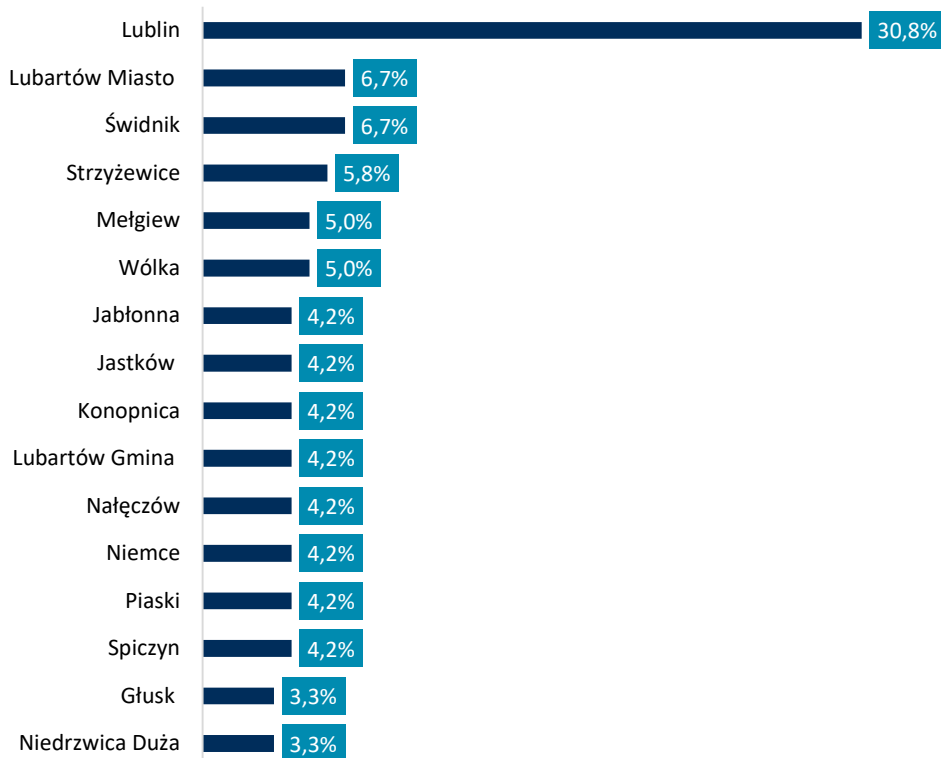
Wykres 18. Rodzaje budynków objętych obserwacją na terenie LOF

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

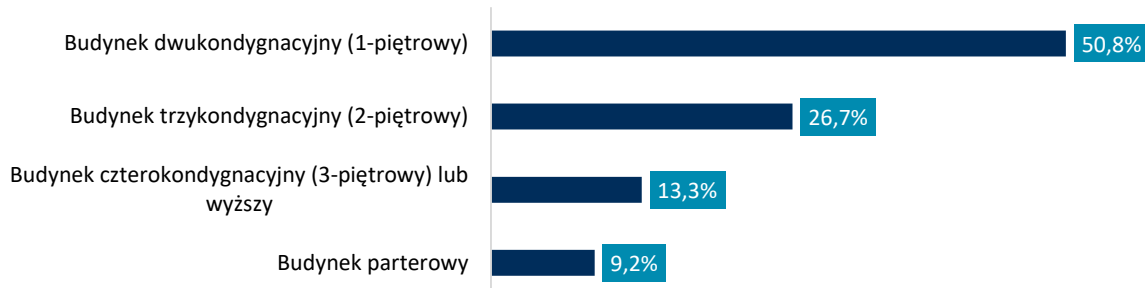
⁴ Por. Szczegółowy opis przedmiotu zamówienia (Załącznik nr 1 do SIWZ), str. 6-7

Wykres 19. Lokalizacja budynków objętych obserwacją na terenie LOF

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Wykres 20. Wysokość budynków objętych obserwacją na terenie LOF

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Diagnoza dostępności budynków była dokonywana w odniesieniu do trzech głównych aspektów:

- dostępność zewnętrzna – uwzględniająca analizę możliwości dotarcia do danej lokalizacji;
- dostępność wewnętrzna – odnosi się do możliwości sprawnego przemieszczania się w obrębie budynku;
- środki informacji i orientacji – wszelkiego rodzaju oznaczenia ułatwiające orientację w budynku, rozkładzie pomieszczeń etc. Ten aspekt jest istotny z punktu widzenia wszystkich użytkowników.

W trakcie diagnozy badacze posługiwali się zestandaryzowanym kwestionariuszem oceny. W ramach pomiarów odległości posługiwano się dostępnymi narzędziami, jak chociażby Google Maps, z kolei pomiary nachylenia podjazdów były dokonywane przy użyciu aplikacji Angle Meter.⁵

⁵ Dostępna w Sklepie Google Play

4.1. Zewnętrzna dostępność budynków

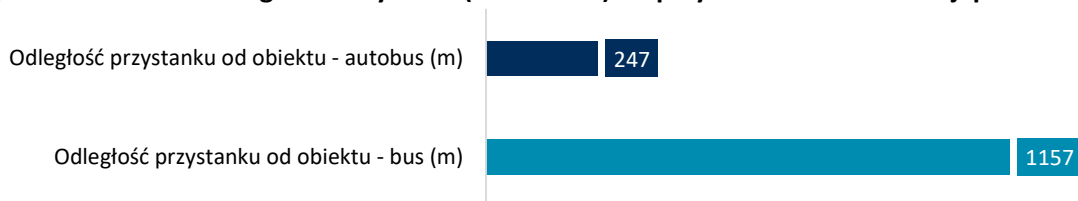
Podstawowym aspektem przesądającym o zewnętrznej dostępności budynków jest możliwość dojazdu do nich różnymi środkami komunikacji. Jeśli chodzi o dojazd z dalszych odległości, gdzie zastosowanie może mieć pociąg lub autobus to należy mieć na uwadze rozmieszczenie tego rodzaju infrastruktury. Średnia odległość od diagnozowanych budynków to około 6,5 km, toteż korzystanie z pociągu lub autobusu wymusza niejako przejazdy innymi środkami komunikacji. Może to być komunikacja publiczna, z którą jest dużo lepiej, bowiem aż 95,8% budynków jest położonych w pobliżu przystanków autobusów, a niemal wszystkie (99,2%) ma w okolicy przystanek busów. Przy czym przystanki autobusowe są w średniej odległości około 250 metrów. Nieco dalej są przystanki busów (ponad km).

Wykres 21. Średnia odległość budynków (w metrach) od wybranych środków komunikacji

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

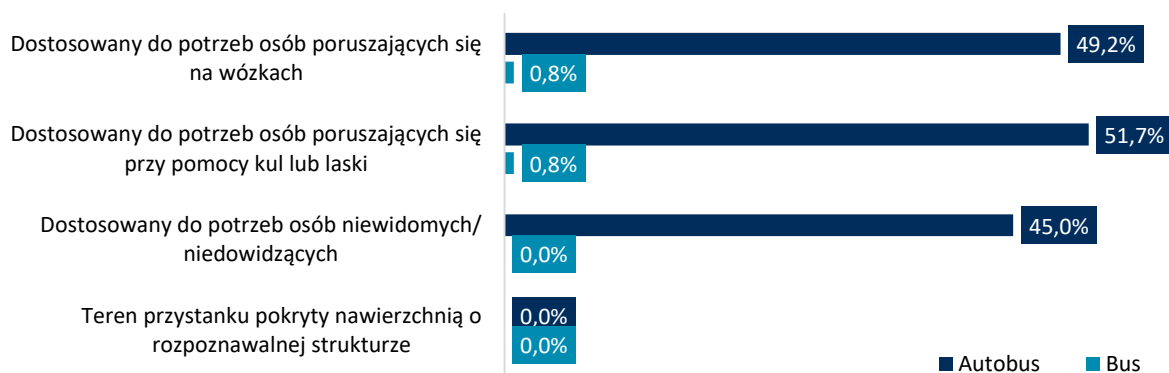
Wykres 22. Średnia odległość budynków (w metrach) od przystanków komunikacji publicznej

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Sama możliwość dojazdu to jedno. Istotne jest także na ile sama infrastruktura transportowa uwzględnia potrzeby osób o specjalnych potrzebach. Jak się okazuje tylko około połowy autobusów jest dostosowanych do potrzeb osób poruszających się na wózkach czy przy pomocy kul lub laski. W przypadku busów tego rodzaju udogodnień nie ma, ale to też wynika z ograniczeń wielkości tych środków transportu. Odrębna kwestią, niezależnie od tego czy mówimy o autobusie, czy busie, jest teren przystanku. Żaden z nich nie ma pokrycia nawierzchni taką strukturą, która umożliwia orientację osobom niewidomym lub niedowidzącym, np. wyznaczając krawędź przystanku od strony jezdni zapobiegając w ten sposób potencjalnym wypadkom.

Wykres 23. Dostosowanie środków transportu publicznego do potrzeb osób o specjalnych potrzebach

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

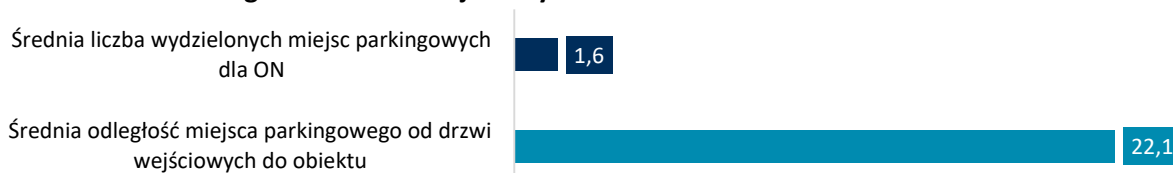
W przypadku osób przemieszczających się samochodami osobowymi istotna jest dostępność miejsc parkingowych, zwłaszcza przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami. Powinny one być szersze niż standardowe z uwagi na konieczność zapewnienia powierzchni manewrowej dla wózków, jak również w miarę możliwości położone blisko głównego wejścia do obiektu. Jakkolwiek parkingi są praktycznie przy niemal wszystkich budynkach, to jednak tylko połowa z nich ma wydzielone specjalne miejsca parkingowe. Średnio na obiekty przypada ich 1,7, a średnia odległość od drzwi wejściowych.

Wykres 24. Dostępność miejsc parkingowych w przypadku osób przyjeżdżających samochodami osobowymi

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

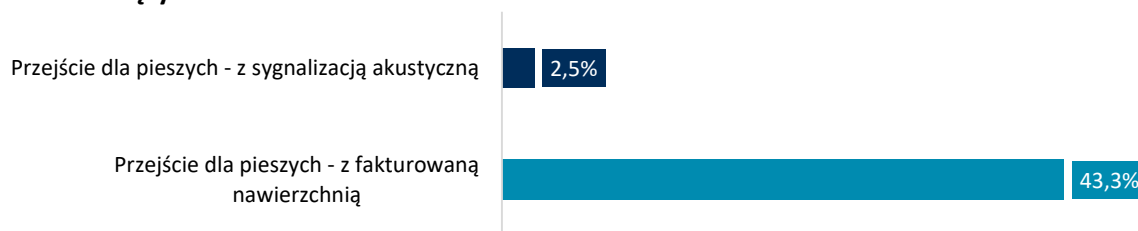
Wykres 25. Średnia liczba miejsc parkingowych przeznaczonych dla osób z niepełnosprawnościami oraz średnia ich odległość od drzwi wejściowych do obiektu

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Jeśli dotarcie do obiektu ma miejsce w przypadku osoby poruszającej się pieszo, wówczas znaczenie może mieć odpowiednie dostosowanie przejść dla pieszych, zwłaszcza pod kątem osób niewidomych lub niedowidzących. W ich przypadku istotna jest chociażby sygnalizacja akustyczna Bądź fakturowana nawierzchnia informująca np. osób posługujących się laskami dla niewidomych o zbliżaniu się do krawędzi jezdni.

Wykres 26. Dostosowanie przejść dla pieszych pod kątem potrzeb osób niewidomych lub niedowidzących

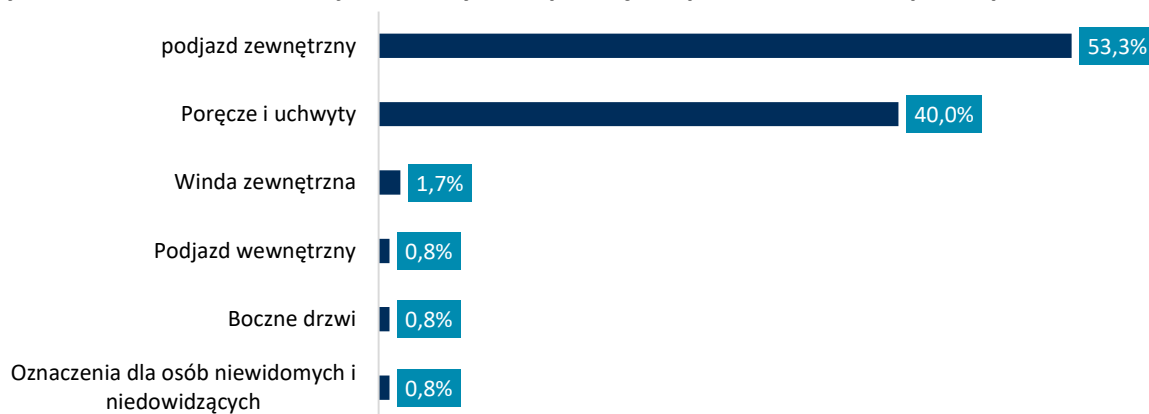

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Elementem zewnętrznej dostępności do budynku jest także samo wejście do niego. W tym przypadku istotne jest dostosowanie zarówno do potrzeb osób mających trudności w poruszaniu się, jak i niewidomych lub niedowidzących. Jak wykazały obserwacje tylko 40% wejść jest wyposażone w poręcze i uchwyty, a nieliczne w dodatkowe usprawnienia. Przy czym należy podkreślić, że tego rodzaju dostosowanie nie jest obowiązkowe w sytuacji, kiedy wejścia do budynków nie stwarzają trudności w ich przekroczeniu. Jeśli chodzi o konkretne parametry, to średnia liczba schodów przypadająca na jeden budynek wynosi 4. Warto przy tym wrócić uwagę na podjazdy zewnętrzne.

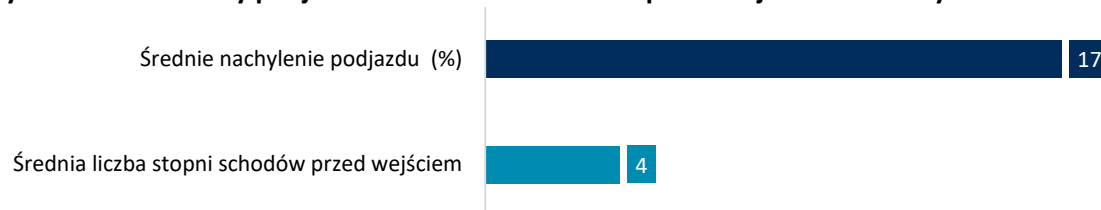
Jakkolwiek są one w ponad połowie budynków, to jednak ich średnie nachylenie wynosi aż 17%, co wydaje się dość dużą ekspozycją. Aby nie stwarzać problemów z podjazdem nachylenie nie powinno przekraczać 8%, choć oczywiście należy mieć na uwadze uwarunkowania topografii danego miejsca, gdzie może nie być możliwości wybudowania podjazdu odpowiednio dłuższego (w konsekwencji o mniejszym nachyleniu).

Wykres 27. Dostosowanie wejść do budynków pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Wykres 28. Parametry podjazdów oraz liczba schodów przed wejściami do budynków

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Same drzwi są prawie we wszystkich obiektach dwuskrzydłowe, choć równocześnie także występują w części budynków drzwi automatyczne. W 86,7% drzwi mają odpowiednio dużą szerokość (>90 cm), co nie powinno stwarzać problemów osobom poruszającym się na wózkach, jak również są samozamykające się.

Wykres 29. Dostosowanie wejść do budynków pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami

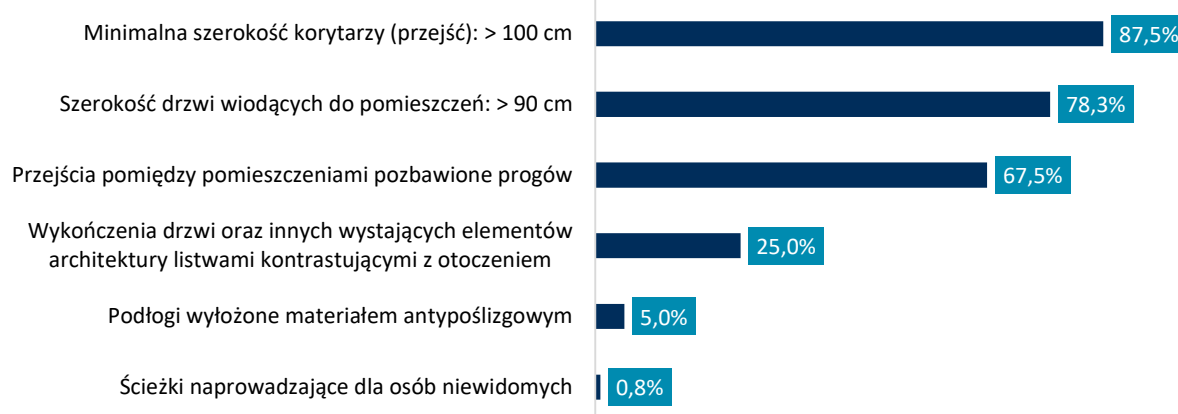

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

4.2. Wewnętrzna dostępność budynków

Kolejnym aspektem dostępności budynków jest ich wewnętrzne dostosowanie do potrzeb osób z różnego rodzaju dysfunkcjami. Generalnie rzecz biorąc przemieszczanie się po obiektach nie powinno w większości przypadków nastroczać większych problemów. Korytarze są odpowiednio szerokie w niemal 9 na 10 budynkach. Nieco gorzej jest z wchodzeniem do pomieszczeń. Wjazd na wózkach byłby utrudniony w niemal jednej czwartej przypadków gdzie szerokość drzwi wiodących do pomieszczeń jest mniejsza niż 90 cm czy w około jednej trzeciej przypadków, gdzie przejścia pomiędzy pomieszczeniami mają progi. Tylko w 5% obiektów podłogi są wyłożone materiałem antypoślizgowym.

Wykres 30. Charakterystyka ciągów komunikacyjnych wewnątrz budynku

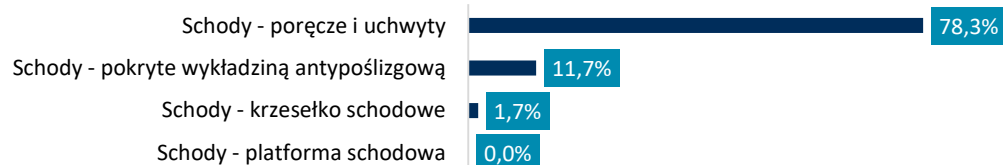

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Jeśli weźmiemy pod uwagę potrzeby osób niewidomych lub niedowidzących to jest tu dużo więcej do nadrobienia. Tylko w jednej czwartej przypadków wykończenia drzwi oraz innych wystających elementów architektury listwami kontrastującymi z otoczeniem, a prawie w ogóle nie ma ścieżek naprowadzających dla osób niewidomych, np. pod postacią kontrastujących fragmentów wykładziny czy płytek.

Brak wykładziny antypoślizgowej dotyczy także powierzchni schodów. Tylko w niespełna co dziesiątym obiekcie schody miały takie udogodnienie istotne z punktu widzenia osób mających trudności z poruszaniem się. Relatywnie najlepiej sytuacja wygląda pod względem poręczy i uchwytów. Jeśli weźmiemy pod uwagę, że około 10% budynków to obiekty parterowe, tego rodzaju atrybutów nie znajdziemy w około 11-12% budynków poddanych obserwacjom.

Wykres 31. Charakterystyka ciągów komunikacyjnych między piętrami wewnątrz budynku

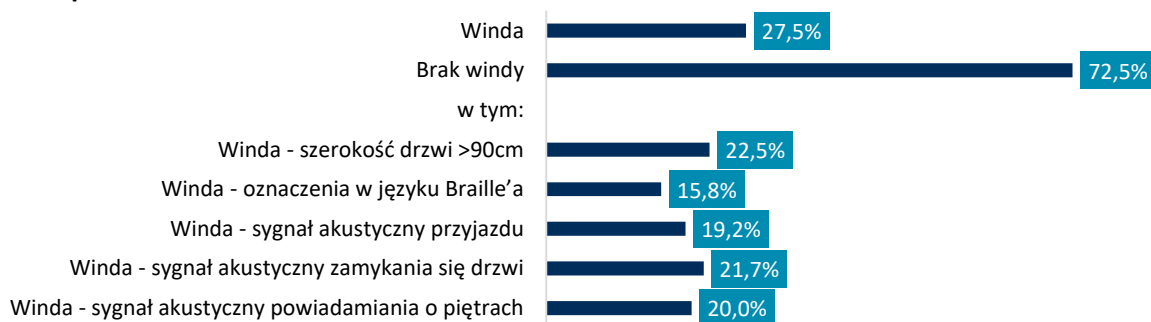
Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Z uwagi na fakt, że mówimy w większości przypadków o budynkach niewysokich, windy są na wyposażeniu tylko jednej czwartej z nich. Pomijając aspekty prawa budowlanego⁶ tego rodzaju

⁶ Zgodnie z § 54 ust. 1 rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie "budynek użyteczności publicznej,

wyposażenie jest niewątpliwie ułatwieniem dla osób o ograniczonych możliwościach poruszania się. W odniesieniu do przeprowadzonej diagnozy wydaje się to o tyle istotne, że około 40% budynków objętych analizą ma trzy lub więcej kondygnacji. W tym przypadku brak wind może stanowić poważne ograniczenie dostępności budynków. Są one bowiem na wyposażeniu ponad jednej czwartej ogółu budynków. Trzeba jednakże zwrócić uwagę, że tylko 22,5% wind ma odpowiednio szerokie drzwi, a co piąta wysyła sygnały akustyczne przyjazdu (19,2%), zamykania się drzwi (21,7%) czy powiadamiania o piętrach (20,0%), co jest szczególnie ważne w przypadku osób niewidomych.

Wykres 32. Wyposażenie budynków w windy, w tym ich dostosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

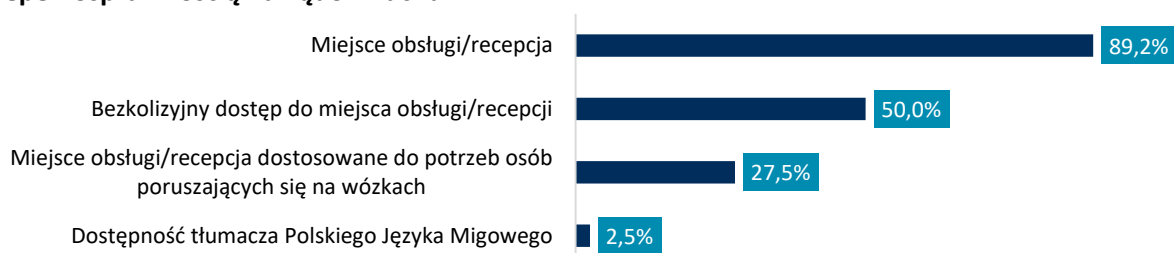
Warte podkreślenia jest, że w ponad 43% budynków toalety są dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością narządów ruchu. Dodatkowo w połowie budynków jest także zapewniony bezkolizyjny dostęp do miejsca obsługi/recepcji, które w ponad połowie przypadków są dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach (np. poprzez ladę umieszczoną na odpowiedniej wysokości). Mało popularna jest możliwość skorzystania z tłumacza Polskiego Języka Migowego.

Wykres 33. Wyposażenie budynków w toalety dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością narządów ruchu

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Wykres 34. Wyposażenie budynków w toalety dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnością narządów ruchu

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

budynek mieszkalny wielorodzinny, budynek zamieszkania zbiorowego niebędący budynkiem koszarowym oraz każdy inny budynek mający najwyższą kondygnację z pomieszczeniami przeznaczonymi na pobyt więcej niż 50 osób, w których różnica poziomów posadzek pomiędzy pierwszą i najwyższą kondygnacją nadziemną, niestanowiącą drugiego poziomu w mieszkaniu dwupoziomowym, przekracza 9,5 m, a także mający dwie lub więcej kondygnacji nadziemnych budynek opieki zdrowotnej i budynek pomocy społecznej należy wyposażyć w dźwig osobowy" (Za: <https://www.prawo.pl/biznes/obowiazek-wybudowania-windy-zalezy-od-roznicy-pozimow-posadzek,150344.html>)

4.3. Środki informacji i orientacji

Poza kwestiami możliwości fizycznego dotarcia do budynku i poruszania się po jego wnętrzu istotne jest także odpowiednie udostępnianie informacji. Chodzi o umieszczanie w odpowiednich miejscach dobrze widocznych oznaczeń, strzałek kierunkowych etc. Przeprowadzona diagnoza ujawniła, że nie wszędzie można mówić o pełnym dostosowaniu w tym aspekcie. W 69,2% przypadków oznaczenia toalet są dobrze oświetlone, a w niespełna dwóch trzecich mają kontrastowe barwy. Tylko w połowie przypadków są wypukłe, co może ułatwiać ich identyfikację przez osoby niewidome lub niedowidzące. Bez wątpienia istotnym brakiem jest w tym aspekcie brak oznaczeń w systemie Braille'a.

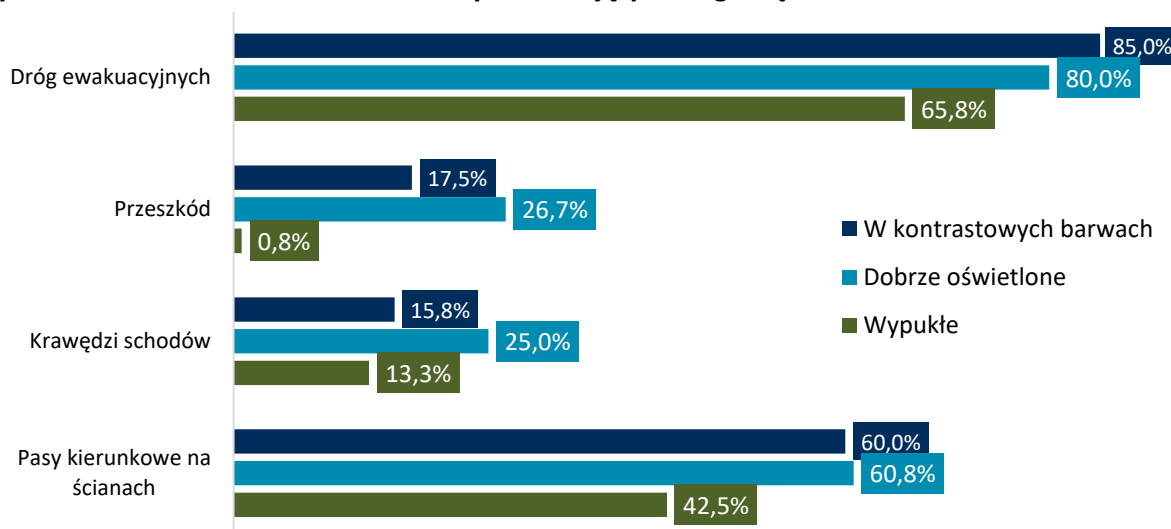
Wykres 35. Oznaczenia toalet w budynkach objętych diagnozą

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

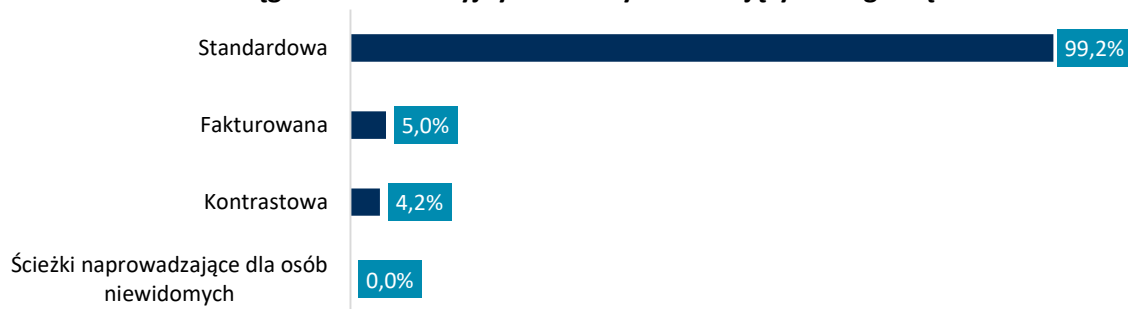
Jeśli chodzi o inne oznaczenie to najpowszechniejsze są oznaczenia dróg ewakuacyjnych oraz pasy kierunkowe na ścianach. Najczęściej są one oznaczone kontrastowymi barwami bądź są dobrze oświetlone. Więcej problemów mogą mieć osoby całkowicie niewidzące, bo wypukłości w oznaczeniach dróg ewakuacyjnych są stosowane w dwóch trzecich budynków, a wypukłości w pasach kierunkowych na ścianach występują w 42,5% budynków objętych diagnozą. Korekty pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami, zwłaszcza mającymi trudności z poruszaniem się, wymaga także rodzaj powierzchni ciągów komunikacyjnych. Tylko w kilku procentach budynków powierzchnia jest fakturowana, kontrastowa, a najrzadziej występują ścieżki naprowadzające dla osób niewidomych

Wykres 36. Oznaczenia stosowane w budynkach objętych diagnozą

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

Wykres 37. Powierzchnia ciągów komunikacyjnych w budynkach objętych diagnozą

Źródło: obserwacje bezpośrednie budynków użyteczności publicznej na terenie LOF (n=120)

V. Analiza dostępności stron internetowych

O dostępności serwisu internetowego mówimy wtedy, gdy wszyscy użytkownicy mają pełny dostęp do jego treści, mogą te treści zrozumieć, a wygodna nawigacja umożliwia logiczną i intuicyjną interakcję z serwisem.⁷ Serwisy publiczne powinny spełniać wymagania zawarte w Rozporządzeniu Rady Ministrów Krajowe Ramy Interoperacyjności z 12 kwietnia 2012 r.⁸ Rozporządzenie to wskazuje, że od czerwca 2015 r. serwisy publiczne muszą spełniać wymagania dostępności. Powołuje się ono przy tym na specyfikację Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) w wersji 2.0 na poziomie AA⁹. Właśnie to opracowanie, przygotowane przez organizację World Wide Web Consortium (W3C) uznaje się za najważniejszy dokument objaśniający zasady dostępności. Dodatkowo ustawa z dnia 17 lutego 2005 r. o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne¹⁰ wymaga, aby dostępne pod kątem wymagań osób z niepełnosprawnościami były strony:

- organów administracji rządowej,
- sądów i prokuratur,
- jednostek samorządu,
- ZUS-u, KRUS-u, NFZ-u,
- publicznych zakładów opieki zdrowotnej,
- funduszy celowych,
- jednostek budżetowych.

Ministerstwo Cyfryzacji opracowało ogólne sugestie dotyczące tego, jakimi cechami powinny się wyróżniać strony internetowe dostępne dla osób z niepełnosprawnościami: z dysfunkcją narządu ruchu z zaburzeniami poznawczymi oraz intelektualnymi; z dysfunkcją narządu słuchu czy osoby z dysfunkcją narządu wzroku. Jeśli chodzi o konkretne ograniczenia, jakie napotykają poszczególne osoby, to zostały one zawarte w poniższych zestawieniach

- **osoby z dysfunkcją narządu ruchu:**
 - mogą poruszać się po stronie internetowej wyłącznie za pomocą klawiatury lub specjalnych urządzeń (np. rejestrujących mruganie u osób sparaliżowanych),
 - spotykają się z problemem braku dostępu do wszystkich elementów strony z poziomu klawiatury,
 - tracą orientację w przypadku zgubienia miejsca, do którego doszli za pomocą klawiatury (brak fokusa),
 - zbyt małe linki (odsyłacze w formie tekstowej lub graficznej) powodują problemy u osób korzystających z myszki (np.: uszkodzone kończyny górne);

⁷<https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/nota-o-dostepnosc>

⁸Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 2012 r. w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz.U. 2012 nr 0 poz. 526)

⁹ Por. <http://www.fdc.org.pl/wcag2/> (polskie tłumaczenie specyfikacji)

¹⁰Dz.U. 2005 nr 64 poz. 565

- **osoby z zaburzeniami poznawczymi oraz intelektualnymi:**
 - mają problem ze skupieniem w przypadku długich tekstów bez akapitów („ściana tekstu”),
 - zła czcionka, skróty, anglicyzmy, skomplikowane zdania powodują brak zrozumienia tekstu,
 - zbyt duża ilość elementów rozpraszających uwagę utrudnia odbiór tekstu;
- **osoby z dysfunkcją narządu słuchu:**
 - mogą mieć problem ze skomplikowanym językiem, ponieważ ich język ojczysty to Polski Język Migowy (PJM),
 - mogą mieć problem z materiałami video (brak napisów) i audio (brak formy tekstowej);
- **osoby z dysfunkcją narządu wzroku:**
 - korzystają z programów czytających zawartość ekranu komputera (od górnej lewej strony do dolnej prawej strony),
 - nie usłyszą tekstów w obrazkach (należy uzupełnić atrybut alt),
 - nie są w stanie skorzystać z pliku w formacie pdf zrobionego ze skanu dokumentu,
 - dla nich obrazki i linki powinny mieć opisy.

Poza wymienionymi wyżej osobami z niepełnosprawnościami ze stron internetowych mogą także korzystać:

- osoby z tymczasową niepełnosprawnością np. złamana ręka,
- osoby o obniżonej sprawności psychofizycznej z powodowanej chorobami (nowotwory),
- osoby starsze (obsługa komputera),
- osoby słabiej wykształconych, a i te lepiej wykształcone (np. „nowomowa unijska” w dotacjach UE).

Dostępność stron internetowych powinna być zapewniana zarówno na etapie ich tworzenia, jak i późniejszej obsługi (wypełniania treścią). Dostępność to zatem proces ciągły. Można ją utracić w trakcie korzystania z odebranego produktu np. poprawki do produktu. Poza tym dodawanie treści zgodnej z WCAG wymaga przeszkolonych redaktorów stron/aplikacji internet. Przywoływany dokument (WCAG 2.1 – najważniejsze wymagania) wskazuje także jakie zapisy powinno się stosować w dokumentach przygotowywanych na potrzeby zamówień publicznych związanych z przygotowywaniem stron internetowych, aby zapewnić finalnie ich dostępności pod kątem wymogów WCAG.¹¹

Z uwagi jednak na to, że zalecenia związane z zapewnieniem dostępności mogą być dla odbiorców trudne do stosowania (np. z uwagi na często specjalistyczny język stosowany w opisach czy rozproszenie informacji po różnych źródłach) przygotowywane są zbiorcze zestawienia sugestii skierowane zarówno do redaktorów odpowiedzialnych za warstwę językową i wizualną stron internetowych, jak i dedykowane skierowane budowniczym i administratorom witryn.

¹¹ Por. WCAG 2.1 – najważniejsze wymagania, Centrum Projektów Polska Cyfrowa, <https://cppc.gov.pl> [data dostępu: 14.11.2019]

Tabela 98. Wytyczne dla budowniczych i administratorów witryn oraz redaktorów serwisów internetowych

Wytyczne dla informatyków	Wytyczne dla redaktorów
1. Wszystkie elementy graficzne powinny mieć zwięzły tekst alternatywny (alt), który opisuje, co znajduje się na grafice lub, jeśli grafika jest odnośnikiem, dokąd prowadzi ten odnośnik. Jeśli grafiki są czysto dekoracyjne, powinny mieć „pusty atrybut alt”.	1. Dokładnie przemyśl tekst, który opracowujesz. Podziel go na logiczne części.
2. Należy unikać animowanych elementów, poruszających się tekstów, ponieważ rozpraszają one wszystkich użytkowników, nie tylko z niepełnosprawnością. Niektóre, szczególnie agresywnie i szybko animowane grafiki, mogą stanowić zagrożenie dla osób cierpiących na padaczkę fotogenną!	2. Pisząc tekst podziel go na niezbyt długie akapity.
3. Wszystkie pliki dźwiękowe (audycje, wywiady, wykłady) powinny być uzupełnione o transkrypcję tekstową. Odtwarzacze tych plików zamieszczone na stronie powinny dać się obsłużyć za pomocą klawiatury i być dostępne dla osób niewidomych.	3. Nie justuj zamieszczanego tekstu do prawej – to utrudnia czytanie niektórym osobom z dysleksją.
4. Wszystkie pliki wideo powinny być uzupełnione o napisy dla osób niesłyszących. Odtwarzacze powinny być dostępne dla osób niewidomych i osób korzystających wyłącznie z klawiatury.	4. Możesz zaznaczać np. pogrubieniem najważniejsze, kluczowe słowa w tekście. Ułatwia to orientację i powrót do przerwanego czytania.
5. Wszelkie pliki multimedialne i Flash powinny być dostępne lub udostępnione w postaci alternatywnej.	5. Stosuj nagłówki – tekst opatrzone nagłówkami jest bardziej przyjazny dla wszystkich użytkowników strony, a dla osób niewidomych ich obecność jest fundamentalna.
6. Pliki PDF, Word i inne popularne pliki do ściągnięcia powinny być przygotowane jako dostępne. Np. pliki PDF powinny mieć strukturę, która pomaga osobom niewidomym przeglądanie takich dokumentów.	6. Staraj się ograniczać pisanie kursywą. Zbyt długie teksty pisane w ten sposób stają się nieczytelne dla części osób z dysleksją. Jeśli chcesz w ten sposób wyróżnić cytaty, pamiętaj o cudzysłowach!
7. Teksty zamieszczone w serwisie powinny być napisane w miarę możliwości w jak najprostszym sposobie, tak aby dostęp do nich miały mniej wykształcone osoby, a także osoby z niepełnosprawnością intelektualną.	7. Nie stosuj wyłącznie kolorów do oznaczania słów, zwrotów lub informacji kluczowych. Nigdy nie pisz „więcej informacji w żółtej ramce”. Taki sposób „podkreślenia” jest nieczytelny dla osób z daltonizmem.
8. Teksty powinny być opublikowane w czytelny sposób – podzielone na paragrafy, listy i inne sekcje; nie justowane do prawej strony; skróty literowe powinny być rozwinięte w pierwszym wystąpieniu na każdej stronie. Tekst powinien być uzupełniony o nagłówki (h1-h6), aby osoby niewidome mogły sprawnie przejść do interesującej ich sekcji.	8. Wszystkie linki w serwisie prezentuj w ten sam sposób, np. podkreślenie + inny kolor niż tekst.
9. Nawigacja (menu) powinna być spójna, logiczna i niezmienna w obrębie serwisu. Nawigacja w obrębie całego serwisu powinna być dostępna z poziomu klawiatury.	9. Każdy link w serwisie powinien być unikatowy. Nie stosuj linków typu: „czytaj więcej” – wielokrotne zamieszczenie takiego linku na stronie utrudnia orientację osobom niewidomym.
10. Wszystkie elementy aktywne, takie jak	10. Wspieraj się zdjęciami, rysunkami, wykresami

Wytyczne dla informatyków	Wytyczne dla redaktorów
odnośniki, banery czy pola formularza powinny mieć wyraźny wizualny fokus (zwykle w postaci ramki widocznej w trakcie nawigacji po stronie klawiszem TAB). Zaleca się wzmocnienie domyślnego fokusa, tak, aby był dobrze widoczny także dla osób niedowidzących.	dla wyjaśnienia trudnych tematów – pamiętaj o dodawaniu opisów alternatywnych do każdego takiego elementu. Dzięki temu będą one dostępne dla osób niewidomych.
11. Wszystkie odnośniki powinny być unikalne i zrozumiałe, także poza kontekstem. Nie należy używać linków w postaci: „>>” czy „więcej” albo „kliknij tutaj”. Odnośniki nie mogą otwierać się w nowym oknie lub zakładce przeglądarki bez ostrzeżenia.	11. Dodając opisy alternatywne opisuj znaczenie i zawartość danego elementu graficznego.
12. Zaleca się zastosowanie usprawnienia w postaci „skip links”, czyli możliwości przejścia bezpośrednio do treści pojedynczej strony. Jest to szczególnie ważne w serwisach, które mają kilkadziesiąt linków w nawigacji/menu głównym.	12. Dodając pliki do pobrania z serwisu pamiętaj o ich właściwym i unikatowym nazwaniu. Nazwa musi w pełni odpowiadać zawartości. W odnośniku, który pozwala pobrać dokument ze strony, wpisz jaki jest typ załącznika (np. PDF) i jaki ma rozmiar w KB.
13. Kontrast kolorystyczny wszystkich elementów przekazujących treść (tekstów, linków, banerów) lub funkcjonalnych musi mieć stosunek jasności tekstu do tła co najmniej 4,5 do 1, a najlepiej jeśli nie jest mniejszy niż 7 do 1.	13. Tworząc i zamieszczając w serwisie dokumenty DOC pamiętaj o ich odpowiednim sformatowaniu (np. używaj opcji styl nagłówka do określenia głównych punktów tekstów, a nie tylko pogrubienia i powiększenia czcionki) – zapewni to czytelność materiału dla osób korzystających z czytników ekranu.
14. Stronę powinno dać się znacząco (co najmniej 200%) powiększyć narzędziami przeglądarki. Najlepiej, jeśli wówczas strona cały czas mieści się poziomo w oknie przeglądarki i nie pokazuje się poziomy pasek przewijania ekranu. Powiększona strona nie może „gubić” treści.	14. Dokumenty w formacie PDF twórz na podstawie odpowiednio sformatowanych plików DOC. Tylko wtedy będą one możliwe do odczytania przez osoby niewidome.
15. Wszystkie tytuły (title) stron muszą być unikalne i informować o treści podstrony, na jakiej znajduje się użytkownik. Układ treści w tytule powinien być zbudowany wg schematu: [Tytuł podstrony] – [Nazwa Instytucji].	15. Unikaj zamieszczania skanów wydrukowanych dokumentów – są one zupełnie niedostępne dla osób niewidomych.
16. Wszystkie podstrony powinny być oparte o nagłówki. Nagłówki (h1-h6) są podstawowym sposobem porządkowania treści na stronie. Nagłówek h1 powinien być tytułem tekstu głównego na stronie.	16. Jeżeli zamieszczasz pliki w formacie PDF, zadбай o możliwość pobrania programu do ich odczytu. Nie każdy musi posiadać taki program na swoim komputerze.
17. Do porządkowania treści w tekstach czy elementów nawigacji należy wykorzystywać listy nieuporządkowane i uporządkowane.	17. Tabel używaj tylko wtedy, kiedy jest to rzeczywiste niezbędne. Korzystanie z rozbudowanych tabel to zhora osób z niepełnosprawnością wzroku.
18. Język strony oraz język fragmentów obcojęzycznych powinien być określony atrybutem lang.	18. Pisz w sposób prosty i klarowny, nie używaj żargonu oraz ograniczaj specjalistyczne słownictwo. Wszystkie strony publiczne powinny być dostępne dla każdego.
19. Cytaty powinny być odpowiednio wyróżnione – co najmniej cudzysłowami.	19. Jeżeli używasz skrótów, pamiętaj zawsze o ich wyjaśnieniu przy pierwszym użyciu w tekście.

Wytyczne dla informatyków	Wytyczne dla redaktorów
20. Kod serwisu powinien być zgodny ze standardami i nie korzystać z tabel jako elementu konstrukcyjnego strony.	20. Korzystaj z możliwości zamieszczenia słownika trudnych wyrazów zawartych w tekście lub w serwisie.
21. Tabele służące do przekazania danych powinny być zbudowane w możliwie prosty sposób i posiadać nagłówki.	21. Jeżeli pozwala na to formuła twojej strony, stosuj bezpośrednie zwroty do użytkownika czytającego Twoją stronę, to ułatwia odbiór treści.
22. Wszystkie ramki powinny być odpowiednio zatytułowane.	22. Używaj prostej, odpowiednio dużej i kontrastowej do tła czcionki – zmruż oczy i sprawdź, czy wszystko widzisz.
23. Wszystkie skrypty i aplety powinny być dostępne dla osób niewidomych i osób korzystających wyłącznie z klawiatury.	23. Dodając filmy lub pliki audio pamiętaj o osobach niesłyszących. Dodaj napisy do materiału wideo lub napisz krótki opis tego, co się w nim znajduje.
24. Formularze, w tym formularz wyszukiwarki, powinny być zbudowane zgodnie ze standardami. Wszystkie pola formularzy i przyciski powinny być właściwie opisane.	24. Nigdy nie zamieszczaj kluczowych informacji wyłącznie w wersji audio lub wideo.
25. Serwis powinien być dostępny w przeglądarkach i urządzeniach z wyłączoną obsługą CSS (język służący do opisu formy prezentacji stron WWW).	25. Raz na jakiś czas postaraj się skorzystać ze strony wyłącznie przy użyciu klawiatury – w taki sposób obsługują komputer osoby niewidome i część osób z niepełnosprawnością ruchową. Ewentualne problemy zgłoś niezwłocznie do administratora serwisu.

Źródło: M. Gajda, WCAG 2.0 w skrócie – 25 zaleceń dla informatyków oraz J. Dębski, 25 zaleceń dla redaktorów serwisów internetowych, www.niepelnosprawni.pl

Kryteria sukcesu przesądzające o tym, że stronę internetową można uznać za dostępną zawierają szereg pozycji. Nie wszystkie elementy WCAG są obowiązkowe dla stron rządowych. Minimalny zakres jest określony w załączniku nr 4 do przywoływanego wyżej Rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie krajowych Ram Interoperacyjności. Strony rządowe (można to założenie przenieść na wszystkie strony internetowe podmiotów publicznych) muszą spełniać 36 z 61 kryteriów sukcesu pogrupowanych wg 4 zasad:

- **postrzegalności** – informacje oraz komponenty interfejsu użytkownika muszą być przedstawione użytkownikom w sposób dostępny dla ich zmysłów;
- **funkcjonalności** – komponenty interfejsu użytkownika oraz nawigacja muszą być możliwe do użycia;
- **zrozumiałości** – informacje oraz obsługa interfejsu użytkownika muszą być zrozumiałe;
- **solidności** – treść musi być solidnie opublikowana tak, by mogła być skutecznie interpretowana przez różnego rodzaju oprogramowanie użytkownika, w tym technologie wspomagające (por. aneks 1).¹²

Konstruowanie stron internetowych z uwzględnieniem zaleceń opisanych wyżej oraz w aneksie powinno zapewnić ich dostępność dla osób z określonymi dysfunkcjami. Należy w podkreślić, że

¹² Por. WCAG 2.1 – najważniejsze wymagania, Centrum Projektów Polska Cyfrowa, <https://cppc.gov.pl> [data dostępu: 14.11.2019]; A. Marcinkowski, *Badanie dostępności strony www oparciu o WCAG*, <http://www.widzialni.org/container/Badanie-dostepnosci-stron-www-w-oparciu-o-WCAG.pdf> [data dostępu: 14.11.2019]

prezentowane poniżej zbiorcze zestawienie jest nośnikiem informacji na temat ogólnego poziomu dostosowania stron internetowych instytucji i podmiotów publicznych. Jest ona diagnozą działań dostosowawczych w zakresie udostępniania treści poprzez strony internetowe. Ewentualne działania naprawcze powinny być poprzedzone indywidualnymi audytami, które będą wskazywać konkretne uchybienia.

Na potrzeby badania posłużono się narzędziem Walidator WAVE - Web Accessibility Evaluation Tool.¹³ Jest ono proste w obsłudze oraz dostępne on-line i umożliwia przeanalizowanie pojedynczej strony internetowej pod kątem dostępności standardu WCAG 2.0. Ogółem analizie poddano 309 stron internetowych, ogólnych oraz Biuletynów Informacji Publicznej.

Jak wynika z poniższego wykresu analizowane strony wymagają dopracowania pod kątem dostosowania ich struktury i treści do potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Należy przy tym podkreślić, że walidacja wykazywała zarówno pozytywne (+), jak i negatywne (-) aspekty stron internetowych.

Wykres 38. Występowanie w odniesieniu do analizowanych stron określonych atrybutów wskazujących na poziom ich dostosowania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

Źródło: analiza stron www

W kontekście braków przeprowadzone badanie wykazało, że:

- wszystkie z analizowanych stron internetowych wymagają indywidualnego audytu pod kątem identyfikacji szczegółowych niedogodności i utrudnień w odbiorze treści przez osoby z niepełnosprawnościami. W odniesieniu do każdej ze strony walidator wykazał alerty, które wskazują, że parametry strony nie spełniły wszystkich warunków, żeby program zakwalifikował je jako błąd, ale utrudniają osobom z niepełnosprawnościami korzystanie ze strony;
- niemal wszystkie strony internetowe (96,8%) wymagają interwencji w zakresie dopasowania kontrastu do wymogów osób z dysfunkcjami wzroku (por. wytyczna 1.4 w wykazie kryteriów sukcesu przesądzających o dostępności stron internetowych);
- znacząca większość stron (80,3%) ma wady konstrukcyjne bądź związane z prezentacją informacji, które walidator zakwalifikował jako błędy.

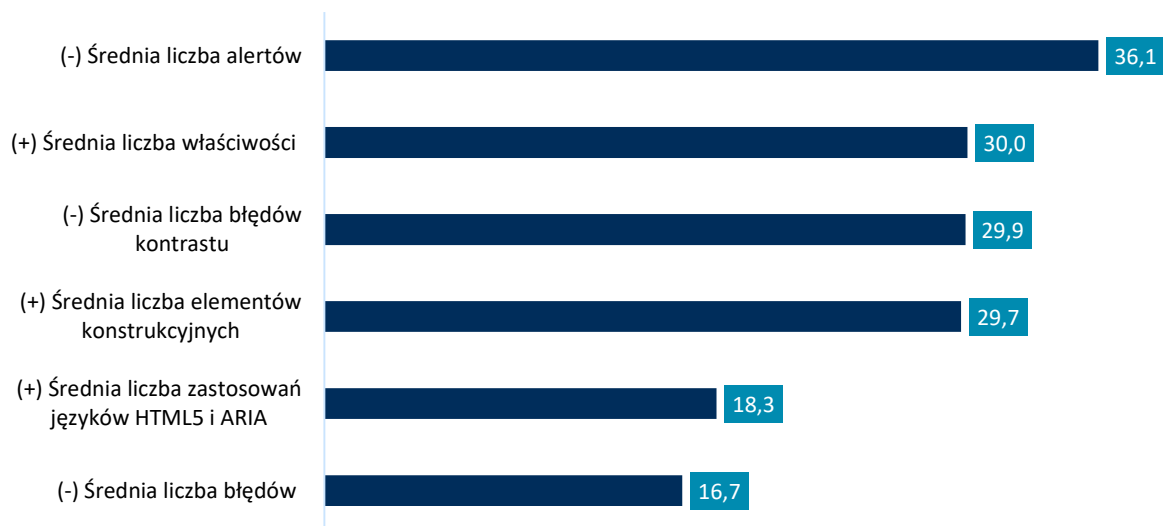
Niezależnie od występujących braków strony internetowe posiadały także elementy, które są spełnieniem wymogów związanych z dostosowaniem stron internetowych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami:

¹³<http://wave.webaim.org/>

- niemal wszystkie strony (99%) zawierały takie elementy szkieletu strony (konstrukcyjne), które pomagają poruszać się po stronie za pomocą tylko klawiatury. Im ich więcej, tym łatwiejsze poruszanie się po stronie;
- 94,2% stron internetowych zawiera takie elementy (właściwości), które ułatwiają osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z niej. Warto jednak podkreślić, że możliwa jest sytuacja, w której dany element jest wstawiony na stronę, ale nie użyto jego funkcji na stronie. W tej sytuacji aspekt ten może równocześnie być ujmowany w ramach alertu wskazującego na występowanie niedogodności;
- w ponad trzech czwartych stron internetowych użyto języków programowania HTML5 i ARIA, które spełniają normy projektowania stron.

Jeśli chodzi o średnią liczebność poszczególnych atrybutów przypadającą na każdą ze stron internetowych, to z pewnością wymaga zwrócenia uwagi kwestia szczegółowej analizy alertów pod kątem ich identyfikacji dla każdej ze stron. W tym przypadku średnia liczba (36,1) była największa spośród wszystkich atrybutów branych pod uwagę. Warto przy tym podkreślić, że strony internetowe zawierają też relatywnie dużo takich atrybutów, które potencjalnie mogą przesądzać o zwiększeniu ich dostępności. Na każdą ze stron przypada bowiem średnio około 30 właściwości oraz elementów konstrukcyjnych. W podobnej skali występują także błędy kontrastu, choć te akurat należą do takich atrybutów, które można relatywnie łatwo wyeliminować. Podkreślenia wymaga fakt, że najmniejsza średnia liczba atrybutów dotyczy błędów (16,7). W tym przypadku jednak dotyczy to poważniejszych uchybień konstrukcyjnych, stąd też należy na nie mimo wszystko zwrócić bacniejszą uwagę.

Wykres 39. Średnia liczba atrybutów wskazujących na poziom dostosowania każdej ze stron internetowych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

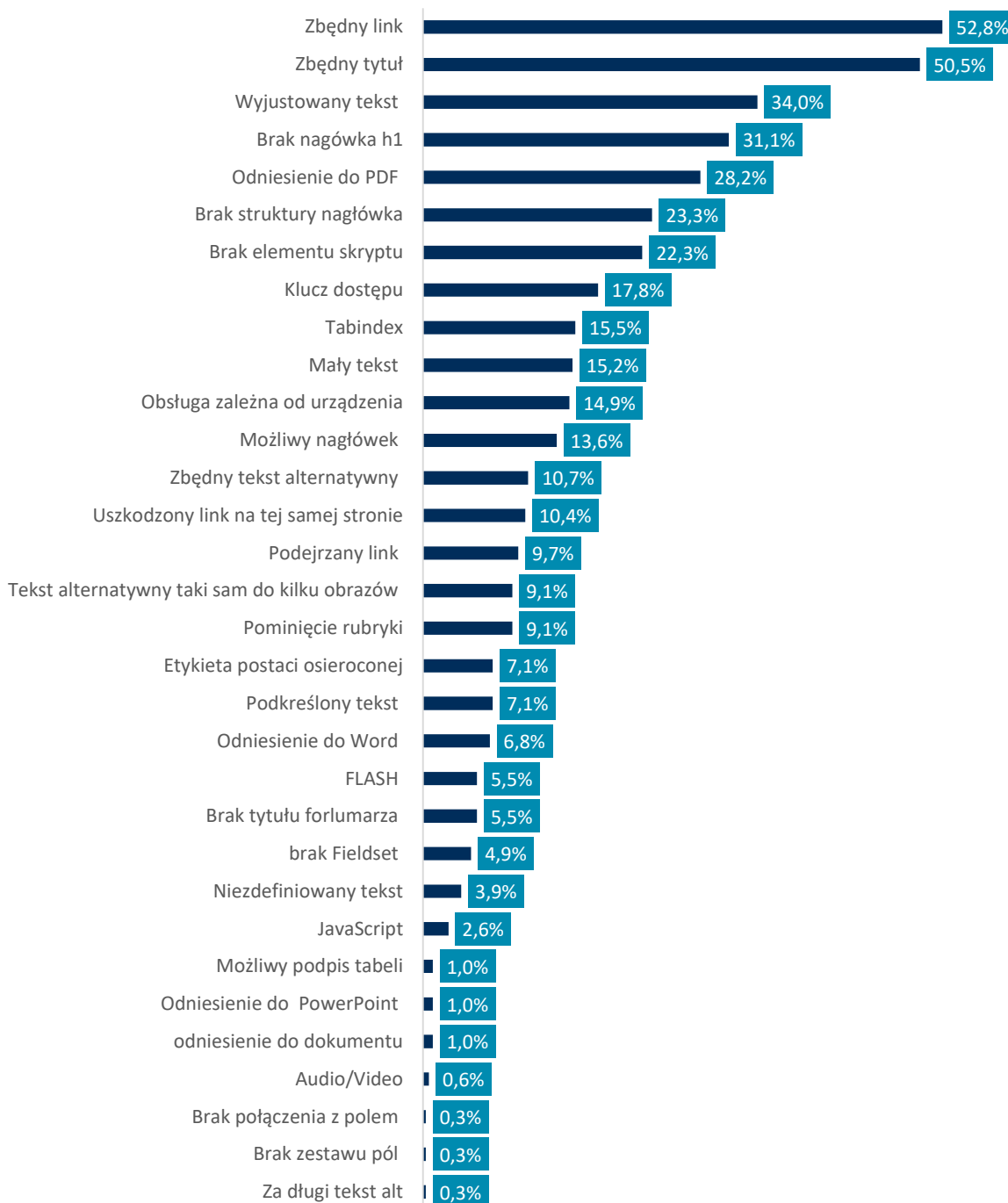

Źródło: analiza stron www

W kontekście alertów podstawowymi kwestiami, na jakie wskazała walidacja są zbędne linki i zbędne tytuły. Nie są to może kwestie kluczowe, tym niemniej z punktu widzenia osób korzystających z automatycznego odczytu bądź poruszających się za pomocą klawiatury tego rodzaju uchybienia mogą stanowić utrudnienie. Problemem może być także wyjustowanie tekstu (preferowane jest wyrównanie do lewej), uchybienia związane ze stosowaniem nagłówków (np. brak nagłówka w

odpowiednim rozmiarze¹⁴ sugerującego otwarcie nowego obszaru informacji czy niestosowanie nagłówków) czy błędy w stosowaniu tekstu alternatywnego (zbyt długi lub zbędny). Zakres występujących alertów jest dość szeroki, choć niektóre są właściwe dla niewielkiego odsetka stron internetowych. Na wykresie prezentowany jest mimo to pełny zakres, co ma walor informacyjny mający za zadanie zwrócenie uwagi na skalę liczby elementów stron internetowych wymagających uwagi podczas dostosowywania do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Wykres 40. Odsetek stron z konkretnymi rodzajami alertów

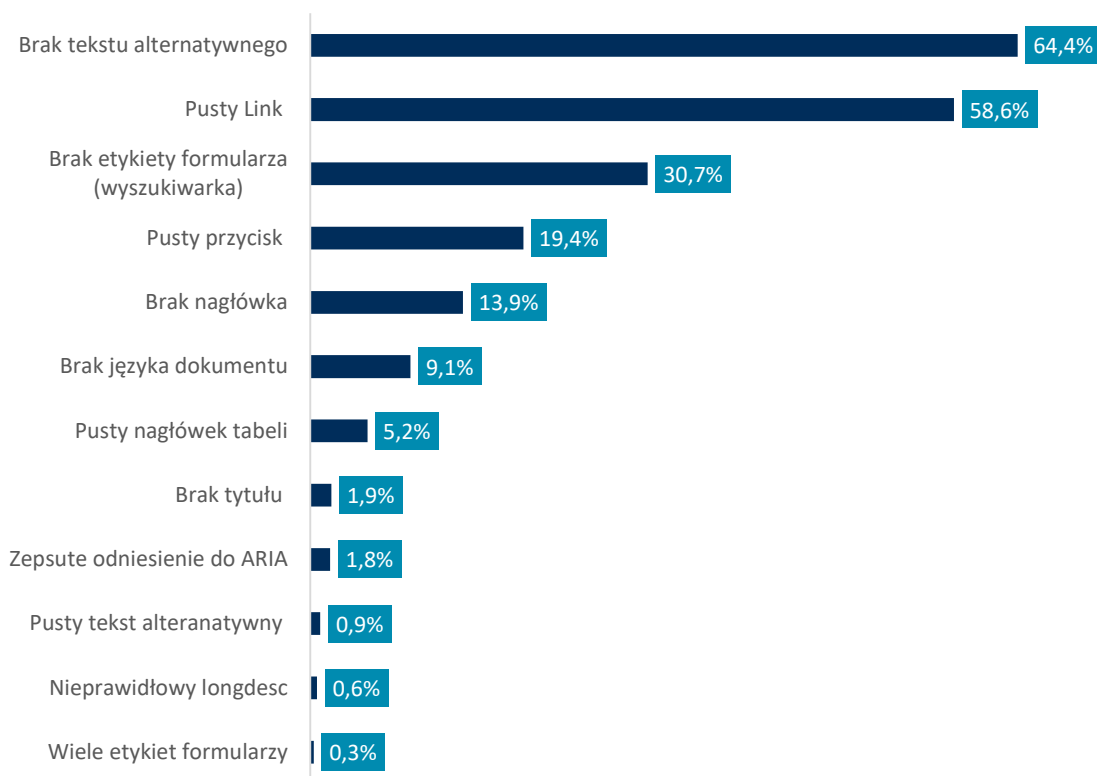

Źródło: analiza stron www

¹⁴ Rozmiary nagłówków wahają się od H1 (najważniejszy) do H6 (najmniej ważny). Każdy rodzaj nagłówka powinien wyróżniać tekst o innym znaczeniu dla użytkownika i wyszukiwarki.

Jeśli chodzi o konkretne błędy, jakie występują w przypadku każdej ze stron, to jak widać na poniższym wykresie skupiają się one na kilku głównych problemach. Podstawową kwestią, która występuje najczęściej jest niestosowanie tekstów alternatywnych w przypadku zamieszczania zdjęć czy grafik. Tekst alternatywny w postaci wyświetlanego po najechnięciu kursorem na dany element opisu co znajduje się na danym zdjęciu, obrazku, ale też wykresie, tabeli czy linku. Problem ten dotyczy około dwóch trzecich stron internetowych (64,4%). Dość często występują także tzw. puste linki, czyli linki, które nie prowadzą do konkretnych odnośników.

Wykres 41. Odsetek stron z konkretnymi rodzajami błędów

Źródło: analiza stron www

W przypadku około jednej trzeciej stron (30,7%) problemem jest brak przypisanej etykiety formularza wyszukiwarki. Powoduje to, że osoba niewidoma bądź niedowidząca nie wie czym jest dany element i nie może odsłuchać nazwy np. dzięki funkcji odczytywania strony. Inne błędy zidentyfikowane w trakcie badania to:

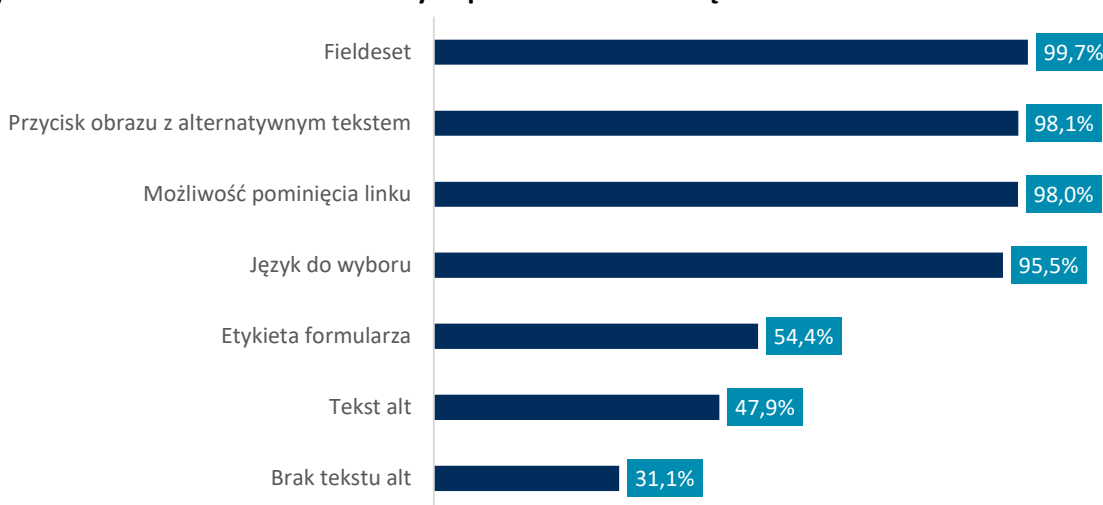
- **pusty przycisk (19,4%)**, tj. taki, który nigdzie nie prowadzi. Jego ukrycie może być zabiegiem celowym i bez znaczenia dla użytkowników stron internetowych bez żadnych ograniczeń. Osoba obsługująca stronę internetową za pomocą klawiatury „widzi” jednak dany przycisk lub odsłuch strony mówi, że przycisk istnieje;
- **brak nagłówka (13,9%)**, czyli brak nazwy w polu, gdzie powinna pojawić się np. nazwa kategorii. Utrudnia to poruszanie się po stronie osobom niewidomym bądź niedowidzącym, które mogą nie wiedzieć, że zmieniły kategorię na stronie (np. przeszły z aktualności i przeszły do innych informacji). Odmianą problemu jest brak nagłówka tabeli występujący w przypadku 5,2% stron z błędami;
- **brak języka dokumentu (9,1%)**, czyli nieokreślenie rodzaju języka, jaki ma być stosowany w trakcie automatycznego odczytywania treści strony internetowej.

Pozostałe błędy były wskazywane jednostkowo, co jednak nie oznacza, że są one nieistotne. Weryfikacja poziomu dostosowania powinna prowadzić do usunięcia maksymalnej ich liczby.

Analiza wykazała, że 94,2% stron internetowych posiada właściwości, które ułatwiają bądź mogłyby ułatwiać osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z niej. W przypadku analizowanych stron występowały najczęściej takie opcje jak:

- fieldset – pogrupowanie elementów służących do wprowadzania danych z jednej kategorii (np. dane adresowe);
- przycisk obrazu z alternatywnym tekstem;
- możliwość pominięcia linku;
- możliwość wyboru języka odczytywania tekstu strony internetowej.

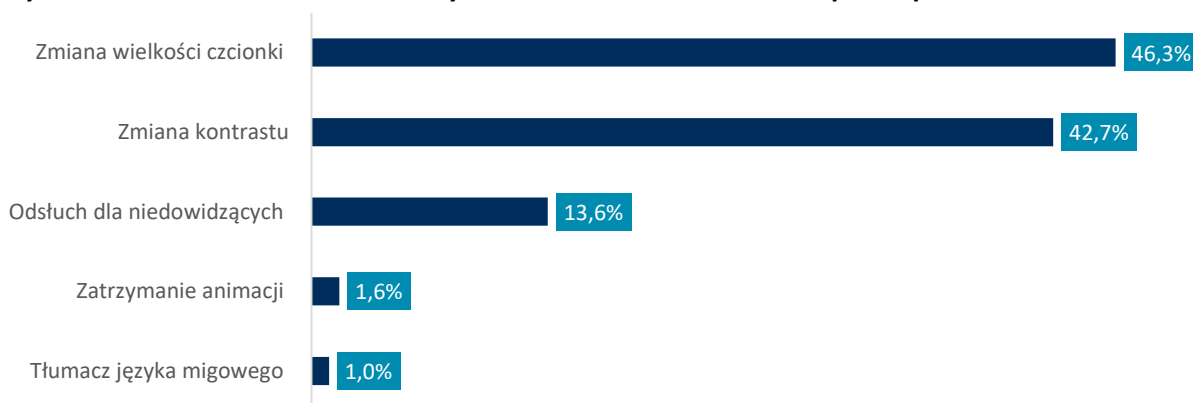
Wykres 42. Odsetek stron z konkretnymi parametrami w obrębie właściwości

Źródło: analiza stron www

Strony internetowe poddane analizie dysponowały ponadto określonymi ułatwieniami dla osób z niepełnosprawnościami. Najpowszechniejsze były udogodnienia dla osób niedowidzących – niemal połowa stron oferowała możliwość zmiany wielkości czcionki, a 42,7% stron dysponowało możliwością zmiany kontrastu. Możliwość odsłuchu treści oferowało 13,6% stron. Pozostałe udogodnienia pojawiały się natomiast sporadycznie.

Wykres 43. Odsetek stron z konkretnymi ułatwieniami dla osób z niepełnosprawnościami

Źródło: analiza stron www

Przeprowadzona analiza dostępności stron internetowych instytucji publicznych z terenu LOF wykazała, że w tym aspekcie mamy do czynienia z częściowym jedynie dostosowaniem do wymogów związanych z stosowaniem wymogów WCAG. Nie należy traktować tego wniosku w kategoriach dyskwalifikujących, a to z uwagi na fakt, że problem ten dotyczy generalnie stron instytucji publicznych w Polsce. Jak wykazała bowiem Najwyższa Izba Kontroli w swoim sprawozdaniu pokontrolnym z badania przeprowadzonego na próbie 23 stron internetowych instytucji publicznych, tylko nieliczne (konkretnie dwa w badanej próbie) były odpowiednio dostosowane. W przypadku pozostałych uchybienia były istotne lub nawet bardzo istotne.¹⁵

Przywołanie tego stanu rzeczy ma na celu wskazanie, że problem dostępności stron internetowych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami jest wyzwaniem, które wymaga kompleksowego podejścia i oddziaływania na poszczególne parametry stron internetowych. Chodzi zarówno o konstrukcję stron internetowych, jak i późniejsze zarządzanie informacjami. W przypadku stron internetowych z LOF jak najbardziej możemy znaleźć na analizowanych witrynach przykłady dostosowań. Nawet jeśli niektóre dotyczą znaczącej ich ilości (często niemal wszystkich), to jednak stosowane udogodnienia mają charakter wybiórczy. Oznacza to, że ich aplikowanie nie przesądza o tym, że daną stronę internetową można uznać za dostępną. Co ważne znaczna część niedociągnięć ma charakter wtórny, tj. nie wynika z wad konstrukcyjnych, ale zamieszczania informacji (np. wstawianie tekstu alternatywnego czy pustych linków).

Niezależnie od powyższego konieczne jest każdorazowo przeprowadzenie dla każdej strony internetowej audytu wskazującego precyzyjnie elementy (nie rodzaje błędów, co ma miejsce w niniejszej analizie) wymagające korekty. Tylko wówczas możliwe będzie dokonanie dopasowania w stopniu zapewniającym spełnienie kryteriów sukcesu przesądzających o dostępności stron internetowych. Przesłanką do tego rodzaju wniosku jest fakt, że błędy i potencjalne błędy (alerty) dotyczą wszystkich spośród analizowanych stron internetowych. Przesądza to o konieczności o ich przebudowy pod kątem poprawy dostępności dla potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. W procesie poprawy dostępności nie można skupiać się jedynie na wybranych aspektach, ale podejść do sprawy kompleksowo. Dokonanie poprawek w postaci np. uzupełnienia braków tekstów alternatywnych czy nagłówków nie będzie efektywne, jeżeli pozostałe kryteria dostępności nie będą spełnione. W efekcie strony internetowe nie uzyskają statusu dostępnych.

¹⁵Por. <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-dostosowaniu-stron-internetowych-do-potrzeb-osob-z-niepelnosprawnościami.html> [Data dostępu: 20.11.2019 r.]

VI. Główne wnioski i rekomendacje

6.1. Podsumowanie zasobów gmin tworzących LOF

GMINA GŁUSK

W roku 2018 w gminie funkcjonowały dwie przychodnie, zapewniające mieszkańcom **dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej**.

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do usług pomocy społecznej – w roku 2018 zrealizowano 13 usług opiekuńczych i 1 specjalistyczną dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Gmina Głusk realizuje **projekt „Rozwój placówek wsparcia dziennego na terenie gminy Głusk”**, którego celem jest wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej w grupie 140 osób wykluczonych społecznie lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, przy czym grupa docelowa to dzieci i młodzież (6-16 lat) oraz ich rodzice i opiekunowie prawni.

Na terenie gminy znajduje się 1 placówka zapewniająca **całodobową opiekę** osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku.

W obszarze **edukacji** zasoby gminy stanowią 4 szkoły podstawowe.

Działania z zakresu **kultury** realizuje Biblioteka – Centrum Kultury (Dominów, filia w Wilczopolu-Kolonii). Podmiot ten dzierżawi też boisko przy SP w Prawiednikach, na którym realizowana jest działalność zakresu **sportu**.

W zakresie **transportu publicznego** mieszkańcy gminy korzystają z autobusów, którymi dysponuje Zarząd Transportu Miejskiego w Lublinie. Funkcjonują 4 linie miejskie, które gmina Głusk dotuje. Mieszkańcy mają także możliwość korzystania z komunikacji prywatnej, do której gmina dopłaca.

BRAKI:

- oferta zajęć edukacyjnych, kulturalnych, z zakresu aktywności fizycznej skierowana do seniorów,

GMINA JABŁONNA

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej** – w roku 2018 zrealizowano 49 usług opiekuńczych i 3 specjalistyczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Dostęp do **opieki zdrowotnej** dla mieszkańców gminy zapewnia Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej (Jabłonna-Majątek, Chmiel Pierwszy).

Edukacja w gminie Jabłonna obejmuje dwa zespoły szkół (w Jabłonie i Piotrkowie, w skład których wchodzi szkoły podstawowe i przedszkola) oraz 3 szkoły podstawowe (Skrzynice, Tuszów i Czerniejów) z oddziałami przedszkolnymi. Od stycznia 2020 roku funkcjonować będzie Gminny Klub Dziecięcy w Piotrkowie Pierwszym. Obsługę administracyjną i finansową placówek oświatowych i klubu dziecięcego prowadzi Zespół Administracyjny Szkół. W obszarze **kultury** działalność prowadzi Centrum Kultury Gminy Jabłonna w drodze zajęć stałych i cyklicznych.

Ponadto funkcjonuje Gminna Biblioteka Publiczna (z trzema filiami), która realizuje działania kulturalne poprzez warsztaty, dyskusyjny klub książki oraz działania realizowane w ramach projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych.

Gmina wspiera wszelką **aktywność fizyczną** mieszkańców zarówno poprzez organizację imprez sportowych, jak i w drodze wsparcia rzeczowego, finansowego oraz promocyjnego organizacji sportowych oraz szkół w różnego rodzaju zawodach oraz turniejach. W 2018 roku lokalnym organizacjom pozarządowym zlecona została realizacja zadań publicznych z zakresu sportu i kultury fizycznej w ramach ogłoszonego konkursu. Ze wsparcia skorzystało 5 organizacji, które dla mieszkańców Gminy Jabłonna prowadziły zajęcia sportowe z takich dyscyplin jak: piłka nożna, tenis stołowy, siatkówka czy pływanie.

BRAKI:

- oferta zajęć edukacyjnych, kulturalnych, z zakresu aktywności fizycznej skierowana do seniorów,

GMINA JASTKÓW

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej** – w roku 2018 zrealizowano 34 usługi opiekuńcze i 1 specjalistyczną usługę opiekuńczą.

Podstawowa opieka zdrowotna realizowana jest przez przychodnię zdrowia (Panieńszczyzna)

Edukacja w gminie Jastków realizowana jest w 5 szkołach podstawowych. W 2018 r. funkcjonowało ponadto 15 przedszkoli wraz z oddziałami przedszkolnymi przy szkołach, 1 przedszkole samorządowe oraz 3 przedszkola niepubliczne. W szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Jastków uczy się 22 uczniów z niepełnosprawnościami, którzy korzystają z nauczania indywidualnego, zajęć rewalidacyjnych i specjalistycznych. Dzieci uczęszczające do przedszkoli i oddziałów przedszkolnych, posiadające opinię Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej, mają zapewnione dodatkowe zajęcia wspomagające rozwój.

Do dyspozycji mieszkańców pozostają **obiekty sportowe** zlokalizowane przy szkołach.

Działalność kulturalna w gminie Jastków prowadzona była w 2018 roku przez Gminną Bibliotekę Publiczną, Gminny Ośrodek Kultury i Sportu, ngo i Koła Gospodyń Wiejskich.

Komunikacja publiczna jest realizowana na terenie gminy Jastków przez Lubelskie Linie Autobusowe, Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne Lublin oraz SPRINT BUS Sp. z o.o.

BRAKI

- oferta zajęć edukacyjnych, kulturalnych, z zakresu aktywności fizycznej skierowana do seniorów,
- stała oferta zajęć skierowana do osób z niepełnosprawnościami (np. warsztaty terapii zajęciowej),
- poprawa dostępności usług medycznych

GMINA KONOPNICA

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej** – w roku 2018 zrealizowano 4 usługi opiekuńcze i 1 specjalistyczną usługę opiekuńczą.

W 2018 roku realizowany był projekt skierowany głównie **do seniorów** pn. „Zdrowy junior, zdrowy senior”. W ramach zadania seniorzy odbyli 15 ekowarsztatów, 15 spotkań z gimnastyki i 15 nordic walking, seniorzy wyjechali 2 x do jaskini solnej, 5 treningów pamięci, 2 wykłady szkoleniowe z profilaktyki żywieniowej, chorób cywilizacyjnych i refleksologii. Również do seniorów skierowany był projekt: „ Aktywny Senior w Gminie Konopnica” (ASOS 2014-2020) realizowany przez Klub Seniora.

Kierownik Ośrodka Pomocy Społecznej w Konopnicy jest animatorem KLUBU AKTYWNY SENIOR w Gminie Konopnica

Podstawowa opieka zdrowotna realizowana jest przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Motyczu.

Gmina Konopnica jest organem prowadzącym dla 5 szkół podstawowych, które stanowią **bazę edukacyjną** gminy. Na terenie gminy działają także placówki niepubliczne szkolne i przedszkolne.

Działające na terenie gminy **organizacje pozarządowe** realizują działania skierowane m.in. do osób starszych.

W zakresie **kultury** rolę wiodącą odgrywa Biblioteka Publiczna gminy Konopnica wraz z 3 filiami. Działalność w sferze kultury prowadzą też lokalne organizacje pozarządowe.

Na bazę służącą upowszechnianiu **sportu i rekreacji** w gminie Konopnica składają się obiekty dostępne przy szkołach. Zadania z zakresu wspierania i upowszechniania kultury fizycznej i sportu prowadzą lokalne NGO.

BRAKI:

- komunikacja publiczna,
- miejsce/ przestrzeń do działania dla organizacji pozarządowych i innych grup, kierujących swoją ofertą do zróżnicowanych kategorii odbiorców, w tym do osób starszych i z niepełnosprawnościami

GMINA LUBARTÓW

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej** – w roku 2018 zrealizowano 9 usług opiekuńczych. Na terenie gminy funkcjonuje również **Dom Pomocy dla Dorosłych** prowadzony przez Zgromadzenie Sióstr Felicjanek w Jadwinowie zlokalizowany w sołectwie Łucka. Mieszkańcy gminy wiejskiej Lubartów korzystają również z usług **Dziennego Domu Pomocy Społecznej** w Lubartowie.

W gminie działa 6 Klubów Seniora.

W gminie Lubartów usługi w zakresie **podstawowej opieki zdrowotnej** realizują podmioty znajdujące się na terenie Łucki i Lisowa (NZOZ). W przychodni podstawowej opieki zdrowotnej w Łucku funkcjonuje centrum wielospecjalistycznej opieki ambulatoryjnej, gabinet lekarza POZ, medycyny rodzinnej (leczenie w ramach podstawowej opieki zdrowotnej), gabinet szczepień i gabinet zabiegowy. W sołectwie Lisów przychodnia świadczy usługi poprzez zatrudnionego tam lekarza podstawowej opieki zdrowotnej (POZ). Oprócz wymienionych NZOZ funkcjonują inne placówki w Baranowce i Lisowie oraz Centrum Pomocy „Otoczmy Troską Życie” im. Karola Wojtyły również w Lisowie – w ramach umowy Państwo – Kościół. Mieszkańcy gminy mogą ponadto korzystać ze świadczeń Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Lubartowie (szpital i przychodnie) a także przychodni i poradni działających na terenie miasta Lubartowa.

W obszarze edukacji na terenie Gminy Lubartów w 2018 r. funkcjonowało 7 szkół podstawowych. W 6 z nich działalność prowadziły oddziały przedszkolne. W szkołach prowadzonych przez gminę uczyło się 16 dzieci z orzeczeniami o niepełnosprawności. 11 dzieci z niepełnosprawnościami posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego dowożona była do lubelskich przedszkoli i szkół specjalnych do 30 czerwca 2018 roku, natomiast od września dowożono 6 takich dzieci.

Od 1 września 2018 r. funkcjonowało 1 przedszkole gminne w Skrobowie.

Działalność **kulturalna** na terenie gminy realizowana jest przez Gminną Bibliotekę Publiczną w Lubartowie, która prowadzi 5 filii bibliotecznych oraz 9 punktów bibliotecznych. W zakresie działalności kulturalnej duże znaczenie ma Stowarzyszenie Miłośników Twórczości Ludowej „Rokiczanka” oraz prowadzone przez nie zespoły muzyczne „Rokiczanka” i „Mała Rokiczanka”.

Od 1 stycznia 2018 roku funkcjonuje **Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji** z siedzibą w Wólce Rokickiej. Do składników bazy sportowej zalicza się: kryta pływalnia „Orka” w Wólce Rokickiej, stadion lekkoatletyczny z boiskiem piłkarskim w Łucko-Kolonii, kompleks „Moje Boisko – Orlik 2012” w Skrobowie. W większości sołectw funkcjonują boiska do piłki nożnej, ręcznej i koszykówki.

Na terenie gminy w **przewozach pasażerskich** dominuje transport autobusowy. Powiązanie transportem zbiorowym umożliwia komunikacja autobusowa, która obsługiwana jest przez PKS Lublin oraz przewoźników prywatnych.

BRAKI:

- oferta zajęć edukacyjnych, sportowych dla seniorów,
- miejsce dla realizacji zajęć skierowanych do określonych grup (seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami).

GMINA MIEJSKA LUBARTÓW

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do usług pomocy społecznej – w roku 2018 świadczone 63 usługi opiekuńcze, 4 specjalistyczne usługi opiekuńcze oraz 12 specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

W 2018 r. w mieście prowadziły działalność dwa **ośrodki wsparcia** tj. Dzienny Dom Pomocy Społecznej oraz Świetlica Środowiskowa dla Dzieci z Rodzin Dysfunkcyjnych, wchodzące w strukturę organizacyjną MOPS w Lubartowie. W Lubartowie nie funkcjonują **placówki stacjonarnej pomocy społecznej**. Mieszkańcy Lubartowa kierowani są do placówek odpowiedniego typu, zgodnie z zaleceniami i potrzebami, zlokalizowanymi jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej

W Lubartowie została wprowadzona Lubartowska Karta Dużej Rodziny 3+ i Rodziny Zastępczej – wsparcie m.in. osób z niepełnosprawnościami.

W mieście funkcjonuje **Miejska rada seniorów oraz 2 kluby seniora** i ngo działające na rzecz osób starszych.

Świadczenia **podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej** świadczy kilka podmiotów na terenie miasta.

W zakresie **zasobów edukacyjnych i oświatowych** Gmina Miasto Lubartów jest organem prowadzącym dla 3 szkół podstawowych i 1 liceum ogólnokształcącego. W Szkole Podstawowej nr 4 funkcjonują oddziały integracyjne dla dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Na terenie Miasta Lubartów nie działają szkoły niepubliczne.

Funkcjonują 4 przedszkola publiczne, 5 niepublicznych i oddziały przedszkolne w Szkołach Podstawowych. Działalność prowadzą także placówki kształcenia ustawicznego, tj. Regionalne Centrum Edukacji Zawodowej Centrum Kształcenia Praktycznego w Lubartowie i Niepubliczna Placówka Kształcenia Ustawicznego INSPIRES.

Działalność kulturalna jest prowadzona przez szereg podmiotów zlokalizowanych w mieście, wśród nich: Miejską Bibliotekę Publiczną im. A. Mickiewicza, której podlegają 2 filie, Lubartowski Ośrodek Kultury i Muzeum Ziemi Lubartowskiej. Budynek LOK dostosowany jest do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, w obiekcie znajduje się sala kinowa – widowiskowa. Poza instytucjami kultury podlegającymi Miastu Lubartów działalność kulturalną w mieście prowadzona jest także przez organizacje pozarządowe, z których najważniejszymi są: Lubartowskie Towarzystwo Regionalne, Lubartowskie Towarzystwo Muzyczne, Stowarzyszenie Ochotnicza Straż Pożarna – Orkiestra Dęta.

W obszarze **sportu** w Lubartowie działa Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji Lubartów. Bazę sportową na terenie miasta tworzą takie obiekty, jak: stadion, skate Park, basen kryty, kort tenisowy, Boisko Orlik, hale sportowe i sale gimnastyczne przy każdej ze szkół. W Lubartowie działa ponadto blisko 20 organizacji pozarządowych prowadzących działalność w obszarach sportu, rekreacji i turystyki. Większość z nich prowadzi regularne szkolenie i zajęcia sportowo – rekreacyjne dla dzieci, młodzieży i dorosłych w różnych dyscyplinach sportu.

BRAKI:

- miejsce, w którym mogliby przebywać seniorzy/ miejsce skupiające różne rodzaje aktywności dla seniorów
- brak komunikacji publicznej umożliwiającej dotarcie z odległych od centrum terenów miasta do usług zdrowotnych, kulturalnych, społecznych (Szpital, przychodnie, biblioteka, dom kultury, klub seniora, UTW i inne obiekty)
- ponadto dostrzegana jest konieczność rozwoju usług środowiskowych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami

GMINA MIEJSKA LUBLIN

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do usług pomocy społecznej – w roku 2018 zrealizowano 1631 usług opiekuńczych, 95 specjalistycznych usług opiekuńczych i 118 specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Na terenie Lublina funkcjonuje 7 domów pomocy społecznej i 53 ośrodki wsparcia.

Miasto dysponuje 29 mieszkaniami chronionymi.

Opieka zdrowotna, zarówno podstawowa, jak i specjalistyczna, jest świadczona przez przychodnie, ośrodki i placówki szpitalne znajdujące się na terenie miasta.

W zakresie **działalności edukacyjnej** Lublin posiada bogatą ofertę przedszkoli, szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Na terenie miasta działają: przedszkole specjalne i przedszkole integracyjne, a także 3 przedszkola z oddziałami integracyjnymi. W ofercie kształcenia dla osób z niepełnosprawnościami istotną rolę odgrywają także jednostki z oddziałami integracyjnymi. W Lublinie takie znajdują się w 4 szkołach podstawowych i 2 ponadpodstawowych. Ponadto znajdują się tutaj 4 ośrodki szkolno-wychowawcze, szkoła podstawowa przy pogotowiu opiekuńczym oraz Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii.

Edukacja osób starszych realizowana jest przede wszystkim poprzez działalność Uniwersytetu Trzeciego Wieku (UTW), działalność prowadzą ponadto 53 placówki kształcenia ustawicznego (publiczne i niepubliczne).

W Lublinie działa 8 **klubów sportowych**, w których trenują osoby z niepełnosprawnościami.

W zakresie **działalności kulturalnej** należy wskazać 15 domów seniora oraz 21 instytucji kultury, dzięki czemu oferta kulturalna jest bogata i dostosowana do potrzeb i zainteresowań różnych kategorii odbiorców.

Na terenie Lublina działa Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych przy Prezydencie Miasta Lublin; miasto realizuje specjalny *Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców miasta Lublin na lata 2016-2020* oraz *Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016-2020*, co sprawia, że jest w dużym stopniu uwrażliwione na potrzeby seniorów i osób z niepełnosprawnościami, do potrzeb których dostosowuje usługi publiczne.

Miasto posiada dobrze rozwiniętą **komunikację publiczną**, tabor jest dostosowany do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami.

BRAKI/ POTRZEBY (w związku z zachodzącymi przemianami ludnościowymi):

- „dopracowanie” i realizacja kompleksowej oferty dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami,
- środowiskowe formy opieki nad osobami starszymi – rozwój ilościowy,
- zwiększenie dostępności specjalistycznej opieki zdrowotnej (geriatry).

GMINA MEŁGIEW

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do usług pomocy społecznej – w roku 2018 świadczone specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi dla 1 osoby. Ponadto na terenie gminy działa jeden Dom Pomocy Społecznej.

Mieszkańcy gminy mają zapewniony dostęp do **podstawowej opieki zdrowotnej** (ośrodek w Mełgwi).

Na terenie gminy funkcjonują **organizacje pozarządowe**, które kierują swoje działania m.in. do osób starszych i z niepełnosprawnościami. Działa także Koło Seniora.

Działalność edukacyjna prowadzona jest w ramach 6 publicznych szkół podstawowych, przy których funkcjonują także oddziały przedszkolne. Ponadto, w gminie w 2018 r. funkcjonowały dwa przedszkola niepubliczne i jeden niepubliczny punkt przedszkolny.

W obszarze **kultury** działalność prowadzi Gminny Ośrodek Kultury w Mełgwi oraz trz placówki biblioteczne.

Działalność sportowa realizowana jest głównie na 2 obiektach sportowych przy szkołach (Orlik i boisko wielofunkcyjne)

Komunikacja publiczna w gminie Mełgiew opiera się na:

- 1) publicznych przewozach autobusowych (linia nr 5 na trasie Mełgiew – Lublin - Mełgiew),
- 2) prywatnych busach (na trasie Lublin – Oleśniki).

Dodatkowo w październiku 2018 r. uruchomiony został transport gminny na terenie Gminy Mełgiew, obsługujący 4 trasy.

BRAKI:

- miejsce spotkań dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami

GMINA NAŁĘCZÓW

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej**. Ponadto na terenie gminy działa 1 placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku.

Mieszkańcy gminy mają dostęp do **podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej**. Ze względu na charakter (uzdrowisko) oferuje możliwość korzystania z placówek sanatoryjnych oraz placówek specjalistycznych takich, jak: Filia Samodzielnego Publicznego Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego dla Psychicznie i Nerwowo Chorych w Celejowie. Ponadto w Nałęczowie znajdują się placówki prywatne (Ośrodek Chirurgii Oka prof. Zbigniewa Zagórskiego. „Luxmed” Uzdrowisko Nałęczów, „Arthros” Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej, Centrum Medyczne im. Prof. Marka Masiaka sp. z o.o.

Działania skierowane do seniorów prowadzą ngo z terenu gminy (także we współpracy z administracją samorządową) głównie w formule projektowej. Na terenie gminy działa także Klub Seniora.

W obszarze kultury działa Nałęczowski Ośrodek Kultury, realizujący m.in. działania skierowane do osób starszych oraz włączające osoby starsze w działalność kulturalną. Wśród innych ośrodków współtworzących infrastrukturę kulturalną dla osób starszych i z niepełnosprawnościami znajdują się: Miejsko-Gminna Biblioteka Publiczna, Galeria Andriollego, Galeria LSP, Galeria-Kawiarnia „Ewelina”, Muzeum Bolesława Prusa, Muzeum Stefana Żeromskiego.

Komunikacja zbiorowa realizowana jest głównie przez prywatnych przewoźników.

BRAKI:

- miejsce spotkań dla seniorów (duży lokal przystosowany do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami),
- komunikacja publiczna.

GMINA NIEDRZWICA DUŻA

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej** – w roku 2018 świadczone 12 usług opiekuńczych. Ponadto na terenie gminy działa 1 placówka zapewniająca całodobową opiekę osobom z niepełnosprawnościami, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku oraz jeden obiekt sklasyfikowany jako środowiskowy dom samopomocy lub inny ośrodek wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Ośrodek Pomocy Społecznej stale współpracuje ze stowarzyszeniem „EMAUS” i Fundacją " Między Nami" w Krężnicy Jarej wspierając finansowo mieszkańców wspólnoty i wymieniając dane o podopiecznych, kierując osoby potrzebujące do Ośrodka Wsparcia, jak również w zakresie rekrutacji do projektów realizowanych przez w/w podmioty.

Działalność w Niedrzewicy Dużej prowadzi także **Klub Seniorów „Złota Jesień”**

Podstawowa opieka zdrowotna dla mieszkańców gminy jest zapewniana przez gminny ośrodek zdrowia oraz wiejski ośrodek zdrowia (Niedrzewica Kościelna). Istnieje dostęp do opieki specjalistycznej – działalność prowadzą 2 placówki specjalistyczne znajdujące się w Niedrzewicy Dużej (ginekolog-położnik i fizjoterapeuta)

Edukacja na terenie gmin realizowana jest w ramach 2 przedszkoli i 6 szkół podstawowych. Zadania oświatowe są realizowane również przez 2 szkoły podstawowe, których organem prowadzącym jest Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Radawczyk, 1 szkołę podstawową, której organem prowadzącym jest Stowarzyszenie Mała Szkoła – Wielkie Szanse oraz przez Niepubliczne Przedszkole Artystyczno-Językowe „U Pana Kleksa”. Na terenie gminy funkcjonuje także Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy - Szkoła Podstawowa Specjalna.

W **zakresie kultury** działalność prowadzi Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji oraz biblioteki (gminna biblioteka i 3 filie), ponadto organizacje pozarządowe.

Komunikacja publiczna jest realizowana przez PKS Kraśnik oraz ok. 10 firm prywatnych

BRAKI:

- transport publiczny dostosowany do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- dostosowanie obiektów urzędowych, sportowych, kulturalnych itp. do potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami

GMINA PIASKI

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do usług pomocy społecznej. Na terenie gminy funkcjonują 3 placówki zapewniające podstawową opiekę zdrowotną osobom z niepełnosprawnościami, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym jedna – całodobową.

Mieszkańcy mają dostęp do **podstawowej opieki zdrowotnej** (ośrodek zdrowia w Piaskach) oraz do **usług specjalistów** – pięć przychodni specjalistycznych (neurologia, okulistyka, chirurgia i dwie placówki rehabilitacyjne).

W **obszarze edukacji** funkcjonuje przedszkole i żłobek, szkoła podstawowa i zespół szkół. W ramach sieci placówek edukacyjnych działa Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy - Szkoła Podstawowa Specjalna, a także jedna placówka niepubliczna (szkoła podstawowa).

W zakresie **działalności kulturalnej** funkcjonuje Miejskie Centrum Kultury w Piaskach oraz Miejska Biblioteka Publiczna w Piaskach. Projekty w tym obszarze prowadzą także stowarzyszenia i fundacje z terenu gminy.

Zajęcia sportowe organizowane są głównie w ramach projektów realizowanych przez ngo w drodze zlecenia zadań publicznych.

Funkcjonuje **komunikacja publiczna** – linia łącząca Piaski ze Świdnikiem oraz prywatne busy.

BRAKI:

- oferta zajęć edukacyjnych, sportowych, kulturalnych dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami
- możliwość realizacji zajęć sportowych/ ruchowych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (np. basen)

GMINA NIEMCE

W gminie w 2018 funkcjonowały 3 podmioty zapewniające mieszkańcom **podstawową opiekę zdrowotną**. W gminie dostępnych jest także 6 lekarzy specjalistów (ginekolog, kardiolog, alergolog, fizjoterapeuta i dwie placówki rehabilitacyjne).

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do usług pomocy społecznej – w roku 2018 udzielono 31 usług opiekuńczych, 2 specjalistycznych i 3 specjalistycznych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Poza OPS na terenie gminy nie funkcjonują inne placówki opiekuńcze i ośrodki wsparcia.

Przy Ośrodku Pomocy Społecznej działa **klub seniora**, skupiający 86 osób po 60 roku życia.

Działalność kulturalna realizowana jest przez Gminną Bibliotekę Publiczną (2 oddziały i 4 filie – Ciecierzyn, Nasutów, Krasienin, Dys) oraz Gminny Ośrodek Kultury w Niemcach.

Bazę sportową dostępną dla mieszkańców tworzą: boisko Orlik -1, boiska wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią – 3, boiska trawiaste – 7, boiska szkolne – 10, sale gimnastyczne – 7, siłownie – 6.

W zakresie **działalności edukacyjnej** gmina Niemce jest organem prowadzącym dla 7 szkół podstawowych, w tym 5 samodzielnych i 2 włączonych w Zespół Placówek Oświatowych. Na terenie gminy funkcjonują 2 przedszkola niepubliczne. Choć żadna z placówek nie jest placówką specjalną, we wszystkich szkołach zatrudnieni byli specjaliści realizujący zadania w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej i kształcenia specjalnego m.in.: logopedzi, rewalidatorzy, psycholodzy, pedagodzy oraz pomoc nauczyciela lub nauczyciel wspomagający – zgodnie ze wskazaniami. W Przedszkolu Publicznym w Niemcach i ZPO w Ciecierzynie realizowane są przez specjalistów zajęcia dla dzieci z terapii sensorycznej w specjalnie dostosowanych i wyposażonych do tego rodzaju zajęć salach. Gmina zapewnia dowóz do szkoły dla dzieci, w tym dla dzieci z niepełnosprawnościami.

Publiczny transport pasażerski jest obsługiwany m.in. przez autobusy MPK Lublin i prywatnych przewoźników. W ramach zawartego porozumienia z Miastem Lublin na terenie gminy Niemce funkcjonują linie autobusowe obsługiwane przez MPK nr 4 Lublin - Elizówka, nr 24 Lublin - Nasutów, nr 44 Lublin - Kawka i nr 74 Lublin - Ciecierzyn. W 2018 r. uruchomione były linie nr 24 i 44 oraz została wydłużona linia 74 po wybudowaniu zatoki autobusowej z projektu Mobilny LOF. Linie autobusowe obsługiwane przez prywatnego przewoźnika: Lublin – Osówka, Lublin – Rudka Kozłowiecka – Lublin, Lublin – Boduszyn – Lublin.

BRAKI:

- miejsce spotkań/ oferta skierowana ściśle dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami (zajęcia, warsztaty),
- dzienny dom pomocy

GMINA SPICZYN

W gminie Spiczyn **podstawowa opieka zdrowotna** realizowana jest przez Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Kijany”. Gmina nie przejęła do realizacji tego zadania jako zadania własnego, jednak udostępnia pomieszczenia w budynku Kijany 4 do realizacji tego zadania wśród mieszkańców gminy.

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej** – w roku 2018 udzielono 6 usług opiekuńczych. Poza OPS na terenie gminy nie funkcjonują inne placówki opiekuńcze i ośrodki wsparcia.

Działalność edukacyjna na terenie gminy jest realizowana przez placówki publiczne i niepubliczne. Gmina Spiczyn jest organem prowadzącym dla przedszkola, 2 szkół podstawowych oraz Szkolnego Schroniska Młodzieżowego w Zawieprzycach – sezonowego.

Ponadto na terenie gminy działają 3 publiczne szkoły podstawowe przekazane przez gminę Spiczyn Stowarzyszeniu Oświatowemu „CJZ”. Od 2010 r. na terenie gminy działa Niepubliczne Przedszkole „Aniołek” w Kijanach.

Działalność artystyczną i **kulturalną** prowadzą: Gminne Centrum Kultury w Ziółkowie, Gminna Biblioteka Publiczna w Spiczynie, stowarzyszenia i inne organizacje pozarządowe. Imprezy kulturalne organizuje również gmina Spiczyn.

W zakresie **działalności sportowej** gminne Centrum Kultury udostępnia siłownię osobom dorosłym, dostępne są także obiekty sportowe przy placówkach edukacyjnych.

Na terenie gminy nie funkcjonuje **publiczny transport zbiorowy** zorganizowany i prowadzony przez Gminę Spiczyn.

BRAKI:

- komunikacja publiczna,
- miejsce spotkań/ oferta skierowana ściśle dla seniorów i osób z niepełnosprawnościami (zajęcia, warsztaty)

GMINA STRYŻEWICE

W gminie Strzyżewice **podstawowa opieka zdrowotna** realizowana jest przez dwa ośrodki zdrowia. Ponadto działa **jedna placówka specjalistyczna** (Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Caritas Archidiecezji Lubelskiej w Żabiej Woli – Poradnia Neurologiczna).

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej** – w roku 2018 udzielono 4 usług opiekuńczych. Poza OPS na terenie gminy działalność prowadzi 1 dom pomocy społecznej.

W **obszarze kultury** działalność prowadzi Gminna Biblioteka Publiczna z 3 filiami oraz Centrum Kultury i Promocji gminy Strzyżewice.

Zadania z **zakresu edukacji** na terenie Gminy Strzyżewice realizowane były w oddziałach przedszkolnych, szkolnych i gimnazjalnych przez dwa przedszkola (samorządowe i prywatne) oraz pięć szkół podstawowych.

Infrastruktura sportowa dostępna dla mieszkańców zlokalizowana jest przy placówkach edukacyjnych, ponadto w 2018 r. Gmina Strzyżewice otrzymała dotację z Ministerstwa Sportu i Turystyki na utworzenie Otwartej Strefy Aktywności w Borkowiźnie oraz w Piotrowicach w ramach Programu rozwoju małej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej o charakterze wielopokoleniowym - Otwarte Strefy Aktywności.

BRAKI:

- oferta zajęć edukacyjnych, kulturalnych, z zakresu aktywności fizycznej skierowana do seniorów

GMINA MIEJSKA ŚWIDNIK

W gminie miejskiej Świdnik **podstawowa opieka zdrowotna** realizowana jest przez szereg pomiotów zlokalizowanych na terenie miasta. Mieszkańcy nie mają też problemu z dostępem do usług specjalistycznych.

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej** – w roku 2018 zrealizowano 140 usług opiekuńczych i 26 specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Poza MOPS na terenie gminy działalność prowadzą: dom pomocy społecznej, środowiskowy dom samopomocy oraz placówka oferująca wsparcie osobom z zaburzeniami psychicznymi.

Miejskie Centrum Usług Socjalnych realizuje „**Strefę Seniora**”, tj. kompleksową ofertę różnych usług skierowanych do seniorów (usługi zdrowotne, opiekuńcze, profilaktyka zdrowia i starzenia się).

Na terenie miasta Świdnika placówkami organizującymi **życie kulturalne i czas wolny mieszkańców** są następujące instytucje: Miejski Ośrodek Kultury, Spółdzielczy Dom Kultury, Miejsko – Powiatowa Biblioteka Publiczna im. Anny Kamieńskiej

Aktywnie działają **organizacje pozarządowe**. Najważniejszymi sferami ich działalności są: pomoc społeczna, edukacja, akcje charytatywne, aktywizacja społeczna, ochrona zdrowia i kultura.

W zakresie **działalności edukacyjnej** gmina miejska Świdnik jest organem prowadzącym 6 przedszkoli, 4 szkół podstawowych oraz jednego liceum. Ponadto funkcjonuje na jej obszarze 1 szkoła podstawowa niepubliczna oraz Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy. Usługi edukacyjne na poziomie przedszkolnym skierowane do osób z niepełnosprawnościami są świadczone przez Przedszkole Integracyjne nr 5 w Świdniku.

Działają 3 placówki **kształcenia ustawicznego**, ponadto 4 placówki obecnie nieaktywne, stanowiące potencjalny zasób gminy w zakresie placówek kształcenia ustawicznego; funkcjonuje także Uniwersytet III Wieku.

W ramach rozwijania **aktywności fizycznej i sportowej** mieszkańcy gminą mogą skorzystać z obiektów sportowych znajdujących się przy szkołach, obiektów sportowych "AVIA" oraz małych obiektów rekreacyjno-sportowych (siłownie zewnętrzne, skatepark, tor wrotkowy).

BRAKI:

- oferta całodobowej opieki nad osobami starszymi,
- mieszkania chronione dla osób z niepełnosprawnościami, które kończą 18 rok życia

GMINA WÓŁKA

W gminie Wólka **podstawowa opieka zdrowotna** realizowana jest na jej terenie.

Ośrodek Pomocy Społecznej zapewnia dostęp osobom potrzebującym do **usług pomocy społecznej** – w roku 2018 udzielono 14 usług opiekuńczych, 2 specjalistyczne usługi opiekuńcze i 2 specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Poza OPS na terenie gminy działalność prowadzi 1 dom pomocy społecznej.

W **obszarze edukacji** na terenie gminy Wólka znajduje się 5 zespołów szkolno-przedszkolnych (publicznych), 2 przedszkola niepubliczne i 1 punkt przedszkolny, a także Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy - Szkoła Podstawowa Specjalna.

W **zakresie kultury** działa Gminna Biblioteka Publiczna w Wólce, ponadto ze względu na brak gminnego ośrodka kultury, rolę jego w środowisku lokalnym spełniają poszczególne placówki oświatowe.

Działalność sportowa mieszkańców odbywać się może na obiektach przyszkolnych.

Na terenie gminy funkcjonują przewozy gminne (komunikacja publiczna).

BRAKI

- domy dziennego pobytu,
- warsztaty terapii zajęciowej,
- gminny ośrodek kultury, który spajałby działalność rozproszoną w innych podmiotach, a zarazem stanowił przestrzeń dla funkcjonowania ngo z gminy,

6.2. Wnioski i rekomendacje na podstawie przeprowadzonych badań i analiz

Poniższa tabela prezentuje zestawienie kluczowych wniosków i rekomendacji, sformułowanych na podstawie zrealizowanych badań i analiz.

Tabela 99. Wnioski i rekomendacje wynikające z przeprowadzonej analizy

Wnioski	Rekomendacje
Proces pozyskiwania danych z Ośrodków Pomocy Społecznej ujawnił, że istnieje problem z eksportem danych będących w zasobach informacyjnych instytucji. Ich rozproszenie w ramach różnych zasobów połączone z brakiem możliwości szybkiego konfekcjonowania danych niezbędnych do planowania rozwoju lokalnego (w tym przypadku na potrzeby diagnozy społecznej) skutkuje tym, że dane pozyskane z różnych OPS są niespójne.	Wypożyczenie instytucji pomocy społecznej z terenu LOF w system informatyczny integrujący obsługiwane przez nich systemy sprawozdawcze. Kluczowym aspektem jest nadanie funkcjonalności umożliwiającej łatwe generowanie zagregowanych danych odnoszących się do określonych aspektów związanych z zarządzaniem systemem pomocy społecznej.
Wielu uczestników wywiadów omawiając problematykę obszarów wiejskich wskazywało na trudną sytuację emerytów-rolników, którzy z uwagi na otrzymywanie niskich świadczeń emerytalnych są przeważnie uzależnieni od pomocy innych osób lub instytucji pomocy społecznej.	Mając na uwadze obecnie stosowane procedury przyznawania świadczeń pomocy społecznej należałoby uwzględnić sytuację rolników-emerytów samotnie prowadzących gospodarstwa domowe – tak aby nie byli oni pomijani z uwagi na stosowane kryteria dochodowe na osobę w gospodarstwie domowym. Biorąc pod uwagę regulacje prawne dotyczące systemu pomocy społecznej, potencjalna rola gmin tworzących LOF ogranicza się w tym kontekście do lobbowania na rzecz wprowadzenia wskazanych zmian.
Procesy migracji wewnątrzregionalnych, międzyregionalnych oraz zagranicznych przynoszą skutek w postaci pozostawiania osób starszych czy z niepełnosprawnościami bez opieki. Brak rodziny w bliskiej przestrzeni geograficznej rodzi konieczność wspierania osób samotnych przez pomoc społeczną	W dłuższej perspektywie na terenie LOF należałoby stymulować rozwój gospodarki oraz wpływać na poprawę jakości życia, aby zmniejszyć poziom migracji z terenu, a co za tym idzie – zahamować proces erozji więzi rodzinnych na na terenie gmin LOF.
Działania mające na celu aktywizację zawodową osób z niepełnosprawnościami nie zawsze przynoszą wąsko rozumiany sukces, lecz ich wartością dodaną jest aktywizacja społeczna osoby objętej wsparciem, czyli skłonienie tej osoby do opuszczenia czterech ścian	Należy prowadzić działania z zakresu aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami bez względu na ich wąsko pojmowaną efektywność. Ponadto popularyzacja tych form oddziaływania może z czasem rodzić wśród pracodawców większą przychylność wobec tworzenia miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami.
Przedstawiciele instytucji samorządowych przyznają, że na ich terenie pula mieszkań	JST współtworzące LOF, podejmując się działań zakładających międzygminną kooperację,

Wnioski	Rekomendacje
komunalnych i socjalnych jest niewystarczająca, lecz dostrzegane są możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację takich inwestycji	powinny skupić się na zabieganiu o środki na rozbudowę istniejącego zasobu mieszkań komunalnych i socjalnych.
Wśród uczestników wywiadów pojawiały się głosy, że sieć transportu publicznego na terenie LOF nie jest wystarczająca, ponieważ peryferyjnie położone miejscowości nie posiadają dogodnych połączeń pozwalających na przemieszczanie się do miejsc, gdzie można zaspokoić część istotnych potrzeb mieszkańców tych miejscowości, w tym potrzeb kulturalnych czy związanych z dostępem do specjalistycznej opieki zdrowotnej	Kolejnym kierunkiem dookreślenia celów międzygminnej współpracy powinno być sukcesywne zagęszczanie sieci transportu publicznego na terenie LOF.
Wiele rodzajów wsparcia kierowanego do osób starszych i z niepełnosprawnościami jest zapewnianych dzięki aktywności podmiotów trzeciego sektora: zarówno w obszarze aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, jak i związanego z organizowaniem czasu wolnego seniorom i osobom z niepełnosprawnościami	Należy wspierać rozwój organizacji pozarządowych oraz podmiotów ekonomii społecznej – w szczególności działających w tych obszarach, które wiążą się z oddziaływaniem na sytuację osób starszych i z niepełnosprawnościami.
Analiza dostępności stron internetowych podmiotów publicznych z terenu LOF wykazała, że strony internetowe nie spełniają wymogów dostępności pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Spełniają one jedynie wybiórczo część spośród wymagań wskazanych jako przesądzających o dostępności wg Rozporządzenia Rady Ministrów Krajowe Ramy Interoperacyjności z 12 kwietnia 2012 r. oraz specyfikacji Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) w wersji 2.0. Dodatkowo strony internetowe instytucji publicznych cechują się niejednakową jakością, strukturą i zakresem prezentowania danych. Przykładowo nie wszystkie udostępniają na swoich stronach opracowania strategiczne czy inne dokumenty diagnostyczne odnoszące się do systemu pomocy społecznej.	Rekomendowane jest przeprowadzenie w odniesieniu do wybranych stron internetowych podmiotów publicznych z terenu LOF kompleksowego audytu prowadzącego do: ■ wypracowania i upowszechnienia w instytucjach publicznych standardów dostępności stron internetowych; ■ opracowania jednolitego standardu dotyczącego stron internetowych podmiotów publicznych, tak aby prezentowały spójne i porównywalne co do struktury i zakresu informacji; ■ opracowania szablonów stron internetowych spełniających wymogi dostępności. Dodatkowo rekomenduje się przeprowadzenie szkoleń dla administratorów stron internetowych podmiotów publicznych szkoleń z zakresu udostępniania na stronach internetowych treści zgodnie ze standardami

Wnioski	Rekomendacje
	dostępności dla osób z niepełnosprawnościami.
Budynki użyteczności publicznej na terenie LOF w ograniczonym zakresie spełniają wymogi dostępności pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami, starszych lub innych mających specyficzne potrzeby i ograniczenia w korzystaniu z przestrzeni.	Opracowanie na potrzeby podmiotów publicznych standardów dostępności budynków do potrzeb osób z niepełnosprawnościami wraz z informacjami dotyczącymi możliwych źródeł finansowania tego rodzaju inwestycji.

Źródło: opracowanie własne – ASM – Centrum Badań i Analiz Rynku

VII. Załączniki

7.1. Załącznik 1 – Wykaz kryteriów sukcesu przesądzających o dostępności stron internetowych

ZASADA 1. POSTRZEGALNOŚĆ

Wytyczna 1.1

Alternatywa w postaci tekstu: Dla każdej treści nietekstowej należy dostarczyć alternatywną treść w formie tekstu, która może być zamieniona przez użytkownika w inne formy (np. powiększony druk, brajl, mowa syntetyczna, symbole lub język uproszczony)

1.1.1 Treść nietekstowa: Wszelkie treści nietekstowe przedstawione użytkownikowi posiadają swoją tekstową alternatywę;

Wytyczna 1.2

Media zmienne w czasie: Należy dostarczyć alternatywę dla mediów zmiennych w czasie

1.2.1 Tylko audio lub tylko wideo (nagranie): [...] Nagranie tylko wideo: Zapewniona jest alternatywa dla mediów zmiennych w czasie, albo nagranie audio, przedstawiające te same informacje, jak w nagraniu wideo;

1.2.2 Napisy rozszerzone (nagranie): Napisy rozszerzone dołączone są do wszystkich nagrań audio w multimediami zsynchronizowanych (dźwięk i obraz);

1.2.3 Audiodeskrypcja lub alternatywa dla mediów (nagranie): Zapewnia się alternatywę dla mediów zmiennych w czasie lub audiodeskrypcję dla nagrań wideo w multimediami zsynchronizowanych (dźwięk i obraz);

1.2.4 Napisy rozszerzone (na żywo): dla każdej treści multimedialnej, udostępnianej na żywo (materiały tylko dźwiękowe, webcasty, wideokonferencje, itd.) istnieją napisy zsynchronizowane z dźwiękiem;

1.2.5 Audiodeskrypcja (nagranie: prezentowany materiał wideo zawiera ścieżkę audio (w mowie), aby osoby niewidome go zrozumiały lub, czy istnieje opcja jej włączenia;

1.2.6 Język migowy: treści multimedialne posiadające dźwięk zawierają tłumacza, przedstawiającego informacje w języku migowym;

1.2.7 Rozszerzona audiodeskrypcja (nagranie): dla materiałów wideo, w których nie można dodać ścieżki z audiodeskrypcją z powodu synchronizacji ścieżki dźwiękowej (np. nie ma pauz w ścieżce audio), zapewnione są alternatywne wersje wideo z pauzami;

1.2.8 Alternatywa dla mediów (nagranie): wszystkie udostępnione na stronie treści multimedialne posiadające ścieżkę wideo, posiadają transkrypcję opisową;

1.2.9 Tylko audio (na żywo): treści dźwiękowe prezentowane na żywo zawierają transkrypcję opisową w formie tekstowej;

Wytyczna 1.3

Możliwość adaptacji: Należy tworzyć treści, które mogą być prezentowane na różne sposoby (np. uproszczony układ wizualny), bez utraty informacji czy struktury

1.3.1 Informacje i relacje: Informacje, struktura oraz relacje pomiędzy treściami przedstawiane w treści mogą być odczytane przez program komputerowy lub są dostępne w postaci tekstu;

1.3.2 Zrozumiała kolejność: Jeśli kolejność, w jakiej przedstawiona jest treść, ma znaczenie dla zrozumienia treści — kolejność taka musi być możliwa do odczytania przez program komputerowy.

1.3.3 Właściwości zmysłowe: Instrukcje co do zrozumienia i operowania treścią nie opierają się wyłącznie na właściwościach zmysłowych, takich, jak kształt, rozmiar, wzrokowa lokalizacja, orientacja w przestrzeni lub dźwięk;

Wytyczna 1.4

Możliwość rozróżnienia: Użytkownik powinien móc dobrze widzieć bądź słyszeć treści — mieć możliwość oddzielenia informacji od tła

1.4.1 Użycie koloru: Kolor nie jest wykorzystywany jako jedyny wizualny sposób przekazywania informacji, wskazywania czynności do wykonania lub oczekiwania na odpowiedź, czy też wyróżniania elementów wizualnych;

1.4.2 Kontrola odtwarzania dźwięku: Jeśli jakieś nagranie audio włącza się automatycznie na danej stronie i jest odtwarzane przez okres dłuższy niż 3 sekundy, dostępny jest albo mechanizm umożliwiający przerwanie lub wyłączenie nagrania, albo mechanizm kontrolujący poziom głośności niezależnie od poziomu głośności całego systemu;

1.4.3 Kontrast (minimalny): Wizualne przedstawienie tekstu, lub obrazu tekstu posiada kontrast wynoszący przynajmniej 4,5:1;

1.4.4 Zmiana rozmiaru tekstu: Oprócz napisów rozszerzonych oraz tekstu w postaci grafiki, rozmiar tekstu może zostać powiększony do 200% bez użycia technologii wspomagających oraz bez utraty treści lub funkcjonalności;

1.4.5 Obrazy tekstu: Jeśli wykorzystywane technologie mogą przedstawiać treść wizualnie, do przekazywania informacji wykorzystuje się tekst, a nie tekst w postaci grafiki;

1.4.6 Wzmocniony kontrast: Kontrast pomiędzy tekstem lub grafikami tekstowymi a tłem jest w stosunku 7:1.

1.4.7 Niska głośność lub brak tła dźwiękowego: dla udostępnionych na stronie internetowej nagrań audio, które: zawierają głównie mowę, nie są CAPTCHA w postaci audio, nie są utworami muzycznymi jest spełnione przynajmniej jedno z poniższych założeń: (1) Nagranie audio nie będzie zawierało w tle utrudniających w odbiorze dźwięków oraz (2) Dźwięki w tle mogą zostać wyłączone przez użytkownika;

1.4.8 Prezentacja audiowizualna: tekst na stronie internetowej przedstawiony jest w taki sposób, aby użytkownicy z problemami kognitywnymi (poznawczymi), trudnościami w uczeniu się, wadami wzroku, itp. nie mieli problemów z jego odczytaniem;

1.4.9 Obrazy tekstu: grafiki tekstowe zostały użyte jedynie jako dekoracje, nieniosące znaczenia lub, czy informacja nie może zostać przekazana w inny sposób, np. gdy tekst jest częścią logo lub nazwy własnej produktu (marki);

ZASADA2. FUNKcjONALNOŚĆ

Wytyczna 2.1

Dostępność z klawiatury: Zapewnij dostępność wszystkich funkcjonalności za pomocą klawiatury

2.1.1 Klawiatura: Cała treść oraz wszystkie zawarte w niej funkcjonalności dostępne są z interfejsu klawiatury;

2.1.2 Brak pułapki na klawiaturę: Jeśli fokus klawiatury można przemieścić do danego komponentu strony za pomocą interfejsu klawiatury, to może on być z niego usunięty również za pomocą interfejsu klawiatury;

2.1.3 Klawiatura (bez wyjątków): Cała funkcjonalność strony dostępna jest przy użyciu klawiatury, bez żadnych wyjątków;

Wytyczna 2.2

Wystarczająca ilość czasu: Zapewnij użytkownikom wystarczająco dużo czasu na przeczytanie i skorzystanie z treści

2.2.1 Możliwość dostosowania czasu;

2.2.2 Poruszanie się, przesuwanie, migotanie: Każdą informację, która porusza się, przesuwa lub mruga, a takie działanie (1) włącza się automatycznie, (2) jest widoczne dłużej niż 5 sekund, (3) jest przedstawiane równolegle z inną treścią — użytkownik może wstrzymać, zatrzymać lub ukryć za pomocą dostępnego mechanizmu;

2.2.3 Brak ograniczeń czasowych: użytkownicy posiadają tyle czasu, ile potrzebują, na wykonanie określonego zadania na stronie internetowej oraz żadna funkcjonalność nie posiada limitu czasu;

2.2.4 Zakłócenie pracy użytkownika: mechanizmy, które mogą rozpraszać użytkownika i przeszkadzać podczas wykonywania czynności w serwisie (komunikaty, informacje, itp.) mają możliwość odłożenia w czasie lub wyłączenia;

2.2.5 Ponowne potwierdzenie autentyczności: użytkownik może kontynuować czynności bez utraty danych z aktualnej strony w momencie, kiedy skończy się czas sesji autoryzowanej przez niego i system poprosi o ponowną autoryzację;

Wytyczna 2.3

Ataki padaczki: Nie należy projektować treści w taki sposób, aby prowokować ataki padaczki

2.3.1 Trzy błyski lub wartości poniżej progu: Strony internetowe nie zawierają w swojej treści niczego, co migocze częściej niż trzy razy w ciągu jednej sekundy, lub też błysk nie przekracza wartości granicznych dla błysków ogólnych i czerwonych;

2.3.2 Trzy błyski: w serwisie nie ma żadnych elementów, które migają z większą częstotliwością niż trzy razy na sekundę;

Wytyczna 2.4

Możliwość nawigacji: Dostarczenie narzędzi ułatwiających użytkownikowi nawigowanie, znajdowanie treści i ustalanie, gdzie się w danym momencie znajduje

2.4.1 Możliwość pominięcia bloków: Dostępny jest mechanizm, który umożliwia pominięcie bloków treści powtarzanych na wielu stronach internetowych;

2.4.2 Tytuły stron: Strony internetowe posiadają tytuły, które opisują ich cel lub przedstawiają ich temat;

2.4.3 Kolejność fokusa: Jeśli strona internetowa może być nawigowana sekwencyjnie, a kolejność nawigacji wpływa na zrozumienie lub funkcjonalność strony, komponenty przyjmujące fokus zachowują kolejność, dzięki której zachowany jest sens i funkcjonalność treści;

2.4.4 Cel linku (w kontekście): Cel każdego linku może wynikać z samej treści linku, lub też z treści linku powiązanej z programistycznie określonym kontekstem;

2.4.5 Wiele dróg: Istnieje więcej niż jedna droga umożliwiająca zlokalizowanie strony w danym serwisie internetowym;

2.4.6 Nagłówki i etykiety: Nagłówki i etykiety opisują temat lub cel treści;

2.4.7 Widoczny fokus: Każdy interfejs możliwy do nawigacji za pomocą klawiatury, posiada widoczny wskaźnik fokusa klawiatury;

2.4.8 Lokalizacja: wskazanie miejsca aktualnej strony jeżeli strona internetowa składa się z sekwencji stron lub znajduje się w serwisie o skomplikowanej strukturze;

2.4.9 Cel linku (z samego linku): linki (lub przyciski formularza, czy też obszary aktywne map odnośników) powinny być jednoznaczne dla użytkowników i wystarczająco opisane z określeniem swojego celu bezpośrednio z tekstu linkowanego. Nie powinny istnieć linki (lub przyciski graficzne formularzy) z tym samym tekstem linkujące do różnych miejsc;

2.4.10 Nagłówki tekstu: każda z sekcji z treścią powinna być opisana za pomocą nagłówków (tytułów), tam gdzie będzie to konieczne;

ZASADA3. ZROZUMIAŁOŚĆ

Wytyczna 3.1

Możliwość odczytania: Treść powinna być zrozumiała i możliwa do odczytania

3.1.1 Język strony: Domyślny język naturalny każdej strony internetowej może zostać odczytany przez program komputerowy;

3.1.2 Język części: Język naturalny każdej części lub frazy zawartej w treści może zostać odczytany przez program komputerowy, za wyjątkiem nazw własnych, wyrażeń technicznych, słów w nieokreślonym języku oraz słów i fraz, które stanowią część żargonu w bezpośrednio otaczającym je tekście;

3.1.3 Nietypowe słowa: słowa, które mogą być dwuznaczne, nieznane lub używane w bardzo specyficzny sposób, np. w danym zawodzie lub dziedzinie technicznej powinny zostać wytłumaczone, np. poprzez opis, listę definicji, słownik lub w jakikolwiek inny sposób

3.1.4. Skróty: Zapewnienie dla skrótów opisów ich znaczenia w rozszerzonej formie;

3.1.5 Poziom umiejętności czytania: skomplikowane treści opisujące procesy, instrukcje, informacje, zawierające nazwy własne, które wymagają szerszej wiedzy i wykształcenia wyższego niż poziom gimnazjalny, powinny być uzupełnione o streszczenie lub wzbogacone o ilustracje, wykresy, filmy, animacje itp.;

3.1.6 Wymowa: zapewnienie wymowy potrzebnej do zrozumienia słów użytych w tekście, zaraz po tych słowach lub poprzez link do słownika;

Wytyczna 3.2

Przewidywalność: Strony internetowe powinny otwierać się i działać w przewidywalny sposób

3.2.1 Po oznaczeniu fokusem: Jeśli jakikolwiek komponent jest oznaczony fokusem, nie powoduje to zmiany kontekstu;

3.2.2 Podczas wprowadzania danych: Zmiana ustawień jakiegokolwiek komponentu interfejsu użytkownika nie powoduje automatycznej zmiany kontekstu, chyba, że użytkownik został poinformowany o takim działaniu zanim zaczął korzystać z komponentu;

3.2.3 Konsekwentna nawigacja: Mechanizmy nawigacji, które powtarzają się na wielu stronach w serwisie internetowym, w danym porządku względnym wobec siebie, za każdym razem pojawiają się w tym samym porządku, chyba, że użytkownik sam wprowadzi zmiany;

3.2.4 Konsekwentna identyfikacja: Komponenty, które posiadają tę samą funkcjonalność w danym serwisie internetowym, są w taki sam sposób zidentyfikowane;

3.2.5 Zmiana na żądanie: w przypadku zmiany kontekstu, jak np. pojawienie się wyskakujących okienek (pop-up), przekierowania, niekontrolowane zmiany opisane w punkcie 3.2.2., wprowadzanie danych, powinny być inicjowane tylko na żądanie użytkownika, a jeśli nie, powinien zostać zapewniony użytkownikowi mechanizm wyłączenia takich zmian

Wytyczna 3.3

Pomoc przy wprowadzaniu informacji: Istnieje wsparcie dla użytkownika, by mógł uniknąć błędów lub je skorygować

3.3.1 Identyfikacja błędu: Jeśli przy wpisywaniu informacji, błąd zostanie wykryty automatycznie, system wskazuje błędny element, a użytkownik otrzymuje opis błędu w postaci tekstu;

3.3.2 Etykiety lub instrukcje: Pojawiają się etykiety lub instrukcje, kiedy w treści wymagane jest wprowadzenie informacji przez użytkownika;

3.3.3 Sugestie korekty błędów: Jeśli przy wpisywaniu informacji, błąd zostanie wykryty automatycznie i znane są sugestie korekty, wtedy użytkownik otrzymuje takie sugestie, chyba że stanowiłoby to zagrożenie dla bezpieczeństwa treści lub zmieniałoby to cel treści;

3.3.4 Zapobieganie błędom [...]: Dla stron internetowych, na których pojawiają się zobowiązania prawne lub transakcje finansowe, i w których użytkownik modyfikuje lub usuwa dane zawarte w systemach przechowywania danych, lub wprowadza testowe odpowiedzi, przynajmniej jedno z poniższych założeń jest prawdziwe:

- Odwracalność: Wprowadzenie danych jest odwracalne;
- Sprawdzanie: Dane wprowadzone przez użytkownika są sprawdzane pod kątem błędów, a użytkownik ma możliwość wprowadzenia poprawek;
- Potwierdzenie: Dostępny jest mechanizm sprawdzania, potwierdzania oraz korekty informacji przed jej ostatecznym wysłaniem;

3.3.5. Pomoc: przekazanie użytkownikowi pełnej informacji o tym, jak można wprowadzać, zmieniać lub kasować informacje;

3.3.6. Zapobieganie błędom: zapewnienie mechanizmów pozwalających na przywrócenie poprzednich danych, ich weryfikację lub potwierdzenie dla wszystkich formularzy wysyłających dane.

ZASADA4. SOLIDNOŚĆ

Wytyczna4.1

Kompatybilność: Zmaksymalizowanie kompatybilności z obecnymi oraz przyszłymi programami użytkowników, w tym z technologiami wspomagającymi

4.1.1 Parsowanie: W treści wprowadzonej przy użyciu języka znaczników, elementy posiadają pełne znaczniki początkowe i końcowe, elementy są zagnieżdżane według swoich specyfikacji, elementy nie posiadają zduplikowanych atrybutów oraz wszystkie ID są unikalne, za wyjątkiem przypadków, kiedy specyfikacja zezwala na wyżej wymienione cechy;

4.1.2 Nazwa, rola, wartość: Dla wszystkich komponentów interfejsu użytkownika (włączając w to, ale nie ograniczając jedynie do elementów formularzy, linków oraz komponentów wygenerowanych przez skrypty) nazwa oraz rola (przeznaczenie) mogą być odczytane przez program komputerowy, a stan, właściwości oraz wartości, które mogą być ustawione przez użytkownika, mogą również być ustawione przez program komputerowy; zawiadomienie o zmianach w tych elementach dostępne jest dla programów użytkownika, w tym technologii wspomagających.

7.2. Załącznik 2 – Wykaz obiektów objętych obserwacją pod kątem dostępności osób z niepełnosprawnością

L.p.	Gmina	Kategoria obiektu	Nazwa obiektu	Adres
1	Głusk	działalność w zakresie pomocy społecznej	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej Głusk	Rynek 1, 20-388 Dominów
2	Głusk	działalność kulturalna	Centrum Kultury i Promocji Gminy Głusk	Rynek 1, 20-388 Dominów
3	Głusk	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Głusk	ul. Rynek 1, Dominów, 20-388 Lublin
4	Głusk	działalność edukacyjna	Szkoła podstawowa im. 100-lecia Niepodległości Polski w Kalinówce	Kalinówka 77E, 21-074 Świdnik
5	Jabłonna	działalność kulturalna	Centrum Kultury Gminy Jabłonna	Piotrków Drugi 10, 23-114 Piotrków Drugi
6	Jabłonna	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Jabłonna (oraz: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jabłonnice, Zespół Administracyjny Szkół	Jabłonna-Majątek 26, 23-114 Jabłonna
7	Jabłonna	działalność edukacyjna	Zespół Szkół w Piotrkowie	Piotrków Pierwszy 105, 23-114 Piotrków Pierwszy
8	Jabłonna	działalność edukacyjna	Zespół Szkół w Jabłonnice	Jabłonna Druga 45, 23-114 Jabłonna
9	Jabłonna	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa w Czerniejowie	Czerniejów 130, 23-114 Czerniejów
10	Jastków	działalność w zakresie pomocy społecznej	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Jastkowie	Sieprawice 24, 21-002 Jastków
11	Jastków	działalność kulturalna	Gminny Ośrodek Kultury i Sportu w Jastkowie z/s w Dąbrowicy	Dąbrowica 133, 21-008 Tomaszowice
12	Jastków	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Jastków	Panieńszczyzna, ul. Chmielowa 3, 21-002 Jastków
13	Jastków	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa im. Tadeusza Kościuszki w Jastkowie	al. Warszawska 43, 21-002 Jastków
14	Jastków	działalność w zakresie placówek medycznych	NZOZ Ośrodek Medycyny Rodzinnej	m. Dąbrowica 200, 21-008 Dąbrowica
15	Konopnica	działalność w zakresie pomocy społecznej	Ośrodek Pomocy Społecznej w Konopnicy	Kozubszczyzna 127a, 21-030 Motycz
16	Konopnica	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Konopnica	Kozubszczyzna 127 A, 21-030 Motycz
17	Konopnica	działalność kulturalna	Biblioteka Publiczna Gminy Konopnica	Kozubszczyzna 127, 21-030 Motycz
18	Konopnica	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa im. Kard. Stefana Wyszyńskiego w Konopnicy	Kozubszczyzna 40, 21-030 Motycz

L.p.	Gmina	Kategoria obiektu	Nazwa obiektu	Adres
19	Konopnica	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w MOTYCZU	21-030 Motycz gm. Konopnica Marynin 59
20	Lubartów Gmina	działalność w zakresie pomocy społecznej	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubartowie	ul. Lubelska 18A, 21-100 Lubartów
21	Lubartów Gmina	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Lubartów	ul. Lubelska 18A, 21-100 Lubartów
22	Lubartów Gmina	działalność w zakresie placówek opiekuńczych-placówki całodobowego pobytu dla osób starszych i osób starszych z niepełnosprawnościami	Dom Pomocy Społecznej dla Dorosłych Zgromadzenia Sióstr Felicjanek	ul. Łucka 71, 21-100 Lubartów
23	Lubartów Gmina	działalność kulturalna	Gminna Biblioteka Publiczna w Lubartowie	ul. Lubelska 18A, 21-100 Lubartów
24	Lubartów Gmina	działalność sportowa i rekreacyjna	Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Wólce Rokickiej	Wólka Rokicka 91, 21-100 Lubartów
25	Lubartów Miasto	działalność w zakresie pomocy społecznej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Lubartowie	ul. 3-go Maja 24A, 21-100 Lubartów
26	Lubartów Miasto	działalność w zakresie placówek opiekuńczych-placówki dziennego pobytu dla osób starszych i osób starszych z niepełnosprawnościami	Dzienny Dom Pomocy Społecznej	ul. Krzywe Koło 36, 21-100 Lubartów
27	Lubartów Miasto	działalność kulturalna	Lubartowski Ośrodek Kultury	Rynek II 1, 21-100 Lubartów
28	Lubartów Miasto	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Miasta Lubartów	ul. Jana Pawła II 12, 21-100 Lubartów
29	Lubartów Miasto	działalność w zakresie placówek specjalistycznych świadczących opiekę dla osób z określonym rodzajem niepełnosprawności	Środowiskowy Dom Samopomocy w Lubartowie p	ul. Lubelska 119, 21-100 Lubartów
30	Lubartów Miasto	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa nr 1	ul. Legionów 3, 21-100 Lubartów
31	Lubartów Miasto	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w LUBARTOWIE	ul. Cicha 14, 21-100 Lubartów
32	Lubartów Miasto	działalność w zakresie sportu i rekreacji	Miejski Klub Sportowy Lewart	ul. Zielona 9, 21-100 Lubartów
33	Lublin	działalność w zakresie pomocy społecznej	Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie	ul. Marii Koryznowej 2d, 20-137 Lublin

L.p.	Gmina	Kategoria obiektu	Nazwa obiektu	Adres
34	Lublin	działalność w zakresie placówek opiekuńczych-placówki dziennego pobytu dla osób starszych i osób starszych z niepełnosprawnościami	Centrum Usług Socjalnych	ul. Lwowska 28, 20-128 Lublin
35	Lublin	działalność kulturalna	Wojewódzki Ośrodek Kultury w Lublinie	ul. Dolna Panny Marii 3, 20-010 Lublin
36	Lublin	działalność w zakresie placówek specjalistycznych świadczących opiekę dla osób z określonym rodzajem niepełnosprawności	Środowiskowy Dom Samopomocy "Serce" prowadzony przez Lubelskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego	ul. Gospodarcza 32, 20-213 Lublin
37	Lublin	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Zakład Opiekuńczo - Leczniczy w Samodzielnym Publicznym Szpitalu Wojewódzkim im. Jana Bożego	ul. Biernackiego 9, 20-089 Lublin
38	Lublin	działalność edukacyjna	Centrum Aktywizacji i Rozwoju Seniorów	ul. Nałkowskich 114, 20-470 Lublin
39	Lublin	działalność kulturalna	Warsztat Kultury	ul. Grodzka 5a i 7, 20-112 Lublin
40	Lublin	działalność kulturalna	Teatr Stary	ul. Jezuicka 18, 20-113 Lublin
41	Lublin	działalność kulturalna	Dzielnicowy Dom Kultury SM "Czechów"	ul. Kiepur 5a, 20-838 Lublin
42	Lublin	działalność kulturalna	Filharmonia im. H. Wieniawskiego w Lublinie	ul. M. Curie-Skłodowskiej 5, 20-029 Lublin
43	Lublin	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa nr 24 im. Partyzantów Lubelszczyzny	ul. Niecała 1, 20-060 Lublin
44	Lublin	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa nr 28 z Oddziałami Integracyjnymi im. Synów Pułku Ziemi Lubelskiej	ul. Radości 13, 20-533 Lublin
45	Lublin	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa Specjalna nr 26 im. Janusza Korczaka Szkoła Filialna dla Dzieci z Autyzmem w tym z Zespołem Aspergera	ul. Kurantowa 5, 20-836 Lublin
46	Lublin	działalność edukacyjna	XXIX Liceum Ogólnokształcące im. cc mjr Hieronima Dekutowskiego ps. „Zapora”	ul. Lipowa 25, 20-020 Lublin
47	Lublin	działalność edukacyjna	Technikum dla Młodzieży "Kursor" w Lublinie	ul. Narutowicza 62, 20-013 Lublin
48	Lublin	działalność sportowa i rekreacyjna	Hala Sportowa Globus	ul. Kazimierza Wielkiego 8, Lublin

L.p.	Gmina	Kategoria obiektu	Nazwa obiektu	Adres
49	Lublin	działalność w zakresie pomocy społecznej	Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	ul. Spokojna 9, 20-074 Lublin
50	Lublin	działalność w zakresie pomocy społecznej	Świetlica Integracyjna „Razem”	ul. Doświadczalna 46, 20-236 Lublin
51	Lublin	działalność w zakresie pomocy społecznej	Lubelski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża	ul. Puchacza 6, 20-323 Lublin
52	Lublin	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	FARMED Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Farmed Stanisław Podgórski	ul. Koryznowej 2G, 20-137 Lublin
53	Lublin	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	LUXMED	ul. Orkana 7, 20-504 Lublin
54	Lublin	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Top Medical	ul. Tomasza Zana 29, 20-601 Lublin
55	Lublin	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Samodzielny Publiczny Akademicki Zakład Opieki Zdrowotnej	ul. Langiewicza 6A, 20-035 Lublin
56	Lublin	działalność w zakresie placówek specjalistycznych świadczących opiekę dla osób z określonym rodzajem niepełnosprawności	Środowiskowy Dom Samopomocy "Mozaika"	ul. Zbożowa 22A, 20-827 Lublin
57	Lublin	działalność kulturalna	Klub Seniora „Ruta”	al. Jana Pawła II 11 (Dzielnica Czuby), 20-535 Lublin
58	Lublin	działalność edukacyjna	Przedszkole nr 85	ul. Onyksowa 8, 20-582 Lublin
59	Lublin	działalność edukacyjna	Przedszkole z Oddziałem Integracyjnym nr 70 w Lublinie	ul. Smyczkowa 2, 20-844 Lublin
60	Lublin	działalność edukacyjna	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy nr 1 w Lublinie	al. Spółdzielczości pracy 65, 20-147 Lublin
61	Lublin	działalność edukacyjna	Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna nr 3	ul. Rzeckiego 21, 20-637 Lublin
62	Lublin	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd administracji publicznej	Miejski Zespół Orzekania o Niepełnosprawności	ul. Magnoliowa 2, 20-143 Lublin
63	Lublin	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd administracji publicznej	Wydział ds. Osób Niepełnosprawnych	ul. Diamentowa 2, 20-447 Lublin
64	Lublin	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd administracji publicznej	Wydział Inicjatyw i Programów Społecznych	ul. Leszczyńskiego 23, 20-068 Lublin

L.p.	Gmina	Kategoria obiektu	Nazwa obiektu	Adres
65	Lublin	działalność edukacyjna	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnych im. Prof. Zofii Sękowskiej w Lublinie	ul. Hirszfelda 6, 20-092 Lublin
66	Lublin	działalność w zakresie pomocy społecznej	DPS Kalina	Kalinowszczyzna 84, 20-201 Lublin
67	Lublin	działalność edukacyjna	Lubelski Uniwersytet III Wiek	ul. Czwartaków 15 p. 9 (DS Ikar), 20-045 Lublin
68	Lublin	działalność w zakresie placówek medycznych	NZOZ CenterMed Weteranów	ul. Weteranów 46, 20-044 Lublin
69	Lublin	działalność kulturalna	Kino Bajka	ul. Idziego Radziszewskiego 8, 20-031 Lublin
70	Mełgiew	działalność w zakresie pomocy społecznej	Ośrodek Pomocy Społecznej w Mełgwi	ul. Partyzancka 42, 21-007 Mełgiew
71	Mełgiew	działalność kulturalna	Gminny Ośrodek Kultury	ul. Partyzancka 2, 21-007 Mełgiew
72	Mełgiew	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Mełgiew	ul. Partyzancka 2, 21-007 Mełgiew
73	Mełgiew	działalność w zakresie placówek specjalistycznych świadczących opiekę dla osób z określonym rodzajem niepełnosprawności	Dom Pomocy Społecznej w Krzesimowie	Krzesimów 77, 21-007 Mełgiew
74	Mełgiew	działalność edukacyjna	Szkoła podstawowa im. Marii Konopnickiej w Dominowie	Dominów 78, 21-007 Mełgiew
75	Mełgiew	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Ośrodek Zdrowia w Mełgwi	ul. Kościelna 29, 21-007 Mełgiew
76	Nałęczów	działalność w zakresie pomocy społecznej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Nałęczowie	ul. Spółdzielcza 17A, 24-150 Nałęczów
77	Nałęczów	działalność kulturalna	Nałęczowski Ośrodek Kultury w Nałęczowie	ul. Lipowa 6, 24-150 Nałęczów
78	Nałęczów	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Miejski w Nałęczowie	ul. Lipowa 3, 24-150 Nałęczów
79	Nałęczów	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Nałęczowie	ul. Spółdzielcza 17, 24-140 Nałęczów
80	Nałęczów	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w NAŁĘCZOWIE	ul. Kolejowa 7, 24-150 Nałęczów
81	Niedzwica Duża	działalność w zakresie pomocy społecznej	Ośrodek Pomocy Społecznej w Niedzwicy Dużej	ul. Kraśnicka 51, 24-220 Niedzwica Duża

L.p.	Gmina	Kategoria obiektu	Nazwa obiektu	Adres
82	Niedzwica Duża	działalność kulturalna	Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji	ul. Lubelska 10, 24-220 Niedzwica Duża
83	Niedzwica Duża	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Niedzwica Duża	ul. Lubelska 30, 24-220 Niedzwica Duża
84	Niedzwica Duża	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa w Czótnach	Czółna 103, 24- 220 Niedzwica Duża
85	Niemce	działalność w zakresie pomocy społecznej	Ośrodek Pomocy Społecznej w Niemcach	ul. Lubelska 119, 21-025 Niemce
86	Niemce	działalność kulturalna	Gminny Ośrodek Kultury	ul. Różana 10, 21-025 Niemce
87	Niemce	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Niemce	ul. Lubelska 121, 21-025 Niemce
88	Niemce	działalność edukacyjna	Zespół Placówek Oświatowych w Ciecierzynie	21-003 Ciecierzyn 121
89	Niemce	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w NIEMCACH - Gminny Ośrodek Zdrowia	ul. Zielona 1, 21-025 Niemce
90	Piaski	działalność w zakresie pomocy społecznej	Ośrodek Pomocy Społecznej w Piaskach	ul. Lubelska 80, 21-050 Piaski
91	Piaski	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Miejski w Piaskach	ul. Lubelska 77, 21-050 Piaski
92	Piaski	działalność kulturalna	Miejska Biblioteka Publiczna w Piaskach	ul. Lubelska 22, 21-050 Piaski
93	Piaski	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa w Piaskach im. Mikołaja Kopernika	ul. Adama Mickiewicza 2, 21-050 Piaski
94	Piaski	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Ośrodek Zdrowia w Piaskach	ul. Braci Spozów 19, 21-050 Piaski
95	Spiczyn	działalność w zakresie pomocy społecznej	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Spiczynie	Spiczyn 10 c, 21-077 Spiczyn
96	Spiczyn	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Spiczyn	Spiczyn, 21-077 Spiczyn
97	Spiczyn	działalność edukacyjna	Zespół Szkół Rolniczych w Kijanach	Kijany 19, 21-077 Spiczyn
98	Spiczyn	działalność kulturalna	Gminne Centrum Kultury w Ziółkowie	Ziółków 49B, 21-077 Spiczyn
99	Spiczyn	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w Ludwikowie	Ludwików 22, 21-077 Spiczyn
100	Strzyżewice	działalność w zakresie pomocy społecznej	Ośrodek Pomocy Społecznej w Strzyżewicach	23-107 Strzyżewice 109
101	Strzyżewice	działalność kulturalna	Centrum Kultury i Promocji Gminy Strzyżewice z/s w Piotrowicach	Piotrowice 94a, 23-107 Strzyżewice

L.p.	Gmina	Kategoria obiektu	Nazwa obiektu	Adres
102	Strzyżewice	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Strzyżewice	Strzyżewice 109, 23-107 Strzyżewice
103	Strzyżewice	działalność edukacyjna	Publiczna Szkoła Podstawowa im. Orła Białego w Kiełczewicach Górnych	Kiełczewice Górne 41, 23-107 Strzyżewice
104	Strzyżewice	działalność sportowa i rekreacyjna	Gminny Ludowy Klub Sportowy "POM-ISKRA" Piotrowice	Piotrowice 94A, 23 - 107 Strzyżewice
105	Strzyżewice	działalność w zakresie placówek opiekuńczych- placówki dziennego pobytu dla osób starszych i osób starszych z niepełnosprawnościami	Dzienny Dom Seniora+	Piotrowice 176, 23 - 107 Strzyżewice
106	Strzyżewice	działalność w zakresie placówek medycznych	Gminny Ośrodek Zdrowia w Piotrowicach	Piotrowice 96, 23 - 107 Strzyżewice
107	Świdnik	działalność w zakresie pomocy społecznej	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Świdniku	ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 12, 21-040 Świdnik
108	Świdnik	działalność kulturalna	Miejski Ośrodek Kultury w Świdniku	al. Lotników Polskich 24, 21-040 Świdnik
109	Świdnik	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Miasta Świdnik, Wydział Obsługi Klienta	ul. Stanisława Wyspiańskiego 27, 21-040 Świdnik
110	Świdnik	działalność w zakresie placówek specjalistycznych świadczących opiekę dla osób z określonym rodzajem niepełnosprawności	Dom Pomocy Społecznej im. Roba Inja w Świdniku	ul. Piasecka 240, 21-040 Świdnik
111	Świdnik	działalność edukacyjna	I Liceum Ogólnokształcące im. W. Broniewskiego w Świdniku	ul. Okulickiego 13, 21-040 Świdnik
112	Świdnik	działalność edukacyjna	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Henryka Sienkiewicza	ul. Norwida 7, 21-040 Świdnik
113	Świdnik	działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych	Centrum Medyczne SANITAS w Świdniku	Al. Lotników Polskich 1, 21-040 Świdnik
114	Świdnik	działalność w zakresie sportu i rekreacji	Miejski Klub Sportowy Avia Świdnik	ul. Sportowa 2, 21-040 Świdnik
115	Wólka	działalność w zakresie pomocy społecznej	Ośrodek Pomocy Społecznej w Wólce	Jakubowice Murowane 8, 20-258 Lublin
116	Wólka	obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy	Urząd Gminy Wólka	Jakubowice Murowane 8, 20-258 Lublin

L.p.	Gmina	Kategoria obiektu	Nazwa obiektu	Adres
117	Wólka	działalność kulturalna	Gminna Biblioteka Publiczna w Wólce	Urząd Gminy Wólka, Jakubowice Murowane 8
118	Wólka	działalność edukacyjna	Szkoła Podstawowa im. św. Jana Pawła II w Łuszczowie	Łuszczów Drugi 102, 20-258 Lublin
119	Wólka	działalność w zakresie placówek medycznych	NZOO Centrum Medyczne Przychodnia Medycyny Rodzinnej Jadwiga Buczek	ul. Klonowa 61 Turka
120	Wólka	działalność sportowa i rekreacyjna	boisko Orlik	20-258 Turka, oś. Borek

7.3. Załącznik 3 – Narzędzia badawcze zastosowane przy realizacji badań wykonanych na potrzeby diagnozy społecznej LOF

7.3.1. Diagnoza społeczna Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego (P1928) – kwestionariusz do badania ilościowego wśród seniorów oraz osób z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Moduł zero. Metryczka

1. Gmina/miejscowość zamieszkania [ankieter zaznacza samodzielnie]

- a) Miasto Lublin
- b) Gmina Głusk
- c) Gmina Jabłonna
- d) Gmina Jastków
- e) Gmina Konopnica
- f) Gmina Lubartów
- g) Gmina Miasto Lubartów
- h) Gmina Mełgiew
- i) Gmina Nałęczów
- j) Gmina Niedzwica Duża
- k) Gmina Niemce
- l) Gmina Piaski
- m) Gmina Spiczyn
- n) Gmina Strzyżewice
- o) Gmina Miejska Świdnik
- p) Gmina Wólka

2. Płeć [ankieter zaznacza samodzielnie]

- a) Kobieta
- b) Mężczyzna

3. Wiek

- a) ____
- b) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

4. Czy posiada Pan(i) orzeczenie o niepełnosprawności?

- a) Tak, w stopniu lekkim
- b) Tak, w stopniu umiarkowanym
- c) Tak, w stopniu znacznym
- d) Nie

5. Rodzaj niepełnosprawności [warunkowane P4-a,b,c]

- a) Osoba z niepełnosprawnością ruchową
- b) Osoba niewidoma lub słabowidząca
- c) Osoba niesłysząca lub słabosłysząca
- d) Osoba z niepełnosprawnością intelektualną
- e) Osoba z niepełnosprawnością neurologiczną
- f) Osoba z całościowymi zaburzeniami rozwoju
- g) Osoba z zaburzeniami psychicznymi
- h) [Ukryta odpowiedź] Inny rodzaj – proszę podać, jaki: ____

6. Poziom wykształcenia

- a) Podstawowe

- b) Gimnazjalne
- c) Zasadnicze zawodowe
- d) Średnie
- e) Pomaturalne
- f) Wyższe
- g) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

Moduł I. Warunki mieszkaniowe (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

7. Z kim Pan(i) obecnie mieszka? [wiele odpowiedzi]
- a) Mieszkam samodzielnie [wyklucza pozostałe odpowiedzi]
 - b) Mieszkam z najbliższą rodziną (rodzice, dzieci, rodzeństwo)
 - c) Mieszkam z dalszą rodziną
 - d) Mieszkam z innymi osobami
 - e) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
8. Czy wyjście przez Pana(ią) z mieszkania jest w jakiś sposób utrudnione? [wiele odpowiedzi]
- a) Nie [wyklucza pozostałe odpowiedzi]
 - b) Tak, z powodu braku windy
 - c) Tak, z powodu braku podjazdu
 - d) Tak, z innych względów – proszę wskazać, jakich: ____
 - e) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
9. Czy przemieszczanie się w najbliższej okolicy Pana(i) miejsca zamieszkania jest w jakiś sposób utrudnione? [wiele odpowiedzi]
- a) Nie [wyklucza pozostałe odpowiedzi]
 - b) Tak, brakuje infrastruktury pieszej (chodników, poboczy)
 - c) Tak, w złym stanie technicznym jest infrastruktura piesza (chodniki, pobocza)
 - d) Tak, krawężniki są wysokie
 - e) Tak, brakuje transportu publicznego
 - f) Tak, z innych względów – proszę wskazać, jakich: ____
 - g) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
10. Jakie udogodnienia posiada mieszkanie, w którym Pan(i) mieszka? [wiele odpowiedzi]
- a) Internet
 - b) Łazienka i ubikacja w obrębie mieszkania, ale są niedostosowane do moich potrzeb
 - c) Łazienka i ubikacja w obrębie mieszkania i są dostosowane do moich potrzeb
 - d) Kuchnia zapewniająca możliwość ugotowania posiłku, ale są niedostosowane do moich potrzeb
 - e) Kuchnia zapewniająca możliwość ugotowania posiłku i jest dostosowana do moich potrzeb
 - f) Centralne ogrzewanie
 - g) Osobny pokój dla każdego domownika
 - h) [Ukryta odpowiedź] Żadne z powyższych [wyklucza pozostałe odpowiedzi]
 - i) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
11. Jaki jest status własnościowy mieszkania, w którym Pan(i) mieszka?
- a) Mieszkanie własnościowe – jestem właścicielem lub współwłaścicielem
 - b) Mieszkanie własnościowe – ktoś inny jest właścicielem
 - c) Mieszkanie komunalne
 - d) Mieszkanie socjalne

- e) Miejsce w placówce opiekuńczej
- f) Inna odpowiedź – proszę podać, jaka: ____
- g) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi, brak wiedzy

Moduł II. Sytuacja ekonomiczna (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

12. Czy jest Pan(i) w stanie samodzielnie finansowo się utrzymać?
- a) Tak, w pełni
 - b) Częściowo
 - c) Nie, jestem całkowicie zależny(a) od innych osób
 - d) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
13. Jakie są Pana(i) źródła utrzymania? [wiele odpowiedzi; warunkowane przez 12-a,b]
- a) Wynagrodzenie za pracę
 - b) Emerytura
 - c) Renta
 - d) Świadczenia pomocy społecznej
 - e) Stypendia
 - f) Dochody z wynajmu
 - g) Inne
 - h) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
14. Ze strony jakich osób lub instytucji uzyskuje Pan(i) wsparcie finansowe i materialne? [wiele odpowiedzi; warunkowane przez 12-b,c]
- a) Od rodziców(ca)
 - b) Od dzieci(ka)
 - c) Od innych członków rodziny
 - d) Od osób spoza rodziny
 - e) Instytucje pomocy społecznej
 - f) Fundacje, stowarzyszenia
 - g) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
15. W jakim stopniu posiadane przez Pana(ią) środki zaspakajają Pana(i) potrzeby?
- a) Pieniądzy nie starcza nawet na podstawowe potrzeby
 - b) Pieniądze pokrywają podstawowe potrzeby, lecz z innych wydatków muszę zrezygnować
 - c) Mogę sobie pozwolić na zaspokojenie większości potrzeb, lecz nie jestem w stanie więcej odłożyć
 - d) Mogę sobie pozwolić na zaspokojenie większości potrzeb oraz jestem w stanie odłożyć na większe wydatki
 - e) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

Moduł III. Sytuacja rodzinna (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

16. Czy posiada Pan(i) rodzinę i utrzymuje z nią kontakt?
- a) Tak, posiadam rodzinę i utrzymuję z nią regularny kontakt
 - b) Tak, posiadam rodzinę, lecz utrzymuję z nią rzadki kontakt
 - c) Tak, posiadam rodzinę, lecz nie utrzymuję z nią kontaktu
 - d) Nie
 - e) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

17. Jak daleko od Pana(i) mieszkają członkowie najbliższej rodziny? [jeśli respondent nie zaznaczył P16-d]
- a) Bardzo blisko – w tej samej miejscowości lub dzielnicy
 - b) Dość blisko – w tej samej gminie lub mieście
 - c) Dalej, lecz w województwie lubelskim
 - d) Na terenie Polski, poza województwem lubelskim
 - e) Poza granicami Polski
 - f) Nie wiem
 - g) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
18. Czy rodzina stanowi dla Pana(i) oparcie na wypadek wystąpienia jakichś trudności? [jeśli respondent nie zaznaczył P16-d]
- a) Tak, zapewnia mi pełne oparcie
 - b) Tak, częściowo
 - c) Nie
 - d) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
19. Jak często może Pan(i) liczyć na wsparcie ze strony rodziny? [warunkowane przez P18-a,b]
- a) Zawsze mnie wspierają
 - b) Zazwyczaj mogę liczyć na ich pomoc
 - c) Pomoc udzielana jest mi bardzo rzadko
 - d) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
20. W jakich czynnościach wspiera Pana(ią) rodzina? [warunkowane przez P18-a,b]
- a) W pracach domowych – utrzymaniu porządku
 - b) Zapewnia wsparcie higieniczno-pielęgnacyjne
 - c) W robieniu zakupów
 - d) W przygotowywaniu posiłków
 - e) W innych czynnościach – proszę wymienić, w jakich: ____
 - f) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
21. Jak często członkowie rodziny udzielają Panu(i) wsparcia emocjonalnego: rozmawiają, słuchają czy dodają otuchy? [warunkowane przez P18-a,b]
- a) Zawsze
 - b) Często
 - c) Rzadko
 - d) Nigdy
 - e) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
22. W jakim stopniu jest Pan(i) zadowolony(a) z relacji panujących w Pana(i) rodzinie?
- a) W bardzo dużym stopniu
 - b) W dość dużym stopniu
 - c) Średnio
 - d) W dość małym stopniu
 - e) W bardzo małym stopniu lub wcale
 - f) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

23. Czy jest Pan(i) w stanie samodzielnie poruszać się po najbliższej przestrzeni (po osiedlu, po miejscowości)? **[wiele odpowiedzi]**
- a) Tak, bez poważniejszych trudności **[wyklucza pozostałe odpowiedzi]**
 - b) Tak, lecz z ograniczeniami **[wyklucza pozostałe odpowiedzi]**
 - c) Nie, pomagają mi rodzice
 - d) Nie, pomagają mi dzieci
 - e) Nie, pomagają mi inni członkowie rodziny
 - f) Nie, pomagają mi sąsiedzi
 - g) Nie, pomagają mi pracownicy instytucji pomocy społecznej
 - h) Nie, pomagają mi pracownicy lub wolontariusze organizacji świadczących pomoc
 - i) Nie, pomagają mi inne osoby
 - j) Nie i nikt mi nie zapewnia takiej pomocy **[wyklucza pozostałe odpowiedzi]**
 - k) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
24. Czy jest Pan(i) w stanie samodzielnie przemieszczać się na dłuższych trasach, na przykład dotrzeć do innej miejscowości? **[wiele odpowiedzi]**
- a) Tak, bez poważniejszych trudności **[wyklucza pozostałe odpowiedzi]**
 - b) Tak, lecz z ograniczeniami **[wyklucza pozostałe odpowiedzi]**
 - c) Nie, pomagają mi rodzice
 - d) Nie, pomagają mi dzieci
 - e) Nie, pomagają mi inni członkowie rodziny
 - f) Nie, pomagają mi sąsiedzi
 - g) Nie, pomagają mi pracownicy instytucji pomocy społecznej
 - h) Nie, pomagają mi pracownicy lub wolontariusze organizacji świadczących pomoc
 - i) Nie, pomagają mi inne osoby
 - j) Nie i nikt mi nie zapewnia takiej pomocy **[wyklucza pozostałe odpowiedzi]**
 - k) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
25. Czy jest Pan(i) w stanie samodzielnie korzystać z Internetu?
- a) Tak, bez poważniejszych trudności
 - b) Tak, lecz z ograniczeniami
 - c) Nie, choć uważam, że korzystanie z Internetu jest potrzebne
 - d) Nie, nie jest mi to potrzebne
 - e) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
26. Dlaczego nie jest Pan(i) w stanie samodzielnie korzystać z Internetu? **[wiele odpowiedzi; warunkowane przez P25-b,c]**
- a) Nie posiadam komputera lub urządzenia pozwalającego na łączność z Internetem
 - b) Mój komputer lub urządzenie pozwalające na łączność nie jest odpowiednio dostosowane do moich potrzeb
 - c) Nie posiadam umiejętności pozwalających mi na korzystanie z Internetu
 - d) Inny powód – proszę wskazać, jaki: ____
 - e) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
27. Kto zapewnia Panu(i) pomoc w korzystaniu z Internetu? **[wiele odpowiedzi; warunkowane P25-c]**
- a) Rodzice
 - b) Dzieci
 - c) Inni członkowie rodziny
 - d) Sąsiedzi
 - e) Pracownicy instytucji pomocy społecznej
 - f) Pracownicy lub wolontariusze organizacji świadczących pomoc

- g) Inne osoby
- h) Nikt mi nie zapewnia takiej pomocy [wyklucza pozostałe odpowiedzi]
- i) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

Moduł V. Dostęp do placówek medycznych, specjalistycznych (terapeutycznych), opiekuńczych (całodobowych, dziennego pobytu), dostęp do usług świadczonych w środowisku (usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, usługi asystenckie) (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

28. Jak ocenia Pana(i) dostęp do podstawowej opieki zdrowotnej – czyli do przychodni lub do szpitala?
- a) Bardzo łatwy
 - b) Raczej łatwy
 - c) Ani łatwy, ani trudny
 - d) Raczej trudny
 - e) Bardzo trudny
 - f) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
29. Czy ma Pan(i) potrzebę korzystania ze specjalistycznej opieki zdrowotnej (w tym również z usług terapeutycznych)? Jeśli tak, jak ocenia Pan(i) dostęp do specjalistycznej opieki zdrowotnej?
- a) Nie, nie mam potrzeby korzystania
 - b) Tak, dostęp jest bardzo łatwy
 - c) Tak, dostęp jest raczej łatwy
 - d) Tak, dostęp nie jest ani łatwy, ani trudny
 - e) Tak, dostęp jest raczej trudny
 - f) Tak, dostęp jest bardzo trudny
 - g) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
30. Czy ma Pan(i) potrzebę korzystania z domów pomocy społecznej lub różnego rodzaju ośrodków wsparcia?
- a) Tak, z placówek stałego pobytu
 - b) Tak, z placówek dziennego pobytu
 - c) Nie
 - d) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
31. Jak ocenia Pan(i) dostęp do domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia? [warunkowane P31-a,b]
- a) Bardzo łatwy
 - b) Raczej łatwy
 - c) Trudno powiedzieć
 - d) Raczej trudny
 - e) Bardzo trudny
 - f) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi
32. Czy ma Pan(i) potrzebę korzystania z usług opiekuńczych świadczonych bezpośrednio u Pana(i) w domu? Jeśli tak, jak ocenia Pan(i) dostęp do takiego rodzaju wsparcia? [W razie potrzeby proszę objaśnić respondentowi] Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz, w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Specjalistyczne usługi opiekuńcze

są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności.

- a) Nie, nie mam potrzeby korzystania
- b) Tak, dostęp jest bardzo łatwy
- c) Tak, dostęp jest raczej łatwy
- d) Tak, dostęp nie jest ani łatwy, ani trudny
- e) Tak, dostęp jest raczej trudny
- f) Tak, dostęp jest bardzo trudny
- g) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

Moduł VI. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek edukacyjnych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

33. Czy ma Pan(i) potrzebę korzystania z oferty szkół i innych placówek edukacyjnych? Jeśli tak, z jakiego rodzaju oferty edukacyjnej chciał(a)by Pan(i) skorzystać? **[wiele odpowiedzi]**

- a) Nie mam potrzeby korzystania **[wyklucza pozostałe odpowiedzi]**
- b) Ze studiów licencjackich, magisterskich lub doktoranckich
- c) Z oferty studiów podyplomowych
- d) Z kształcenia w ramach Uniwersytetu Trzeciego Wieku
- e) Z kształcenia pomaturalnego
- f) Z kształcenia pozwalającego na zdanie egzaminu maturalnego
- g) Ze specjalistycznych kursów lub szkoleń
- h) Z kursów lub szkoleń zapewniających rozwój prostych umiejętności
- i) Inna odpowiedź – proszę wskazać, z jakiego rodzaju oferty: ____
- j) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

34. Jak Pan(i) ocenia dostęp do oferty szkół i innych placówek edukacyjnych w Pana(i) miejscu zamieszkania?

- a) Bardzo łatwy
- b) Raczej łatwy
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej trudny
- e) Bardzo trudny
- f) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

35. Jak Pan(i) ocenia dostęp do oferty edukacyjnej na terenie Lublina? **[warunkowane przez P1 inne niż a]**

- a) Bardzo łatwy
- b) Raczej łatwy
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej trudny
- e) Bardzo trudny
- f) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

Moduł VII. Zapotrzebowanie i możliwości w zakresie podejmowania aktywności zawodowej dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

36. Czy Pan(i) pracuje?

- a) Tak, w pełnym wymiarze
- b) Tak, lecz w niepełnym wymiarze
- c) Nie

a) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

37. W jakiej formie Pan(i) pracuje? [warunkowane P4-a,b,c oraz warunkowane P37-a,b]

- a) Na otwartym rynku pracy
- b) Na chronionym rynku pracy
- c) Własna działalność gospodarcza
- d) W Zakładzie Aktywności Zawodowej
- e) Jestem uczestnikiem Warsztatów Terapii Zajęciowej
- f) Inna odpowiedź – proszę wskazać, w jakiej formie: ____
- g) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

38. Czy chciał(a)by Pan(i) podjąć aktywność zarobkową? [warunkowane P37-c]

- a) Tak
- b) Nie
- c) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

39. Co stoi na przeszkodzie, by mógł(a) Pan(i) podjąć aktywność zawodową? [warunkowane przez 39a]

- a) Nie, nie ma żadnych przeszkód [wyklucza pozostałe odpowiedzi]
- b) Brak odpowiednich ofert na lokalnym rynku pracy
- c) Brak możliwości sfinansowania sprzętu niezbędnego do podjęcia pracy – proszę wskazać, jakiego: ____
- d) Brak możliwości sfinansowania szkolenia, kursu lub innej oferty pozwalającej na podjęcie pracy – proszę wskazać, jakiej: ____
- e) Brak możliwości dojazdu do pracy w Lublinie
- f) Brak możliwości dojazdu do pracy w innym miejscu – proszę wskazać, gdzie: ____
- g) Stan zdrowia lub ryzyko pogorszenia stanu zdrowia
- h) Inne obowiązki
- i) Wewnętrzny opór, lęk lub inne bariery psychiczne
- j) Inna odpowiedź – proszę wskazać, jaka: ____
- k) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

Moduł VIII. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek kulturalnych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

40. Czy korzysta Pan(i) z oferty następujących placówek kulturalnych? [wiele odpowiedzi; UWAGA: w przypadku respondentów z niepełnosprawnością ankietę samodzielnie zaznacza odpowiedzi drażliwe, tj. aktywności niemożliwe do podjęcia ze względu na rodzaj niepełnosprawności]

- a) Nie korzystam z żadnej oferty kulturalnej [wyklucza pozostałe odpowiedzi]
- b) Kino
- c) Teatr
- d) Sala koncertowa
- e) Muzeum
- f) Galeria sztuki
- g) Biblioteka
- h) Dom kultury
- i) Inne placówki – proszę wskazać, jakie: ____
- j) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

41. Jak Pan(i) ocenia dostęp do oferty kulturalnej w Pana(i) miejscu zamieszkania?

- a) Bardzo łatwy

- b) Raczej łatwy
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej trudny
- e) Bardzo trudny
- f) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

42. Jak Pan(i) ocenia dostęp do oferty kulturalnej na terenie Lublina? **[warunkowane przez P1 inne niż a]**

- g) Bardzo łatwy
- h) Raczej łatwy
- i) Trudno powiedzieć
- j) Raczej trudny
- k) Bardzo trudny
- l) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

Moduł IX. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek sportowych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

43. Czy korzysta Pan(i) z oferty sportowej dostępnej na terenie miasta/gminy? **[wiele odpowiedzi; UWAGA: w przypadku respondentów z niepełnosprawnością ankietę samodzielnie zaznacza odpowiedzi drażliwe, tj. aktywności niemożliwe do podjęcia ze względu na rodzaj niepełnosprawności]**

- a) Nie korzystam z żadnej oferty sportowej **[wyklucza pozostałe odpowiedzi]**
- b) Basen
- c) Siłownia
- d) Obiekty do trenowania dyscyplin lekkoatletycznych
- e) Boiska i inne obiekty do trenowania gier zespołowych
- f) Kort tenisowy
- g) Lodowisko
- h) Aktywność podejmowana poza obiektami sportowymi, np. spacer, biegi, nordic walking
- i) Inne obiekty – proszę wymienić, jakie: ____
- j) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

44. Jak Pan(i) ocenia dostęp do oferty sportowej i rekreacyjnej w Pana(i) miejscu zamieszkania?

- a) Bardzo łatwy
- b) Raczej łatwy
- c) Trudno powiedzieć
- d) Raczej trudny
- e) Bardzo trudny
- f) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

45. Jak Pan(i) ocenia dostęp do oferty sportowej i rekreacyjnej na terenie Lublina? **[warunkowane przez P1 inne niż a]**

- m) Bardzo łatwy
- n) Raczej łatwy
- o) Trudno powiedzieć
- p) Raczej trudny
- q) Bardzo trudny
- r) [Ukryta odpowiedź] Odmowa odpowiedzi

7.3.2. Diagnoza społeczna Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego (P1928) – scenariusz zogniskowanych wywiadów grupowych z seniorami oraz osobami z niepełnosprawnościami z terenu LOF

Moduł zero. Informacje o wywiadzie i jego uczestnikach

46. Na początek naszej rozmowy proszę(a)bym, by Państwo się przedstawili i krótko opowiedzieli, jakie są Państwa doświadczenia związane z miejską/gminną ofertą wsparcia kierowanego do osób starszych i z niepełnosprawnościami.

Moduł I. Sytuacja ekonomiczna (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

47. Kierując się Państwa doświadczeniami, proszę ocenić sytuację ekonomiczną (materialną) osób starszych i z niepełnosprawnościami na terenie Państwa miasta/gminy?
- Czy świadczenia pieniężne zapewniane osobom starszym pozwalają im na zaspokojenie podstawowych potrzeb?
 - Jak kwestia ta kształtuje się w przypadku osób niepełnosprawnych: czy zapewniane im świadczenia pieniężne pozwalają im na zaspokojenie podstawowych potrzeb?
48. Mając na uwadze sytuację osób starszych, proszę ocenić wysokość wypłacanych emerytur w odniesieniu do bieżących kosztów życia?
- Czy Państwa zdaniem przeciętna emerytura zapewnia osobom starszym samodzielność ekonomiczną?
 - Jak duży stopień zróżnicowania w tym aspekcie dostrzegają Państwo? Od czego to zależy?
 - Jeśli emerytura jest zbyt niska, jakie są znane Państwu możliwości uzyskiwania jakichś dodatkowych świadczeń dla osób starszych znajdujących się w takiej sytuacji?
49. Na ile powszechnym zjawiskiem jest wspieranie osób starszych przez innych członków rodziny?
- W jakim zakresie zapewniane jest wsparcie?
 - Którzy członkowie rodziny zapewniają zwykle takie wsparcie?
50. Kierując się Państwa doświadczeniami i obserwacjami, jak powszechnym zjawiskiem jest podejmowanie pracy zarobkowej przez osoby, które uzyskały już świadczenia emerytalne?
- Dlaczego emeryci decydują się na kontynuowanie pracy zarobkowej?
 - Jakie ułatwienia są im zapewniane?
 - Co może w ich wypadku stanowić barierę lub utrudnienie?
51. Mając na uwadze sytuację osób z niepełnosprawnościami, proszę ocenić wysokość wypłacanych rent w odniesieniu do bieżących kosztów życia?
- Czy Państwa zdaniem przeciętna renta zapewnia osobom z niepełnosprawnościami samodzielność ekonomiczną?
 - Jak duży stopień zróżnicowania w tym aspekcie dostrzegają Państwo? Od czego to zależy?
 - Jeśli renta jest zbyt niska, jakie są znane Państwu możliwości uzyskiwania jakichś dodatkowych świadczeń dla osób starszych znajdujących się w takiej sytuacji?
52. Na ile powszechnym zjawiskiem jest wspieranie osób z niepełnosprawnościami przez innych członków rodziny?
- W jakim zakresie zapewniane jest wsparcie?
 - Którzy członkowie rodziny zapewniają zwykle takie wsparcie?
53. Na bazie Państwa doświadczeń i obserwacji proszę spróbować ocenić, na ile powszechne jest podejmowanie przez osoby z niepełnosprawnością pracy zarobkowej?

- Dlaczego osoby z niepełnosprawnością decydują się na kontynuowanie pracy zarobkowej?
- Jakie ułatwienia są im zapewniane?
- Co może w ich wypadku stanowić barierę lub utrudnienie?

Moduł II. Sytuacja rodzinna (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

54. Czy na terenie Państwa miasta/gminy osoby starsze mogą liczyć na wsparcie ze strony członków rodziny?
- Jeśli nie, z czego wynika brak takiego wsparcia?
 - Jak regularny jest kontakt osób starszych z członkami rodziny – zarówno tej najbliższej, jak i dalszej?
 - Jeśli nie jest regularny, z czego to wynika?
55. Czy na terenie Państwa miasta/gminy osoby z niepełnosprawnościami mogą liczyć na wsparcie ze strony członków rodziny?
- Jeśli nie, z czego wynika brak takiego wsparcia?
 - Jak regularny jest kontakt osób z niepełnosprawnościami z członkami rodziny – zarówno tej najbliższej, jak i dalszej?
 - Jeśli nie jest regularny, z czego to wynika?
56. Co wpływa na poziom wsparcia, jakie rodziny zapewniają osobom starszym lub z niepełnosprawnościami? Jakie zjawiska czy procesy mogą przesądzać o umacnianiu lub osłabianiu tego wpływu?
- Czy członkowie rodziny mieszkają w dostatecznej bliskości względem osób wymagających wsparcia? Jeśli nie, z czego to wynika?
 - Czy członkowie rodziny – nawet jeśli mieszkają w dostatecznej bliskości – są w stanie zapewniać wsparcie takim osobom? Jeśli nie, co stanowi utrudnienie?

Moduł III. Warunki mieszkaniowe (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

57. Kierując się Państwa doświadczeniami i obserwacjami, proszę ocenić, jak kształtuje się w Państwa mieście/gminie sytuacja mieszkaniowa osób starszych i z niepełnosprawnościami?
- Czy osoby te mieszkają samodzielnie, czy raczej tworzą gospodarstwa domowe z innymi osobami? Jeśli niesamodzielnie, z kim zwykle tworzą gospodarstwa domowe?
 - Jeśli mieszkają samodzielnie, czy pokrycie wszystkich opłat i kosztów z tym związanych stanowi dla takich osób poważniejsze wyzwanie?
58. Czy w Państwa ocenie warunki mieszkaniowe osób starszych i z niepełnosprawnościami w Państwa mieście/gminie należy uznać za problem wymagający podjęcia jakichś działań ze strony władz i instytucji powołanych do zapewniania wsparcia osobom potrzebującym?
- Jeśli tak, co w szczególności stanowi problem?
 - Jakie działania należałoby podjąć?
59. Proszę ocenić, jak często osoby starsze i z niepełnosprawnościami przebywają w placówkach opiekuńczych?
- Jaka jest przyczyna kierowania osób starszych i z niepełnosprawnościami do placówek opiekuńczych? Czy działanie to stanowi w ich przypadku najlepszy wybór?
 - Czy w Państwa mieście/gminie oferta placówek opiekuńczych jest dostatecznie zróżnicowana – tak aby uwzględnić różnorodne potrzeby osób starszych i z niepełnosprawnościami?

– Czy liczba osób, które mogą zostać objęte opieką w placówkach, odpowiada rzeczywistym potrzebom? Jeśli nie, jakiego rodzaju opieki brakuje?

Moduł IV. Podejmowanie aktywności przez osoby starsze i z niepełnosprawnościami (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

60. Czy w Państwa mieście/gminie osoby starsze lub z niepełnosprawnościami napotykają na jakieś utrudnienia w samodzielnym poruszaniu się po najbliższej przestrzeni, czyli po terenie osiedla/wsi?
- Jeśli tak, z czego wynikają te trudności? Jakiego rodzaju czynniki mogą skłaniać te osoby do niewychodzenia z domu?
 - Jakie osoby i instytucje mogłyby na tyle wesprzeć te osoby, by były one w stanie poruszać się po najbliższej przestrzeni? W jaki sposób należałoby je wesprzeć?
 - Jeśli nie, kto zapewnia tym osobom wsparcie pozwalające na poruszanie się po najbliższej przestrzeni?
 - Jak można by dodatkowo wesprzeć te osoby i/lub instytucje, by zapewnić trwałość wsparcia pozwalającego osobom starszym i z niepełnosprawnościami na poruszanie się po najbliższej okolicy?
61. Czy w Państwa mieście/gminie osoby starsze lub z niepełnosprawnościami napotykają na jakieś utrudnienia w samodzielnym pokonywaniu większych odległości, czyli np. wyjeżdżaniu poza teren miasta/miejscowości?
- Jeśli tak, z czego wynikają te trudności?
 - Jakie osoby i instytucje mogłyby na tyle wesprzeć te osoby, by były one w stanie przemieszczać się na większe dystanse? W jaki sposób należałoby je wesprzeć?
 - Jeśli nie, kto zapewnia tym osobom wsparcie pozwalające na poruszanie się po dalszej przestrzeni?
 - Jak można by dodatkowo wesprzeć te osoby i/lub instytucje, by zapewnić trwałość wsparcia pozwalającego osobom starszym i niepełnosprawnym na dalsze wyjazdy (poza miasto/miejscowość)?
62. Kierując się Państwa doświadczeniami i obserwacjami, proszę ocenić czy w Państwa mieście/gminie osoby starsze lub z niepełnosprawnościami są w stanie samodzielnie korzystać z Internetu?
- Jeśli nie, z czego to wynika?
 - W jaki sposób można by wesprzeć te osoby lub osoby z ich najbliższego otoczenia, by zmniejszyć stopień ich wykluczenia cyfrowego?
 - Jeśli tak, czy można w jakiś sposób dodatkowo wesprzeć te osoby (lub osoby z ich najbliższego otoczenia), by mogły one w jeszcze większym stopniu korzystać z możliwości, jakie otwiera korzystanie z Internetu?
63. Czy znane są Państwu jakieś innowacyjne rozwiązania, które umożliwiają osobom z niepełnosprawnościami korzystanie z komputerów, urządzeń mobilnych i Internetu (lub znacząco poprawiają komfort korzystania)?
- Które z nich należałoby w szczególności zastosować wobec osób starszych lub niepełnosprawnych w otoczeniu? Dlaczego akurat te rozwiązania?
 - Jakie osoby, instytucje czy podmioty warto byłoby włączyć w proces wdrażania takich rozwiązań?

Moduł V. Dostęp do placówek medycznych, specjalistycznych (terapeutycznych), opiekuńczych (całodobowych, dziennego pobytu), dostęp do usług świadczonych w środowisku (usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, usługi asystenckie) (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

64. Czy na terenie Państwa miasta/gminy osoby starsze i z niepełnosprawnościami mają łatwy dostęp do szpitali, przychodni i innych placówek zapewniających podstawową opiekę zdrowotną?
- Jeśli nie, jakiego rodzaju trudności można by wskazać?
 - Jaki rodzaj opieki medycznej jest w szczególności trudnodostępny?
 - Jakie kategorie osób wymagających wsparcia są w największym stopniu pozbawione dostępu do podstawowej opieki medycznej?
 - Czy na terenie miasta/gminy w jakiś sposób ułatwia się osobom starszym i z niepełnosprawnościami przemieszczanie się pomiędzy domem a placówkami zapewniającymi podstawową opiekę medyczną? Jeśli tak, w jaki sposób?
 - Czy dla osób starszych i z niepełnosprawnościami w Państwa gminie/mieście zapewnia się jakieś wsparcie transportowe umożliwiające im korzystanie z usług lubelskich placówek podstawowej opieki zdrowotnej?
65. Czy na terenie Państwa miasta/gminy osoby starsze i z niepełnosprawnościami mają łatwy dostęp do opieki specjalistycznej (np. do usług terapeutycznych świadczonych poza domem oraz do wszelkich form opieki medycznej i terapeutycznej, które wynikają ze stanu zdrowia lub charakteru niepełnosprawności)?
- Jeśli nie, jakiego rodzaju trudności można by wskazać?
 - Jaki rodzaj opieki medycznej jest w szczególności trudnodostępny?
 - Jakie kategorie osób wymagających wsparcia są w największym stopniu pozbawione dostępu do podstawowej opieki medycznej?
 - Gdzie jest położona najbliższa placówka, w której osoby potrzebujące wsparcia mogłyby je otrzymać? Czy dystans sprawia, że osoby te są pozbawione takiej opieki?
 - Czy na terenie miasta/gminy w jakiś sposób ułatwia się osobom starszym i z niepełnosprawnościami przemieszczanie się pomiędzy domem a placówkami zapewniającymi specjalistyczną opiekę medyczną? Jeśli tak, w jaki sposób?
 - Czy dla osób starszych i z niepełnosprawnościami w Państwa gminie/mieście zapewnia się jakieś wsparcie transportowe umożliwiające im korzystanie z usług lubelskich placówek specjalistycznej opieki zdrowotnej?
66. Czy na terenie Państwa miasta/gminy osoby wymagające opieki mają łatwy zapewniony dostęp do domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia?
- Jeśli tak, jaki rodzaj placówek występuje na terenie miasta/gminy: dziennego, stałego pobytu czy oba rodzaje placówek? Czy w placówkach w Państwa ocenie należałoby zapewnić większą liczbę miejsc? Jeśli tak, to czy w szczególności dotyczy to placówek dziennego, czy stałego pobytu?
 - Jeśli nie, dlaczego? Czy brakuje takich placówek na terenie miasta/gminy, czy dostęp do nich jest z jakiegoś powodu utrudniony? Z jakiego?
 - Jeśli nie, gdzie są najbliższe placówki, w których osoby wymagające takiej opieki mogłyby ją otrzymać?
 - Czy znajdują się one w miejscach, gdzie mógłby być utrzymany kontakt osoby objętej wsparciem z jej rodziną i/lub opiekunami?
 - Czy osobom z Państwa miasta/gminy ułatwia się w jakiś sposób przemieszczanie się pomiędzy miejscem zamieszkania a miejsce, gdzie znajdują się domy pomocy społecznej lub

ośrodki wsparcia? Jeśli tak, w jaki sposób? Jaka instytucja czy podmiot zapewnia pomoc transportową?

67. Czy na terenie Państwa miasta/gminy łatwo jest skorzystać z usług medycznych, opiekuńczych lub asystenckich świadczonych w środowisku, czyli u osób wymagających wsparcia?
- Jeśli tak, jakie instytucje i podmioty zapewniają tego rodzaju wsparcie?
 - Jeśli nie, czy usługi takie nie są świadczone, czy może skorzystanie z dostępnych usług wiązałoby się z jakimiś wydatkami lub trudnościami?

Moduł VI. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek edukacyjnych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

68. Czy na terenie Państwa miasta/gminy istnieje oferta edukacyjna skierowana do osób starszych (np. Uniwersytet Trzeciego Wieku lub jego filia)?
- Jeśli tak, proszę scharakteryzować tę ofertę? Jaka placówka/placówki ją zapewniają?
 - Jeśli nie, czy według Państwa wiedzy i doświadczeń z terenu Państwa miasta/gminy łatwo jest uzyskać dostęp do takiej oferty na terenie Lublina lub na terenie innych okolicznych gmin (jeśli tak, proszę podać, jakich)?
 - Czy na terenie Państwa miasta/gminy ułatwia się w jakiś sposób osobom starszym przemieszczanie się z domu do placówek edukacyjnych kierujących do nich swoją ofertę? Jeśli tak, w jaki sposób? Czy ułatwienia te obejmują również przemieszczanie się do lubelskich placówek edukacyjnych?
69. Czy na terenie Państwa miasta/gminy istnieje oferta edukacyjna dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami?
- Jeśli tak, proszę scharakteryzować tę ofertę? Jaka placówka/placówki ją zapewniają?
 - Z myślą o jakich rodzajach niepełnosprawności przede wszystkim tworzona jest ta oferta? Czy można wskazać jakieś rodzaje niepełnosprawności, ze względu na które na terenie miasta/gminy należałoby wprowadzić dodatkową ofertę edukacyjną? Jeśli tak, jakie można by wymienić w tym kontekście rodzaje niepełnosprawności? Jaką ofertę należałoby wprowadzić lub rozszerzyć?
 - Jeśli nie, czy według Państwa wiedzy i doświadczeń z terenu Państwa miasta/gminy łatwo jest uzyskać dostęp do takiej oferty na terenie miasta Lublin lub na terenie innych okolicznych gmin (jeśli tak, proszę podać, jakich)?
 - Czy na terenie Państwa miasta/gminy ułatwia się w jakiś sposób osobom z niepełnosprawnościami przemieszczanie się z domu do placówek edukacyjnych kierujących do nich swoją ofertę? Jeśli tak, w jaki sposób? Czy ułatwienia te obejmują również przemieszczanie się do lubelskich placówek edukacyjnych?

Moduł VII. Zapotrzebowanie i możliwości w zakresie podejmowania aktywności zawodowej dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

70. Czy na terenie Państwa miasta/gminy istnieje oferta kierowana do osób z niepełnosprawnościami, która stanowiłaby dla nich wsparcie w procesie ich aktywizacji zawodowej?
- Jeśli tak, w jakiej formie zapewniane jest to wsparcie? W ramach chronionego rynku pracy, Zakładów Aktywności Zawodowej, Warsztatów Terapii Zajęciowej, a może w jakiejś innej?
 - Jeśli nie, czy w Państwa ocenie istnieje zapotrzebowanie na taką ofertę? Proszę uzasadnić odpowiedź.

- Czy na terenie Państwa miasta i gminy zapewnia się wsparcie w zakresie dowozu osób z niepełnosprawnościami do placówek ZAZ, WTZ czy innego rodzaju podmiotów aktywizujących?
- Czy z terenu Państwa miasta/gminy istnieje łatwy dostęp do takiej oferty na terenie miasta Lublin lub innego okolicznego miasta/gminy? Czy wsparcie w zakresie dowozu osób z niepełnosprawnościami pozwalałoby im na skorzystanie z takiej oferty?

Moduł VIII. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek kulturalnych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

71. Czy na terenie Państwa miasta/gminy oferta placówek kulturalnych jest odpowiednio dostosowana do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami?
 - Jeśli tak, jakiego rodzaju sposoby dostosowania tej oferty wskazałoby Państwo w kontekście potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami?
 - Na ile, w Państwa w ocenie, oferta dostosowana do potrzeb takich osób jest bogata i interesująca? Proszę uzasadnić swoją odpowiedź.
72. Czy oferta zapewniana przez placówki położone na terenie miasta Lublin mogłaby Państwa zdaniem uzupełnić ofertę zapewnianą w Państwa mieście/gminie?
 - Jeśli tak, jaką lubelską ofertę należałoby w szczególności w tym kontekście wskazać?
 - Jeśli nie, co stanowiłoby barierę?
73. Czy oferta placówek kulturalnych w Państwa mieście/gminie pozwala osobom starszym i z niepełnosprawnościami na własną ekspresję artystyczną (własną twórczość)?
 - Jeśli tak, jakiego rodzaju placówki to umożliwiają? W formie jakich zajęć czy form aktywności?
 - Również i w odniesieniu do tej kwestii proszę ocenić czy oferta zapewniana przez placówki położone na terenie miasta Lublin mogłaby Państwa zdaniem uzupełnić ofertę zapewnianą w Państwa mieście/gminie?
 - Jeśli tak, jaką lubelską ofertę należałoby w szczególności w tym kontekście wskazać?
 - Jeśli nie, co stanowiłoby barierę?
74. Czy na terenie miasta/gminy w jakiś sposób ułatwia się osobom starszym i z niepełnosprawnościami przemieszczanie się pomiędzy domem a placówkami zapewniającymi ofertę kulturalną?
 - Jeśli tak, w jaki sposób? Jakie podmioty zapewniają im takie wsparcie?
 - Czy dla osób starszych i z niepełnosprawnościami w Państwa gminie/mieście zapewnia się jakieś wsparcie transportowe umożliwiające im korzystanie z usług lubelskich placówek kulturalnych? Jeśli tak, w jaki sposób? Jakie podmioty zapewniają im takie wsparcie?

Moduł IX. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek sportowych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

75. Czy na terenie Państwa miasta/gminy oferta sportowa i rekreacyjna jest odpowiednio dostosowana do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami?
 - Jeśli tak, jakiego rodzaju sposoby dostosowania tej oferty wskazałoby Państwo w kontekście potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami?
 - Na ile, w Państwa ocenie, oferta dostosowana do potrzeb takich osób jest bogata i interesująca? Proszę uzasadnić swoją odpowiedź.

76. Na podstawie Państwa wiedzy i doświadczeń proszę spróbować ocenić różnorodność – oraz samą dostępność tej oferty – w odniesieniu do osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności?
- Czy można wskazać jakieś rodzaje niepełnosprawności, wobec których zapewniana oferta nie jest wystarczająca? Jeśli tak, jakie są to rodzaje niepełnosprawności? Jaką ofertę należałoby zapewnić?
77. Czy oferta zapewniana przez placówki położone na terenie miasta Lublin mogłaby Państwa zdaniem uzupełnić ofertę zapewnianą w Państwa mieście/gminie?
- Jeśli tak, jaką lubelską ofertę należałoby w szczególności w tym kontekście wskazać?
 - Jeśli nie, co stanowiłoby barierę?
78. Czy na terenie miasta/gminy w jakiś sposób ułatwia się osobom starszym i z niepełnosprawnościami przemieszczanie się pomiędzy domem a obiektami sportowymi lub przestrzeniami rekreacyjnymi?
- Jeśli tak, w jaki sposób? Jakie podmioty zapewniają im takie wsparcie?
 - Czy dla osób starszych i z niepełnosprawnościami w Państwa gminie/mieście zapewnia się jakieś wsparcie transportowe umożliwiające im korzystanie z usług lubelskich obiektów sportowych lub przestrzeni umożliwiających rekreację? Jeśli tak, w jaki sposób? Jakie podmioty zapewniają im takie wsparcie?

Moduł X. Potrzeby i poczucie jakości życia osób starszych, z niepełnosprawnościami lub ich opiekunów w odniesieniu do wsparcia instytucjonalnego i komunikacyjnego

79. W ramach podsumowania naszej dzisiejszej rozmowy prosił(a)bym Państwa o dokonanie ogólnej oceny wsparcia zapewnianego na terenie Państwa miasta/gminy osobom starszym lub z niepełnosprawnościami?
- Jakie instytucje i podmioty odgrywają w tym kontekście kluczową rolę?
 - Jakie ich działania należy w szczególności pochwalić czy określić mianem dobrych praktyk (wzorów do naśladowania)?
 - Jakich działań w szczególności brakuje na terenie miasta/gminy?
 - W jaki sposób należałoby przede wszystkim wspomóc lokalne instytucje i podmioty?

7.3.3. Diagnoza społeczna Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego (P1928) – scenariusz indywidualnych wywiadów pogłębionych wśród przedstawicieli JST, OPS oraz DPS z terenu LOF

Moduł zero. Informacje o rozmówcy i reprezentowanej przez niego instytucji

80. Proszę powiedzieć, jaką instytucję Pan(i) reprezentuje?
– [JST/ OPS i pokrewne / DPS]
81. Jakie stanowisko piastuje Pan(i) w ramach tej instytucji?
– Jaki zakres obowiązków się z nim wiąże?

Moduł I. Sytuacja ekonomiczna (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

82. Na podstawie Pana(i) wiedzy proszę spróbować ocenić, w jakim stopniu sytuacja materialna osób starszych w Pana(i) mieście/gminie skłania te osoby do korzystania ze wsparcia instytucji pomocy społecznej?
- Czy wysokość świadczeń emerytalnych zapewnia osobom starszym niezależność ekonomiczną? W jakim stopniu starsze osoby zabiegają o uzyskiwanie świadczeń pomocy społecznej ze względu na zbyt niski poziom emerytur?
 - W jakich okolicznościach świadczenia emerytalne są na tyle niskie, że konieczne jest poszukiwanie również innego źródła utrzymania?
 - Czy wysokość tych świadczeń stawia starsze osoby wobec konieczności utrzymywania aktywności zarobkowej? Jeśli tak, w jakiej formie jest ona zwykle podejmowana w takich przypadkach?
 - W jakich okolicznościach osoby starsze się decydują na podejmowanie aktywności zarobkowej?
83. Jak kwestie te kształtują się w przypadku osób z niepełnosprawnościami? W jakim stopniu osoby te są niezależne ekonomicznie?
- Czy wysokość rent dla osób z niepełnosprawnościami na to pozwala?
 - Czy wysokość tych świadczeń stawia te osoby wobec konieczności utrzymywania aktywności zarobkowej?
 - W jakim stopniu osoby z niepełnosprawnościami zabiegają o uzyskiwanie świadczeń pomocy społecznej ze względu na zbyt niski poziom rent/emerytur?
 - W jakich okolicznościach osoby z niepełnosprawnościami decydują się na takie działanie?
84. Proszę spróbować ocenić, na ile sytuacja osób starszych i z niepełnosprawnościami stanowi wyzwanie dla miejskiego/gminnego systemu pomocy społecznej.
- Czy uwarunkowania związane z funkcjonowaniem osób starszych i z niepełnosprawnościami uznał(a)by Pan(i) za szczególne wyzwanie dla systemu polityki społecznej miasta/gminy? Jeśli tak, proszę uzasadnić swoje stanowisko.
 - Czy obowiązujące regulacje i procedury przyznawania pomocy społecznej są odpowiednio skonstruowane, by uwzględnić potrzeby tych osób?
 - Jaki jest czas oczekiwania na miejsce w DPS/ŚDS?

Moduł II. Sytuacja rodzinna (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

85. Czy osoby starsze i z niepełnosprawnościami, które mają styczność z miejskimi/gminnymi instytucjami pomocy społecznej, posiadają w lokalnej przestrzeni rodziny i utrzymują z nimi kontakt?

- Jeśli tak, czy w Pana(i) mieście/gminie osoby starsze wymagające opieki i osoby z niepełnosprawnościami mogą liczyć na wsparcie ze strony członków bliższych lub dalszych rodzin?
- Jeśli tak, jakie są tendencje w tym zakresie: czy są jakieś zjawiska – np. migracje osób z młodszych pokoleń – które rodziłyby jakieś obawy co do narastającej erozji rodziny jako źródła wsparcia dla osób starszych
- Jeśli nie, dlaczego osoby te nie mają kontaktu z rodziną lub dlaczego nie mogą liczyć na jej wsparcie? Jakie znaczenie mają w tym kontekście migracje z miejsca zamieszkania, z regionu czy migracje zagraniczne?

86. Jeśli rodzina stanowi oparcie dla osób starszych i z niepełnosprawnościami, to jakiego rodzaju wsparcie należy w tym kontekście przede wszystkim wskazać?
- Wsparcie transportowe, ekonomiczne, emocjonalne czy też pomoc w ramach codziennych czynności?
 - Jakie rodzaje wsparcia pozostają przede wszystkim domeną instytucji pomocy społecznej i innych instytucji wyspecjalizowanych?

Moduł III. Warunki mieszkaniowe (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

87. Czy warunki mieszkaniowe osób starszych i z niepełnosprawnościami stanowią realny problem lub wyzwanie dla Pana(i) miasta/gminy?
- Czy kwestia pokrycia kosztów utrzymania domu lub mieszkania w przypadku osób starszych i z niepełnosprawnościami stanowi problem o szczególnym znaczeniu w zestawieniu z problemami mającymi u swojego podłoża inne przyczyny niż wiek czy niepełnosprawność?
 - Czy standard mieszkania w przypadku osób starszych i z niepełnosprawnościami stanowi problem w mieście/gminie? Jeśli tak, czy miasto/gmina posiada zasoby mieszkaniowe lub miejsca w odpowiednich placówkach, by zapewnić osobom potrzebującym lepszy standard.
88. Na podstawie Pana(i) wiedzy proszę spróbować scharakteryzować sytuację mieszkaniową osób starszych i z niepełnosprawnościami?
- Czy wciąż rozpowszechniony jest model rodziny, który zakłada, że takie osoby współtworzą gospodarstwa domowe z innymi członkami rodziny?
 - Czy sytuacja, w której mieszkają one samodzielnie współwystępuje z sytuacją uzależnienia tych osób od wsparcia instytucji pomocy społecznej? Czy to wówczas powstaje przesłanka do umieszczenia w placówce opiekuńczej lub przyznania świadczeń udzielanych w środowisku?
89. Czy osoby niepełnosprawne w momencie uzyskania pełnoletniości mogą liczyć na zapewnienie im mieszkania komunalnego/socjalnego z zasobów miasta/gminy?
- Jeśli nie, czy są perspektywy na poprawę tego stanu rzeczy?
 - Jakie zasoby są już obecnie zapewniane?
 - Czy jakieś działania są podejmowane, by zwiększyć poziom obecnych zasobów mieszkaniowych miasta/gminy?
 - Jeśli tak, kiedy te przedsięwzięcie zostaną ukończone? Jakimi zasobami miasto/gmina będzie wówczas dysponować?

Moduł IV. Podejmowanie aktywności przez osoby starsze i z niepełnosprawnościami (w tym ocena stopnia zagrożenia problemami społecznymi oraz poszukiwanie wymiarów stanowiących wyzwania dla LOF)

90. Czy według Pana(i) wiedzy osoby starsze lub z niepełnosprawnościami są w stanie w Pana(i) mieście/gminie samodzielnie poruszać się po najbliższej przestrzeni w celu zaspakajania swoich potrzeb?
- Jeśli nie, kto zapewnia osobie wsparcie pozwalające na poruszanie się po najbliższej przestrzeni?
 - Jaką rolę pełnią w tym kontekście instytucje pomocy społecznej? Czy jest możliwe zapewnienia osobom starszym i z niepełnosprawnościami takiego wsparcia transportowego, by wszystkim osobom objętym wsparciem zapewnić możliwość korzystania z podstawowych usług?
 - Czy możliwe jest zapewnienia wsparcia, które pozwalałoby im również na korzystanie z oferty kulturalnej, rekreacyjnej czy sportowej?
91. Czy według Pana(i) wiedzy osoby starsze lub z niepełnosprawnościami z Pana(i) miasta/gminy są w stanie samodzielnie poruszać się po dalszej przestrzeni w celu zaspakajania swoich potrzeb (poza miasto/gminę; dla gmin podlubelskich wchodzi w ten zakres również wyjazd do Lublina)?
- Jeśli nie, kto zapewnia osobie wsparcie pozwalające na poruszanie się po dalszej przestrzeni?
 - Jaką rolę pełnią w tym kontekście instytucje pomocy społecznej? Czy jest możliwe zapewnienia osobom starszym i z niepełnosprawnościami takiego wsparcia transportowego, by wszystkim osobom objętym wsparciem zapewnić możliwość korzystania z podstawowych usług?
 - Czy możliwe jest zapewnienia wsparcia, które pozwalałoby im również na korzystanie z oferty kulturalnej, rekreacyjnej czy sportowej?
92. Czy osoby starsze lub z niepełnosprawnościami są w stanie (i chcą) samodzielnie korzystać z Internetu?
- Jeśli nie, co stoi na przeszkodzie? Brak dostępności podstawowych urządzeń i łączny? Brak dostępności wyspecjalizowanych rozwiązań wspomagających osoby ze względu na niepełnosprawność/ stan zdrowia? Brak umiejętności? Brak odczuwanej potrzeby?
 - Jeśli nie, kto zapewnia osobie wsparcie w tym zakresie?
 - Czy wykluczenie cyfrowe osób starszych i z niepełnosprawnościami leży wśród wyzwań instytucji miejskich/gminnych? Jakie działania były, są podejmowane, a jakie planuje się w tym kontekście podjąć?

Moduł V. Dostęp do placówek medycznych, specjalistycznych (terapeutycznych), opiekuńczych (całodobowych, dziennego pobytu), dostęp do usług świadczonych w środowisku (usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi, usługi asystenckie) (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

93. Czy w Pana(i) mieście/gminie osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami mają łatwy dostęp do podstawowej opieki medycznej?
- Jakie placówki zapewniają im taką opiekę?
 - W jaki sposób zapewnia się takim osobom pomoc w przemieszczaniu się z miejsca zamieszkania do tych placówek?
 - Czy osobom starszym i z niepełnosprawnościami zapewnia się możliwość przemieszczania się do placówek położonych na terenie miasta Lublin? Jeśli tak, jakie podmioty zapewniają taką możliwość? W jaki sposób?
94. Czy w Pana(i) mieście/gminie osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami mają łatwy dostęp do specjalistycznej opieki medycznej (w tym: usług terapeutycznych poza domem)?

- Gdzie znajdują się placówki zapewniające im taką opiekę?
- W jaki sposób zapewnia się takim osobom pomoc w przemieszczaniu się z miejsca zamieszkania do tych placówek?
- Czy osobom starszym i z niepełnosprawnościami zapewnia się możliwość przemieszczania się do placówek specjalistycznych położonych na terenie miasta Lublin? Jeśli tak, jakie podmioty zapewniają taką możliwość? W jaki sposób?

95. Czy w Pana(i) mieście/gminie osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami – w razie potrzeby mają łatwy dostęp do domów pomocy społecznej i ośrodków wsparcia?
- Gdzie znajdują się placówki zapewniające im taką opiekę?
 - Jakiego typu placówki – dziennego czy stałego pobytu – oferują miejsca dla osób wymagających opieki?
 - Czy liczbę miejsc w ramach któregoś rodzaju należałoby zwiększyć?
 - Mając na uwadze różne potrzeby osób z niepełnosprawnościami wynikające z różnych rodzajów i stopni niepełnosprawności, proszę spróbować ocenić czy wymagających opieki mieszkańców miasta/gminy można skierować do placówek opiekuńczych uwzględniających potrzeby wynikające z każdego rodzaju niepełnosprawności?
 - Czy na terenie miasta/gminy zapewnia się możliwość przemieszczania się osób z miejsca zamieszkania do DPS lub ośrodków wsparcia? Jeśli tak, w jaki sposób? Czy wsparcie to obejmuje również placówki położone na terenie miasta Lublin?
 - [Dla przedstawicieli DPS] Jakiego rodzaju usługi opiekuńcze zapewnia placówka, którą Pan(i) reprezentuje? Dla jakich kategorii osób? W jakiej formie? Osoby z jakiego obszaru trafiają do niej?
96. Czy w Pana(i) mieście/gminie osoby starsze i z niepełnosprawnościami, którym należałoby zapewnić usługi świadczone w środowisku lub w miejscu zamieszkania, mogą liczyć na wsparcie w tym zakresie?
- Jakie instytucje zapewniają wsparcie w tym zakresie? Jakie usługi są dostępne dla osób starszych, a jakie dla osób z niepełnosprawnościami?
 - Jaka jest droga uzyskiwania takiego wsparcia?

Moduł VI. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek edukacyjnych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

97. Czy na terenie Pana(i) miasta/gminy istnieje oferta edukacyjna kierowana do osób starszych?
- Jeśli tak, w jakiej formie? Stałej oferty edukacyjnej, np. Uniwersytetu Trzeciego Wieku?
 - Czy osobom starszym zapewnia się możliwość przemieszczania się z miejsca zamieszkania do placówki zapewniającej im ofertę edukacyjną? Jeśli tak, w jaki sposób? Jaki podmiot zapewnia im taką możliwość?
 - Jeśli nie ma UTW, czy z terenu miasta/gminy łatwo jest osobom starszym dotrzeć do miasta Lublin, by móc skorzystać z takiej oferty? W jaki sposób osoby te mogą dotrzeć do miasta Lublin w tym celu? Czy jest to popularne?
 - Czy jakieś podmioty organizują w ramach formuły projektowej zajęcia edukacyjne dla osób starszych?
98. Czy na terenie Pana(i) miasta/gminy osobom z niepełnosprawnościami zapewnia się ofertę edukacyjną dostosowaną do ich potrzeb?
- Jeśli tak, jakiego rodzaju placówki edukacyjne zapewniają im taką ofertę?
 - Czy osobom z niepełnosprawnościami zapewnia się możliwość przemieszczania się z miejsca zamieszkania do placówki zapewniającej im ofertę edukacyjną? Jeśli tak, w jaki sposób? Jaki podmiot zapewnia im taką możliwość?

- Mając na uwadze potrzeby osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności oraz jej różne stopnie, proszę ocenić czy w ramach oferty dostępnej na terenie miasta/gminy są zapewnione wszystkie te formy kształcenia, które odpowiadają różnym rodzajom potrzeb osób, do których kierowana jest specjalna oferta edukacyjna?
- Jeśli nie, czy jest łatwy dostęp do placówek edukacyjnych na terenie miasta Lublin, który uzupełniałyby placówki miasta/gminy o ofertę edukacyjną wynikającą ze szczególnych potrzeb danej kategorii osób z niepełnosprawnościami? W jaki sposób osoby te mogą dotrzeć do miasta Lublin w tym celu?

Moduł VII. Zapotrzebowanie i możliwości w zakresie podejmowania aktywności zawodowej dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

99. Czy na terenie Pana(i) miasta/gminy są zapewnione takie formy aktywności dla osób z niepełnosprawnościami, które wspomagałyby ich proces aktywizacji zawodowej?
- Jeśli tak, jakie instytucje i podmioty zapewniają wsparcie w tym zakresie?
 - W jakiej formie wsparcie to jest zapewniane? W ramach chronionego rynku pracy, Zakładów Aktywności Zajęciowej, Warsztatów Terapii Zajęciowej?
 - Jakie jest zainteresowanie wśród osób z niepełnosprawnościami i wśród ich opiekunów prawnych korzystaniem z takiej oferty?
 - Czy osobom z niepełnosprawnościami zapewnia się możliwość przemieszczania się z miejsca zamieszkania do placówki wspierającej proces ich aktywizacji zawodowej? Jeśli tak, w jaki sposób? Jaki podmiot zapewnia im taką możliwość?
 - Czy obecna oferta na terenie miasta/gminy jest wystarczająca w stosunku do tego poziomu zainteresowania? Czy w przypadku jej mieszkańców z niepełnosprawnością możliwe – i komfortowe – jest korzystanie z takiej oferty na terenie miasta Lublin? Czy zapewniana jest możliwość przemieszczania się z miejsca zamieszkania do takich placówek na terenie miasta Lublin? Jeśli tak, jakie podmioty ją zapewniają? W jaki sposób?
100. Czy na bazie Pana(i) wiedzy i doświadczenia można stwierdzić, że próby aktywizacji osób z niepełnosprawnościami przynoszą sukcesy?
- Jeśli tak, w jakich przypadkach powodzenie takich działań jest szczególnie prawdopodobne, a jakie okoliczności mogą przesądzać o niepowodzeniu takich działań? Czy to wyłącznie kwestia stopnia i rodzaju niepełnosprawności, czy można w tym kontekście wskazać więcej czynników?
 - W jakich okolicznościach można zakładać sukces w postaci wprowadzania osób z niepełnosprawnościami na otwarty rynek pracy? Czy po stronie lokalnych pracodawców dostrzega Pan(i) gotowość do zatrudniania osób z niepełnosprawnościami? Co mogłoby wzmocnić proces kształtowania się takiej gotowości u pracodawców?

Moduł VIII. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek kulturalnych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

101. Proszę ocenić, na ile chętnie w Pana(i) mieście/gminie osoby starsze i z niepełnosprawnościami korzystają z oferty placówek kulturalnych? Czy jest to wśród nich popularne?
- Czy lokalne placówki kulturalne są odpowiednio dostosowane do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami?
 - Na czym polega dostosowanie tych placówek? Jakie zastosowano rozwiązania zwiększające dostępność?

– Czy osobom starszym i z niepełnosprawnościami zapewnia się możliwość przemieszczania się z miejsca zamieszkania do lokalnych placówki kulturalnych? Jeśli tak, w jaki sposób? Jaki podmiot zapewnia im taką możliwość?

102. Czy lokalne placówki kulturalne umożliwiają własną ekspresję artystyczną osobom starszym i z niepełnosprawnościami?

– Jeśli tak, w jaki sposób?

– Proszę podać jakieś przykłady tego rodzaju inicjatyw. Jaka placówka, instytucja czy organizacja wniosła lub wnosi szczególny wkład w tym zakresie? Czy są planowane kolejne inicjatywy tego rodzaju?

103. Czy lokalne instytucje i podmioty trzeciego sektora wspierają osoby starsze i niepełnosprawne, by miały one możliwość korzystania z oferty kulturalnej lubelskich placówek?

– Jeśli tak, w jaki sposób? Jakie podmioty zapewniają taką możliwość?

– Na zapewnienie dostępu do jakiej oferty działania te są ukierunkowane?

– Jeśli nie, jakie są tego przyczyny? Czy brakuje na to jakichś zasobów (finansowych, rzeczowych, organizacyjnych)?

– Czy takie potrzeby są sygnalizowane przez obecnych czy potencjalnych odbiorców takiego wsparcia?

Moduł IX. Zapotrzebowanie i dostęp do placówek sportowych dla osób starszych i z niepełnosprawnościami (w tym ocena osiągalności transportowej w gminie i w mieście Lublin)

104. Proszę ocenić, na ile chętnie w Pana(i) mieście/gminie osoby starsze i z niepełnosprawnościami korzystają z oferty obiektów sportowych? Czy jest to wśród nich popularne?

– Czy lokalne obiekty sportowe są odpowiednio dostosowane do potrzeb osób starszych i z niepełnosprawnościami?

– Na czym polega dostosowanie tych placówek? Jakie zastosowano rozwiązania zwiększające dostępność?

– Czy osobom starszym i z niepełnosprawnościami zapewnia się możliwość przemieszczania się z miejsca zamieszkania do lokalnych obiektów sportowych i przestrzeni umożliwiających rekreację? Jeśli tak, w jaki sposób? Jaki podmiot zapewnia im taką możliwość?

105. W jakim stopniu lokalne obiekty sportowe uwzględniają potrzeby i możliwości osób z różnymi rodzajami i stopniami niepełnosprawności?

– Jeśli nie, potrzeb jakich osób miejska/gminna infrastruktura nie jest w stanie zaspakajać?

– Jakie obiekty czy dostosowania istniejących obiektów byłyby niezbędne, by osiągnąć poprawę w tym aspekcie?

106. Czy lokalne instytucje i podmioty trzeciego sektora wspierają osoby starsze i z niepełnosprawnościami, by miały one możliwość korzystania z oferty lubelskich obiektów sportowych?

– Jeśli tak, w jaki sposób? Jakie podmioty zapewniają taką możliwość?

– Na zapewnienie dostępu do jakich obiektów działania te są ukierunkowane?

– Jeśli nie, jakie są tego przyczyny? Czy brakuje na to zasobów (finansowych, rzeczowych, organizacyjnych)?

– Czy takie potrzeby są sygnalizowane przez obecnych czy potencjalnych odbiorców takiego rodzaju wsparcia?

Moduł X. Podsumowanie: ogólna ocena współpracy oraz potrzeby i wyzwania w tym zakresie

107. By podsumować naszą dzisiejszą rozmowę, proszę spróbować powiedzieć, co byłoby dla Pana(i) miasta/gminy szczególnie cenne, by lokalne instytucje mogły lepiej zaspakajać potrzeby osób starszych i z niepełnosprawnościami?
– Jakże można by wskazać w tym kontekście obiekty, zasoby czy inicjatywy?
108. Jak przebiega w Pana(i) mieście/gminie współpraca pomiędzy różnymi instytucjami, podmiotami i środowiskami stawiającymi sobie za cel zapewnianie wsparcia osobom starszym i z niepełnosprawnościami?
– W jakich obszarach należałoby ją wzmocnić? W jaki sposób?
109. Jak przebiega współpraca lokalnych instytucji z lubelskimi instytucjami, podmiotami i środowiskami?
– Jak ocenia Pan(i) współpracę z innymi partnerami, z którymi Państwo współtworzą Lubelski Obszar Funkcjonalny?
– Jakie sukcesy udało się odnieść w ramach takiej współpracy?
– Jakże jej obszary należałoby wzmocnić? W jaki sposób?

Data:

Nr:

7.3.4. Karta oceny obiektu użyteczności publicznej

INFORMACJE PODSTAWOWE	
Rodzaj obiektu	a) obsługa administracyjna mieszkańców – urząd administracji publicznej <i>[dotyczy Lublina]</i> b) obsługa administracyjna mieszkańców – urząd gminy c) działalność edukacyjna d) działalność kulturalna e) działalność sportowa, rekreacyjna f) działalność w zakresie pomocy społecznej g) działalność w zakresie placówek medycznych świadczących opiekę m.in. dla osób starszych h) działalność w zakresie placówek specjalistycznych świadczących opiekę m.in. dla osób z określonymi rodzajami niepełnosprawności i) działalność w zakresie opiekuńczych, z podziałem na placówki całodobowe i dziennego pobytu dla osób starszych i osób starszych z niepełnosprawnościami
Miejscowość:	a) Głusk (miejscowość:) b) Jabłonna (miejscowość:) c) Jastków (miejscowość:) d) Konopnica (miejscowość:) e) Lubartów Gmina (miejscowość:) f) Lubartów Miasto (miejscowość:) g) Lublin h) Mełgiew (miejscowość:) i) Nałęczów (miejscowość:) j) Niedzwica Duża (miejscowość:) k) Niemce (miejscowość:) l) Piaski (miejscowość:) m) Spiczyn (miejscowość:) n) Strzyżewice (miejscowość:) o) Świdnik (miejscowość:) p) Wólka (miejscowość:)
Ulica	
Wysokość budynku	a) Budynek parterowy b) Budynek dwukondygnacyjny (1-piętrowy) c) Budynek trzykondygnacyjny (2-piętrowy) d) Budynek czterokondygnacyjny (3-piętrowy) lub wyższy

ZEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ OBIEKTU				
Odległość od wybranych środków komunikacji:				
Dworzec kolejowy	m		Dworzec autobusowy	m
Dojazd transportem publicznym	☐ Autobus	☐ dostosowany do potrzeb osób poruszających się na wózkach ☐ dostosowany do potrzeb osób poruszających się przy pomocy kul lub łaski ☐ dostosowany do potrzeb osób niewidomych/ niedowidzących	☐ teren przystanku pokryty nawierzchnią o rozpoznawalnej strukturze ☐ Odległość przystanku od obiektu:m	Dostęp do obiektu: ☐ bezkolizyjny ☐ przejście dla pieszych
	☐ Bus	☐ dostosowany do potrzeb osób poruszających się na wózkach ☐ dostosowany do potrzeb	☐ teren przystanku pokryty nawierzchnią o rozpoznawalnej strukturze	

		osób poruszających się przy pomocy kul lub laski ☐ dostosowany do potrzeb osób niewidomych/niedowidzących	☐ Odległość przystanku od obiektu:m	pieszych
	Inny, jaki?...	☐ dostosowany do potrzeb osób poruszających się na wózkach ☐ dostosowany do potrzeb osób poruszających się przy pomocy kul lub laski ☐ dostosowany do potrzeb osób niewidomych/niedowidzących	☐ teren przystanku pokryty nawierzchnią o rozpoznawalnej strukturze ☐ Odległość przystanku od obiektu:m	Dostęp do obiektu: ☐ bezkolizyjny ☐ przejście dla pieszych
Dojazd samochodem osobowym	☐ parking przy obiekcie	☐ wydzielone miejsce parkingowe dla ON - liczba miejsc?..... - odległość miejsca parkingowego od drzwi wejściowych do obiektu:m		☐ bezkolizyjny dostęp do obiektu
Przejście dla pieszych	☐ z sygnalizacją akustyczną		☐ z fakturowaną nawierzchnią	
Wejście	☐ podjazd (nachylenie:%)	☐ inne urządzenie znoszące barierę architektoniczną, jakie?	☐ schody przed wejściem (liczba stopni:)	
	☐ poręcze i uchwyty ☐ oznaczenia dla osób niewidomych i niedowidzących			
Drzwi	☐ skrzydłowe	☐ samozamykające	☐ automatyczne	☐ obrotowe ☐ szerokość > 90 cm

WEWNĘTRZNA DOSTĘPNOŚĆ OBIEKTU

Ciągi komunikacyjne	☐ podłogi wyłożone materiałem antypoślizgowym	☐ minimalna szerokość korytarzy (przejść): > 100 cm <i>(Informacja dla audytora: oceny proszę dokonać uwzględniając znajdujące się w korytarzach elementy wyposażenia)</i>	☐ szerokość drzwi wiodących do pomieszczeń: > 90 cm
	☐ przejścia pomiędzy pomieszczeniami pobawione progów	☐ wykończenia drzwi oraz innych wystających elementów architektury listwami kontrastującymi z otoczeniem	☐ ścieżki naprowadzające dla osób niewidomych
Schody	☐ pokryte wykładziną antypoślizgową	☐ poręcze i uchwyty	
	☐ platforma schodowa	☐ krzeselko schodowe	
Winda	☐ tak ☐ nie	☐ szerokość drzwi >90cm	☐ oznaczenia w języku Braille'a
	☐ sygnał akustyczny przyjazdu	☐ sygnał akustyczny zamykania się drzwi	☐ sygnał akustyczny powiadamiania o piętrach
Miejsce obsługi/recepcja / portiernia	☐ miejsce obsługi/recepcja	☐ bezkolizyjny dostęp do miejsca obsługi/recepcji	
	☐ miejsce obsługi/recepcja dostosowane do potrzeb osób poruszających się na wózkach	☐ dostępność tłumacza Polskiego Języka Migowego	
Toaleta	☐ toaleta dostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnością narządów ruchu		

ŚRODKI INFORMACJI I ORIENTACJI

Oznaczenia toalet	☐ wypukłe	☐ informacja w systemie Braille'a	☐ w kontrastowych barwach	☐ dobrze oświetlone
Oznaczenia dróg ewakuacyjnych	☐ wypukłe	☐ w kontrastowych barwach	☐ dobrze oświetlone	
Oznaczenia przeszkód	☐ wypukłe	☐ w kontrastowych barwach	☐ dobrze oświetlone	
Oznaczenia krawędzi schodów	☐ wypukłe	☐ w kontrastowych barwach	☐ dobrze oświetlone	
Pasy kierunkowe na ścianach	☐ wypukłe	☐ w kontrastowych barwach	☐ dobrze oświetlone	
Powierzchnia ciągów komunikacyjnych	☐ fakturowana	☐ kontrastowa	☐ standardowa	☐ ścieżki naprowadzające dla osób niewidomych

VIII. Spis rzeczy

8.1. Spis tabel

TABELA 1. WYKAZ GMIN WCHODZĄCYCH W SKŁAD LOF	6
TABELA 2. LICZBA LUDNOŚCI W WIEKU POWYŻEJ 60 ROKU ŻYCIA W GMINACH LOF	8
TABELA 3. LUDNOŚĆ POWYŻEJ 60 ROKU ŻYCIA WEDŁUG PŁCI W GMINACH LOF W 2018R.	9
TABELA 4. RÓWNOWAŻNOŚĆ ZAPISÓW STOPNI NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI W OBECNYM I BYŁYM SYSTEMIE ORZECZNICTWA.....	19
TABELA 5. OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W GMINACH LOF WEDŁUG REJESTRU ZUS	20
TABELA 6. OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI KORZYSTAJĄCE ZE WSPARCIA OPS W GMINACH LOF WG WYBRANYCH CECH.....	23
TABELA 7. PROGNOZA LUDNOŚCI W WIEKU 60+ DLA GMIN LOF DO ROKU 2030 WG PŁCI.....	24
TABELA 8. OSOBY Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI KORZYSTAJĄCE ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH LOF.....	26
TABELA 9. SYTUACJA RODZINNA I MIESZKANIOWA OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z USŁUG OPIEKUŃCZYCH PRZYZNANYCH PRZEZ OPS W GMINACH LOF W 2018 R.	29
TABELA 10. POWODY PRZYZNAWANIA ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ W GMINACH LOF W 2018R.....	30
TABELA 11. NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ JAKO POWÓD ŚWIADCZEŃ PRZYZNANIA POMOCY Z OPS WG CZĘSTOŚCI W GMINACH LOF	31
TABELA 12. PRZYCHODNIE OGÓŁEM W GMINACH LOF W 2018R.	33
TABELA 13. PLACÓWKI POZ NA TERENIE GMIN LOF	33
TABELA 14. USŁUGI OPIEKUŃCZE I SPECJALISTYCZNE ŚWIADCZONE W ŚRODOWISKU ZAMIESZKANIA W GMINACH LOF	37
TABELA 15. PLACÓWKI OPIEKUŃCZE I OŚRODKI WSPARCIA WG RODZAJU PLACÓWKI W GMINACH LOF	39
TABELA 16. KIS Z TERENU LOF.....	42
TABELA 17. CIS DZIAŁAJĄCE NA TERENIE LOF.....	43
TABELA 18. PLACÓWKI OPIEKUŃCZE I OŚRODKI WSPARCIA W GMINACH LOF WG DANYCH GUS (2018 ROK)	44
TABELA 19. EDUKACYJNE PLACÓWKI SPECJALISTYCZNE NA OBSZARZE LOF	47
TABELA 20. PLACÓWKI KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO NA OBSZARZE LOF	51
TABELA 21. WSPARCIE INSTYTUCJONALNE OSÓB STARSZYCH I Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI W GMINACH LOF	54
TABELA 22. MIEJSCE ZAMIESZKANIA BADANYCH.....	75
TABELA 23. POSIADANY STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	76
TABELA 24. RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA.....	76
TABELA 25. WYKSZTAŁCENIE BADANYCH	77
TABELA 26. WYKSZTAŁCENIE BADANYCH	77
TABELA 27. SYTUACJA MIESZKANIOWA A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	78
TABELA 28. SYTUACJA MIESZKANIOWA A WIEK RESPONDENTA	78
TABELA 29. SYTUACJA MIESZKANIOWA A ORZECZENIE O NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA.....	79
TABELA 30. SYTUACJA MIESZKANIOWA A RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA.....	79
TABELA 31. STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA O BARIERY UTRUDNIAJĄCE WYJŚCIE Z MIESZKANIA.....	80
TABELA 32. RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI A BARIERY UTRUDNIAJĄCE PORUSZANIE SIĘ W MIEJSCU ZAMIESZKANIA RESPONDENTA ...	80
TABELA 33. MIEJSCE ZAMIESZKANIA A BARIERY UTRUDNIAJĄCE WYJŚCIE Z MIESZKANIA RESPONDENTA	82
TABELA 34. STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA A BARIERY W MIEJSCU ZAMIESZKANIA.....	83
TABELA 35. BARIERY UTRUDNIAJĄCE PORUSZANIE SIĘ W MIEJSCU ZAMIESZKANIA A WIEK RESPONDENTA.....	85
TABELA 36. STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA A BARIERY UTRUDNIAJĄCE PORUSZANIE SIĘ PO NAJBLIŻSZYM OTOCZENIU	85
TABELA 37. STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI A SYTUACJA MIESZKANIOWA RESPONDENTA.....	87
TABELA 38. ZDOLNOŚĆ DO SAMODZIELNEGO UTRZYMANIA SIĘ A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	96
TABELA 39. ZDOLNOŚĆ DO SAMODZIELNEGO UTRZYMANIA SIĘ A PŁEĆ I WIEK RESPONDENTA	97
TABELA 40. ZDOLNOŚĆ DO SAMODZIELNEGO UTRZYMANIA SIĘ A STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA	97
TABELA 41. ZDOLNOŚĆ DO SAMODZIELNEGO UTRZYMANIA SIĘ A RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA.....	97
TABELA 42. ZDOLNOŚĆ DO SAMODZIELNEGO UTRZYMANIA SIĘ A WYKSZTAŁCENIE RESPONDENTA	98
TABELA 43. ŹRÓDŁO UTRZYMANIA A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA.....	100
TABELA 44. ŹRÓDŁA UTRZYMANIA I PŁEĆ I WIEK RESPONDENTA	100

TABELA 45. ŹRÓDŁA WSPARCIA FINANSOWEGO I MATERIALNEGO RESPONDENTÓW ZE WZGLĘDU NA PŁEĆ, WIEK, STOPIEŃ I RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	101
TABELA 46. STOPIEŃ, W JAKIM ŚRODKI POSIADANE PRZEZ RESPONDENTA ZASPOKAJAJĄ JEGO POTRZEBY A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	102
TABELA 47. STOPIEŃ, W JAKIM ŚRODKI POSIADANE PRZEZ RESPONDENTA ZASPOKAJAJĄ JEGO POTRZEBY A WIEK I PŁEĆ RESPONDENTA	103
TABELA 48. STOPIEŃ, W JAKIM ŚRODKI POSIADANE PRZEZ RESPONDENTA ZASPOKAJAJĄ JEGO POTRZEBY A STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	104
TABELA 49. UTRZYMYWANIE KONTAKTU Z RODZINĄ PRZEZ RESPONDENTÓW WG MIEJSCA ZAMIESZKANIA	116
TABELA 50. UTRZYMYWANIE KONTAKTU Z RODZINĄ PRZEZ RESPONDENTÓW A PŁEĆ, WIEK I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTÓW	117
TABELA 51. MIEJSCE ZAMIESZKANIA RODZINY RESPONDENTA	118
TABELA 52. MIEJSCE ZAMIESZKANIA RODZINY RESPONDENTA A PŁEĆ, WIEK I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	119
TABELA 53. RODZINA JAKO OPARCIE DLA RESPONDENTA A WIEK, PŁEĆ I NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	120
TABELA 54. RODZINA JAKO OPARCIE DLA RESPONDENTA A POZIOM WYKSZTAŁCENIA	121
TABELA 55. CZĘSTOTLIWOŚĆ WSPARCIA ZE STRONY RODZINY RESPONDENTA	121
TABELA 56. RODZAJ WSPARCIA UZYSKIWANEGO PRZEZ RESPONDENTA ZE STRONY RODZINY	124
TABELA 57. CZĘSTOTLIWOŚĆ UZYSKIWANIA WSPARCIA EMOCJONALNEGO ZE STRONY RODZINY	125
TABELA 58. ZADOWOLENIE RESPONDENTA Z RELACJI PANUJĄCYCH W RODZINIE	126
TABELA 59. PORUSZANIE SIĘ PO NAJBLIŻSZEJ OKOLICY A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	133
TABELA 60. PORUSZANIE SIĘ PO NAJBLIŻSZEJ OKOLICY A PŁEĆ, WIEK I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	134
TABELA 61. ŁATWOŚĆ PORUSZANIA SIĘ NA DŁUŻSZYCH TRASACH A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	135
TABELA 62. ŁATWOŚĆ PORUSZANIA SIĘ NA DŁUŻSZYCH TRASACH A WIEK, PŁEĆ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA	136
TABELA 63. SAMODZIELNE KORZYSTANIE Z INTERNETU A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	137
TABELA 64. SAMODZIELNE KORZYSTANIE Z INTERNETU A WIEK, PŁEĆ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA	138
TABELA 65. PRZESZKODY W KORZYSTANIU Z INTERNETU	139
TABELA 66. OSOBY POMAGAJĄCE RESPONDENTOM W KORZYSTANIU Z INTERNETU	140
TABELA 67. DOSTĘP DO PLACÓWEK PODSTAWOWEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ	147
TABELA 68. DOSTĘP DO PODSTAWOWEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ A WIEK, PŁEĆ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA	147
TABELA 69. POTRZEBA KORZYSTANIA ZE SPECJALISTYCZNEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ	148
TABELA 70. POTRZEBA KORZYSTANIA Z OŚRODKÓW WSPARCIA A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	148
TABELA 71. CZY MA PAN(I) POTRZEBĘ KORZYSTANIA Z DOMÓW POMOCY SPOŁECZNEJ LUB RÓŻNEGO RODZAJU OŚRODKÓW WSPARCIA?	149
TABELA 72. OCENA DOSTĘPU DO OŚRODKÓW WSPARCIA A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	150
TABELA 73. OCENA DOSTĘPU DO OŚRODKÓW WSPARCIA A WIEK, PŁEĆ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	151
TABELA 74. POTRZEBA KORZYSTANIA Z USŁUG OPIEKUŃCZYCH W DOMU A MIEJSCE ZAMIESZKANIA	151
TABELA 75. ZAPOTRZEBOWANIE NA OFERTĘ EDUKACYJNĄ A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	159
TABELA 76. KORZYSTANIE Z OFERTY EDUKACYJNEJ	160
TABELA 77. RODZAJ OFERTY EDUKACYJNEJ, Z KTÓREJ KORZYSTAJĄ RESPONDENCI A POZIOM WYKSZTAŁCENIA	161
TABELA 78. OCENA DOSTĘPU DO OFERTY EDUKACYJNEJ W MIEJSCU ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	161
TABELA 79. OCENA DOSTĘPU DO PLACÓWEK EDUKACYJNYCH A WIEK, PŁEĆ I STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI	162
TABELA 80. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA BADANYCH - CZY RESPONDENT PRACUJE	165
TABELA 81. AKTYWNOŚĆ ZAWODOWA A STOPIEŃ I RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTÓW	165
TABELA 82. FORMA AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ - CHARAKTERYSTYKA BADANYCH	166
TABELA 83. CZY BADANI CHCIELIBY PODJĄĆ AKTYWNOŚĆ ZAROBKOWĄ?	167
TABELA 84. PRZESZKODY W PODJĘCIU AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ PRZEZ BADANYCH WYRAŻAJĄCYCH CHĘĆ PODJĘCIA AKTYWNOŚCI ZAROBKOWEJ	168
TABELA 85. KORZYSTANIE Z OFERTY KULTURALNEJ A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	172
TABELA 86. KORZYSTANIE Z OFERTY KULTURALNEJ - CHARAKTERYSTYKA BADANYCH	173
TABELA 87. OCENA DOSTĘPNOŚCI OFERTY KULTURALNEJ A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	174
TABELA 88. OCENA DOSTĘPNOŚCI OFERTY KULTURALNEJ A STOPIEŃ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI RESPONDENTA	174
TABELA 89. OCENA DOSTĘPNOŚCI OFERT KULTURALNEJ NA TERENIE LUBLINA	175
TABELA 90. KORZYSTANIE Z OFERTY SPORTOWEJ I REKREACYJNEJ A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	180

TABELA 91. KORZYSTANIE Z OFERT SPORTOWEJ I REKREACYJNEJ A WIEK I PŁEĆ RESPONDENTA.....	181
TABELA 92. KORZYSTANIE Z OFERTY SPORTOWEJ I REKREACYJNEJ A STOPIEŃ I RODZAJ NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI.....	182
TABELA 93. KORZYSTANIE Z OFERTY SPORTOWEJ I REKREACYJNEJ A WYKSZTAŁCENIE RESPONDENTA	184
TABELA 94. DOSTĘP DO OFERT SPORTOWEJ I REKREACYJNEJ A MIEJSCE ZAMIESZKANIA	185
TABELA 95. OCENA DOSTĘPNOŚCI SPORTOWEJ I REKREACYJNEJ W MIEJSCU ZAMIESZKANIA - CHARAKTERYSTYKA BADANYCH	185
TABELA 96. OCENA DOSTĘPNOŚCI OFERTY SPORTOWEJ I REKREACYJNEJ NA TERENIE LUBLINA A MIEJSCE ZAMIESZKANIA RESPONDENTA	186
TABELA 97. OCENA DOSTĘPNOŚCI OFERTY SPORTOWEJ I REKREACYJNEJ NA TERENIE LUBLINA	187
TABELA 98. WYTYCZNE DLA BUDOWNICZYCH I ADMINISTRATORÓW WITRYN ORAZ REDAKTORÓW SERWISÓW INTERNETOWYCH	206
TABELA 99. WNIOSKI I REKOMENDACJE WYNIKAJĄCE Z PRZEPROWADZONEJ ANALIZY	231

8.2. Spis wykresów

WYKRES 1. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE GŁUSK	10
WYKRES 2. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE JABŁONNA	10
WYKRES 3. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE JASTKÓW.....	11
WYKRES 4. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE KONOPNICA.....	11
WYKRES 5. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W LUBARTOWIE (GMINIE MIEJSKIEJ)	12
WYKRES 6. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W LUBARTOWIE (GMINIE WIEJSKIEJ)	12
WYKRES 7. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE MEŁGIEW.....	13
WYKRES 8. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE NAŁĘCZÓW.....	13
WYKRES 9. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE NIEDRZWICA DUŻA	14
WYKRES 10. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE NIEMCE	14
WYKRES 11. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE PIASKI	15
WYKRES 12. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W LUBLINIE (MIEŚCIE NA PRAWACH POWIATU)	15
WYKRES 13. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE SPICZYN	16
WYKRES 14. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE STRZYŻEWICE	16
WYKRES 15. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE ŚWIDNIK	17
WYKRES 16. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ W GMINIE WÓŁKA.....	17
WYKRES 17. PRZYROST LICZBY OSÓB W WIEKU 60 LAT I WIĘCEJ NA TERENIE CAŁEGO LOF	18
WYKRES 18. RODZAJE BUDYNKÓW OBJĘTYCH OBSERWACJĄ NA TERENIE LOF	195
WYKRES 19. LOKALIZACJA BUDYNKÓW OBJĘTYCH OBSERWACJĄ NA TERENIE LOF	196
WYKRES 20. WYSOKOŚĆ BUDYNKÓW OBJĘTYCH OBSERWACJĄ NA TERENIE LOF	196
WYKRES 21. ŚREDNIA ODLEGŁOŚĆ BUDYNKÓW (W METRACH) OD WYBRANYCH ŚRODKÓW KOMUNIKACJI	197
WYKRES 22. ŚREDNIA ODLEGŁOŚĆ BUDYNKÓW (W METRACH) OD PRZYSTANKÓW KOMUNIKACJI PUBLICZNEJ.....	197
WYKRES 23. DOSTOSOWANIE ŚRODKÓW TRANSPORTU PUBLICZNEGO DO POTRZEB OSÓB O SPECJALNYCH POTRZEBACH	197
WYKRES 24. DOSTĘPNOŚĆ MIEJSC PARKINGOWYCH W PRZYPADKU OSÓB PRZYEJEDZAJĄCYCH SAMOCHODAMI OSOBOWYMI.....	198
WYKRES 25. ŚREDNIA LICZBA MIEJSC PARKINGOWYCH PRZEZNACZONYCH DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI ORAZ ŚREDNIA ICH ODLEGŁOŚĆ OD DRZWI WEJŚCIOWYCH DO OBIEKTU.....	198
WYKRES 26. DOSTOSOWANIE PRZEJŚĆ DLA PIESZYCH POD KĄTEM POTRZEB OSÓB NIEWIDOMYCH LUB NIEDOWIDZĄCYCH.....	198
WYKRES 27. DOSTOSOWANIE WEJŚĆ DO BUDYNKÓW POD KĄTEM POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI.....	199
WYKRES 28. PARAMETRY PODJAZDÓW ORAZ LICZBA SCHODÓW PRZED WEJŚCIAMI DO BUDYNKÓW	199
WYKRES 29. DOSTOSOWANIE WEJŚĆ DO BUDYNKÓW POD KĄTEM POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI.....	199
WYKRES 30. CHARAKTERYSTYKA CIĄGÓW KOMUNIKACYJNYCH WEWNĄTRZ BUDYNKU.....	200
WYKRES 31. CHARAKTERYSTYKA CIĄGÓW KOMUNIKACYJNYCH MIĘDZY PIĘTRAMI WEWNĄTRZ BUDYNKU	200
WYKRES 32. WYPOSAŻENIE BUDYNKÓW W WINDY, W TYM ICH DOSTOSOWANIE DO POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI..	201
WYKRES 33. WYPOSAŻENIE BUDYNKÓW W TOALETY DOSTOSOWANE DO POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ NARZĄDÓW RUCHU	201
WYKRES 34. WYPOSAŻENIE BUDYNKÓW W TOALETY DOSTOSOWANE DO POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIĄ NARZĄDÓW RUCHU	201
WYKRES 35. OZNACZENIA TOALET W BUDYNKACH OBJĘTYCH DIAGNOZĄ	202

WYKRES 36. OZNACZENIA STOSOWANE W BUDYNKACH OBJĘTYCH DIAGNOZĄ	202
WYKRES 37. POWIERZCHNIA CIĄGÓW KOMUNIKACYJNYCH W BUDYNKACH OBJĘTYCH DIAGNOZĄ	203
WYKRES 38. WYSTĘPOWANIE W ODNIESIENIU DO ANALIZOWANYCH STRON OKREŚLONYCH ATRYBUTÓW WSKAZUJĄCYCH NA POZIOM ICH DOSTOSOWANIA DO POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	209
WYKRES 39. ŚREDNIA LICZBA ATRYBUTÓW WSKAZUJĄCYCH NA POZIOM DOSTOSOWANIA KAŻDEJ ZE STRON INTERNETOWYCH DO POTRZEB OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	210
WYKRES 40. ODSETEK STRON Z KONKRETNymi RODZAJAMI ALERTÓW	211
WYKRES 41. ODSETEK STRON Z KONKRETNymi RODZAJAMI BŁĘDÓW	212
WYKRES 42. ODSETEK STRON Z KONKRETNymi PARAMETRAMI W OBRĘBIE WŁAŚCIWOŚCI.....	213
WYKRES 43. ODSETEK STRON Z KONKRETNymi UŁATWIENIAMI DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	213